

UNGDOM & FORENINGSLIV
Demokrati – fællesskab – læreprocesser

**Jens Christian Nielsen
Andy Højholdt
Birgitte Simonsen**

UNGDOM & FORENINGSLIV
Demokrati – fællesskab – læreprocesser

ROSKILDE UNIVERSITETSFORLAG

Jens Christian Nielsen, Andy Højholdt & Birgitte Simonsen
Ungdom & Foreningsliv. Demokrati – fællesskab – læreprocesser

1. udgave 2004

© Roskilde Universitetsforlag 2004

Tryk: Narayana Press
Omslag: Samfundslitteratur
Sats: Vibeke Lihn

ISBN: 87-7867-282-1

Roskilde Universitetsforlag/Samfundslitteratur
Rosenørns Allé 9
1970 Frederiksberg C
Tlf: 38 15 38 80
Fax: 35 35 78 22
slforlag@sl.cbs.dk
www.samfundslitteratur.dk

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold

<i>Forfatternes forord</i>	7
<i>Indledning</i>	9
Hvad undersøger vi?	9
Det analytiske blik på unges foreningsdeltagelse	13
Aldersgruppen af unge i undersøgelsen	15
Har foreningerne ungdomsproblemer?	15
Nødvendigt med flere perspektiver på unges foreningsdeltagelse	23
Kapiteloversigt	25
<i>1. Ungdom og Foreningsliv</i>	27
1.1. Ungdomsbegrebet	27
1.2. Ungdom som en social og kulturel konstruktion	28
1.3. Ungdom som tiden for de store valg	30
1.4. Den udvidede ungdomsfase – uddannelsesboomet	31
1.5. Ungdom som identitetsdannelsens livsfase	32
1.6. De store problemer i ungdomslivet	33
1.7. Unges deltagelse og indflydelse i foreninger	35
1.8. De små ungdomsårgange – et konkret vilkår	36
1.9. Forskning der sætter lys på unges foreningsdeltagelse	37
<i>2. Foreningers organisation og struktur som ramme for unges deltagelse</i>	45
2.1. Case 1: Vesterbro Rulleskøjte Klub	46
2.2. Case 2: KFUM og KFUK i Y-by	55
2.3. Case 3: Brøndbyernes Idrætsforening	63
2.4. Case 4: Råstof Roskilde	74
2.5. Case 5: Skjern GF	83
2.6. Tværgående analyse	89
<i>3. Foreningernes betydning for unge og ungdomslivet – om de unges brug af foreninger</i>	95
3.1. Fem portrætter af unge foreningsdeltagere	96

3.2. Analyse på tværs af de fem portrætter	120
3.3. Hvad får unge ud af deres foreningsdeltagelse?	124
4. <i>Frivillighed – engagement og forpligtigelse</i>	135
4.1 Fem portrætter af unge i frivilligt arbejde	135
4.2 Analyse af unge og frivilligt arbejde	157
5. <i>Unge møde med foreningerne – demokrati, fællesskab & læring</i> ..	169
5.1 Unge og foreningsdemokrati	169
5.2 Fællesskab	174
5.3 Foreningsliv og læreprocesser	181
<i>Nye tider – nye foreningsformer? Konklusion & Perspektiver</i>	191
Er tiden løbet fra forenings-Danmark?	191
1. Unge nye bevægelsesmønstre i foreningslandskabet	192
2. Foreningers lydhørhed over for de unges stemme	194
3. Rekruttering og fastholdelse af unge frivillige ledere	196
4. Unge identifikation med foreningerne og deres værdigrundlag: Kan de unge være foreningsbærende?	198
5. Unge udbytte af deltagelse og frivillighed – demokrati, integration og læring	199
<i>Referencer</i>	205
<i>Bilag 1: Undersøgelsens datamateriale</i>	209
Hvem har deltaget og hvordan?	209

Forfatternes forord

Ungdom & Foreningsliv. Demokrati – fællesskab – læreprocesser handler om tendenser i unges deltagelse i det frivillige foreningsliv i Danmark. Mange frivillige foreninger oplever vanskeligheder med at integrere og involvere unge i foreningslivet. I denne bog sætter vi lys på problematikker i unges møde med foreningerne, deres traditioner og organisationsformer, og diskuterer hvad foreningslivet kan gøre for at engagere unge i foreningerne, deres aktiviteter og frivillige arbejde.

Denne bog indeholder resultaterne fra det 2-årige forskningsprojekt *Nye tider – Nye foreningsformer?* Vi har gennem de sidste to år undersøgt unges foreningsdeltagelse i 10 meget forskellige danske foreninger, der spænder fra forskelligartede idrætsforeninger som Brøndby IF, Skjern GF og Vesterbro Rulleskøjteklub til KFUM-K i en midtjysk stationsby og øvelokaleforeningen Råstof Roskilde. Der er i foreningerne lavet en lang række interviews, samtaler og spørgeskemaer med unge ledere og deltagere, og det belyses for første gang indefra hvordan den enkelte unge orienterer sig i foreningslivet.

Der skal her lyde en meget stor tak til undersøgelsens 10 foreninger for deres gæstfrihed og velvillighed over for at deltage i undersøgelsen. Særlig tak til de unge medlemmer og frivillige ledere i foreningerne, der ved at stille op til interview, udfylde spørgeskemaer og ved at lade os følge deres foreningsaktiviteter og frivillige arbejde har gjort undersøgelsen mulig.

Forskningsprojektet *Nye tider – Nye foreningsformer?* har fundet sted i et samarbejde mellem Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF), Danmarks Idræts-Forbund (DIF), Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) og Center for Ungdomsforskning (CeFU). Projektet har desuden modtaget økonomisk støtte fra Kulturministeriets Idrætsforskningsudvalg (KIF). I projektføreløbet har der været nedsat en følgegruppe for projektet bestående af Karen Friis Nielsen og Karen Teglgaard fra DGI, Line Thaudahl Jakobsen, Connie Yilmaz Jantzen – afløst af - Zenia Stampe Mortensen fra DUF samt Helle Carlsen og Morten Mølholm Hansen fra DIF. Følgegruppen har i hele forløbet været med til at kvalificere og inspirere forskningsprojektet. Det skal I have tak for.

Cand. mag., ph.d. Jens Christian Nielsen har været projektleder for forskningsprojektet. Han har i samarbejde med cand.scient.soc. Andy Højholdt stået for undersøgelsens tilrettelæggelse og gennemførelse. Centerleder, professor Birgitte Simonsen har givet sparring i forløbet. Bogen er færdigskrevet af alle tre forfattere i fællesskab.

Derudover har flere personer fra CeFU været involveret i bogens tilblivelse. Cand.scient.soc. Anthony Ansel-Henry har udført enkelte af forskningsprojektets interview, cand.scient.soc. Niels H. Hansen har deltaget i udformning af spørgeskema og stud.mag. Martin Molich har deltaget i bearbejdning af det statistiske datamateriale. Cand.mag. Anne Kofod har læst og kommenteret manuskriptet.

God læselyst.

Roskilde, februar 2004

Jens Christian Nielsen, Andy Højholdt og Birgitte Simonsen

Indledning

Denne bog, *Ungdom & Foreningsliv. Demokrati – fællesskab – læreprocesser*, handler om tendenser i unges deltagelse i frivillige foreninger. Den er et resultat af Center for Ungdomsforskning (CeFU) 2-årige forskningsprojekt *Nye tider – nye foreningsformer?* Projektet har haft til formål at skabe ny viden om unges foreningsdeltagelse og frivillige foreningsarbejde ved at undersøge: På den ene side unges forventninger til, oplevelser i og perspektiver med deres deltagelse i foreningslivet, på den anden side de foreningskulturer og organisationsformer, der gør sig gældende i foreningslivet. Endvidere inddrages nogle af de væsentligste samfundsmæssige forhold, der spiller ind på foreningernes virke.

Forskningsprojektet er blevet til i samarbejde med Danmarks Idræts-Forbund (DIF), Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) og Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF), der oplever en række fælles problemflader i unges foreningsdeltagelse både på aktivside og på lederside og er interesseret i at få uddybet deres viden om unge medlemmer og frivillige ledere deltagelse i og møde med foreningslivet (jf. Simonsen 2003).

Hvad undersøger vi?

Undersøgelsen er baseret på empiriske studier af en række forskellige foreninger i det danske foreningslandskab, hvor unge er medlemmer og/eller frivillige ledere. På denne baggrund belyser bogen, hvordan den enkelte unge orienterer sig i foreningslivet, og hvad der sker i mødet mellem unge og foreningerne, som det konkret finder sted i forskellige foreningskulturer og fællesskabsformer.

Casestudier af unges deltagelse i udvalgte foreninger

Forskningsprojektet har været forankret i casestudier af unges foreningsliv i 10 forskellige foreninger, der er valgt i samarbejde med DIF, DUF og DGI. Foreningerne tilhører således idrættens, det idébestemtes og det samfundsenhederende frivillige foreningsliv. De udvalgte foreninger er seks

idrætsforeninger, en spejderforening, en kulturel forening, en politisk ungdomsorganisation og en kristen forening for unge.

Foreningerne er udvalgt, så de repræsenterer en bredde og forskellighed i:

- ♦ Organisationsform, f.eks. med hensyn til foreningernes repræsentation og styring af henholdsvis voksne og unge
- ♦ Foreningens alder
- ♦ Aktivitetsindhold
- ♦ Elite- og breddeorientering
- ♦ Størrelse
- ♦ Alders- og kønssammensætning
- ♦ Placering i byområder og landdistrikter
- ♦ Brugen af informationsteknologi

Interessen for forskellighed i organisationsform kommer blandt andet til udtryk ved, at vi både har valgt foreninger, der er kendetegnet ved en klassisk repræsentativ demokratisk struktur med bestyrelse, formand og udvalg, og foreninger med en tilsyneladende flad struktur, åbne kommunikationsveje og i det hele taget mindre formaliserede mødeformer og praktikker.

De udvalgte foreninger

Casestudierne er i fem af foreningerne baseret på vores deltagelse i og observation af foreningernes aktiviteter samt interview med unge og frivillige ledere i foreningerne. Foreningerne er valgt ud fra et ønske om at indfange den ovenfor beskrevne bredde og forskellighed:

1. Vesterbro Rulleskøjteklub:

Repræsenterer som case en ung forening med stor medlemsfremgang, beliggende i hovedstadsregionen. Her tilbydes deltagelse i en populær og fremgangsrig idrætsgren og brug af Internet som kommunikationsredskab er udbredt. Foreningen er ledet af voksne.

2. KFUM og KFUM i Y-by:

Repræsenterer som case en mindre forening beliggende i en midtjysk stationsby (af anonymitetsmæssige grunde kaldet Y-by). Foreningen er

traditionsrig og baseret på et kristent livssyn, og den tilbyder aktiviteter, hvor værdierne står i centrum. Den er styret af unge.

3. Brøndbyernes Idrætsforening:

Repræsenterer som case en stor fodboldklub på den københavnske vestegn med mange unge medlemmer. Her findes udtalt eliteorientering, en hierarkisk opbygget organisation og voksen ledelse.

4. Råstof Roskilde:

Repræsenterer som case en musikøvelokale- og kulturforening i en mellemstor provinsby med stor grad af selvorganisering og forankring i et ungt lokalt musikmiljø. Her styrer unge.

5. Skjern GF:

Skjern GF repræsenterer en traditionsrig flerstrengt idrætsforening. Fokus er i undersøgelsen i særlig grad på gymnastikafdelingen, der har en breddeorienteret aktivitetsprofil. Foreningen er ledet af voksne.

Bogens analyser af forskellige foreningskulturer, fællesskabsformer og unges oplevelse af og deltagelse i disse er især baseret på casestudierne i disse fem foreninger.

I de øvrige fem foreninger er casestudierne baseret på besvarelsen af et spørgeskema, der er blevet uddelt til alle unge deltagere og frivillige ledere i foreningen, suppleret med enkelte interview med nøglepersoner. De fem foreninger er:

1. Team Århus Floorball (unge ledere, 'ny' idrætsgren, medlemsfremgang, central brug af Internettet i foreningsarbejdet, hjemmehørende i byområde)
2. Det Danske Spejderkorps (DDS) i Kokkedal (omfattende ungestyring, værdifast/ikke religiøst foreningsgrundlag, traditionsrig)
3. Tarup Paarup Idrætsforening (voksenledet, flerstrengt idrætsforening, stor forening i byområde)

4. Venstres Ungdom (VU) i Næstved (ungeledet, politisk ungdomsorganisation)
5. Hjallerup GF (voksenledet, flerstrengt idrætsforening, hjemmehørende i landkommune)

Denne del af undersøgelsen indgår også i bogens analyser og giver bredde til foreningsforståelsen. Vi havde imidlertid massive problemer med at få besvaret skemaerne på trods af stor velvilje fra foreningerne. Materialet fra spørgeskemaundersøgelsen er derfor meget uegalt omend interessant, men afrapporteres altså ikke særskilt.

Når vi ser på de udvalgte foreninger, kan vi se, at der er tydelige forskelle i deres formål og typer. Vi kan inddеле de 10 foreninger i tre forskellige kategorier eller typer efter deres formål og karakteren af aktiviteter (jf. Sive-sind og Ødegård 2003).

Majoriteten af undersøgelsens foreninger er *kultur- og fritidsforeninger*, der har til formål at fremme sociale, fysiske og kulturelle udfoldelsesmuligheder. Det er et kendetegn for denne type foreninger, at deres opgave som regel er defineret som at organisere en bestemt aktivitet. Ligesom samværet mellem deltagerne og underholdningen ofte ses som vigtigt. Idrætsforeningerne og musikøvelokaleforeningen i undersøgelsen tilhører denne kategori.

Den anden kategori af foreninger er *livssynsforeninger*, der er kendetegnet ved, at deres mål er at styrke og udbrede et bestemt livssyn (ofte religiøst) gennem oplæring og social integration. Den kristne ungdomsforening i undersøgelsen tilhører denne foreningskategori. Spejderforeningen placerer sig i krydsfeltet mellem de to nævnte kategorier ved både at have et livssyn som fundament og være stærkt orienteret mod friluftslivet.

Endelig har vi en tredje kategori af foreninger, som vi kan kalde for *politiske og humanitære* foreninger, der er kendetegnet ved at orientere sig mod andre og producere tjenester eller goder for bestemte sociale grupper eller samfundet mere generelt. Den politiske ungdomsorganisation i undersøgelsen tilhører denne kategori.

Vi er interesseret i at belyse, hvad forskellighed i værdigrundlag og formål blandt undersøgelsens frivillige foreninger har af betydning for de unge medlemmer og aktive.

Det analytiske blik på unges foreningsdeltagelse

Hensigten med denne bog er at lave dybdegående analyser af de udvalgte foreninger og på denne måde få indblik i, hvilken betydning specifikke interne forenings- og fællesskabsformer har for foreningernes ungdomsarbejde. Analysen af foreningerne vil fungere som eksemplariske casestudier. Med eksemplariske menes, at casene i deres udsagnskraft rækker ud over sig selv og deres konkrete sammenhæng.

De norske foreningsforskere Per Selle og Dag Wollebæk har gjort opmærksom på, at det er nødvendigt at forstå foreningernes liv og måde at fungere på i relation til det omgivende samfund. Foreningerne er en del af samfundet, og samfundet er en del af foreningerne, og de ændrede vilkår for foreningsarbejdet kan man ikke umiddelbart blot reducere til et spørgsmål om organisationsforhold i enkelte foreninger (Wollebæk og Selle 2002).

På baggrund af dette erkendelsesmæssige udgangspunkt retter vi så samme spørgsmål til de forskellige casestudier og foretager en tværgående analyse. Herved genererer vi ny viden om såvel de generelle og overordnede spørgsmål som de konkrete sammenhænge. Det brede udvalg af foreninger har til hensigt at give indblik i så mange dele af problemfeltet som muligt, og efterfølgende diskuteres fælles problemflader og betydningen heraf for foreningernes ungdomsarbejde. Bagerst i bogen er der et bilag der nærmere beskriver undersøgelsens datamateriale.

Analytisk blik

Nedenfor i figur 1 er bogens analytiske blik illustreret, primært i to hovedfokuspunkter: 1) *det kulturelle niveau* (foreningsstruktur og aktivitetsform) og 2) *det individuelle niveau* (deltager og frivillig leder i foreningen).

Det kulturelle niveau

På det kulturelle niveau ser vi på kulturen i foreningen. Den kulturelle analyse indeholder dels fokus på foreningens formelle del (foreningens struktur, de ydre fysiske rammer, aktivitetens karakter og de samfundsmæssige betingelser for foreningsarbejdet), dels på den uformelle del af foreningsarbejdet (hvilke omgangs- og samspilsformer er dominerende, hvilken mødekultur kan vi registrere m.v.).

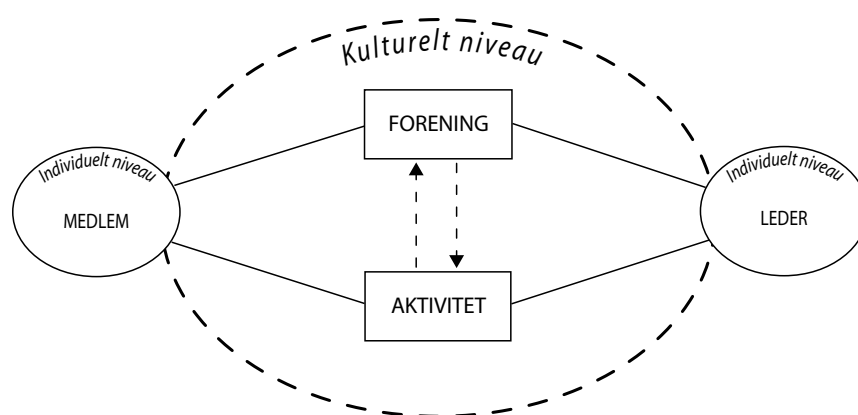
Det er en væsentlig analytisk pointe, at blikket på det kulturelle niveau af foreningslivet, som det fremgår af figur 1, i hovedsagen er opdelt i sær-

ligt to fokuspunkter, nemlig aktiviteten og foreningen. Ved at opdele det analytiske blik i et blik på dels aktivitetsdelen, dels på foreningsdelen ønsker vi at åbne for en diskussion af forholdet mellem foreningen som overordnet ramme og aktivitetsstrukturen/kulturen som en særskilt del af foreningerne. Som Peter Gundelach og Lars Torpe blandt andre har peget på, så tyder tidligere undersøgelser på en ændring i medlemsrollen i mange foreninger, hvilket kan ses som et tegn på en større adskillelse mellem deltager- og lederside i foreningerne (Gundelach og Torpe 1997). Da vi er interesserede i at åbne for en diskussion af dette forhold og den betydning, det eventuelt har for foreningernes ungdomsarbejde, har vi tydeliggjort perspektivet nedenfor i figur 1.

Det individuelle niveau

Som man ligeledes kan se i figur 1, fokuserer vi i denne bog på foreningsdeltagere og på frivillige ledere ud fra et individuelt perspektiv. Med det individuelle fokus har vi primært blik på den enkelte foreningsdeltager og frivillige leders sociale situation, foreningshistorie og oplevelser i forbindelse med foreningsdeltagelsen. Her er formålet at afdække den enkelte unges forståelser og såvel bevidste som ubevidste logikker og drivkræfter af relevans for den overordnede problemstilling. Vores redskab har i denne forbindelse primært været tematiske og dybdegående længerevarende interview, men også indsigt i uformelle samtaler og fortællinger oparbejdet igennem deltagelse i foreningslivet er inddraget.

Figur 1: Analytisk blik på foreningslivet

Aldersgruppen af unge i undersøgelsen

Aldersmæssigt er den gruppe, vi primært interesserer os for i undersøgelsen, unge i alderen 15 til 24 år, som er den aldersgruppe, man i foreningslivet oplever de største problemer med at rekruttere og fastholde. Det er i den aldersgruppe, at unge står over for mange af de første store valg og problematikker med hensyn til fremtiden. Det gælder særligt uddannelse og arbejde, som også spiller ind på unges forudsætninger og muligheder for at deltage i foreningslivet. Men ungdom er ikke kun et spørgsmål om biologisk alder. Det er også noget kulturelt. Blandt de interviewede unge ledere i foreningerne har vi ofte fat i unge, der er i midten af eller slutningen af 20'erne, men hvor flere stadig lever, hvad der kan karakteriseres som et ungdomsliv. Alderskategorier er således ikke entydigt bestemmende for, om man lever et ungdomsliv eller ej. Det er muligt at finde unge i starten af 20'erne med fast arbejde, egen bolig, fast samlevende og børn, lige så vel som det er muligt at finde unge der i begyndelsen af 30'erne stadig er under uddannelse, bor på kollegium og ikke lever i fast parforhold. Det er ikke kun alder, der afgør, om man er *ung* kulturelt og socialt set. Det handler også om, hvorvidt man lever et ungdomsliv eller ej. En diskussion vi vil vende tilbage til i kapitel 1.

Den gruppe af unge i foreningslivet, vi ser nærmere på, er således en gruppe af unge, der kan være meget forskellige steder i deres liv og have forskellige perspektiver på deres liv: Nogle er ved at afslutte et grundskoleforløb, nogle går på en gymnasial uddannelse, nogle er ved at tage en erhvervsuddannelse eller en videregående uddannelse, og endelig er andre allerede erhvervsaktive. Denne forskellighed i hverdag og fremtidsperspektiver er et af de forhold, vi har inddraget i vores analyser af de unges deltagelse i foreningslivet og den rolle, foreningerne spiller i de unges samlede liv.

Har foreningerne ungdomsproblemer?

Læser man nogle af de publikationer, der de seneste par år er blevet udgivet af frivillige organisationer og foreninger, kan man se, at forenings-Danmark i disse år oplever vanskeligheder med at tiltrække, involvere og fastholde unge i foreningerne og deres frivillige arbejde (se bidragene i Hermansen og Stavnsager 2000, Bykilde 2002, Børsch og Israelsen 2001 og Kri-

stiansen og Johansen 2002). I de mange typer af frivillige foreninger i Danmark er der store forskelle i organisationsformer og indhold, men der kommer alligevel temmelig enslydende meldinger om forandringer i de unges deltagelse og engagement fra såvel politiske ungdomspartier og fagforeninger som idræts-, natur- og fritidsforeninger: Unge opleves som mindre stabile, de vandrer ud og ind af foreningerne, de engagerer sig på nye måder, og de er mindre tilbøjelige til at påtage sig de ulønnede og længerevarende lederhverv.

Forandringer i unges foreningsdeltagelse dokumenteres i flere undersøgelser af danskernes foreningsdeltagelse. F.eks. viste et stort dansk forskningsprojekt om danskernes foreningsdeltagelse og demokratiske engagement, at gruppen af unge i alderen 20-30 år skiller sig ud ved et fald i det gennemsnitlige antal foreningsmedlemskaber i perioden fra 1990 til 1998, mens befolkningens organisationsgennemsnit i samme periode er steget (Goul Andersen, Torpe og Andersen 2000). Ligesom Lokale- og Anlægsfondens spørgeskemaundersøgelse fra 2003 for det første viser, at andelen af unge mellem 16 og 19 år, der dyrker idræt, er faldet fra 84 procent i 1998 til 80 procent i 2002. For det andet viser undersøgelsen, at andelen af unge i denne aldersgruppe der dyrker idræt i en forening i samme periode faldet fra 60 procent til 52 procent (Larsen 2003a). Alligevel er det værd at fastholde det grundlæggende spørgsmål, om foreningslivet oplever problemer med unge, og i så fald hvilke typer problemer, der er tale om.

I forskningsprojektet kan vi se, at de problemstillinger, foreninger og foreningsfolk oplever med unge, udspiller sig på mindst fem niveauer (en analytisk niveaudeling inspireret af Mørck 1998, Hirschman 1970 og Goul Andersen, Torpe og Andersen 2000). Problematikkerne handler efter vores mening om:

1. Rekruttering og fastholdelse – de unge er i bevægelse
2. De unges røst i foreningslivet – støj eller stemme
3. Unges mulighed for og interesse i at involvere sig i foreninger
4. Unges identifikation med foreningerne og deres værdigrundlag
5. Udbyttet af foreningsarbejdet – fra demokratisk dannelse til kompetenceudvikling?

1. Rekruttering og fastholdelse – de unge er i bevægelse

For det første kan vi identificere en række rekrutterings- og fastholdelsesproblematikker, der handler om de unges bevægelsesmønstre ind og ud af foreningerne. F.eks. har de danske fodboldklubber under Dansk Boldspil-Union (DBU) de seneste år samlet set haft en medlemsfremgang af børn og unge til fodboldklubberne, men samtidig også et voksende problem med at fastholde de unge fodboldspillere, der falder fra i en stadigt yngre alder. Mange fodboldklubber oplever derfor, at de bruger mange ressourcer på rekruttering og indslusning af store grupper af unge mennesker, som så holder op igen.

Udfordringerne med at rekruttere og fastholde unge i foreningslivet kan genfindes i vores undersøgelser af en række konkrete foreninger. I flere af de foreninger, vi møder, giver ledere udtryk for, at en stor del unge har en lystbetonet forbrugeradfærd i deres indstilling til foreningslivet. F.eks. dukker mange af de unge kun op i rulleskøjteklubben 3-4 gange, indtil de har lært at stå på skøjter, hvorefter de ruller videre uden for det etablerede foreningsliv, eller som det udtrykkes af en 14-årig spejder i et af vores spørgeskemaer: “Jeg er spejder, så længe det er sjovt!!!”

I forskningsprojektet har vi set nærmere på rigtigheden af nogle af de prædikater, der hæftes på unges foreningsdeltagelse, f.eks. at unge er zap-pere, eller at unge er bærere af en forbrugeradfærd. Det er sket med henblik på at belyse bagvedliggende årsager til unges deltagelses- og bevægelsesmønstre i foreningerne. I den sammenhæng har vi været interesserede i, hvad der får unge ind af foreningernes døre, og hvad der kan få dem til at overveje at gå ud af døren igen eller ligefrem smække med den.

2. De unges røst i foreningslivet – støj eller stemme

For det andet kan vi se, at ikke bare de unges bevægelsesmønstre i foreningslivet kan volde foreningslivet kvaler. Mange foreningsfolk giver også udtryk for, at unge er kritiske eller ligefrem tager afstand fra det klassiske foreningsarbejde og ofte har nogle andre forventninger til foreningen og foreningsaktiviteterne end den praksis, etablerede foreningsfolk og ledere er fortalere for. Forhold, som etablerede ledere opfatter som naturlige dele af foreningens værdier og aktiviteter, kan af unge opleves som manglende lydhørhed over for unges interesse i foreningsdeltagelsen, hvilket i sidste ende kan medvirke til, at unge melder sig ud af foreningerne.

I undersøgelsen har vi stillet skarpt på de unge, der *er i foreningerne*, og ikke de unge, der er faldet fra. Men i andre undersøgelser af frafald kan man finde eksempler på, at det, unge oplever som manglende lydhørhed, fører til, at de forlader foreningen. F.eks. hos etnologen Karen Schousboe, der har interviewet en ung tidligere spejder, der kritisk fortæller om, hvordan hun oplevede, at den måde, aktiviteterne blev praktiseret i spejderforeningen, fik engagementet til at forsvinde: “Alt det med uniformer og due-lighedstegn. Det virkede små-fascistisk og tog glæden ved bare at være sammen fra os. Hvorfor kunne vi ikke bare hygge os og have det sjovt i naturen?” (Schousboe 2002).

Mødet mellem de unge og foreningskulturen – som den bæres og formidles af etablerede ledere – kan rumme modsætninger. Unges forventninger og krav til kvaliteten af foreningernes aktivitetstilbud kan af ledere opfattes som udtryk for en forlangementalitet og implicit en kritik af deres frivillige arbejde. Men det er værd at bemærke, at det for unge i foreninger kan være svært at vide, hvad et foreningsmedlemskab indebærer, og hvilke forventninger etablerede ledere kan have til deres deltagelse og engagement. Ligesom det kan være svært at gennemskue, hvad der foregår i foreningernes beslutningsfora, og hvordan de selv kan stille forslag til nye aktiviteter og forbedrede aktivitetsmuligheder.

Potentielt tegner der sig et spændingsfelt mellem etablerede ledere, der ser unges deltagelse i foreningerne som konfliktfyldt, højrøstet og i det hele taget “støjende”, og så unge, der oplever, at det kan være svært at komme til orde og blive hørt i foreningerne. Dette spændingsfelt har været genstand for vores undersøgelse og analyser.

3. Unges mulighed for og interesse i at involvere sig i foreninger

For det tredje kan vi finde en række problematikker knyttet til foreningernes frivillige arbejde. Mange foreninger oplever, at unge er mindre tilbøjelige til at påtage sig ulønnede og frivillige lederhverv. Selvom de fleste foreninger kan få de unge ind af døren, er det straks sværere at få de unge til at påtage sig forpligtende former for foreningsansvar og frivillige arbejdsopgaver. De unge er som vores 14-årige spejder kun med i en forening, så længe det er sjovt og fanger deres umiddelbare interesse, men vil ikke forpligtige sig på et længerevarende engagement. Ofte udtrykt som en for-

mand for en idrætsforening gør det i vores undersøgelse: “Det er svært at få unge til at tage det lange seje træk”.

Indtrykket af en mindre grad af foreningsengagement blandt unge bekræftes af forskningsresultater inden for demokratiforskningen. Generelt ser unges deltagelse i frivillige foreninger ud til at være faldet de seneste år, mens ældre er blevet mere foreningsaktive (Goul Andersen, Torpe og Andersen 2000). Unge påtager sig også i ringe grad tillidshverv i foreninger (Abildgaard og Schøler 2000 og Nielsen 2002). Det kunne jo foranledige til at konkludere, at unge er blevet mere individualistiske og mindre fællesskabsorienterede. Men undersøgelser peger også på, at der blandt unge foreningsmedlemmer er en stor gruppe unge, der giver udtryk for, at de godt kunne tænke sig at deltage i foreningernes arbejde. De oplever bare ikke, at de bliver spurgt, eller at der vises interesse for deres deltagelse (Abildgaard og Schøler 2000 og Nielsen 2002). Problemerne forstærkes af, at mange af foreningerne er meget hierarkisk strukturerede og har træge beslutningsstrukturer, samtidig med at beslutninger ofte baseres på uformelle aftaler. Det kan gøre det vanskeligt for uerfarne unge at få indflydelse på foreningens arbejde.

I projektet kan vi se, at nogle af de foreninger, der dels er drevet primært af unge selv, dels i mindre grad fokuserer på traditionelle forståelser af medlemskab og forpligtende frivilligt arbejde, har succes med at involvere unge i foreningsarbejdet. Det kan hænge sammen med, at de unge i disse foreninger i udgangspunktet involverer sig aktivt i det arbejde, de har lyst til. De er ikke nødsaget til at forpligtige sig for en længere periode på et arbejde, de måske ikke helt ved, hvad indebærer. Men heller ikke den type organisering er nødvendigvis fri for problemer med at få unge til at påtage sig mere kontinuerlige opgaver i foreningsarbejdet, f.eks. medlemsregistrering og regnskab.

Det er centralt at belyse såvel unges interesse i som mulighed for at engagere sig aktivt i foreningerne og deres arbejde. Vi har i projektet spurgt ind til, om de unge medlemmer er interesserede i at deltage aktivt i foreningernes arbejde. Og såfremt det har været tilfældet, hvilke områder af foreningernes arbejde vil de da gerne have indflydelse på? Oplever unge i det hele taget foreningernes organisations- og praksisformer som engagerende? Besvarelsen af disse spørgsmål kan indikere, i hvilken grad der er behov for at tænke foreningsstrukturer og demokratiformer anderledes, hvis man ønsker at involvere større grupper af unge i foreningslivet.

4. Unges identifikation med foreningerne og deres værdigrundlag

For det fjerde er det muligt at iagttage nogle problemkomplekser, der handler om de unges evne til at identificere sig med foreningerne og deres værdier. Flere aktører peger på, at unge ikke uden videre identificerer sig med foreningernes værdigrundlag og dermed med de værdier, som etablerede foreningsfolk ser som de centrale ved unges foreningsdeltagelse. Det peger på et potentielt modsætningsforhold mellem de værdier og traditioner, foreninger står for, og de værdier, som unge ses som eksponenter for. Vi fokuserer i projektet på, hvilken rolle traditioner og værdier har i foreningerne, og hvordan de opleves af de unge. Vi vil gerne finde ud af, hvordan foreningskultur og traditioner spiller sammen med unges forståelse af aktivitet og foreningsengagement.

I projektet kan vi spore en tendens til, at der blandt unge i mindre grad er naturlig tilknytning til og samhørighed med bestemte foreningskulturer og deres værdigrundlag i kraft af deres opvækst og sociale baggrund. For mange unge er det vigtigt, at foreningernes værdigrundlag ikke er givet på forhånd, men at de oplever, at værdigrundlaget stadig kan diskuteres, og at de selvstændigt kan tage stilling til det. I en kristen ungdomsorganisation udtaler en 19-årig kvinde eksempelvis, at hun ikke forstår, "hvorfor værdierne ikke kan være til diskussion", selvom hun langt hen ad vejen er enig i foreningens værdigrundlag.

For ledere, der er vokset op med en forening og dens værdigrundlag, kan det være vanskeligt at forstå, at nogle unge har en anden tilgang til foreningen og dens aktiviteter. Blandt ledere i spejderbevægelsen kan man f.eks. ofte høre udsagnet om, at "unge i dag *går til* spejder, hvor de tidligere *var* spejdere". Sådanne udsagn har oplagt et element af forfaldsmyte i sig, men peger også på, at unges foreningsdeltagelse sjældent er deres hele liv og dermed en livsstil for dem. Det hænger sammen med, at unge *også* befinder sig i en livsfase kendetegnet ved mange valgsituationer omkring fremtiden og et intensivt identitetsarbejde.

Foreningerne kan stadig være en vigtig del af og ramme for de unges identitetsdannelse og sociale fællesskaber, men det er der også andre institutioner og gruppesammenhænge, der er. Venskaber med og sociale relationer til andre unge spiller en ganske væsentlig rolle i de unges livssfære og selvforståelse – også på måder, der kan udfordre foreningerne. Dette kommer f.eks. til udtryk i tre unges spejderes e-mail til Det Danske Spejder-

korps' (DDS) ungdomsmagasin *Track*. Steffen på 13 år, Maja på 12 år og Cecilie på 13 år skriver i en e-mail: "Hvorfor skal vi altid have uniform på, når vi skal op i byen. Vi har andet i hovederne end spejder, når man er 12-14 år, kan det godt være meget pinligt" (*Track* 5/2000). De tre unge kan sagtens identificere sig med at være DDS-spejdere, men det at være f.eks. spejder er for de fleste unge ikke hele deres liv. Derfor betyder det meget for unge, hvordan de opfattes i kammeraternes øjne.

Traditionsrige foreninger som f.eks. spejderbevægelsens organisationer kan blive nødsaget til at tænke over, hvilken rolle unge ønsker, de skal spille – og væsentligst: ikke skal spille – i deres liv og identitetsdannelse. Selvom det for etablerede ledere og foreningsfolk kan være svært at acceptere, at unge ikke (på samme vis som dem selv) nødvendigvis påtager sig en foreningsidentitet og de forpligtelser, det naturligt indebærer over for foreningsfællesskabet. Vi ser det som et centralt fikspunkt at belyse, hvilken betydning foreningsdeltagelse har i unges liv.

5. Udbyttet af foreningsarbejdet

– fra demokratisk dannelse til kompetenceudvikling?

Forandringer i unges foreningsdeltagelse – eller i det mindste foreningernes oplevelse af en forandring – synliggør for det femte også en generel demokratiproblematik på et samfundsmæssigt niveau, da deltagelse i foreninger normalt opfattes som et centralt sted for demokratisk opdragelse og integration (Wollebæk og Selle 2002, Lorentzen 2001 og Goul Andersen, Torpe og Andersen 2000).

Forestillingen om deltagelsen i foreninger og i særlig grad det frivillige foreningsarbejde er, at det udvikler deltagernes forståelse for demokrati og fællesskab – ikke bare i den enkelte forening, men også med hensyn til samfundet og dets borgere generelt (demokratisk medborgerskab). Synspunktet er kort sagt, at unge (og andre) gennem en demokratisk deltagelse i foreningsarbejdet lærer, at der er nogle regler, som alle indordner sig under, fordi man som gruppe har objektive fællesinteresser og er indstillet på at bøje personlige synspunkter, hvis de ikke vinder gehør (Simonsen 2000). Denne forestilling om *foreningerne som skoler i demokrati* er i flere foreninger faktisk nedskrevet i foreningsvedtægterne.

Når vi taler om foreningernes brede samfundsmæssige betydning, er det også med hensyn til deres betydning for den sociale integration af borgerne i samfundslivet. Foreningerne ansues i denne forestilling som

socialt integrerende arenaer, hvor den samfundsmæssige solidaritet kommer til udtryk, og hvor borgeren skaber identitet og socialt tilhørsforhold (Juul 2002, Lorentzen 2001 og Pestoff 1996). Synspunktet er, at deltagelsen i foreningernes forpligtigende fællesskaber kan udvikle deltagernes tillid til andre, skabe fælles normer og opbygge sociale netværk. Det øger samfundets sociale kapital og skaber socialt kit i samfundet mellem forskellige grupper af mennesker, hvilket medvirker til et stabilt demokrati og et samfund, hvor samarbejdet om fælles mål har bedre chancer for at lykkes (Ibsen og Ottesen 2001 og Putnam 2000).

Eftersom unge ser ud til at være mindre villige til at engagere sig i foreninger og det frivillige arbejde på den klassiske måde, kan der således være en risiko for, at en del unge ikke vil få den demokratiske dannelse og den fornemmelse for demokratiets grundvilkår, som deltagelse i foreningslivet traditionelt tilskrives. En frygt, vi kan genfinde både hos foreningsfolk og forskere. Det er dog værd at sætte spørgsmålstegn ved, om det vitterligt forholder sig sådan, at unge og andre lærer demokrati gennem deltagelse i det frivillige foreningsarbejde og dets demokratiske strukturer. Hvis det er tilfældet, fordrer det blandt andet, at demokratiet i foreningerne fungerer, og at det er i stand til at inddrage unge aktivt. Spørgsmålet er også, om det (i positivt fald) gælder alle former for foreningsaktivitet og -arbejde: Hvor vigtigt er det eksempelvis, at unges deltagelse i idræt eller deres musiske aktivitet foregår i netop en forening?

Ud fra et samfundsmæssigt perspektiv på det frivillige foreningsliv er det ikke bare den demokratiske dannelse og den sociale integration, der er på spil i unges foreningsdeltagelse. Det handler også om, hvor meget det frivillige arbejde er værd i et velfærdsøkonomisk perspektiv (Henriksen og Ibsen 2001, Mandag Morgen 2001 og Wollebæk og Selle 2002). Et perspektiv, vi ikke direkte vil folde ud i projektet, men som er med til at sætte dagsordenen for den måde, foreningslivet og det frivillige foreningsarbejde diskuteres på i dag.

Men der er et tredje aspekt af det samfundsmæssige niveau – indirekte forbundet med det økonomiske nytteperspektiv på foreningslivet – som vi vil behandle. Det er tendensen til, at foreningsdeltagelse og frivilligt arbejde gøres til et spørgsmål om *kompetenceudvikling*. På den ene side kan vi se foreningsfolk, der bekymrede peger på en tendens til, at unge har en nytteorienteret tilgang til deltagelse i foreningsliv og engagement i frivilligt arbejde. De engagerer sig ikke primært for andres skyld, men i høj grad for

deres egen skyld og det personlige udbytte de får af deres deltagelse. På den anden side kan man også finde flere eksempler på foreninger og organisationer, der betoner, at foreningsdeltagelse kan og skal kunne bruges til f.eks. at kvalificere sig til at søge ind på en uddannelse eller til at få et spændende job på arbejdsmarkedet (se f.eks. DUF 2003). Spørgsmålet er, om denne tænkning i nytteværdi af frivilligt foreningsarbejde er med til at flytte fokus fra de demokratiske læreprocesser til den enkeltes kompetenceudvikling. Eller kan den egennyttige interesse forenes med det uegennyttige og solidariske engagement (jf. Juul 2002)?

Når vi i forskningsprojektet har interviewet unge medlemmer og frivillige ledere om deres foreningsdeltagelse, har fokus været særligt rettet mod at belyse disse tre kerneområder af foreningslivet: *Demokratisk deltagelse, Social integration og Kompetenceudvikling og læring*. Vi diskuterer både de interne og eksterne effekter af unges foreningsdeltagelse på disse tre områder, blandt andet ved både at spørge til, hvad unge lærer *i* og *af*, foreningsarbejdet og til hvilken betydning foreningsdeltagelsen har for henholdsvis unges foreningsdeltagelse og deres øvrige liv.

Nødvendigt med flere perspektiver på unges foreningsdeltagelse

I praksis er der naturligvis ikke vandtætte skotter mellem de forskellige analyseniveauer. Eksempelvis kan den rekrutterings- og fastholdelsesproblematik, at unge forlader en forening, handle om, at de unge medlemmer ikke oplever, at de har indflydelse på foreningens aktiviteter eller kan komme til orde i foreningen. Eller det kan være et udtryk for, at de ikke kan identificere sig med foreningens værdier eller ikke oplever, at de lærer noget ved at være med i foreningen og dens arbejde. Derfor har det i de konkrete analyser været vigtigt at se på samspillet og eventuelt modsætningerne mellem de forskellige former for problematikker, der kan identificeres på de forskellige analyseniveauer.

Set fra foreningslivets side er der oplagt en række problematikker knyttet til unges deltagelse eller manglende deltagelse i foreningslivet. Fra denne position sættes der fokus på især de negative aspekter af unges adfærd og handle-mønstre, deres manglende lyst til at forpligtige sig og til at tage ansvar for foreningens fællesskab. Men set fra de unges perspektiv kan der

findes flere forskellige årsager til forandringerne i deres foreningsdeltagelse. Det er f.eks. ikke sikkert, at unges bevægelse ind og ud af foreningernes døre skyldes, at de ikke vil forpligtige sig. Det kommer også an på, hvor de unge befinder sig i deres liv – blandt andet med hensyn til skole, uddannelse, arbejde, parforhold, venskaber og øvrige fritidsliv – og hvilke muligheder foreningerne kan tilbyde de unge i relation dertil. Yderligere er det værd at bemærke, at det manglende foreningsengagement blandt unge også kan handle om, at unge ikke altid oplever foreningerne og deres organisationsformer som tidssvarende og engagerende. Dertil kommer, at interessen for og perspektiverne med foreningsdeltagelsen ikke nødvendigvis er ens for alle unge. Foreningsdeltagelse kan opfylde mange formål. Den kan være et frirum for unge, den kan være et sted for unges sociale relationer til og fællesskaber med andre unge, den kan være et sted for et politisk eller socialt engagement, eller den kan være et sted på vejen i en individuel karriereplan.

I forskningsprojektet har vi kunnet trække på flere af de større forskningsprojekter, der de seneste år er lavet om danskernes deltagelse i foreninger og frivilligt arbejde. Store dele af denne forskning er baseret på kvantitative survey-undersøgelser, der giver et kvalificeret statistisk grundlag for at belyse forandringer i foreningsdeltagelse og -engagement.

Vi ser det som en selvstændig styrke, at vi i dette projekt også har blik for den enkeltes deltagelsesbane i foreningslivet. Unge, der umiddelbart let ville kunne påhæftes et prædikat som foreningszappere og statistisk har flere foreningsskift bag sig, kan fra et individuelt perspektiv have mange gode grunde til at orientere sig, som de gør (Nielsen 2002).

Dette eksemplificeres i nedenstående boks, hvor vi som eksempel peger på nogle af de hhv. ydre og foreningsinterne årsager, der kan spille ind på unges frafald eller/og fravalg af frivillige foreninger.

Der kan dog også forekomme sammenfald eller (ugunstigt) samspil mellem de eksterne og interne årsager. F.eks. forekommer det i mange idrætsforeninger, at træningsmængden sættes op for dem, der vil være med på de gode hold i 15-16 års-alderen (intern årsag), hvor mange unge oplever, at de har mindre tid i en periode af deres liv på grund af uddannelse, fritidsarbejde og venskaber/kæresteforhold (ekstern årsag).

Eksterne årsager kan f.eks. være, at unge:

- ♦ og deres forældre flytter væk fra det lokalområde, hvor de unge er foreningsaktive
- ♦ i en periode er på efterskole, er på højskole, er au pair i udlandet, aftjener værnepligt eller er på en længere rygsæksrejse i Østen
- ♦ flytter væk fra lokalområdet i forbindelse med studier, deres uddannelse og arbejde
- ♦ på grund af deres uddannelse og arbejde kun periodevis har tid til at engagere sig aktivt

Interne årsager kan f.eks. være, at unge:

- ♦ oplever, at aktiviteterne i foreningen er kedelige og rutineprægede
- ♦ føler, at der ikke bliver taget ordentligt imod dem i foreningen
- ♦ har et dårligt forhold til de andre unge i foreningen
- ♦ har et dårligt forhold til trænere og ledere i foreningen
- ♦ oplever, at de ikke bliver anerkendt og værdsat for deres indsats i foreningen
- ♦ oplever, at der mangler støtte og vejledning i deres frivillige arbejde fra foreningens ansvarlige ledere
- ♦ oplever, at de ingen mulighed har for indflydelse på foreningen og dens aktiviteter
- ♦ oplever, at der ikke er udfordringer i deres foreningsarbejde
- ♦ ikke oplever, at foreningsarbejde kvalificerer dem i forhold til deres øvrige liv

Der er således mange forhold, der kan have betydning for den enkelte unges foreningsdeltagelse. I undersøgelsen har vi særligt forsøgt at indkredse, hvilken rolle foreningerne spiller og kan spille i unges liv, og hvilken betydning de forskellige livssammenhænge unge indgår i, har for deres deltagelse og motivation for at deltage i foreningslivet.

Kapitelloversigt

I kapitel 1, *Ungdom og Foreningsliv*, præsenteres og diskuteres for det første forskellige forståelser af ungdom og ungdomslivet. Forståelser, vi kan identificere i foreningslivet og dets måder at forholde sig til unge på. For det andet uddybes diskussionen af, hvem gruppen af unge er, og hvor udbredt ungdomstiden som kategori er. Endelig behandles hovedresultaterne i et par af de centrale undersøgelser, der har sat lys på problematikker i unges foreningsdeltagelse de seneste år.

Kapitel 2, *Foreningernes organisation og struktur som ramme for unges deltagelse*, præsenteres og analyseres. Vi undersøger de organisationsformer,

foreningerne tilbyder som rammer om unges aktiviteter og deltagelse i foreningslivet. Med henblik på at analysere betydningen af de meget forskellige foreningsvilkår i fem udvalgte cases stiller vi i dette kapitel skarpt på foreningerne primært ud fra følgende spørgsmål: Hvilke krav og forventninger stilles til de unge medlemmer i foreningen? Hvilke forventninger og krav oplever foreningerne, at de unge kommer med, og hvordan håndteres disse? Hvilken betydning har foreningens værdier for, hvad der opleves som vigtigt i foreningernes organisering, indhold og aktiviteter?

Kapitel 3, *Foreningers betydning for unge & ungdomslivet*, indeholder en analyse af følgende spørgsmål: Hvordan bruger unge foreningerne, og hvilket udbytte får de af deres foreningsdeltagelse? Hvilken betydning kan unges deltagelse i foreningen have i relation til deres øvrige ungdomsliv? Hvilken betydning kan unges øvrige livssammenhænge have for deres måde at deltage på i foreninger? Analysen baserer sig dels på individuelle portrætter af et ungt medlem fra fem foreningscases, dels på mere brede tværgående analyser af det samlede undersøgelsesmateriale.

I Kapitel 4, *Frivillighed – engagement og forpligtigelse*, diskuteres unges motivation for at deltage i frivilligt arbejde i foreningerne. I analysen tegnes fem portrætter af unge, der alle deltager i en eller anden form for frivilligt arbejde i en af de fem udvalgte foreninger. Portrætterne er udvalgt, fordi de alle siger noget eksemplarisk om det at være en del af en konkret forening og lave frivilligt arbejde heri.

Kapitel 5, *Unge møde med foreningerne – demokrati, fællesskab og læring*, samler trådene fra de foregående fire kapitler, og vi belyser de foregående analyseresultater ud fra en demokratisk dimension, en fællesskabsdimension og en læringsdimension. For det første analyserer vi specifikt foreningernes evne til at fungere som demokratiske selvstyreenheder og den medlemsrolle, foreningernes funktionsmåde motiverer og fremsætter krav om. For det andet interesserer vi os i kapitlet for foreningerne som socialt integrerende rammer og arenaer om og i de unges liv igennem vores beskrivelser af foreningerne som fællesskaber fra flere forskellige niveauer. For det tredje analyserer vi foreningernes og de unges nye fokus på udvikling og læring som et væsentligt element af foreningsdeltagelse.

1. Ungdom og Foreningsliv

I dette kapitel redegør vi kort for vores ungdomsforståelse, og vi argumenterer for, at ungdom må ses i forhold til kulturelle og sociale udviklingstendenser i det mgivende samfund, hvilket i høj grad sætter sine spor i ungdomslivet. Vi redegør for nogle af de væsentligste konkrete udfordringer unge står overfor i deres ungdomsliv, og vi anskueliggør, hvordan unges situation uden for foreningslivet kan præge deres deltagelse i foreningslivet. Endelig diskuteres kort udvalgte nyere forskningsundersøgelser, der sætter lys på unges foreningsdeltagelse.

1.1. Ungdomsbegrebet

At definere, hvem der tilhører gruppen af unge, kan være en vanskelig opgave. Vi har allerede i indledningen berørt, at biologisk alder ikke nødvendigvis er enebestemmende for, om man er ung eller ej. Ungdom er et begreb, der kan forstås og diskuteres på mange måder.

Umiddelbart forstår vi først og fremmest ungdom som en livsfase – en overgangsfase, der skyder sig ind mellem barndommen og voksenalderen. Alle teorier om livsfaser opererer med en sådan ungdomsfase, men der kan være forskellige opfattelser af, hvor længe den varer, og hvad der afgrænser den. I den almindelige forståelse er det som regel noget, der begynder med puberteten i 11-13 års alderen og slutter, når man har etableret en voksentilværelse, typisk med egen økonomi, arbejde, bolig og måske familie – men grænserne er uklare. Formelt bliver man voksen og får den voksnes rettigheder og pligter i samfundet, når man fylder 18 år. Men det opfattes samtidig som et tidspunkt, hvor man står lige midt i ungdommen. Ungdom og alderdom er langt fra fastdefinerede begreber, men begreber der står til diskussion (jf. Bourdieu 1997 og Jensen 1993).

Til den umiddelbare forståelse hører det også gerne, at ungdommen er en fase for den fysiologiske modning, der fører fra barndommen over i voksenalderen, men også her er afgrænsningen flydende, især opadtil. Er

man voksen, når man er kønsmoden, når man har nået sin fulde højde, eller er det f.eks. også noget, der omfatter en psykologisk modning? Selvom vi alle intuitivt ved, hvad ungdom er, og næsten dagligt på en eller anden måde kommer til at relatere eller forholde os til det, synes det at være et ret flydende begreb, når man prøver at fastholde det mere præcist.

1.2. Ungdom som en social og kulturel konstruktion

Vores ungdomsforståelser er både med hensyn til afgrænsning og indhold hele tiden genstand for debat og tolkninger. De forandrer sig hastigt, nye forståelser overlejrer de gamle, og hvad ungdom er og indebærer opfattes i dag på mange forskellige og ofte modstridende måder.

Vi vil ikke desto mindre fremhæve fire forståelser af de unge, der ser ud til at være gennemgående:

<p>Ungdom som ideal</p> <p>I den ene forestilling knyttes der en særlig positiv aura til det at være ung. Her forbindes de unge med positive forestillinger om frihed, lethed, uforpligtethed, romantik og lykke. Ungdommen bliver en fase, vi alle attrår og søger at fastholde på mange stadig mere avancerede måder. Det er ikke mindst i forbindelse med etableringen og fastholdelsen af denne ungdomsdiskurs, at kommercialiseringen spiller en central rolle.</p> <p>I foreningslivet kan man også spore en tendens til, at det at være en ung leder eller at være en ung forening fremhæves som positivt i sig selv.</p>	<p>Ungdom som problem</p> <p>I den anden forestilling fokuseres der på ungdom som et arnested for samfundsmæssige problematikker, f.eks. i forbindelse med ungdomskriminalitet. I den forståelse bliver de unge betragtet som utilpasset de eksisterende samfundsmæssige strukturer. Vi behøver bare at tænke på de næsten daglige beskrivelser i dagspressen af <i>unges svigt</i> i forhold til samfundets centrale institutioner under overskrifter som f.eks. "Unge svigter de naturvidenskabelige uddannelser", "Unge vender ryggen til fagbevægelse", "Unge vender tommelfingeren nedad til social- og sundhedsfagene" eller ganske aktuelt i denne sammenhæng "Unge svigter det organiserede fritidsliv".</p>
---	---

Ungdom som midlertidig frigørelse

I den tredje forestilling beskrives ungdom som en midlertidig frigørelsesfase, hvor unge er idealistiske og oprørske, på vejen til det voksne liv. Den oprørske og pubertære ungdomstid er et forbigående fænomen, der går over og heldigvis ender med, at unge internaliserer samfundets værdier og normer og vokser ind i det etablerede samfunds institutioner og organisationer. I foreningslivet kommer denne forståelse også til udtryk, når unges mindre grad af foreningsdeltagelse forklares som et forbigående ungdomsfænomen, der går over, når de bliver ældre og får børn.

Ungdom som spejl på fremtiden

I den fjerde forestilling bliver der lagt vægt på, at de holdninger og kulturelle mønstre, der dannes i ungdomstiden, har varig karakter. Derfor er det værd at lægge mærke til de orienteringer og holdninger, unge har i ungdomsårene, da de unge opfattes som følsomme seismografer for, hvad der rører sig i tiden, og vil kunne give en forudsigtelse om fremtidens samfund. I denne forståelse tages unges synspunkter mere alvorligt. I vores undersøgelse af unges deltagelse i det danske foreningsliv kommer denne forståelse da også til udtryk i forskningsprojektets titel "Nye tider – nye foreningsformer?", der spørger, om tendenserne i unges foreningsdeltagelse er pejlemærker for nye organiseringer i foreningslandskabet.

Vi ser således en gennemgående polaritet i de sociale og kulturelle konstruktioner omkring unge, hvor ungdommen både fremstår som et rum for frihed og lykke, hvor alt skal afprøves, og hvor "man virkelig lever livet", og som noget farligt, risikabelt og problematisk. Ligesom vi både kan se ungdom beskrevet som et overgangsfænomen og som et pejlemærke for fremtidens udvikling.

Under alle omstændigheder går det igen i alle forståelserne, at ungdom er noget meget vigtigt, noget som samfundet og vi alle beskæftiger os meget med og tillægger stor betydning. Både som ideal, når alle gerne vil være unge, og som problem, når vi f.eks. snakker om manglende demokratisk og politisk deltagelse eller arbejdsmarkedets behov for en veluddannet arbejdsstyrke.

Når noget betegnes som et ungdomsproblem, ligger der ofte det i det, at det er noget, der vil gå over, noget de pågældende vil vokse fra, og i hvert fald noget, der har med de unges livsfase at gøre. Men samtidig kunne man spørge, hvor længe det kan lade sig gøre at italesætte alle disse ubalancer som særlige ungdomsfænomener. For når forestillingen om, hvad der hører ungdommen til, er ved at sprænge alle grænser, og ungdomsfasen udvides både opad og nedad, så bliver begrebet naturligvis på mange områder udvandet – den sociale og kulturelle konstruktion er ved at briste. Og samtidig er meget af det, der traditionelt har været opfattet som ung-

domsproblemer og ungdomsadfærd ved at blive til generelle samfundsforhold, der ikke kun angår dem, vi opfatter som “unge”. Her tænker vi f.eks. på, at kravet om at følge med uddannelsesmæssigt er blevet livslangt, at der er en voksende gruppe, der indgår nye parforhold i en moden alder, og at også mange voksne jævnligt må tænke i omstilling til nye jobs osv.

Men omvendt indebærer samfundsmæssige forandringer samtidig, at der opstår nye særlige forhold, der relateres til ungdommen, og dermed også nye vanskeligheder og nye handlemåder for de unge. Derfor er der næppe grund til at tro, at vi ikke vil have en forestilling og en debat om ungdommen fremover, hvad der så end kommer til at ligge deri.

1.3. Ungdom som tiden for de store valg

Moderne mennesker er tendentielt og ideologisk frigjort fra bindinger til sted, stand, slægt, religion og til dels også køn – fra alle de instanser, der i traditionelle samfund medvirker til, at adfærd, normer og holdninger bliver ens og fasttømrede fra generation til generation inden for den enkelte klasse eller gruppe og inden for hvert af kønnene. Tidligere var den enkelte langt mere fastlåst, og de fleste kunne regne med at følge i deres forældres spor, kulturelt, socialt og uddannelses- og arbejdsmæssigt.

Det paradoksale er imidlertid, at det kan man i store træk stadigvæk regne med i realiteten. Alle statistikker viser stadig, at social placering og livsmønstre i vid udstrækning videreføres fra forældre til børn (Hansen 1997, 1998 og 2003). Men det er ikke længere den herskende forståelse, endsige selvforståelse, i hvert fald ikke hos de fleste unge. Normer og holdninger opfattes ikke længere nødvendigvis som et udtryk for en bestemt placering i samfundet og dermed forbundne livsformer og interesser. Den enkelte får det indtryk, at der er vide muligheder for at forme sit eget liv. Det spiller ingen rolle, om man er søn af en bankdirektør eller datter af en sygehjælper. Ansvar er ens eget, og det gælder bare om at træffe de helt rigtige valg, der passer netop til ens egen personlighed.

De valg der er tale om, rækker i princippet lige fra en lang række daglige valg med hensyn til f.eks. varemærker og fjernsynsprogrammer til de mest overordnede valg af uddannelse, arbejde, fritidsliv, bolig, partner og livsstil – og det er karakteristisk, at selv om man i vid udstrækning kan vælge om senere, og mange også faktisk gør det, så er ungdommen en

fortættet fase for netop de store valg, der for alvor sætter scenen for den enkeltes tilværelse og selvopfattelse.

Således er vi alle tilsyneladende frit stillet i et samfund, der i princippet udgøres af en række forskellige frie markeder, hvor vi selv kan vælge, men hvor vi – uden rigtigt at vide det – medbringer en forskellig mængde købekraft eller “kulturel kapital” og “social kapital”, som det hedder hos den franske sociolog Pierre Bourdieu (Bourdieu 1986, Broady 1991 og 1998). Så reelt er vi bestemt ikke ligestillede.

1.4. Den udvidede ungdomsfase - uddannelsesboomet

Unge i dag har et øget uddannelsesniveaue og lever et andet liv end unge for 30-40 år siden. De stifter familie senere, og helt frem til 30-års alderen vil mange kunne være studerende, kunne leve single, rejse verden rundt. Med andre ord ser det ud til, at ungdomstiden er blevet forlænget.

Oprindeligt drejede forestillingen om ungdommen sig om en relativt kort periode, der kilede sig ind mellem barndommen og voksendommen. Men efterhånden er der blevet brug for en meget længere fase til en meget mere omfattende og forskelligartet samfundsmæssig uddannelse og socialisering, og derfor har begrebet om ungdommen både tids- og indholdsmæssigt bredt sig langt ud over det oprindelige.

Den mest markante årsag til, at ungdomstiden er blevet udvidet, er at unge tilbringer længere tid i uddannelsessystemet og har en senere indtræden på arbejdsmarkedet. Uddannelse er i vækst, og unge tilbringer en større del af deres tid i uddannelsesinstitutioner. De bruger mere tid på skole og lektier, hvilket kan give unge mindre fri fritid. De norske samfundsforskere Ivar Frønæs og Ragnhild Brusdal peger med begrebet “det postindustrielle samfunds børn” på, at dagens unge er de første unge, der er opvokset i et samfund præget af viden og uddannelse (Frønæs og Brusdal 2000), hvilket blandt andet kommer til udtryk i et stærkt øget antal sundhedsarbejdere, uddannelsesarbejdere, administratorer og socialarbejdere. De fleste, som er voksne i dag, har derimod haft en opvækst præget af industrisamfundet. Unge lever i et samfund, hvor det for alle er nødvendigt at uddanne sig, fordi der kræves kompetence på alle områder af samfundslivet, også i eksempelvis det organiserede fritidsliv. Denne forskel i opvæksterfaringer

kan f.eks. give sig udtryk i, at det, som er nyt for nogle grupper – med rødder i anden tid – vil være helt naturligt for andre, f.eks. at bruge computere og Internet.

Nye betingelser for et ungdomsliv præger også vores billede af ungdommen: Når et flertal af de unge opholder sig i uddannelsessystemet, til de er langt inde i 20-årsalderen, eller bevæger sig mellem erhvervsarbejde og uddannelsesinstitutioner, vil en studenterlignende tilværelse også blive det kulturelt dominerende billede af unge, hvor de tidligere var i arbejde eller var husmødre. Frønæs og Brusdal mener, at vi har at gøre med en ny ungdomsgruppe af *unge voksne*, der er konstitueret af uddannelsessamfundet (Frønæs og Brusdal 2000).

Det stigende uddannelsesniveau har flere følger. En af disse er, at det øger mobiliteten blandt unge. Mange unge flytter til storbyer eller de større byer for at uddanne sig, mens landdistrikterne får et underskud af unge. Det medfører, at de største byer får et stort antal unge med et højt uddannelsesniveau og en forlænget ungdomstid. Mens de unge, der bliver boende i landdistrikterne, oftere har kortere uddannelse. Noget tyder på, at ungdomslivet og -tiden er mere udvidet i byerne end på landet. Det illustreres blandt andet af, at de unge kvinder i de største byer får barn senere end de unge kvinder i landdistrikterne. Jo højere uddannelsesniveau, jo senere får man første barn. Det er de unges uddannelsesniveau, der slår igennem som en væsentlig årsagsbestemmende faktor.

Uddannelse er blevet en stadig vigtigere markør for, hvordan man vil komme til at leve sit liv og klare sig i samfundet. At livsomstændighederne er forskellige for unge alt efter, hvilken uddannelse de tager, og hvor de vokser op, er et perspektiv, det er vigtigt at holde sig for øje, når man beskæftiger sig med unge.

1.5. Ungdom som identitetsdannelsens livsfase

Så længe der har været et begreb om ungdom, er ungdommen også som noget centralt blevet opfattet som en livsfase, hvor den enkelte ruster sig til at blive voksen. Dette har været betragtet som en selvfølge, der naturligvis har kunnet give nogle udfordringer og problemer. De seneste årtier synes disse udfordringer og problemer dog at have accelereret voldsomt.

At være ung i dag indebærer blandt andet at skulle i gang med en kolossal omfattende proces, der i princippet skal føre frem til en første og meget betydningsfuld stillingtagen til alle de store valg, til hvem man vil være, og hvad man vil med sit liv på en lang række områder. Det opleves typisk som om, der bare er utrolig mange muligheder, hvor det for den enkelte handler om at finde ud af, hvad der er det helt rigtige for lige netop mig. Den mere generelle situation, der tegner sig, er et billede af unge med meget store og meget personlige forventninger til deres fremtid, men samtidig store problemer med at orientere sig og træffe nogle valg, der bare kan være midlertidigt holdbare. Omdrejningspunktet for alt dette er den proces, der i stigende grad er kommet i fokus og blevet forstået som de unges identitetsudvikling eller identitetsdannelse (Illeris, Katznelson, Simonsen og Ulriksen 2002, Bunar og Trondman 2001 og Willer og Østergaard 2001). Denne proces har naturligvis en nær sammenhæng med alle ungdomsfasens øvrige aspekter, uddannelse, arbejde og fritidsliv ikke mindst.

1.6. De store problemer i ungdomslivet

Når vi taler om ungdom og ungdomslivet som stedet for mange af de første store valg i tilværelsen og af stor betydning for identitetsdannelsen, er det tydeligt, at ungdomslivet indeholder mange muligheder, men også mange valgprocesser, som kan være vanskelige for unge at skulle træffe. Ungdomslivet er ikke bare en lykkelig og problemfri periode i unges liv.

Vender vi blikket mod de unge foreningsdeltagere i vores undersøgelse, kan vi få dette bekræftet. I forskningsprojektet har vi i fem frivillige foreninger uddelt et spørgeskema til de unge foreningsdeltagere.

Et af de åbne spørgsmål, vi har stillet, berører netop de problemer og udfordringer, ungdomslivet kan indeholde: Spørgsmålet til de unge lyder: *Hvad oplever du er dit største problem – eller den største udfordring du står overfor – i dit liv lige nu?* I de unge foreningsdeltageres besvarelser kan vi se flere gennemgående træk, der afspejler, hvad unge oplever som de største problemer og udfordringer i ungdomslivet.

For det første er det et gennemgående træk ved de unges besvarelser, at mange unge bekymrer sig over fremtiden og de valgsituationer, som de står overfor. Især uddannelsesvalg opleves af mange som noget vanskeligt og problemfyldt. Uddannelse har som tidligere beskrevet en stadig større

betydning i unges liv. Det kommer også til udtryk ved, at der er flere af de unge, som svarer, at deres største problem og udfordring er de eksamener, de står overfor på deres skole, ungdomsuddannelser eller videregående studier. Unge oplever tydeligvis krav om at tænke over fremtiden og over, hvad de vil i deres uddannelses- og arbejdsliv.

For det andet er der mange unge, som nævner, at de oplever et stort tidspres. Flere svarer, at de har vanskeligt ved at få tid til alle de ting, de gerne vil. Det er svært at finde tid til lektier, fritidsarbejde, foreningsdeltagelse, familie, venner og kærester. Mange unge oplever, at de har mange sociale krav og forpligtigelser rettet mod sig.

For det tredje er der mange unge, som svarer, at de største problemer i deres liv drejer sig om deres intime og sociale relationer til jævnaldrende. Både venskabs- og kæresterelationer spiller en stor rolle i ungdomslivet. Det har stor betydning for unge, hvis de er uvenner med deres bedste ven eller veninde, hvis de er ulykkeligt forelskede, eller hvis deres kæreste lige har slået op med dem.

I nedenstående boks kan man se besvarelserne fra de unge medlemmer af en nordsjællandsk afdeling af Det Danske Spejderkorps (DDS), der er en af spørgeskemaundersøgelsens foreninger. Besvarelserne illustrerer tydeligt gennemgående træk ved, hvad unge oplever af store problemer.

Unge spejdere i en nordsjællandsk afdeling af Det Danske Spejderkorps' svar på spørgsmålet: *Hvad oplever du er dit største problem – eller den største udfordring du står overfor – i dit liv lige nu?*

♦ At være droppet af veninde, der ikke vil snakke med en (pige 17 år) ♦ Piger (dreng 17 år) ♦ Dreng: Kan man lide dem er de for gamle – kan man ikke, kan de lide dig (pige 15 år) ♦ Kæreste lige slået op og eksamener (dreng 15 år) ♦ Eksamener (dreng 15 år og pige 21 år) ♦ Ikke noget sted at bo (pige 19 år) ♦ Få tid til alt det jeg vil (pige 17 år) ♦ Få råd til en bil & have tid nok (dreng 19 år)	♦ Om jeg skal på efterskole (dreng 14 år) ♦ Studie: Skal jeg flytte til København eller Odense (D 17) ♦ Hvad skal jeg arbejde med i fremtiden? (dreng 18 år) ♦ Hvad jeg skal fremover? At blive voksen – der farer hele tiden en masse ting igennem ens hoved. Der er så mange forventninger fra ens forældre (dreng 17 år) ♦ Føler ikke jeg udvikler mig - jeg står stille - jeg keder mig (pige 17 år) ♦ At være en god far og ægtefælle (Leder, mand 28 år)

For unge er der mange ting at forholde sig til i ungdomslivet både med hensyn til krav fra voksne og voksensamfundet om at klare sig godt i skolen, få en god uddannelse og et arbejde og med hensyn til det sociale liv, hvor intime og sociale relationer fylder meget i de unges bevidsthed, og det kan være svært at få tid til alting. Som en 17-årig drengs besvarelse peger på, så går unge rundt med mange overvejelser, “der farer rundt i hovedet”, om fremtiden og det at blive voksen samtidig med, at der fra forældre og andre voksnes side er mange forventninger, der også skal indfries. Det er vigtigt at udvikle sin egen identitet og finde ud af, hvad man gerne vil, men det er også en vanskelig proces. Og for de unge der har svært ved at vælge og blive afklarede omkring fremtiden, kan det opleves som om man ikke udvikler sig, at man “står stille”, som en 17-årig pige svarer. I besvarelserne fra DDS-spejderne har vi også medtaget, hvad den 28-årige frivillige leder af foreningen svarede på spørgsmålet, da det illustrerer, at der er noget livsfase-specifikt ved besvarelserne. For den frivillige leder er det ikke ungdomslivets problemer, der er fremtrædende, men voksenlivets, der stiller krav om at være en god far og en god ægtefælle.

1.7. Unges deltagelse og indflydelse i foreninger

Når vi taler om ungdom og ungdomslivet, rummer det også den dobbeltthed, at ungdomslivet på den ene side forbindes med en betydningsfuld jævnaldrende-kultur, hvor unge i væsentlig grad skaber deres egne holdninger og orienteringer. På den anden side indgår unge i institutionelle rammer – især skole og uddannelse, men også i fritidslivet – hvor de er underlagt ældre, faglige autoriteter, der definerer, hvornår unge er udlærte og selvstændige (jf. Engelstad og Ødegård 2003). Det er vigtigt at have blik for, at ungdom og det at være ung også skabes via de konkrete sammenhænge, unge deltager i.

Det er en vigtig pointe, at de, som vokser op, ofte befinder sig i en underlegen position. Unge er – i kraft af at være nye, uetablerede, uerfarne eller hvilket prædikat, der hæftes på dem – placeret i en position uden for indflydelse, hvor de skal tilkæmpe sig en position blandt allerede etablerede. Det gælder også i foreningsverden. Selvom det inden for foreningsforskningen fremhæves (Goul Andersen, Torpe og Andersen 2000, Torpe 2001 og Wollebæk og Selle 2002) som et særligt karakteristisk kendetegn

ved de frivillige foreninger, at de er *selvstyrefællesskaber* med *frivillige medlemmer*, der har mulighed for selv at træffe beslutninger, og hvor der er lige ret for medlemmerne til at deltage i foreningens virksomhed, så gælder det altså ikke altid for unge. Der er for det første mange frivillige foreninger, hvor unge medlemmer, indtil de fyldt 18 år, *formelt* er udelukket fra demokratisk indflydelse på beslutninger på generalforsamlinger, i bestyrelser og udvalg. For det andet er det værd at spørge til, om unge – både under og over 18 år – *reelt* gives mulighed for indflydelse på foreningernes selvstyre, hvis de f.eks. af allerede etablerede ledere opfattes som umodne og ukvalificerede til at være foreningsbærende og aldrig inviteres indenfor til at deltage i beslutningsprocesser og demokratiske fora i foreningerne. Disse to forhold sætter spørgsmålstegn ved, i hvilken grad de frivillige foreninger er selvstyrefællesskaber også for unge.

I vores optik er unges foreningsdeltagelse og mulighed for deltagelse således også et spørgsmål om, hvilken adgang unge har og kan få til etablerede fællesskaber. Ungdom handler også om, hvilken position og anerkendelse unge tilkendes. Hvem skal f.eks. have lov til at bestemme indholdet af en given aktivitet, i hvilket omfang skal unge medlemmer have lov til at bestemme, og i hvilken grad kan en forening sætte sin lid til unge frivillige ledere som bærere af værdierne?

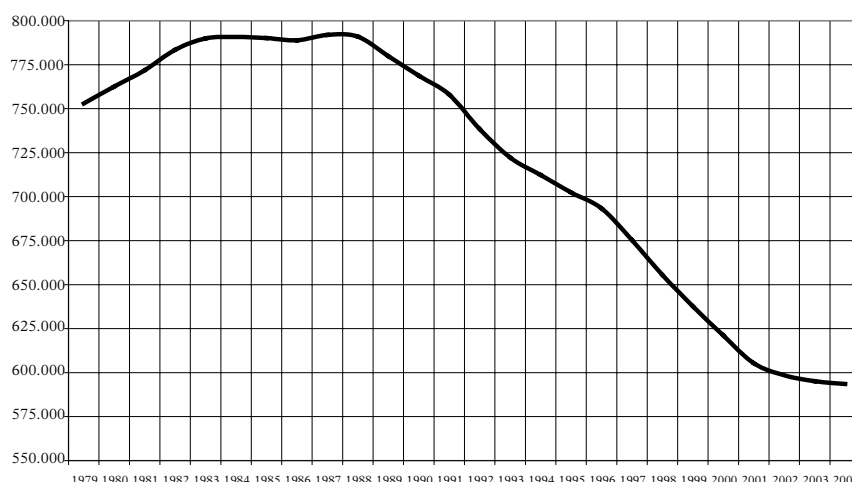
1.8. De små ungdomsårgange – et konkret vilkår

Når vi aktuelt taler om unge og en ændret måde at forholde sig til demokrati og foreningsdeltagelse på, skal man imidlertid ikke glemme, at oplevelsen af et 'ungdomsproblem' også hænger sammen med de historisk lave ungdomsårgange, jf. figur 2 nedenfor. Et faktisk forhold, der naturligvis skærper oplevelsen af et ungdomsproblem i foreningerne og har bidraget til at øge opmærksomheden på det.

Som vi kan se af figur 2, har vi i årene 1979 til 2004 oplevet en nedgang i antallet af unge i alderen 15-24 år (som er forskningsprojektets målgruppe). Vi ser en stigning fra 752.978 personer i 1979 til 791.879 personer i 1987. Stigningen afbrydes imidlertid af et fald i antallet de efterfølgende 16 år, hvor antallet af unge er faldet konstant til 593.555 personer i 2004. Med andre ord et fald i perioden 1987 til 2004 på næsten 200.000

(198.324) personer. Og det i en periode, hvor det samlede befolkningstal er steget.

Figur 2: Udvikling i antallet af de 15-24-årige pr. 1. januar i perioden 1979 til 2004. (Danmarks Statistik, Statistikbanken.dk)

1.9. Forskning der sætter lys på unges foreningsdeltagelse

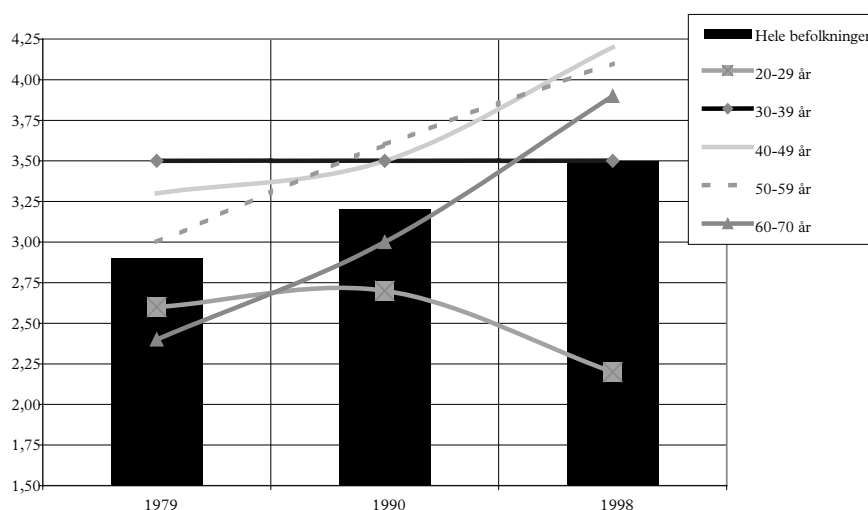
1.9.1. Foreningsliv i Danmark

Som del af den fireårige undersøgelse af demokratiet i Danmark, "Demokratiprojektet", udkom i 2000 resultaterne fra "Demokrati fra neden" (Goul Andersen, Torpe og Andersen 2000). I kapitlet "Foreninger og demokrati" redegør Lars Torpe for undersøgelsens resultater med fokus på de frivillige foreninger i Danmark.

Sammenlignet med tidligere undersøgelser fra 1979 og 1990 viser tallene (der er fra 1998) i undersøgelsen en stigning i befolkningens foreningsdeltagelse (jf. Torpe 2000 og 2001a). Befolkningens organisationsgennemsnit er ikke faldet, men derimod er det gennemsnitlige medlemskab per person steget fra 2,9 i 1979 til 3,2 i 1990 til 3,5 i 1998. Danskerne nedprioriterer altså ikke generelt deres foreningsmedlemskaber i forhold til tidligere. De unge (her de 20-29-årige) skiller sig dog ud ved et fald i det gennemsnit-

lige antal af foreningsmedlemskaber i forhold til 1990 (2,6 i 1979, 2,7 i 1990 og 2,2 i 1998). På basis af datamaterialet vises udviklingen her grafisk i figur 3:

Figur 3: Gennemsnitligt medlemskab per person for hele befolkningen samt de enkelte aldersgrupper i 1979, 1990 og 1998 (Torpe 2000)

Men det er ikke alle foreninger, der oplever markante fald i unges deltagelse. Det er i særlig grad idrætsforeningerne (og fagforeningerne), som har sværest ved at rekruttere eller fastholde de unge. I undersøgelsen konkluderes det, at det er de yngste i undersøgelsens målgruppe, der vælger idrætsforeningerne fra i størst omfang.

Tallene fra Demokratiprojektet, illustreret i figur 3, gemmer den interessante pointe, at de unges faldende gennemsnitlige organisationsmedlemskab i det samlede billede opvejes af en stigning i antallet af medlemskaber blandt de ældste befolkningsgrupper. Det fremgår, at man især blandt de 60-70-årige for alvor kan registrere en stigning i antallet af medlemskaber. Torpe anslår, at en stadig tidligere tilbagetrækningsalder fra arbejdsmarkedet synes at være en oplagt forklaring på de ældres øgede interesse for de frivillige foreninger.

Aflæses udviklingen i organisationssamfundet, kan der spores en stigende tendens til et mere individualiseret forhold til foreningerne. En udvikling i forenings-Danmark, der kan afspejle de ændrede indretninger og

værdiorienteringer i samfundet: Vi vælger de foreninger, der passer til os lige nu og til den livsfase, vi er i. Eksempelvis har Ældresagen siden 1990 fordoblet sit antal af medlemmer. Patientforeningerne er steget fra 20 i 1980 til 150 i dag – et tankevækkende udtryk for den stigende ‘specialisering’ i foreningsbilledet.

På baggrund af det samlede foreningsbillede og udviklingen i undersøgelsesmateriale kan Torpe konkludere, at foreningsdeltagelse er blevet en del af det ‘katalog af tilbud’, som man kan vælge til og fra:

Udslagsgivende for beslutningen om at organisere sig er aktuel interesse og livsstil mere end følelsen af at høre til en bestemt social gruppe eller identifikationen med bestemte kollektive værdier (Torpe 2000: 97).

For foreningerne betyder det givetvis, at de vil føle sig fristede til at give køb på den tidligere så højt besungne demokratidimension af foreningslivet “til fordel for at trimme organisationen, så den er i stand til at give medlemmerne de rigtige tilbud” (Torpe 2000: 98). Torpe kobler sin forudsigelse af foreningernes egne interne forandringsprocesser til det forhold, at en stor del af medlemmerne i de danske foreninger ikke er interesserede i indflydelse, hvorfor ledelsen med ro på bagsmækken kan foretage ændringer med henblik på at fastholde og rekruttere medlemmer. Også selvom det går ud over bestræbelserne på at sikre det demokratiske islæt af foreningslivet.

Når – som det er tilfældet i nærværende sammenhæng – vi forsøger at blive klogere på unge og deres liv i de frivillige foreninger, synes det oplagt at spørge til det noget nedtonede fokus på, hvordan magt udøves i de sociale sammenhænge, hvor netop ældre og unge mødes. I et ungdomsforskningsperspektiv kunne det spørgsmål eksempelvis være interessant at se foldet ud i forbindelse med de foreninger, hvor rammerne for de unges foreningsliv i væsentligt omfang er sat af de ældre.

I hvert fald havde det været interessant at se diskussioner og analyser af den oftest eksisterende situation, hvor de ældre (ofte socialt velfunderede) evner at sætte rammerne for de unges forventninger og ønsker. Med andre ord kunne man efterlyse refleksioner over det forhold, at ældre ofte har en interesse i at forvise de unge til ungdommen, og hvilken betydning det har for foreningernes evne til politisk at myndiggøre de unge (fungere som

skoler i demokrati). Torpe holder sig til generelle diskussioner af betydningen af personernes motivation og ressourcer på tværs af alder.

Spørgsmålet er, hvordan foreningernes vilkår præger de unges lyst og evner til at engagere sig. Ved voksenstyrede aktiviteter undgås mange konflikter umiddelbart, men de undgås kun, så længe det lykkes de ældre at styre tempoet for de yngstes opstigning og forventninger til deres liv og færd.

1.9.2. Manglende medindflydelse – en mulig forklaring?

En mulig forklaring på tendenserne i de unges foreningsdeltagelse kan man komme nærmere ved læsning af Nicolai Abildgaard og Simon Schølers undersøgelse “Unge har også meninger. Idrætsforeningerne som skole i demokrati og medborgerskab”. Undersøgelsen er et universitetsspeciale, der er blevet til som et resultat af et samarbejde mellem DGI Vestjylland og Holstebro, Ringkøbing og Thyborøn-Harboøre kommuner. På baggrund af en større spørgeskemaundersøgelse belyses unge 14-19-åriges demokratiske deltagelse i idrætsforeninger. Undersøgelsens udgangspunkt er, at det umiddelbart kan være svært at sætte fingeren præcist på, hvor koblingen mellem deltagelse i det lille demokrati (foreningsdeltagelse) og det store demokrati egentlig er. Abildgaard og Schøler sætter det på spidsen – med afsæt i den amerikanske demokrati- og foreningsforsker Robert D. Putnam (Putnam 2000) – når de spørger, om foreningerne overhovedet spiller en rolle som skoler i demokrati og dannelse af medborgerskab. Deres indfaldsvinkel er, at kun derved giver det mening at forholde sig til, om det har nogen betydning, om aktiviteten foregår i foreningsregi eller et helt andet sted.

Abildgaard og Schøler går videre fra konstateringerne af, at man kan se et fald i unges aktive foreningsdeltagelse. Ved at rette blikket *ind* i foreningerne får de mulighed for at diskutere, om faldet blot er udtryk for en eksistens af zappende og flygtige unge, eller om det er foreningerne, der ikke formår at involvere de unge i frivilligt arbejde i form af ansvarsopgaver og tillidshverv.

Undersøgelsen peger på en række mulige forklaringer på unges svigtende deltagelse. Analyseresultaterne peger på, at to ud af tre unge i undersøgelsen begrundes, at de ikke laver frivilligt arbejde med, at de *ikke* er blevet spurgt. Et forhold, man kan genfinde i *Demokrati fra nedden*-projektet, hvor 6 ud af 10 unge angav, at de aldrig var blevet spurgt, som årsag til, at de

ikke var frivillige (Torpe 2000). Mange unge oplever altså rekrutteringsstrategierne i foreningen som væsentlige årsager til deres manglende deltagelse. Om det er ensbetydende med, at de ganske enkelt ikke bliver informeret om, at de har mulighed for at prøve kræfter med frivilligt arbejde i foreningen, fortæller undersøgelsen ikke noget om. Men Abildgaard og Schøler antager dog, at der blandt nogle unge gemmer sig et overset potentiale for foreningerne.

Det interessante er, at undersøgelsen også på andre områder peger på generelt manglende information til og kommunikation med de unge som et problem i foreningerne. De unge har ikke et særligt godt blik for, hvad der f.eks. foregår i bestyrelser og udvalg. Billedet, der tegnes i undersøgelsen, viser lukkede og ikke særligt informative beslutningsfora i foreningerne. For de aktive unge giver undersøgelsen indtryk af, at mødet mellem de ældre og de unge ikke fungerer uden problemer for de unge. Mange af de aktive unge giver i undersøgelsen udtryk for, at de ikke bliver taget alvorligt, at de i udvalg oplever, at de skal holde deres mund, at de har svært ved at komme igennem med deres meninger, at det generelt er de voksne, der bestemmer, samt at der hersker en udbredt konservatisme i foreningerne.

1.9.3. Det nye organisationsamfund

I bogen *Det nye organisationsamfundet – Demokrati i omformning* peger de norske forskere Dag Wollebæk og Per Selle på, at der over de sidste 20 år er sket væsentlige ændringer i foreningslivet – især med hensyn til ideologier, arbejdsformer, organisationsformer og deltagelsesformer. Udgangspunktet er det norske foreningsliv, men de mener, at de beskæftiger sig med en generel udvikling i Skandinavien. Wollebæk og Selle betoner i deres undersøgelse, at organisationsændringerne hænger snævert sammen med samfundsændringer – organisationsændringer er også samfundsændringer.

Wollebæk og Selle lægger vægt på, at det er vigtigt at analysere sammenhængen mellem de værdier, som de frivillige organisationer udtrykker, og den organisationsform og arbejdsmåde, de vælger på forskellige tidspunkter (Wollebæk og Selle 2002). Foreningerne må forstås både på deres historiske præmisser og i den samtid, de er en del af. Derfor er de kritiske over for at knytte almene og tidløse værdier til frivillige foreninger. Frivillige foreninger er ikke et automatisk værn mod nedbrydningen af det civile samfund. De værner os ikke altid mod kommercialisering, trivialisering,

bureaukratisering og social marginalisering. Nogle organisationer gør, andre gør ikke.

Wollebæk og Selle peger på, at de kan se forandringer i befolkningens tilknytning til sociale fællesskaber. I det samfund, vi lever i, ser det ud til, at menneskene løsere og i mindre automatisk grad er knyttet til sociale fællesskaber sammenlignet med industrisamfundet. Deres tese er, at mere tidspressede mennesker kan have mere instrumentelt og korttidsorienterede deltagelsesorienteringer (Wollebæk og Selle 2002).

Organisationerne har været vigtige sociale institutioner – ikke mindst fordi de har rekrutteret så bredt socialt set. De har i stor grad været med til at modvirke social isolation og udstødning – men organisationerne eksisterer ikke uafhængigt af tid og rum. Når nye mål og strukturer erstatter gamle, påvirker det også organisationssamfundets evne til at rekruttere og integrere.

Wollebæk og Selle ser en tendens til, at der i dag er flere fritstående (i den forstand de ikke knytter sig til regionale eller nationale organisationer) lokale foreninger. Det vil man umiddelbart kunne anskue som en styrkelse af de lokale bånd, der potentielt vil føre til mere social integration gennem foreningslivet. Her udtrykker Wollebæk og Selle dog en udtalt skepsis over for, om det er i denne retning, den lokale organisering peger – de ser den som mere løs og uforpligtende, og de er heller ikke sikre på, om det at vende tilbage til det nære, tætte og lokale er det bedste middel mod den opløsning og fragmentering, mange ser. Derimod er de mere positive over for de nationale organisationers evne til at overskride det lokale niveau og skabe bånd mellem den enkelte og storsamfundet. Demokrati er ikke bare noget, der opstår *nedefra og op* gennem socialisering og individuel deltagelse i lokalsamfundet, men er også makroorienteret og koblet til foreningernes rolle som politiske magtfaktorer. Det drejer sig ikke alene om at have en omfattende frivillig sektor, men også om karakteren af den frivillige sektor. Det er ikke ligegyldigt, hvad foreningerne har af aktiviteter og formål, eller hvordan de er organiseret. For at kunne repræsentere en vigtig del af den demokratiske infrastruktur må foreningerne være relativt åbne, deltagerstyrede og mangfoldige. En forening i Norden er ofte integreret og hierarkisk placeret i nationale organisationer – hvilket principielt åbner op for både en lokal og overordnet demokratisk deltagelse på samme tid.

Et meget interessant aspekt ved Wollebæk og Selles undersøgelse er, at de sporer en tendens til ændringer i folks motivation og kapacitet til foreningsdeltagelse. Folk vil gerne deltage i enkelte aktiviteter, men deltager

knap så gerne i det organisatoriske arbejde og er også tøvende over for at påtage sig lederhverv eller forpligte sig mere langsigtet. Man vil gerne give af sig selv og være med, men man vil ikke sluges op. De peger på, at det åbner for en øget brug af professionelle koordinatore. Mange ændringer i foreningslandskabet ser ud til at hænge sammen med en mere instrumentel og korttidsorienteret deltagelsesorientering: På grund af dårlig tid eller tidspres er der behov for at organisere sig på nye måder. Tydeligt især blandt de unge. Den moderne frivillige lægger mere vægt på individuelle valg og interesser end på traditionelle værdier og tilhørsforhold – samtidig med at vi ser en øget vægt på egeninteresse, mindre kontinuitet i foreningerne, svagere koblinger mellem den enkelte og organisationen og øget interesse for kortvarige opgaver. Wollebæk og Selle peger på en tendens til, at det er de stærke, der dominerer foreningerne som medlemmer og i endnu højere grad som ledere.

Endelig slutter de af med at skrive, at der også er tendenser til, at de forskellige sektors fritidstilbud begynder at ligne hinanden. Yderst interessant med henblik på, at Karl Henrik Sivesind og Guro Ødegård (Sivesind og Ødegård 2003) i den norske Magt- og Demokratiudredning fremhæver, at unge lægger mindre vægt på, om deres fritidsaktiviteter og frivillige arbejde foregår i frivillige, offentlige eller private/kommercielle sammenhænge. Det understøttes af Bjarne Ibsen og Laila Ottesens danske analyser, der viser, at ældre i højere grad end unge slutter op om foreningsidealer i forbindelse med deres idræt. De unge erklærer sig i højere grad end de ældre *uenige* i eller svarer *ved ikke* til påstanden: “Jeg vil helst dyrke idræt i foreninger som ledes af frivillige der er valgt af medlemmerne”. Ibsen og Ottesen peger på, at det måske ikke i samme omfang som hos de ældre er vigtigt for de unge, at foreningen ledes efter nogle særlige værdier og normer for demokrati, fællesskab og gensidighed (Ibsen og Ottesen 2000 og 2001).

2. Foreningers organisering og struktur som ramme for unges deltagelse

I kapitel 2 vil vi undersøge de organisationsformer, som foreninger tilbyder som rammer om unges aktiviteter og deltagelse i foreningslivet. Analysen baseres på casestudier af fem lokale foreninger og deres organisationsformer og synliggør nogle væsentlige forskelle i måder at organisere foreningsarbejde på og typer af aktivitetsindhold. Analysen fokuserer især på foreningerne, som de tænkes og præsenteres af de *etablerede ledere*. I kapitel 3 og kapitel 4 vil vi vende tilbage til, hvordan unge oplever mødet med netop foreningernes aktiviteter, deres organisationsformer og værdier.

Det grundlæggende undersøgelsestema er, hvilken betydning forskellige organisationsformer har for unges deltagelse og for involveringen af unge i foreningsliv og foreningers frivillige arbejde. F.eks. er det interessant hvorvidt foreninger styres af unge eller af voksne, og i givet fald hvilken betydning det har. En anden central tematik drejer sig om foreningers værdier og formål. Vi vil analysere de formål og rammer, som medlemmerne af foreninger handler indenfor som medlemmer af foreninger. Vi fokuserer på hvor central en rolle foreningers værdier spiller i forhold til den måde, foreningerne organiseres på, og i forhold til de aktiviteter, foreningerne tilbyder. Endelig er et centralt tredje fokus, hvilken betydning foreningernes forståelse af og tanker om unges deltagelse og inddragelse i foreningslivet har for de unges deltagelsesmuligheder.

Vi viser, at der eksisterer store forskelle på, hvad man mener, foreningsarbejde egentlig går ud på, og hvordan man i foreningerne mener, det bør organiseres. Med henblik på at analysere betydningen af de meget forskellige foreningsvilkår i de fem cases stiller vi skarpt på foreningerne primært ud fra følgende spørgsmål:

- Hvilke krav og forventninger stilles til de unge medlemmer i foreningen? Hvilke forventninger og krav oplever foreningerne, at de unge kommer med, og hvordan håndteres disse forventninger og krav?
 - Hvilken betydning har foreningens værdier for, hvad der opleves som vigtigt i foreningernes indhold og aktiviteter og generelle måde at fungere på?
 - Hvordan rekrutteres og fastholdes henholdsvis unge deltagere og unge frivillige/ledere?
-

2.1. Case 1: Vesterbro Rulleskøjte Klub

Vesterbro Rulleskøjte Klub (VRK) er hjemmehørende i Københavns Kommune. VRK er medlem af Danmarks Rulleskøjte Union (DRsU) under Danmarks Idræts-Forbund samt DGI og Vesterbro Idrætssamvirke. Klubbens aktiviteter spredt sig ud over det meste af indre København i idrætshaller, på havneområder og stisystemer (Vi anvender i denne bog begreberne 'klub' og 'forening' synonymt. I forbindelse med præsentationen af de enkelte foreninger/klubber bruges primært den betegnelse, klubben/foreningen selv anvender).

VRK blev stiftet i 1995 og klubben har i de seneste år oplevet en markant medlemsfremgang, hvilket har betydet, at klubben i dag er Danmarks største rulleskøjteklub. I centrum for klubben står forskellige aktiviteter med udgangspunkt i rulleskøjteløb.

Den egentlige baggrund for dannelsen af VRK var et ønske fra en gruppe lokale unge om etablering af en udendørs rulleskøjtehockeybane på Vesterbro (i København). For at opnå støtte fra kommunen organiserede de unge sig og opstartede således VRK for at stå bedst muligt i kampen om kommunal opbakning til ønskerne om en rullehockeybane. Den udendørs hockeybane blev kort tid efter en realitet, og den fungerer nu som samlingspunkt for klubbens hockeyafdeling.

Udviklingen i klubben har imidlertid betydet, at VRK siden opstarten i 1995 er gået fra at være en rullehockeyklub til i dag at være domineret af motions- og hurtigløbsafdelingen. I dag har klubben således to selvstændige afdelinger: Motions- og hurtigløbsafdelingen samt Rullehockeyafdelingen. Motions- og hurtigløbsafdelingen har i dag (2004) 758 medlemmer mod hockeyafdelingens 75 medlemmer.

VRK ledes af en hovedbestyrelse på fire personer, der vælges på den årlige generalforsamling. Under bestyrelsen fungerer Forretningsudvalget for Hockey og Forretningsudvalget for Motion og hurtigløb som den daglige ledelse af de to afdelinger. Hvert udvalg består af 5 medlemmer. Klubben er i udstrakt grad styret og ledet af voksne.

Der er stor forskel på de to selvstændige afdelinger og deres medlemmers interesser. Det idrætslige samarbejde mellem afdelingerne er yderst begrænset, og der synes reelt (ud over det formelle niveau) at være tale om to forskellige klubber med forskellige klubkulturer, målgrupper og aktivitetsindhold. Motions- og hurtigløbsafdelingen er centreret om rulleskøjteløb

som en individuel idrætsaktivitet, og i rullehockeyafdelingen er aktiviteterne fokuseret omkring rullehockey som holdsport.

I den følgende analyse af VRK har vi valgt primært at fokusere på motions- og hurtigløbsafdelingen. Motions- og hurtigløbsafdelingen har formået at skabe rammer om en individuel idrætsgren, der synes at appellere til et forholdsvis stort antal medlemmer. Klubbens motions- og hurtigløbsafdeling er således interessant som en historisk *ny* klub, der med udgangspunkt i en forholdsvis ny og populær aktivitet har formået at vokse til en klub med en stor medlemskare.

Rulleskøjteløb – en moderne idrætsaktivitet

Rulleskøjteløb er en af de idrætsdiscipliner, der under betegnelsen 'selvorganiseret idræt' har vundet stærkt frem de seneste år. En væsentlig årsag synes at være en voksende interesse for nye idrætsgrene i befolkningen og et udvidet offentligt fokus på at skabe et bredt net af idrætsfaciliteter uden for det egentlige foreningsliv (Larsen 2003). Rulleskøjteløb fremhæves ofte som en idræt og motionsform, der passer godt til den moderne hverdag, da man kan afpasse tidspunkt og tidsforbrug efter interesse. Væksten i rulleskøjteløbere modsvares imidlertid ikke i foreningsdeltagelsen i samme omfang. Langt de fleste rulleskøjteløbere vælger at dyrke deres idræt uden for foreningsregi, hvilket dels kan forklares ved, at der er gode offentlige forhold for rulleskøjteløb på cykel- og gangstier m.v., dels er der ønsker om at dyrke idrætten under fleksible vilkår, alene eller med venner og familie (Ibsen 1999).

Som organiseret idræt er rulleskøjtesporten en relativt ny og mindre organiseret idrætsgren i Danmark med 3.600 medlemmer fordelt på 57 klubber. Danmarks Rulleskøjte Union (DRsU) er per 1. januar 2004 optaget som specialforbund i DIF. Siden 1991 har DRsU dog været indirekte medlem af DIF som associeret medlem af Dansk Skøjte Union.

2.1.1. Med medlemmets interesser i centrum

Det er ledelsen af motions- og hurtigafdelingens opfattelse, at det skal være så nemt som muligt at tage aktiviteter op i afdelingen. Principielt har hver aktivitet i motions- og hurtigløbsafdelingen et udvalg, men et 'udvalg' kan meget vel blot være én person, der ønsker at stå for en aktivitet. Det fremhæves af ledelsen, at man i motions- og hurtigløbsafdelingen tilstræber, at intet udvalg i klubben består blot for udvalgets skyld. Ledelsen ønsker at signalere til medlemmerne, at det er aktiviteterne i klubben, der er i centrum.

Som et bestyrelsesmedlem beskriver det, opfordres medlemmerne til at komme frem med deres gode idéer. Hvis en person har en idé til en aktivitet, opfordres personen til selv at være ansvarlig, han informeres om, 'hvor let det kan være', hvor man kan søge penge (forretningsudvalget), og han gives

gode idéer til, hvordan man leder en aktivitet. Herefter er det ledelsens erfaring, at folk selv finder medhjælpere til at føre deres forslag ud i livet.

Måden, hvorpå klubbens repræsentanter fortæller om klubben og dens struktur, synes i høj grad præget af, at klubben ikke ønsker at blive opfattet som en klub med stive forretningsgange og et tungt bureaukrati. Kulturen i klubben er præget af, at man fra ledelsens side ønsker at fremstå som en klub, hvor medlemmets interesser og behov er i centrum. "Det skal være en luksus at være medlem af VRK", fastslår et ledende medlem af klubben. Værdien af klubbens arbejde vurderes af ledelsen i høj grad ud fra, hvorvidt de deltagende medlemmer er tilfredse med dem eller ej. Ud fra et rekrutteringsmæssigt perspektiv synes ledelsen at have held til at organisere aktiviteter, der appellerer til et stort antal medlemmer, hvilket den voksende medlemsskare de seneste år er vidne om.

Med fokus på ledelsen af klubben synes det væsentligt at fremhæve, at de valgte medlemmer i klubben stort set alle er aktive rulleskøjtøbere, hvilket i klubben forklares med, at sporten er så ny som den er, og at ingen af lederne er nået at blive 'for gamle' til selv at løbe på rulleskøjter. Samtidig med, at de ledende medlemmer har ansvaret for driften af klubbens aktiviteter, er de således selv direkte involverede som deltagere i klubbens rulleskøjteaktiviteter.

De krav og forventninger, medlemmerne har til klubbens aktiviteter, møder de ledende medlemmer således på tæt hold som aktive deltagere i klubbens aktiviteter. Dette forhold synes at medvirke til, at klubbens ledelse har et godt udgangspunkt for at have medlemmernes interesser og ønsker i centrum for deres frivillige arbejde.

2.1.2. En ung forening?

Det er værd at bemærke, at andelen af unge medlemmer i motionsafdelingen er få. Kun 32 medlemmer i aldersgruppen 15-24 år er at finde blandt afdelingens 726 medlemmer. Størstedelen af medlemmerne findes blandt gruppen af 30-34-årige, som udgør 19 procent af medlemmerne. 85 procent af medlemmerne i motionsafdelingen har en alder over 30 år. En ung leder i klubben beskriver situationen i klubben således: "Hvis du kigger på gennemsnitsmedlemmet i VRK, så er det en 33-årig kvinde i den fødedygtige alder uden mand".

Med baggrund i de tilgængelige tal synes den unge at have belæg for sin påstand. I motionsafdelingen oplever klubben, at mange af de unge

kommer i klubben for at lære de mest grundlæggende tekniske færdigheder, men når de så har lært de mest basale færdigheder i forbindelse med rulleskøjtølb, melder de sig ud igen.

En eftermiddag om ugen arrangeres der i motionsafdelingen træning specifikt for de yngste børn og motionister. Træningen er dog åben for alle medlemmer, som kan deltage sammen med den yngre medlemsskare.

2.1.3. "Vores hjemmeside er vores klubhus!"

Brugen af klubbens hjemmeside www.vrk.dk spiller en stor rolle for klublivet i VRK. Som formanden udtrykker det, kan man parallelisere klubbens hjemmeside med den funktion, et fysisk mødested har i andre klubber:

Vores hjemmeside er vores klubhus! Det er der vi kommunikerer langt mest, det er der vi bringer vores nyheder.

Det er hjemmesiden, man bruger ved ind- og udmeldelse i VRK, og det er på hjemmesiden, man kan betale sit kontingent. Man kan også læse om de faste arrangementer i klubben, ligesom man kan læse om ændringer i de planlagte arrangementer.

Selvom klubbens aktiviteter er spredte geografisk og niveaumæssigt, muliggør hjemmesiden, at deltagere i klubbens mange forskellige aktiviteter bliver bevidste om de øvrige aktiviteter i klubben og mulighederne for at deltage heri. Klubbens hjemmeside har en praktisk relevant funktion i klubben, og man tilstræber herved at gøre det nemt for medlemmerne at kommunikere med andre medlemmer og få indsigt i klubbens aktiviteter.

Kalenderfunktionen får særlig relevans i VRK, da de fleste af klubbens udendørsarrangementer i sommerhalvåret aflyses i tilfælde af regnvejr. At man i klubben oplever relevansen af brugen af hjemmesiden er således i væsentligt omfang aktivitetsbestemt: Rulleskøjtølb er en vejrfølsom sport, der i det danske sommervejr kan nødvendiggøre kontinuerlig kommunikation mellem deltagerne i aktiviteterne.

Hjemmesidens kalender har ydermere den funktion i klubben, at medlemmer kan få registreret et forslag om en aktivitet, således at andre medlemmer af klubben bliver opmærksomme på initiativet. Det er klubbens forhåbning, at mange medlemmer benytter sig af denne mulighed, og på hjemmesiden kan man læse nedenstående opfordring til medlemmerne:

Vi opfordrer dig til at bakke op om klubben ved at tage initiativ til ekstra arrangementer – den letteste måde at få andre til at møde op, er at lægge aktiviteten i kalenderen og eventuelt efterfølgende bruge en af maillisterne til at udsende information om aktiviteten. (www.vrk.dk)

Ledelsen forsøger aktivt at medvirke til at fastholde og udvide medlemmernes brug af Internettet og klubbens hjemmeside. Ledelsen af foreningen håber herved at medvirke til at skabe en åben foreningskultur, hvor medlemmernes initiativer til arrangementer har den bedste mulighed for at blive ført ud i livet.

2.1.4. Tilmelding og framelding

Det er et krav fra VRK til medlemmerne, at de løbende til- og framelder sig træningen på klubbens hjemmeside. Det er nemlig nødvendigt for at kunne opretholde tiderne i hallerne.

De kommunale krav om minimum 12 deltagere per haltid betyder, at klubben med sine fleksible forventninger til medlemmerne dog er nødt til at operere med en løbende registrering af medlemmerne via hjemmesiden. Et væsentligt problem i forbindelse med indendørstræningen har været at få adgang til haltider i Københavns Kommune. Klubben oplever en langsom opblødning af synspunktet om, at rulleskøjteløb i idrætshallerne ødelægger halgulvene, og klubben har også, som det fortælles, efterhånden fået adgang til træning i flere haller. Så selv om klubben ønsker at fremstå som en fleksibel forening, hvor deltagernes eventuelle skiftende aktivitetsniveau imødekommes, er man altså nødt til at afkræve medlemmerne, at de løbende orienterer om deres forventede fremmøde.

2.1.5. Aktiviteterne i motions- og hurtigløbsafdelingen

Motionsafdelingen

Motionsafdelingen arrangerer klubbens meget besøgte begynderundervisninger, ugentlige motionsture og "grønne ture". Grønne ture er åbne motionsture, hvor mødested og turforslag angives, men hvor det er op til medlemmernes selv at finde sammen og gennemføre turen uden instruktion/ledelse.

Om sommeren foregår den åbne begyndertræning udendørs forskellige steder i København, om vinteren indendørs i en gammel sporvognsremise med asfalteret underlag. Undervisningen i motionsafdelingen i forbin-

delse med indendørs- såvel som udendørstræningen i er i høj grad møntet på begyndere og lettere øvede. Der er ingen krav om forkundskaber i forbindelse med klubbens træninger i motionsafdelingen, og aktiviteterne i motionsafdelingen tilstræbes at have bred appel blandt rulleskøjteløbere.

Klubben søger i forbindelse med åbne aktiviteter at signalere åbenhed og fleksibilitet over for interesserede deltagere/medlemmer. Træningsintensiteten er væsentligt lavere og tilbuddene om undervisning mindre. Det brede udbud af rulleskøjteaktiviteter er foreningens forsøg på at rekruttere nye medlemmer ved at åbne dørene for en fleksibel og løs tilknytning til foreningen.

Ved aktiviteterne i motionsafdelingen er det primære fokus på en afslappet atmosfære, hvor rulleskøjteløb som aktivitet i samværet med andre medlemmer er i centrum. Fokus er i høj grad på rulleskøjteløb som en aktivitet i gode sociale rammer, som det enkelte medlem ønsker at dyrke den.

Værdien af aktiviteterne i motionsafdelingen aflæses blandt ledelsen primært ud fra, hvorvidt deltagerne møder op til træning og på denne måde bakker op om aktiviteterne. Man synes i klubben at arbejde ud fra en erkendelse af, at den åbne træning og det brede fokus i aktiviteterne er en succes, da foreningen oplever stor søgning til klubbens begynderundervisning.

Hurtigløbsafdelingen

Hurtigløbsafdelingen består af de såkaldte 'speedrullere', for hvem 'speedskating' er hovedinteressen (57 medlemmer). For denne del af klubbens medlemmer arrangeres der træning flere gange om ugen, og en del af medlemmerne deltager i diverse løb rundt omkring i ind- og udland. En række af VRK's speedruller er på det danske rulleskøjtelandshold.

Træningen for 'speedrullerne' foregår om vinteren hovedsagligt i idrætshaller, hvor der køres på en bane med opstillede bander. Sommerens udendørstræning er med særligt henblik på deltagelse i diverse udendørsløb over længere strækninger. Træningen er præget af seriøsitet, og klubben opstiller i forbindelse med 'speedtræningen' kriterier for deltagelse. På klubbens hjemmeside skrives der således i forbindelse med speedtræningen:

Indendørstræning for de hurtige. Der trænes hurtighed, taktik og løbsforståelse. Det forudsættes at man er bekendt med de almindelige løbsformer og de mest gængse øvelser. (www.vrk.dk)

Der er i klubben tale om en klar opdeling i en elite- og en breddeafdeling, og de idrætslige kriterier for deltagelsen i klubbens træning i hurtigløbsafdelingen er, som det fremgår af citatet, klare. Eliteafdelingen er kendetegnet ved foreningens ønske om at skabe rammer om rulleskøjteløb, hvor medlemmernes længerevarende involvering og høje tidsforbrug på idrætten resulterer i selvudvikling og dygtiggørelse på højt niveau. I hurtigløbsafdelingen har aktiviteterne en langt mere elitær karakter, end det er tilfældet i motionsafdelingen.

Ifølge klubbens ledelse er det hensigten, at motionsholdene og hurtigløbsafdelingen skal fungere i forlængelse af hinanden, som formanden udtrykker det: "Idéen er jo, at man starter på et motionshold, og efterhånden som man bliver bedre, bevæger man sig over i speedafdelingen".

Klubben forestiller sig, at man som nyt medlem begynder i motionsafdelingen, hvorefter man med tiden dygtiggør sig og eventuelt vælger at deltage i speedafdelingens aktiviteter, hvor kravene til medlemmets rulleskøjteevner er større, og hvor man træner mere, oftere og hårdere. Herved lægger klubben op til, at aktiviteterne klubben retter sig mod en gradvis forbedring af medlemmets evner til at løbe på rulleskøjter. Det lave medlemstal i speedafdelingen – sammenlignet med motionsafdelingen – peger imidlertid i retning af, at idéen om 'brobygning' mellem de to afdelinger ikke lever op til den målsætning, man umiddelbart har i klubben.

2.1.6. Aktiviteter på tværs af alder

Klubben opererer ikke med en klar aldersdeling i forbindelse med hovedparten af de træninger, man har. Det er kendetegnende, at man træner på tværs af alle aldersgrupper, og kriterierne for deltagelse og eventuel inddeling af holdene er i hovedsagen medlemmets rulleskøjteevner. En 18-årig leder i klubben beskriver situationen i klubben således:

Sporten er så lille, det eneste vi brænder for alle sammen, det er rulleskøjter, men ellers er vi enormt forskellige. Men vi er stadigvæk ikke mere anderledes end, at når vi har været ude at træne en dag, kan vi da godt tage på café sammen med de 50-årige, hvis det er det man har lyst til. Man føler sig sådan lidt gammel nogle gange, når man er med, men det er sgu meget hyggeligt alligevel.

Som den unge leder beskriver situationen, tages der i klubben ikke specifikke hensyn til særlige aldersgrupper, ligesom der ikke opstilles specifikke forventninger og krav til unge medlemmer. Hvorvidt denne organisationsform har væsentlig betydning for klubbens evne til at fastholde og rekruttere unge, vil vi vende tilbage til i kapitel 3 og 4. Vi kan dog konstatere, at klubbens store medlemsfremgang, dens fokusering på at være en åben klub med en fremtrædende brug af Internettet som moderne kommunikationsform samt forsøgene på at lægge afstand til stive organisationsformer og traditionelle bureaukratiske rammer ikke kan aflæses positivt i ønsket om at rekruttere og fastholde unge i alderen 15-24 år.

2.1.7. Summering af særlige karakteristika ved foreningen

Som nyere og medlemsstærk idrætsklub med en veludviklet elite- og breddeafdeling, fremstår VRK som en succesfuld klub. Indtrykket i denne undersøgelse er, at klubben i vidt omfang har held til at føre egne ambitioner om åbenhed og fleksibilitet ud i livet. Foreningens evne til at praktisere en åben og fleksibel foreningsform kommer både til udtryk i forhold til selve rulleskøjteaktiviteterne (i særlig grad i motionsafdelingen) og i forhold til foreningens måde at motivere medlemmerne til at tage initiativer i foreningen ud over de faste aktiviteter.

Klubben har på flere måder organisatoriske karaktertræk, der kan genkendes som forsøg på nybrud og nytænkning inden for foreningsregi. Ledelsens fortællinger om foreningskulturen illustrerer, at man forsøger at distancere sig fra stive organisationsstrukturer og tunge bureaukratiske rammer om foreningsaktiviteterne. Man kan tale om, at foreningen søger at integrere særligt to nye elementer i sin måde at organisere foreningen på.

For det første er det tydeligt, at VRK i vidt omfang har integreret, hvad man kan kalde et *zapper-element* i sin måde at fungere på. Som sociologen Peter Gundelach har beskrevet det, kan man tale om et zapper-element i en forening, hvis vi taler om en forening, hvor man i omfattende grad søger at give medlemmet plads til at deltage 'fra projekt til projekt'. Medlemsforståelse er kendetegnet ved, at man ønsker at give medlemmerne indflydelse, hvis de vil have det, og medlemsinvolveringen er langt an på, at medlemmerne (hvis de ønsker det) deltager i korte perioder uden for det administrative foreningsarbejde (Gundelach 1995 og Christensen og Isen 2001).

I analysen af VRK har vi set, at man fra foreningens side gør en dyd ud af at opfordre medlemmerne til at tage initiativer og arrangere aktiviteter, som de måtte brænde for. Man søger i VRK aktivt at gøre det tilgængeligt for medlemmerne at involvere sig i aktiviteter, de selv oplever som interessante, i en form, der ikke kræver et længerevarende engagement. Om end begrebet *zapper* for mange har negative associationer som betegnelsen for uhensigtsmæssigt overfladiske personer (ofte unge), synes zapper-elementet at være en rammende betegnelse for den medlemsforståelses VRK's ledelse forsøger at gøre gældende i foreningen. Som det fremgik af analysen ovenfor, skal det ifølge ledelsen være en luksus at være medlem af VRK, og det er ledelsens opfattelse, at bureaukrati og foreningsformerne ikke skal stå i vejen for medlemmernes eventuelle skiftende ønsker til aktiviteter og involveringen i disse. VRK er en forening af sin tid, og man har forsøgt at tage udgangspunkt i, hvad der opleves som medlemmernes interesser og ønsker om aktiviteter. Foreningen VRK tenderer en 'tilbudsorienteret' tilgang til foreningsarbejdet.

For det andet synes et væsentligt kendetegn ved VRK at være dens vilje til at arbejde med *den virtuelle organisering* som en central del af foreningsstrukturen. Med brugen af klubbens hjemmeside forsøger klubben dels at skabe gode rammer for et aktivt initiativrigt klubmiljø for medlemmerne i klubben, dels at skabe en informationsplatform om klubbens aktiviteter og muligheder for deltagelse i nye aktiviteter. Motions- og hurtigløbsafdelingens præsentation af deres respektive aktiviteter er i denne forbindelse sammenkoblet, og klubbens hjemmeside fungerer på denne måde i tråd med ledelsens forsøg på at skabe sammenhæng mellem de to afdelingers medlemmer ved brug af klubbens hjemmeside.

Klubbens aktiviteter synes imidlertid ikke udpræget at appellere til de unge 15-24-årige, men snarere til de '*unge voksne*' omkring de 30 år, der udgør langt den største medlemsgruppe. Eftersom foreningen generelt har succes med at tiltrække medlemmer, opfattes det imidlertid ikke som et problem, at der er få helt unge medlemmer. Klubbens fokus på unge i aldersgruppen 15-24 år er ikke udtalt, og klubben har ikke en særlig strategi i forhold til ungearbejdet. Foreningens unge er i forbindelse med træningen i vidt omfang integreret omkring klubbens rulleskøjteaktiviteter blandt de øvrige medlemmer.

2.2. Case 2: KFUM og KFUK i Y-by

KFUM og KFUK (KFUM/K) i Y-by er en mindre, kristen lokalforening. Foreningen er hjemboende i Y-by, der er en midtjysk provinsby med omkring 3.000 indbyggere. Foreningen er en lokalforening af KFUM og KFUK i Danmark, hvilket står for Kristelig Forening for Unge Mænd og Kristelig Forening for Unge Kvinder.

KFUM og KFUK i Danmark

- foreningens formål, historik og ungdomsarbejde

KFUM/K er en stor og verdensomspændende fælleskirkelig organisation. Den danske organisation KFUM/K i Danmark er en økumenisk bevægelse, der bygger på Folkekirkens evangelisk-lutherske lære. Foreningens formålsparagraf viser tydeligt, at det kristne indhold står i centrum for foreningen: "KFUM og KFUK er en børne- og ungdomsbevægelse, som har til formål at forkynde evangeliet om Jesus Kristus. Forkyndelsen finder sted blandt børn, unge og voksne ud fra biblen til styrkelse af tro og fællesskab, til deltagelse i menighedens liv, i mission og tjeneste, og til medansvar og medindflydelse i forening, kirke og samfund". For at være en lokalforening skal man kunne tilslutte sig formålsparagraffen.

KFUM/K er en forening med historisk ballast. KFUM blev stiftet i 1878 og KFUK i 1883, og KFUM/K udviklede sig som bevægelse gennem 1900-tallet i en række specialforbund som f.eks. KFUM's Idrætsforbund, KFUM-spejderne, KFUK-spejderne, KFUM's Sociale Arbejde og KFUK's Sociale Arbejde. I starten af det 20. århundrede havde KFUM/K sin storhedstid. I midten af 1920'erne havde bevægelsen samlet omkring 60.000 medlemmer. Frem til 1968 var KFUM/K's Fællesbestyrelse det overordnede organ for bevægelsen, hvorfra de mange grene udskiltes og blev til uafhængige selvstændige landsbevægelser. I 1976 vedtog Fællesbestyrelsen at sammenlægge det civile KFUM/K. Medlemstallet for KFUM/K i Danmark udgør i dag omkring 12.000 børn, unge og voksne medlemmer.

KFUM/K's lokalafdelingers formål er identiske med landsforeningens, og den enkelte forenings arbejde skal finde sted i det sogn eller de sogne, hvor foreningen geografisk hører hjemme. Men derudover er den enkelte forening suveræn og bestemmer selv, hvordan dens arbejde tilrettelægges. Lokalforeningernes forskellige forudsætninger og medlemmernes forskellige alder og sammensætning betyder, at vilkårene er forskellige fra sted til sted. KFUM/K's arbejde er derfor ikke ens overalt i landet.

Se yderligere på www.kfum-kfuk.dk

Foreningen i Y-by har 80 medlemmer og består af tre aldersinddelte afdelinger med tilknyttede frivillige ledere: Rødderne med børn fra 1. til 6. klasse, Teen-gruppen med børn fra 7.-10. klasse og Unge Voksne for medlemmer mellem 16 og 30 år. Unges deltagelse i foreningen finder primært sted i afdelingen Unge Voksne. Vi vil derfor primært fokusere på denne afdelings aktiviteter og den måde, de organiseres på.

2.2.1. Foreningens bestyrelse - forum for den formelle organisering

Foreningen KFUM/K i Y-by ledes af en bestyrelse, der er valgt af medlemmerne på den årlige generalforsamling i foreningen. Foreningen er styret af unge: Bestyrelsen består af syv medlemmer valgt blandt gruppen af Unge Voksne. De har ansvar for, at foreningen lever op til KFUM/K's formål, for den daglige drift af foreningen og for, at foreningens afdelinger fungerer, f.eks. med hensyn til at sikre, at der er frivillige ledere til Rødderne og Teen-gruppen.

En nær relation til Indre Mission lokalt

I bestyrelsen for KFUM/K i Y-by sidder der også en repræsentant for Indre Missions voksenafdeling i byen, som skal sikre tilknytningen til Indre Mission lokalt. KFUM/K i Y-by har et nært samarbejde med Indre Mission, hvilket blandt andet kommer til udtryk ved, at foreningen lejer sig ind i det lokale Missionshus, der er ejet af Indre Mission. Indre Mission i Y-by har i deres vedtægter indskrevet, at KFUM/K i Y-by er at regne som deres ungdomsarbejde. Den lokale kobling er interessant, eftersom KFUM/K på landsplan historisk har været nært forbundet med Indre Mission, men de seneste årtier har kappet disse bånd og bevæget sig bort fra Indre Mission (se faktaboks).

Båndet mellem KFUM/K i Danmark og Indre Mission

Fra sin oprettelse i 2. halvdel af det 19. århundrede har KFUM/K været nært forbundet med den indremissionske vækkelse, og gennem de første 100 år af KFUM/K's historie eksisterede der en tæt relation til Indre Mission. Klarest kom det til udtryk ved, at Indre Mission i hele denne periode betragtede KFUM/K som sit eget ungdomsarbejde. Gennem årene har der været en del spændinger og konflikter, der bundede i forskellige syn på forkyndelsens placering i foreningernes program. KFUM/K blev ofte bebrejdet, at man i sit arbejde beskæftigede sig med andre ting end det væsentlige: bibelarbejdet og forkyndelse. Ikke mindst det, at der var dans og bal på programmet, var en anstødssten for Indre Missions ledelse, der fandt ungdomsbevægelsen for skødesløs og liberal. Det var dog først i 1978, at det formelle samarbejde blev afbrudt af Indre Mission.

Den tætte lokale relation til Indre Mission kommer også til udtryk ved, at flere af de frivillige ledere i foreningen er aktive i Indre Mission, og mange af de unge har forældre, der er del af Indre Mission. Trods den nære relation til Indre Mission lægger de unge i bestyrelsen af KFUM/K i Y-by stor vægt på, at de er uafhængige af det kirkelige voksenarbejde i Indre Mission.

2.2.2. Unge Voksne - aktiviteter og fællesskab for unge kristne

Unge Voksne er foreningens aktiviteter for gruppen af unge mellem 16 og 30 år. Unge Voksne tæller omkring 20-25 medlemmer. Den ældste er på undersøgelsestidspunktet 23 år. Hovedparten af de unge i foreningen bor hjemme hos deres familier. Medlemsgruppen består overvejende af en større gruppe gymnasieelever, nogle elever på tekniske skoler, enkelte lærlinge og et par medlemmer, der har fuldtidsarbejde. De fleste medlemmer er opvokset i Y-by og har været medlemmer af foreningen, siden de var børn. Enkelte er dog tilflyttere, som er kommet ind i foreningen, fordi det har været kendt af medlemmerne i KFUM/K i Y-by, at de var kristne eller tilhørte kristne familier.

Kerneaktiviteten er ugentlige medlemsmøder

Det faste samlingspunkt for Unge Voksne er det ugentlige medlemsmøde, hvor de unge afholder bibeltimer, debataftener eller foretager sig forskellige sociale aktiviteter. Aktiviteterne ved møderne kan have forskelligt indhold afhængigt af årstiden, og hvem der står for arrangementet. Dog afholdes der mindst én fast bibeltime om måneden. Ud over den ugentlige mødeaften arrangeres der jævnligt andre aktiviteter såsom lovsangsftener, ture til kristne festivaler og udadvendte aktiviteter i forbindelse med offentlige arrangementer i byen. Medlemmerne arrangerer også uformelle sociale aktiviteter sammen, f.eks. biografture eller mere sjældent utraditionelle aktiviteter som f.eks., at de unge bor sammen i en spejderhytte i en ganske almindelig hverdagsuge, mens de i øvrigt passer deres skole, uddannelse eller arbejde om dagen.

Det kendetegner de kristne unge i KFUM/K i Y-by, at aktiviteter og mødeafholdelse er funderet på en organisering, hvor det er unge selv, der står for tilrettelæggelsen. Vi kan tale om en organisationsform funderet på unges selvorganisering. Ansvar for tilrettelæggelsen og afholdelsen af det ugentlige medlemsmøde går hver måned på skift mellem tre grupper, som de unge er inddelt i af bestyrelsen. En overordnet programansvarlig fra bestyrelsen står for den øvrige koordinering af aktiviteter og arrangementer for Unge Voksne.

Normalt er den faste ramme om et møde i Unge Voksne, at man samles i lokalerne i Missionshuset klokken syv om aftenen til andagt forberedt af en af de unge. Herefter følger mødet eller den planlagte aktivitet. Den formelle

del af mødet afsluttes med andagt, ligeledes forberedt af en ung, inden det ved halv nitiden er blevet tid til kaffe og kage. Det er dog ikke altid, de ugentlige møder finder sted i Missionshuset. F.eks. kan et af månedens møder være, at de unge tager i svømmehal, står på rulleskøjter eller bowler. Bibeltimerne, hvor udgangspunktet er diskussion af og indføring i en udvalgt bibeltekst, er gennem længere tid blevet afholdt i private hjem hos familier med tilknytning til Indre Mission. Dette er blevet gjort for at styrke det kristne indhold i foreningen og bibeltimernes centrale placering heri.

2.2.3. KFUM/K i Y-by er en forening med faste værdier

KFUM/K i Y-by er en forening, hvor værdigrundlaget har en central placering i foreningens aktiviteter. Foreningens ledere lægger stor vægt på, at foreningen lever op til sit formål om at inddrage og fastholde medlemmer i troen og at styrke dem i deres forhold til Gud. Ligesom det er vigtigt at forkynde det kristne budskab til andre unge. Det udtrykkes klart af foreningens 19-årige formand:

Det er alfa og omega for mig, at det kristelige er der. At der er fokus på, at det er Jesus, som er vores frelser, og at vi har Gud som far. Ellers så mister vi vores standpunkt, og så går vi død, fuldstændig. Hovedformålet for KFUM/K at få flere inddraget i kristendommen. Og det synes jeg er rigtig godt. Fordi for mig at se som kristen, så gælder det egentlig om at få flere og flere med. Så der er flere, der kan blive frelst.

Foreningen skal være en tryk ramme for unge kristnes fællesskab

Lederne i KFUM/K i Y-by lægger stor vægt på, at foreningen tilbyder medlemmerne at komme i et socialt trykt rum, hvor de kan give udtryk for deres personlige holdninger og problemer i hverdagen. Som det f.eks. udtrykkes af et bestyrelsesmedlem, så skal "foreningen være et sted, hvor man kommer hen og siger alt, hvad man overhovedet har på hjerte". Men det trykke sociale rum og fællesskab er samtidig også et middel til at nå målet: Formidlingen af centrale kristelige budskaber, der skal fastholde medlemmerne i deres tro.

At fastholde det kristne fokus kan være en vanskelig opgave

For mange af de etablerede og bestyrelsesaktive medlemmer er bibeltimerne konkret det sted, hvor medlemmerne kan diskutere de forhold, som er cen-

trale omdrejningspunkter for unge kristne. Derfor står det heller ikke til diskussion hos foreningens formand, om der skal være bibeltimer eller ej:

Jeg synes, at de formål og de ting vi har, de er alle sammen vigtige. Men det vigtigste er nok bibeltimerne, fordi de er med til at forme os, og holde os fast i kristendommen. Når vi laver programmet, så skal der altid være en bibeltime hver måned.

Flere af de unge i bestyrelsen tilkendegiver, at de personligt ville ønske, at der var flere bibeltimer. Men der er også en opmærksomhed på, at det ikke er alle medlemmerne af foreningen, der i lige så høj grad prioriterer bibeltimerne. Et af bestyrelsesmedlemmer fortæller:

Til bibeltimerne har det været sådan de fleste gange, at folk ikke rigtig har været så engagerede. De sidder bare og er ikke så meget med i diskussionen.

Beskrivelsen af det manglende engagement ved bibeltimerne afspejler, at det kan opleves som en problematisk opgave for de ledende medlemmer at fastholde foreningens fokus på det fælles kristelige mål og engagere medlemmerne heri. Som en fortæller:

Det er da heller ikke altid lige let. På nogle tidspunkter er man sådan kørt træt i det, og hvad skal man nu lige lave. Fordi det skal også være noget folk ligesom gider at snakke om. For at der kommer nogle overhovedet.

Foreningens unge ledere peger på, at det ikke er givet, at deltagerne engagerer sig i trosbekendelsen, men at det kræver en bestyrelse, som er villig til at forpligte sig aktivt på opgaven:

Der skal selvfølgelig også være en bestyrelse, der så går ind for det og virkelig vil noget med det, ved hvad de vil. For ellers bliver det da bare en kaffeklub.

Det synes at have stor betydning for ledernes argumentation for at fastholde fokus på foreningens 'primære' formål, at de orienterer sig mod kravene til og forståelsen af godt kirkeligt foreningsarbejde i forhold til det lokale kirke-

lige miljø. Foreningens ungdomsarbejde har et selvstændigt præg, men tænkes af flere ledere som et naturligt forstadium til Indre Missions voksenarbejde. På denne vis er de unge ledere i foreningen aktivt medvirkende til at skabe en forening, der arbejder for at leve op til kravene i det voksne kirkelige bagland.

2.2.4. For de allerede kristne

Unge Voksen-gruppen består overvejende af medlemmer, som har trådt deres barnesko i foreningen og tilhører familier med forankring i Indre Mission lokalt. Et af de ledende medlemmer fortæller:

De fleste der kommer heroppe, de er jo vokset op i kristne hjem. De kommer ikke udefra og har ikke deres egne idéer om, hvordan det skal være, for de kender det godt.

I bestyrelsen er man afklaret om, at man i foreningen orienterer sine aktiviteter mod unge, der har en kristen baggrund og i forvejen kender til og accepterer aktiviteternes tilrettelæggelse og indhold: "Vi sætter nok lidt mere på de medlemmer vi har, at de skal forblive i troen og styrke fællesskabet og det kristelige", som formanden for foreningen udtrykker det. Derfor tager man ikke særlige initiativer eller begynder at ændre på foreningens grundlag og aktiviteter for at rekruttere nye medlemmer. På spørgsmålet om, hvad man i foreningen gør for at rekruttere og fastholde medlemmer, svarer formanden:

Altså, vi har de punkter som vi har. Og det er også dem, som gerne skulle få folk til at komme og så blive her.

At foreningen primært rekrutterer fra en tydeligt afgrænset gruppe i lokalsamfundet, bliver i foreningen fremlagt som en styrke i den forstand, at det muliggør en relativt fast forankring af foreningens overordnede mål. Men på den anden side står det i modsætning til det element af KFUM/K's arbejde, som foreningens formand understregede, nemlig det at udbrede den kristne forkyndelse og få flere med. Får foreningen nye unge medlemmer, hvilket sjældent sker, så er det oftest tilflyttere, der i forvejen har en stærk tilknytning til den kristne tro.

Rekruttering af nye bestyrelsesmedlemmer og ledere

For at blive medlem af bestyrelsen eller leder i foreningen forventes det fra bestyrelsens side, at man kan identificere sig med foreningens værdier og har erfaringer fra kirkeligt arbejde. Det kommer til udtryk i formandens beskrivelse af en egnet leder i foreningen:

Det kan være en som er kommet her i noget tid, f.eks. i KFUM/K, Indre Missions Ungdom eller Indre Mission. Ikke en som bare kommer et par gange, som så aldrig har været med i noget kirkeligt arbejde før. Jeg vil synes, at så skal de være her noget tid længere. Fordi det skal være en person, som kan give børnene noget. Altså, formidle et budskab videre til dem på en ordentlig måde.

Blandt de ledende medlemmer fremhæves vigtigheden af, at man har gjort sig fortjent til en ledende post for at sikre, at det kristne værdigrundlag prioriteres i foreningens arbejde.

Hvis medlemmerne af foreningen ønsker at lave noget grundlæggende om eller på eget initiativ søge indflydelse gennem et demokratisk valg, kan de principielt set stille op til bestyrelsesvalg ved generalforsamlingen. Et bestyrelsesmedlem fortæller, at "hvis man har noget, man gerne vil have ændret, så må man stille op til valg på generalforsamlingen og prøve at blive valgt ind, og så må man så gå i gang". Oftest forbereder bestyrelsen dog rekrutteringen af nye bestyrelsesmedlemmer ved at spørge de medlemmer, som de synes ville egne sig særligt til bestyrelsesarbejdet, tillidshverv og at blive frivillige ledere, om de er interesserede. Oftest er det sådan, fornyelsesprocessen i bestyrelsen foregår.

2.2.5. Vigtigt at være en forening ledet af unge

I bestyrelsen fremhæves det som ganske væsentligt for foreningens måde at fungere på, at den er ledet af unge. Blandt de interviewede medlemmer af bestyrelsen er det tydeligt, at tanken om en eventuel voksen ledelse af foreningen virker fjern. Det dominerende synspunkt er, at det ville ændre grundlæggende på organisationsformen, hvis det ikke var de unge selv, der stod for at bestemme over aktiviteterernes indhold. Under en snak med bestyrelsen siger formanden:

Det er meget vigtigt, at det er os som er med i aktiviteterne, der bestemmer, hvad vi laver. Så der ikke er nogen, der sidder og siger: 'Nu skal I gøre det og det', hvis vi slet ikke har lyst til det. Det ville ikke være særlig skægt eller fordelagtigt. Jeg tror da mange gange, at vi selv kan se, hvor det er, at skoen klemmer. Ulempen er nok, at vi ikke har så meget erfaring med, hvordan man skal håndtere nogle ting. Det kunne være fint, hvis vi var lidt ældre, så tror jeg nemmere, vi kunne håndtere nogle forskellige ting.

Unge selvbestemmelse fremhæves af bestyrelsen som det organisatoriske princip, selvom flere fortæller, at det som ledelse kan være vanskeligt at stå med ansvar over for andre jævnaldrende unge.

2.2.6. Summering af særlige karakteristika ved foreningen

KFUM/K i Y-by er en *værdifast* forening, hvor de ledende medlemmers fortolkning af foreningsgrundlaget får stor betydning for foreningens aktiviteter og organisering. Foreningen er ledet af unge kristne, der lægger stor vægt på, at foreningen i sine aktiviteter tilbyder unge et fællesskab omkring den kristne tro og værdier.

Foreningen er forankret lokalt i et kristent miljø, og den rekrutterer primært unge, der kommer fra kristne familier i lokalområdet. Det opleves af de ansvarlige unge foreningsledere som en fordel i den forstand, at de unge kan identificere sig med foreningens kristne værdier og er indforståede med aktiviteternes indhold. De ledende medlemmer giver udtryk for, at en fælles kirkelig baggrund gør det nemmere at have fælles mål med foreningens virke, men det er værd at spørge til, hvorvidt det også skaber en mindre åben forening.

Hvad angår rekruttering af frivillige ledere ser det ud til, at foreningen primært engagerer unge, der er indforståede med foreningens værdier og aktiviteter, og som har været en del af foreningen, fra de var børn. Selvom det fra foreningens side fremhæves, at det er en homogen gruppe unge, der deltager i afdelingen Unge Voksne, så fortæller lederne også, at der er forskelle i synet på, hvilken rolle bibelindholdet skal spille i foreningens aktiviteter. Bestyrelsesmedlemmerne oplever, at de bibeltimer, der for dem er foreningens kerneaktivitet, har en mindre central position hos de ordinære medlemmer.

Endelig er det interessant, at det blandt foreningsledere på den ene side pointeres kraftigt, at det er unge, der styrer og organiserer aktiviteter selv. Det er unge, som er kvalificerede til at kunne tale om det kristne ungdomsliv. På den anden side optræder der blandt disse unge ledere en usikkerhed over for egne kvalifikationer og evner til at formidle det kristne budskab til andre unge. Der optræder nærmest en umodenhedsfigur i de unge lederes beskrivelse af dem selv som nogen, der mangler erfaring og de kvalifikationer, kristne voksne kan have. Det viser, at det lokale kristne voksenmiljø spiller ind på forståelsen af foreningens værdigrundlag, samtidig med at de unge i foreningen aktivt forsøger at distancere sig herfra.

2.3. Case 3: Brøndbyernes Idrætsforening

Foreningen Brøndbyernes Idrætsforening (i daglig tale Brøndby IF) er en af de største danske fodboldklubber med ca. 1.200 medlemmer. Brøndby IF er hjemhørende i Brøndby Kommune på den københavnske vestegn. Klubben blev stiftet for 40 år siden og har gennem de seneste årtier været en af de mest markante aktører i dansk elitefodbold.

Brøndbyernes Idrætsforening – historie

Brøndbyernes Idrætsforening blev stiftet i 1964 ved en sammenslutning af Brøndbyøster Idrætsforening og Brøndbyvester Idrætsforening. Baggrunden herfor var, at det daværende sogneråd ønskede en sammenslutning af idrætsforeningerne i kommunen. Foreningen bestod på dette tidspunkt af adskillige idrætsgrene som fodbold, håndbold, gymnastik og badminton. Fodboldafdelingen var dog langt den største, og såvel ungdomsafdelingen som seniorafdelingens medlemstal voksede. Det førte i slutningen af 1960'erne til, at foreningen blev opdelt efter de enkelte idrætsgrene. Fodboldklubben beholdt navnet, og Brøndbys da- og nuværende borgmester Kjeld Rasmussen blev dens første formand. I januar 1973 blev han afløst på denne post af Per Bjerregaard, der siden har været klubbens formand.

Det første danmarksmesterskab blev vundet i 1985. Senere fulgte mesterskaber i 1987, 1988, 1990, 1991, 1996, 1997, 1998 og senest i 2002. Den danske landspokalturnering er blevet vundet af Brøndby IF i 1989, 1994, 1998 og 2003. I 2003 blev Michael Laudrup cheftræner for klubbens superligamandskab, så der er virkelig tale om en prestigefyldt eliteklub.

Brøndby IF har et stort antal fodboldhold. I vores aldersgruppe har foreningen for det første 10 ungdomshold: 5 herrejuniorhold, 2 dame-

juniorhold og 3 herreynglingehold. For det andet har de 8 herreseniorhold og 3 damehold, hvor der også er mange unge fodboldspillere i alderen 16 til 25 år. Dertil kommer de unge fodboldspillere, der spiller på et af holdene i klubbens professionelle afdeling.

I klubben er der formel adskillelse mellem en professionel afdeling, der drives som et selskab, og den øvrige del af klubben. I vores undersøgelse har vi beskæftiget os med de unge fodboldspillere, der hører til amatørafdelingen.

2.3.1. En hierarkisk voksenstyret organisation med synlig ledelse

Brøndby IF's øverste ledelse er en bestyrelse på 13 personer. Klubben har en formand og fire næstformænd med ansvar for hver deres ressortområde. Organisatorisk er ungdomsafdelingens øverste leder den af klubbens næstformænd, der har ansvar for dette ressortområde. I bestyrelsen er ungdomsafdelingen også repræsenteret med dens ungdomsformand.

I det daglige arbejde er det næstformanden og ungdomsformanden, der er ansvarlige for ungdomsafdelingens ledelse og drift. Ungdomsafdelingen er inddelt i forskellige afdelinger (fra mikroput til ynglinge), hvor der er en leder, som har ansvar for afdelingen og kontakten til de enkelte holds trænere og holdledere. Brøndby IF har en organisationsform, hvor ledelsesansvaret for de enkelte hold og afdelinger er tydeligt placeret i en hierarkisk struktur, der skal gøre det let for den enkelte at vide, hvem man skal henvende sig til. For ungdomsafdelingen holdes der normalt et månedligt fællesmøde, hvor ledere, holdledere og trænere for ungdomsholdene mødes.

En forening ledet af etablerede og rutinerede foreningsfolk

Bestyrelsesmedlemmerne og afdelingslederne i Brøndby IF er alle erfarne foreningsfolk, der for de flestes vedkommende har været i klubben i en årrække. Lederne i klubben lægger vægt på, at bestyrelsen udfører et vigtigt stykke uegennyttigt arbejde for klubbens ve og vel. Derfor vægtes det, at det er erfarne foreningsfolk, der kender klubben, og som er indforståede med dens værdier, der sidder med ved bordet. I bestyrelsesarbejdet er der ikke særlige pladser til unge. Principielt kan de stille op til bestyrelsen, når de er 18 år. Men det er tydeligt udtalt blandt lederne i Brøndby IF, at der lægges stor vægt på, at klubben ledes af voksne ansvarlige, der har vist, at

de er kvalificerede til arbejdet. Bestyrelsen er ikke et sted for demokratiske eksperimenter, som en af de interviewede ledere fortæller.

Blandt de yngre ledere og trænere i klubben er der dog enkelte, som peger på, at det kan være problematisk, at det udelukkende er de rutinede voksne kræfter, der satses på i klubben, og som har indflydelse, f.eks. på hvem der skal være trænere, og hvordan fodbolden organiseres i klubben. Det skaber potentielt et lukket kredsløb omkring beslutninger, som kan gøre det svært både at få nye med og tænke nyt. Positivt betyder det, at kontinuiteten i ledelsens arbejde sikres, og at klubben fastholder sin identitet og værdier.

2.3.2. Ingen over fællesskabet

Blandt ledere i Brøndby IF peges der på, at der i klubben hersker en særlig klubånd. Fællesskabet omkring klubben og dens aktiviteter fremhæves som en grundlæggende værdi i Brøndby IF. Det afspejler sig i klubbens latinske motto *Supre Societatem Nemo*, der betyder ingen over fællesskabet. Fra flere ledes side fremhæves det centrale i, at det er klubben og det fællesskab, som den giver, der skal være drivkraft for medlemmer, frivillige og ledes aktiviteter i klubben. En leder forklarer betydningen af mottoet således:

Det har en kæmpebetydning. Det betyder simpelthen, at der er ingen, der skal sætte sig foran klubben. Altså, klubben er over alle. Det siger sig selv. Altså, der er ikke nogen, der skal sige: 'Og hvis det ikke bliver sådan, så vil jeg ikke være med!' Så siger vi: 'Nå, men tak for denne gang'. Sådan er det her. Og det er lederne selv, der har lavet den der 'Ingen over klubben'.

Selvom fællesskabet fremhæves som en central værdi, er det vigtigt at pointere, at der samtidig eksisterer et formelt ledelseshierarki. De implicerede ledere oplever, at det er naturligt i klubben, at der er nogen, som tager ansvar for klubben. Også selvom det ikke betyder, at de er mere værd end andre, fordi de sidder i bestyrelsen eller er ledere for en afdeling.

Frivilligt arbejde er centralt for klubben

Selvom Brøndby IF er en fodboldklub med en meget professionel fremtoning, så er det også en forening, der i væsentlig grad er baseret på frivilligt

arbejde. Ud over de frivillige ledere på formelle poster i bestyrelse og afdelinger har klubben et stort antal faste frivillige omkring klubbens – især superligamandskabets kampe – aktiviteter på Brøndby Stadion. Fra ledelsens side fremhæves det frivillige arbejde som meget værdifuldt for klubben. Der er få unge blandt disse frivillige, men mange af de unge medlemmer i klubben har alligevel prøvet at deltage i det frivillige arbejde. Det skyldes, at de enkelte hold i ungdomsafdelingen på skift har mulighed for at tjene penge til deres hold ved at rydde op på stadion efter en superligakamp. Holdet får penge efter antallet af tilskuere. Har der eksempelvis været 12.000 tilskuere tjener de 12.000 kroner, som de kan bruge på træningsture, træningstøj eller lignende. Dette frivillige arbejde er således ikke helt uegenlystigt, men som en leder fremhæver, viser det de unge medlemmer, at en fælles holdindsats for klubben belønner sig.

2.3.3. Brøndby IF er en seriøs fodboldklub, hvor fodbolden står i centrum

Ledere og trænere i klubben gør i interviewene meget ud af at fremhæve, at de er stolte af at være en del af klubben. Især Brøndby IF's resultater på fodboldbanerne, hvor klubben i stort set alle aldersgrupper er repræsenteret i de bedste rækker og generelt klarer sig godt, fremhæves i denne forbindelse. Det ses af lederne som et tegn på, at klubben er drevet professionelt og seriøst. Klubben har en udtalt eliteorientering, hvor det er et formuleret mål, at den klarer sig godt og tilhører eliten af dansk fodbold i alle rækker. Men det understreges også af mange ledere og trænere, at det samtidig har stor betydning, at det sociale fællesskab i klubben er velfungerende. Flere ledere udtaler i interviewene, at Brøndby IF er en eliteorienteret klub, men med plads til alle. Derfor forsøger de også at arrangere træningsture og aktiviteter for de lavest rangerede hold, så det ikke udelukkende er spillerne på de bedste hold, der kommer på de spændende ture og får de store fodboldoplevelser.

Kerneaktiviteten i klubben er at spille fodbold, og det er det, man regner med, at medlemmerne kommer i foreningen for. Næstformanden, med ungdom som sit område, understregede i en samtale med os tydeligt, at “det primære Brøndby IF kan tilbyde unge, er at spille fodbold – ikke at være SFO eller at være socialarbejdere”. Trods næstformandens pointering af, at det primært er fodbold, Brøndby IF som forening kan tilbyde de

unge medlemmer, så udtrykkes der i klubben også stor interesse for at skabe ordentlige rammer for de unge medlemmers foreningsdeltagelse.

Men uden for fodboldbanen har klubben en række tiltag rettet mod unge
Klubben har de sidste par år iværksat en række interessante initiativer, der rækker ud over fodboldbanen og mod de unge medlemmers øvrige livssammenhænge og fritid.

Et af disse tiltag har været at indrette et opholdsrum for de unge medlemmer, hvor der er mulighed for at spille computerspil, Playstation, pool og bordfodbold. Klubben har nedsat et trivselsudvalg med repræsentanter fra forskellige afdelinger i ungdomsrækkerne, der bestemmer over lokalernes indretning og aktiviteter. Et andet tiltag er, at klubben med støtte fra Brøndby Kommune har projektansat en idrætskonsulent, der arbejder med de sociale forhold og den sociale trivsel i klubben. Et særligt fokusområde er kontakten til de mange unge fodboldspillere af anden etnisk oprindelse end dansk og deres forældre. F.eks. involveres idrætskonsulenten, hvis der er nogle af disse unge, som har problemer i klubben eller i deres skole. Et tredje tiltag er projektet 'Fra bænken til banen' som Brøndby IF har iværksat i samarbejde med Integrationsministeriet (se www.frabaenkentilbanen.dk). Projektet er særligt rettet mod de mange unge spillere med indvandrerbaggrund i klubben, og det har til hensigt at skabe praktik- og arbejdspladser til de unge via klubbens store netværk af sponsorer og samarbejdspartnere. Det kan ses som et godt eksempel på, hvordan en stor klub som Brøndby IF kan give unge adgang til et omfattende socialt netværk, som kan have indflydelse på deres hverdagsliv og fremtid.

2.3.4. Foreningens ry er en magnet for rekruttering af unge fodboldspillere

Brøndby IF er en privilegeret forening. Klubben har ikke vanskeligt ved at rekruttere børn og unge til klubbens fodboldhold. Ledere og trænere oplever, at deltagerne kommer af sig selv. Klubben formår at tiltrække og fastholde en stor del unge i denne undersøgelses aldersgruppe, hvilket kommer til udtryk ved klubbens mange ungdomshold.

Klubben har dog ikke lige så mange juniorspillere, som den har lilleputter, men klubben sikres en konstant tilgang af unge fra oplandsklubber på store dele af Sjælland, der gerne vil se, om deres fodboldspil rækker til en

karriere. Generelt oplever ledere og trænere hverken frafaldet af unge fodboldspillere som særligt stort eller udpræget problematisk.

Ledere og trænere fortæller, at de især mister spillere af to årsager. For det første er der en del spillere, der stopper med at spille fodbold, når de dels for alvor begynder at interessere sig for det modsatte køn og fester, dels skal have tid til at passe deres arbejde og uddannelse. Dette frafald sætter ind fra 15-årsalderen og særligt i forbindelse med, at spillerne bliver rykket op som seniorspillere. Den anden årsag til frafald er, ifølge ledere og trænere, at de unges ambitioner om at komme til at spille på de bedste hold i klubben ikke altid indfries. Hvis en ung ambitiøs fodboldspiller kommer på 2. eller 3. holdet i klubben, fører det nogle gange til, at vedkommende skifter til en anden klub for at prøve lykken der. Selvom der er forståelse herfor, kan det blandt de etablerede ledere godt opleves som en manglende loyalitet over for klubben.

2.3.5. Rekruttering og fastholdelse af frivillige ledere og trænere

Brøndby IF har mange ledere og trænere. Generelt har klubben ikke haft de store problemer med at rekruttere kvalificerede frivillige ledere og trænere til klubbens ungdomshold. Men de sidste par år har klubben oplevet, at der har været visse vanskeligheder med at få frivillige ledere og trænere til alle hold. Foreningen oplever, at det især er på de lavest rangerede hold, fordi de fleste trænere og ledere i klubben helst vil tilknyttes de bedste hold, hvor de sportslige udfordringer umiddelbart er større. Flere af de etablerede ledere i klubben peger på, at det blandt andet skyldes, at folk generelt bruger mere tid på deres arbejde og har mindre tid til at forpligte sig. Blandt forældrene bliver der dog lavet et stykke opsøgende arbejde for at rekruttere trænere og ledere til de yngste hold, blandt andet bruges klubbens hjemmeside til at annoncere efter frivillige ledere og trænere. Det har givet anledning til utraditionelle løsninger:

Det er som om, folk har fået mindre tid. De satser mere på karriere. Altså, det er derfor, de er bange for at binde sig for meget. Så nu har vi omkring nogle enkelte hold af de helt små, hvor vi ikke kunne skaffe nogen, da har vi skaffet fire. Så vi er sikre på, at der er en hver gang.

Trods skepsis fra de etablerede ledere, der oplever, at det bryder med deres forståelse af forpligtende foreningsarbejde, har løsningen fungeret upåklageligt. Det lykkes forældrene at få koordineret og sørget for, at der altid er trænere og ledere til træning og kampe. På den vis tilpasser klubber sig de muligheder, der er til stede for at få frivillige ledere blandt voksne mennesker, der har mange gøremål og en travl hverdag.

Det største problem som leder og træner er forældrene

Klubben gør sjældent brug af unge som trænere eller holdledere, da klubben helst vil have ansvarlige voksne. Flere etablerede ledere og trænere fortæller, at det kan være vanskeligt for en ung spiller at have ansvar for et hold, fordi forældresamarbejdet og -kontakten kræver et stort arbejde og ofte kan være konfliktfyldt. Flere ledere peger på en tendens til, at de mange forældre, der følger deres børn til træning og kamp, i for høj grad fokuserer på deres egne børn. Det udtrykker en af ungdomsafdelingens ledere f.eks. således:

De mindste hernede, de er den værste afdeling i hele klubben, fordi der er 28 Laudrup'er på hvert hold, hvis man skulle tro forældrene. Det er der, man har de største problemer med forældre. Jo ældre drengene bliver, jo mere opdragelse bliver de, og jo mere får de indprentet, hvad vores holdninger er til ting og sager. Men nystartede forældre, de er slemme, og nogle kan være meget slemme.

Blandt de fleste trænere og ledere, vi har talt med, er det en fasttømret opfattelse, at forældre i dag er meget egocentrerede omkring deres egne børn.

Rekruttering af unge trænere og ledere

På grund af det vanskelige forældresamarbejde, og fordi det er forbundet med et stort ansvar for de mange børn, vil klubben helst have voksne ledere og trænere. Derfor bruges der ikke kræfter på at få unge medlemmer under 18 år involverede som trænere eller ledere. En leder i ungdomsafdelingen fortæller, at rekruttering af unge som regel først sker, når de er fyldt 18 år:

Vi vil gerne have, de er over 18. Men vi prøver at rekruttere nogen, som vi synes er fornuftige. Det gør vi så i samarbejde med vores seniorformand, hvor vi holder nogle møder. Prøver at snakke med dem, om det er noget for dem, når de bliver seniorer eller de har været seniorer et

par år. Vi vil gerne have, de har lidt erfaringer. Selvfølgelig kan man godt have en på 17 år eller 18 år, men hvis de nu skal træne drenge eller lilleputter, så er aldersforskellen ikke så stor, og de føler selv, de har et stort ansvar. Det er et stort ansvar at stå med et hold, f.eks. til et stævne, hvor man har ansvaret for 13 drenge – og der er måske kun to forældre med, der har kørt – så har man ansvaret for resten af børnene. Og er man ikke over 18, så synes jeg ikke, det er godt. Men de kan godt komme med som hjælpere på et hold. Det vil vi meget gerne have, hvis de er ynglingspillere. Men ikke så stort et ansvar.

Fra klubbens side bliver der lagt stor vægt på, at trænere og ledere skal kunne leve op til det ansvar, det er at være ansvarlig for et ungdomshold. Rekrutteringen af unge fodboldspillere foregår normalt ved, at de fra klubbens side tager en samtale med de unge, som de oplever som fornuftige og ansvarlige, og som lader til at have potentiale som træner eller leder. Rekruttering af unge hjælpetrænere, trænere og ledere foregår således ved, at foreningens etablerede ledere udvælger dem, de synes, det er værd at satse på. Blandt de unge trænere og ledere i klubben er der flere, som har en forælder, der er eller har været tilknyttet klubben. Lederne i klubben forklarer det med, at lederarbejdet i klubben ofte kommer til at involvere hele familiers fritidsliv, og derfor er det naturligt, at en del af disse unge fatter interesse for at blive ledere i klubben.

2.3.6. Unges deltagelse i og indflydelse på klubben og dens aktiviteter

I foreningen bliver der lagt stor vægt på, at ledere og trænere har et godt socialt forhold til de unge, de er ledere for. Det betragtes som væsentligt, at en træner eller leder er i stand til at lytte til de unge og også interessere sig for deres liv uden for banen. Flere ledere beretter om, at de unge bruger dem til at tale om ting, som de ikke kan eller vil tale med deres forældre om, som f.eks. deres kæresteforhold.

På fodboldbanen er det dog helt tydeligt, at det er trænere og ledere, der bestemmer. Som ungdomsformanden fortæller, stiller det nogle krav til de unge spillere om at opføre sig disciplineret og seriøst, når de træner og spiller kamp:

Når vi træner og spiller, så skal de fandeme have disciplin. Så skal de lære at kende forskellen. Det er måske også svært i den alder, lige når man er i puberteten. Men det må de lære: At skelne imellem sjov og alvor.

Det opleves som vigtigt i foreningen, at de unge spillere i klubben kan indordne sig under de retningslinjer og værdier, der gives af foreningens trænere og holdlederne. Ledere og trænere lægger stor vægt på, at klubbens spillere repræsenterer klubben på en værdig måde.

“Så ville der være 15 meninger om, hvor vi skulle hen”

Når spillerne f.eks. er på træningstur, er det lederne, der har organiseret og planlagt turen. De unges indflydelse begrænser sig til, at de kan få lov til at bestemme, hvad de foretager sig i fritiden om aftenen, såfremt de overholder aftalerne om den fastsatte sengetid, fortæller en af ungdomsafdelingens ledere:

Når vi rejser, så er det frihed med ansvar, og det er de store nok til i den alder. Hvis vi siger: ‘I er hjemme klokken elleve’, så skal de bare være hjemme klokken elleve. Det er meget sjældent, vi har problemer med det. Men de får ikke lov til at bestemme, hvad vi laver på turene. Det er fastlagt. Jo, når de har fri, får de lov til at bestemme, hvad de vil lave. Altså, når de har spillet sidste kamp og spiser aftensmad, så har de en tre-fire timer fri, så går de jo gerne tilbage til madsalen og skal kigge på alle de der små franske piger og snakke med dem, eller de hygger sig nede på stadion. Det bestemmer de selv. Men generelt bestemmer de ikke, hvad der skal ske på turene. Det gør de ikke. Så ville det være et stort kaos. Så ville det være 15 meninger om, hvor vi skulle hen.

Det er tydeligt, at lederne i klubben ikke opfatter de unge som modne nok til eller interesserede i selv at deltage i organiseringen af aktiviteter. Det kræver ansvarlige ledere, der kan træffe beslutninger.

Trivselsudvalget

– forum for de unges formelle deltagelse i foreningsarbejde

Det generelle indtryk i Brøndby IF er, at unge ikke inddrages i beslutningsprocesserne i klubben. Unge under 18 år kan ikke vælges til bestyrelsen i foreningen, og der bliver lagt vægt på, at det er erfarne voksne, der står

med ansvaret for foreningens ledelse og aktiviteter. En undtagelse herfra er det trivselsudvalg, klubben har nedsat. En leder fortæller:

De unge bestemmer. Så sidder vi med som observatører til deres møder for, at det ikke går op i hat og briller. Men de er med til at bestemme, hvad de skal bruge deres penge til.

På den ene side fremhæver lederen, at det er de unge, der bestemmer, og at det er deres penge. Men på den anden side kommer han i samme sætning frem til at opbløde de unges indflydelse til at være med til at bestemme, eftersom de voksne er garant for at pengene bliver brugt fornuftigt.

2.3.7. Summering af særlige karakteristika ved foreningen

Brøndby IF er en stor eliteorienteret forening, der lægger vægt på at være organiseret med kvalificerede, ansvarlige voksne ledere. Foreningen er en hierarkisk organisation, hvor ledelsesansvaret på de forskellige niveauer er klart defineret og placeret. Foreningen er både i sin organisation, sit frivillige arbejde og sine aktiviteter orienteret mod et professionelt niveau. Men det er også en forening, der lægger stor vægt på det sociale fællesskab og sammenhold i og omkring foreningen. Foreningsfællesskabet er en grundlæggende værdi, som klubbens motto illustrerer.

Foreningen tilbyder først og fremmest unge at spille fodbold, hvilket er kerneaktiviteten i fodboldklubben. Men derudover har klubben en række aktiviteter og tilbud, der henvender sig til de unge fodboldspillere, både for at integrere dem i foreningslivet og for at hjælpe dem med deres liv uden for fodboldbanen. Det gælder f.eks. initiativet med at skaffe de unge fodboldspillere med indvandrerbaggrund praktikpladser og arbejde hos sponsorer og samarbejdspartnere. Det kan foreningen gøre i kraft af, at klubben synligt tilhører eliten af dansk fodbold og har et veludbygget netværk af kontakter til mange virksomheder. Det er interessant, at klubben på den vis tilbyder de to former for social kapital, som Putnam ser som centrale for det frivillige foreningsliv, nemlig aktiviteter der skaber sociale bånd mellem mennesker både i store og små sammenhænge (Putnam 2000). Den sociale kapital i det små, hvor Putnam anvender begrebet *bonding* er det, der styrker fællesskabet i en konkret social sammenhæng. I Brøndby IF er det f.eks. trivselsrummet. Den sociale kapital i det store, hvor Putnam anvender begrebet *bridging*, hvor friktionen i samfundet mind-

skes ved, at der skabes broer mellem forskellige sociale grupperinger og sammenhænge, er i vores tilfælde f.eks. projektet med at skabe unge med indvandrerbaggrund jobmuligheder.

Vi har at gøre med en forening, der er privilegeret ved ikke at opleve vanskeligheder ved at rekruttere unge fodboldspillere. Foreningen er bevidst om den prestige, der er forbundet med at spille i klubben, og om at det er kendt som stedet at afprøve, hvor langt ens fodboldkunnen kan række. Foreningen søger at værne om sit ry og omdømme. Det gør det nemt at rekruttere børn og unge til klubben. Frafaldet i ungdomsårene er begrænset. Årsagerne til frafald beskrives f.eks. som, at spillerne tager til andre klubber, hvis de ikke kan komme på de bedste hold. Hertil kommer, at der er en del unge, som fravælger fodbolden, når de bliver teenagere, og deres ungdomsliv præges af nye betydningsfulde gøremål og forhold.

Klubbens store synlighed og gode renommé, betyder også, at den har relativt let ved at finde egnede ledere og trænere til klubbens fodboldhold. Dog har der de sidste år været visse vanskeligheder med at rekruttere til de lavest rangerede hold, men foreningen gør et stort arbejde for at finde utraditionelle løsninger på problemerne, f.eks. ved at tilknytte flere ledere til et hold, hvor de selv står for koordineringen af deres deltagelse.

Foreningen er voksenstyret. Det gælder både i de formelle demokratiske fora, og hvad angår organiseringen af fodbolden. Trænere og ledere i klubben skal helst være myndige, ansvarlige voksne. Unge bliver som regel først spurgt, om de vil være trænere eller ledere, når de er fyldt 18 år. De få unge, foreningen rekrutterer, bliver nøje udvalgt. Fra klubbens side bliver der lagt stor vægt på, at de unge trænere og ledere skal være fornuftige og ansvarlige. De unges indflydelse i foreningen drejer sig især om forholdene uden for fodboldbanen, hvor de unge selv er med til at bestemme over nogle lokaler i foreningens klubhus. Det trivselsudvalg, foreningen har nedsat med unge fodboldspillere repræsenteret, er det sted i foreningen, hvor unges indflydelse ser ud til at komme klarest til udtryk. De unge bestemmer i samarbejde med de voksne observatører over, hvilke faciliteter og aktiviteter, klubben skal tilbyde de unge i lokalerne. Unges direkte indflydelse forekommer i foreningen afgrænset til de forhold, man fra foreningens side opfatter som legitime for unge at øve indflydelse på, og det er primært integrationen af unge i det sociale liv og fællesskab uden for fodboldbanen.

2.4. Case 4: Råstof Roskilde

Råstof Roskilde er en lokal afdeling af den landsdækkende organisation Rytmask Musik Danmark. Råstof Roskilde blev stiftet i 1982, og foreningen har i dag cirka 70 medlemmer. Hovedparten af medlemmerne i foreningen er medlemmer i kraft af deres ønske om at øve med et band i foreningens øvelokaler. Et medlemskab af foreningen kan også tegnes som enkeltperson, hvilket kun et fåtal af de nuværende medlemmer har gjort. Ved betalingen af et månedligt kontingent har man sammen med sit band krav på øvetider i øvelokalerne. Der er ventetid på at få tider i øvelokalerne. Reelt kunne foreningen have flere medlemmer, end den allerede har, men antallet af øvelokaler sætter automatisk et loft.

Rytmask Musik Danmark er en sammenslutning af selvstændige lokale musiske øveforeninger, der på landsplan arbejder for at forbedre vilkårene for ikke-professionelle rytmiske musikers musikudfoldelse. Rytmask Musik Danmark (dåværende FAJABEFA) blev dannet i 1974 og består i 2004 af cirka 120 lokalforeninger med godt 6.000 medlemmer. Rytmask Musik Danmark ledes af en bestyrelse bestående af seks repræsentanter for de lokale afdelinger. Bestyrelsesmedlemmer arbejder frivilligt, og de vælges på den årlige generalforsamling. Bestyrelsen ansætter det lønnede personale i Rytmask Musik Danmark, og medarbejderstaben består af omkring 10 personer. Ud over økonomi og drift varetager medarbejderstaben i det daglige en række aktiviteter, såsom talentudvikling, kursus-, koncert- og festivalvirksomhed, organisering, foreningsdannelse og etablering af øvelokaler for musikere, international udveksling af musikbands samt udgivelse af musiker-magasinet LineOut. Det er ligeledes en del af landsforeningens formål at varetage medlemmernes interesser over for offentlige myndigheder og andre instanser.

*Et medlemskab i Rytmask Musik Danmark tegnes igennem den lokale øvelokaleforening.
(Kilde: www.rytmiskmusik.dk)*

2.4.1. Råstof Roskildes ledelse og bestyrelse

Foreningens primære formål er “at udbrede forståelsen for og kendskabet til, samt at fremme vilkårene for udfoldelsen af ikke professionel rytmisk musik” (Kilde: www.raastof-roskilde.dk). I det daglige ledes Råstof Roskilde af unge i kraft af en bestyrelse på syv frivillige unge medlemmer. Bestyrelsen er overordnet ansvarlig for foreningens økonomi og for, at foreningens aktiviteter følger foreningens formål. Dog er der enkelte i bestyrelsen, der har været med i foreningen igennem længere tid, deriblandt formanden. Med en alder på omkring 30 år er disse noget ældre end de øvrige bestyrelsesmedlemmer.

2.4.2. Øvelokalerne i hjertet af foreningen

Formanden beskriver de typiske medlemmer i foreningen som “nogle der har lavet et lille orkester og har brug for et sted at øve”, og han konstaterer, at “i bund og grund er vi jo en øvelokaleforening”.

Driften af øvelokalerne er således den primære aktivitet i foreningen. Råstof Roskilde råder over fem øvelokaler til brug for foreningens medlemmer. Lokalerne er placeret i det tidligere offentlige spillested Paramount tæt ved byens centrum. Paramounts funktion som spillested er stadig intakt. I Paramount er der en scene og bar, som bliver udlejet af Råstof Roskilde til især eksperimenterende og ikke etablerede bands, der bruger huset som undergrundsspillemulighed. Medlemmerne af Råstof Roskilde har ligeledes mulighed for at arrangere mere eller mindre improviserede koncerter på den fælles scene i huset.

Derudover arrangerer Råstof Roskilde en række øvrige aktiviteter for medlemmer og andre interesserede såsom workshops, foredrag, jamsessions, koncerter og musikkonkurrencer.

Selvom det fremgår, at Råstof Roskilde har et aktivt fokus på den ikke professionelle musik, har man gennem længere tid været på forkant med landsorganisationen og allerede for år tilbage taget afstand fra amatørbegrebet som etikette på foreningens medlemmer. Tidligere hed foreningen FAJABEFA Roskilde, men for at være i bedre tråd med medlemmernes selvopfattelse besluttede foreningen at skifte navn til Råstof Roskilde.

Som det forklares af et bestyrelsesmedlem: “Amatør i den rytmiske verden er blevet et nedsættende ord. Hvis man som musiker tager en T-shirt på, hvor der står: ‘Jeg er amatør’, så betyder det man ikke kan spille”. I et forsøg på at bryde med den lidt negativt oplevede etikette har foreningen derfor valgt at finde en mere rammende betegnelse, der er i bedre overensstemmelse med de unge medlemmers selvforståelse, som formanden beskriver det: “Hvad er det vi er? Jamen, vi er det musikalske råstof! Okay, så lad os kalde os det!”

2.4.3. En aktiv forening

Foreningen vil gerne være mere end en øvelokaleforening, selvom man i foreningen er bevidst om, at ‘hjertet’ i foreningen er medlemmernes aktiviteter i foreningens øvelokaler. Bestyrelsen af foreningen håber, at det unge medlem derudover griber muligheden for at involvere sig mere i nogle af foreningens andre aktiviteter, frem for blot selve øvelokaleaktiviteterne med

sit eget band. Hensigten er at skabe et miljø, hvor man som ung i tilknytning til foreningen bliver opmuntret til aktiv deltagelse og ikke er bange for at gribe chancen for at føre en god idé ud i livet.

Grundlæggende ønsker Råstof Roskildes bestyrelse at skabe en forening, der kan fungere som en platform for eksponering af medlemmernes egen musik i foreningens rammer, øvningen i øvelokalerne og aktiviteter i musiklivet generelt. Det er den forståelse af foreningen, man fra bestyrelsen forsøger at trænge igennem med til medlemmerne. Et bestyrelsesmedlem udtrykker det således:

Altså det er klart, man kan bruge det simpelthen som en øvelokaleforening, men foreningen kan også hjælpe en til at komme ud fra øvelokalet. Musikken er vigtig, altså ikke kun min egen musik. Hele musiklivet er vigtigt. Derfor er det også vigtigt, at musiklivet overlever, fordi at det er et godt redskab til at komme ud med musikken.

For ledelsen i Råstof Roskilde er det vigtigt, at medlemmernes aktiviteter i musiklivet breder sig ud fra kerneaktiviteterne i øvelokalerne til andre end blot medlemmerne af foreningen.

2.4.4. Succeshistorien som drivkraft

At Råstof Roskilde handler om andet og mere end driften af øvelokaler og aktiviteterne heri, vidner især historien om overtagelsen af det regionale spillested og oprettelsen af ungdomskulturhuset Gimle i centrum af Roskilde om.

I interviewene med både bestyrelsesmedlemmer og andre medlemmer fremstår det meget tydeligt, at Råstof Roskildes selvforståelse i høj grad er præget af, at man som forening har en væsentlig andel i, at Gimle fra at have været drevet på privat basis blev overtaget af Fonden Rytmask Roskilde den 15. maj 2000 med Foreningen Gimle som ansvarlig for den daglige drift. Flere af de nuværende medlemmer i Råstof Roskildes bestyrelse har deltaget i den næsten toårige proces mod Gimles overgang fra at være drevet på privat basis til at fungere som regionalt spillested og ungdomskulturhus med basis i byens ungdomsmiljøer. Gimles opstart som regionalt spillested og ungdomskulturhus var således kulminationen på en lang proces for en gruppe af byens unge og på deres ønske om et regionalt spillested og ungdomskulturhus.

Flere af bestyrelsesmedlemmerne fra Råstof Roskilde er på undersøgelsestidspunktet stadig involveret i rammerne om den daglige drift og lokalerne i tilknytning til spillestedet. Råstof Roskildes fortsatte tilknytning til Gimle på undersøgelsestidspunktet bliver understreget af, at Råstof Roskildes bestyrelse anvender lokalerne i ungdomskulturhuset som kontor i forbindelse med det administrative arbejde, møder m.v.

Når Råstof Roskildes involvering i etableringen og opbygningen af det regionale spillested og ungdomskulturhus er interessant at fremhæve, er det fordi, et centralt mål for foreningen Råstof Roskilde hermed blev indfriet. På Råstof Roskildes hjemmeside, under optakten til visionerne for det fortsatte arbejde, beskrives situationen i foreningen således: "Råstof Roskilde har allerede fået opfyldt en meget stor drøm, nemlig etableringen af et regionalt spillested".

Tilknytningen til spillestedet Gimle har særligt betydning for Råstof Roskilde på to måder. Dels har den konkret betydning i forbindelse med afvikling af arrangementer på spillestedet, der falder i tråd med foreningens formål, det være sig musikkonkurrence mellem ikke-etablerede bands, koncerter m.v. Den tætte kontakt til Gimle gør, at foreningen har nem adgang til at få arrangeret aktiviteterne i lokalerne på Gimle. Dels fremstår historien om oprettelsen af Gimle i foreningen som en blivende mulighedshorisont for medlemmerne og deres aktive deltagelse. I foreningen fremhæves historien om vejen mod etableringen af Gimle som regionalt spillested og ungdomskulturhus som et skoleeksempel på, hvor langt man kan nå, hvis man bare tror på sig selv, fastholder initiativet og er engageret. Dette er et budskab, man i ledelsen forsøger at formidle til sine medlemmer.

I vidt omfang synes foreningen at have held med at fastholde stemningen af virkelyst i foreningen. Tilsvarende går det igen, at man i foreningen har mulighed for at realisere sine gode idéer. Hvad der i Råstof Roskilde 'står tilbage' i kølvandet på etableringen af det regionale spillested og ungdomskulturhus, er troen på, at man igennem engagement og aktiv deltagelse i foreningen har rig mulighed for at få ført en god idé ud i livet. Det er her beskrevet af et nyvalgt bestyrelsesmedlem:

Det er som regel ikke noget problem at få noget lavet, der er ikke noget, der skal stoppe det, så går man bare i gang. Det er mest den attitude, der er gået videre i stort set alle henede fra. Der er ingen grund til at stoppe. Man lærer ikke at give op. Og man får en masse afslag, det er

lige meget, så skriver man bare til dem igen, til sidst gider de ikke at høre på én, så skal man nok få nogle penge.

Foreningen vil gerne formidle budskabet om, at man som aktiv ikke skal give op, hvis man har en god idé og møder modstand i omgivelserne. På baggrund af tidligere erfaringer med at gennemføre diverse aktiviteter i musikmiljøet håber ledelsen i foreningen at kunne hjælpe og støtte andre unge med gode idéer. Et bestyrelsesmedlem beskriver den rolle foreningen ifølge ledelsen skal spille for de unge medlemmer:

Har man en skidegod idé, så har man foreningen: vil man holde en koncert nede på stranden eller what ever, så er der nogle mennesker, som kan fortælle mig, du skal have de og de tilladelser, og du skal spørge dem og dem om lov – og så i stedet for at gøre det selv kan du måske få fem andre med til at hjælpe.

Hensigten synes at være at skabe en åben forening, hvor medlemmer, hvis de har lyst, motiveres til aktiv deltagelse og ikke er bange for at henvende sig, også selvom de primært har fokus på den konkrete hovedaktivitet (øvelse i øvelokalerne). “Folk går efter aktiviteten, og så lader vi foreningen være rammen omkring det, men det skal være en åben ramme”, som et flerårigt bestyrelsesmedlem udtrykker det.

2.4.5. Medlemsidealet og rekruttering af medlemmer

Det er foreningens målsætning, at man ikke absolut behøver at være medlem i foreningen for at være med til at arrangere aktiviteter og deltage i planlægningen af disse. Formanden beskriver foreningens medlemssyn således:

Vi har en uskreven regel om, at man ikke behøver at være medlem for at lave noget i foreningen. Hvis man har en idé så kan man godt lave ting og sager for foreningen – selvfølgelig må vi så give det formelle ansvar til et medlem. Det er jo ikke sådan, at man står og siger til dem: Jamen, I kan ikke lave det her før end I har betalt de her 150 kroner. Det er bare fint, lav det her. Og lige pludselig så synes de, det er meget naturligt at blive medlem af foreningen. Så vi tvinger sgu ikke et medlemskab over hovedet på folk – jo, de skal være medlemmer, hvis de har

lyst til det. Så har du dem også længere, fordi det så er de engagerede der bliver.

Råstof Roskilde er en forening, der forsøger at udvide foreningen med en aktivitets- og projektfremmende foreningsstruktur, der rækker ud over foreningens primære fokus, nemlig driften af øvelokalerne. Har man lyst til at give en hånd med i foreningen, og synes ledelsen, at idéen ligger i forlængelse af foreningens formål, er man, som formanden fortæller det, velkommen:

Har det et eller andet med musik at gøre, så skal vi sgu nok hjælpe dem videre. Har man en idé og skal man have ansvaret for et eller andet, behøver man ikke sidde i bestyrelsen, og har man en god idé behøver man ikke at være medlem af foreningen for at lave det her.

At være aktiv i forbindelse med andre aktiviteter end øvning i øvelokalerne er, som formanden her fortæller, imidlertid ikke en forventning og et krav, de unge medlemmer bliver mødt med af foreningens ledelse:

Jeg vil sige, at for ca. halvdelen af de orkestre, vi har, er det kun øvning i øvelokalerne, det er intet andet. Og det er jo også fint nok. Altså, der er jo ikke krav om, at de skal lave noget andet – selv om man måske en gang imellem synes, at de godt kunne lave lidt mere, men det skal de jo ikke. Fordi, altså i bund og grund er vi jo bare en øvelokaleforening.

Formanden fremhæver, at arbejdet mod oprettelsen af det lokale spillested og ungdomskulturhus har haft en pris. Perioden med den store involvering i opbygningen af det lokale spillested har betydet, at aktiviteterne i foreningsarbejdet, ud over selve driften af øvelokalerne, ikke har haft den normale bevågenhed. Formanden oplever, at det for foreningen har betydet, at medlemmerne på nuværende tidspunkt er delt i to lejre; én der er meget involveret i det frivillige arbejde i tilknytning til det lokale spillested, og én, der kun bruger Råstof som øvelokaleforening.

Situationen i foreningen betyder, at meget af det frivillige arbejde, der tidligere blev lagt i og omkring Råstof Roskilde, i dag bliver lagt i forbindelse med aktiviteter på det lokale spillested. Her beror organiseringen og driften i vidt omfang på frivillig arbejdskraft, og mange af de aktive medlemmer identificerer sig i høj grad med ungdomsmiljøet omkring Gimle. Ledel-

sen oplever det derfor som en stor opgave at få sat fokus på øvelokalerne, som er foreningens kerneaktivitet.

2.4.6. Formandens rolle

I bestyrelsen beskrives formanden som foreningens ansigt udadtil. Formanden er den person, der underskriver kontrakterne i forbindelse med foreningens arrangementer og inddrager andre medlemmer såvel som ikke medlemmer i foreningens arbejde. Formanden fremstår som et centralt omdrejningspunkt for Råstofs aktiviteter og daglige drift. Hans rolle som ansigtet udadtil suppleres af hans rolle som ansvarlig for øvelokalerne. Det betyder, at det er ham, medlemmerne ringer til, hvis de har henvendelser i forbindelse med selve øvelokalerne. At formanden er det centrale omdrejningspunkt, får også betydning for de øvrige bestyrelsesmedlemmers rolle i foreningen. Næstformanden beskriver sin funktion i relation til formandens opgaver:

Som regel er det ham, man lige tager en føler på, om det er en god idé eller hvad, og så hjælper han. Han får sat det i gang. Det er bygget meget op sådan, at det er ham der tager de fleste beslutninger og de fleste initiativer. Det er ham, alle folk ringer til. Han ringer så til mig og siger, at han ikke kan klare en opgave, så egentlig så laver jeg bare en masse ting for ham.

Hans position blandt de unge er stærk, fordi han bestrider en prestigefyldt position i såvel det lokale som nationale musikmiljø. Et bestyrelsesmedlem beskriver hans position i musikbranchen således: "Han er jo en meget, meget vigtig person i hele det store danske musikliv".

2.4.7. "Jamen du er med i en forening, her hjælper vi hinanden"

Adgangen til foreningen som 'udbyder' af øvelokalefaciliteter for allerede etablerede bands giver foreningen udfordringer i forbindelse med at fastholde forståelsen for foreningsarbejdet blandt medlemmerne, som et af de erfarne bestyrelsesmedlemmer beskriver det:

Man ved godt som medlem – langt de fleste vil vist sige, at de ved godt, at de er medlem af en forening. Men de har ikke samme forståelse af

foreningsbegrebet som os, der har været med meget. Feks. så synes vi slet ikke, at de har forstået – og vi er sikkert også elendige til at formidle det – at grunden til vi har så fede faciliteter er, fordi vi render og laver det frivilligt.

Som øvelokaleansvarlig oplever formanden medlemmernes forhandling af frivillighedsmomentet på nært hold, men han fastholder ambitionen om, at livet i og aktiviteterne omkring foreningen er et fælles ansvar:

Altså, der er også dem, der ringer og brokker sig over, at der er et eller andet, der ikke virker. Så må man lige fortælle dem: 'Jamen du er med i en forening, her hjælper vi hinanden – der er ikke nogen af os der får løn for at være her. Det er en forening, det betyder, man er fælles om nogle ting.' Og så fortæller jeg så folk: 'I er meget velkomne til at gå op i musikbutikken og så købe det her trommeskind, der er gået i stykker og så selv sætte det på, uden at jeg skal komme og gøre det for jer.' Efterhånden er vi ved at vænne vores medlemmer til, at de selv skal sørge for, at tingene er i orden.

Ledelsen i foreningen oplever, hvad man kan kalde en *kundeorienteret adfærd* blandt nogle medlemmer, der giver sig udslag i en *forlangementalitet*, som ledelsen imidlertid ikke er indstillet på at rette sig ind efter. Det er ledelsens opfattelse, at foreningen ikke skal bestyres som en butik, men man er indstillet på at kæmpe for at fastholde et medlemsideal, hvor det at yde en frivillig indsats er naturligt i forbindelse med driften af øvelokalerne.

Fleksible rammer

Foreningen er fokuseret på, at der blandt medlemmerne kan være forskellige opfattelser af, hvad et godt øvelokale er, og at der ikke er noget i vejen for at differentiere kravene til ordensregler i øvelokalerne, så længe man kan finde et passende miljø for de involverede:

Vi har sådan efterhånden fundet ud af, at dem der er nogle svin, dem sætter vi i ét øvelokale. Det har de ikke noget imod – altså svin har det godt i en svinesti. Så de har det godt i deres øvelokale. Det gør da ikke noget, at der står tomme flasker og ligger cigaretskodder overalt, hvis det er sådan, at alle orkestrene har det fint med det i dét øvelokale.

2.4.8. Summering af særlige karakteristika ved foreningen

Råstof Roskilde søger at kombinere kerneaktiviteten (driften af klubbens øvelokaler) med en åben projektorienteret foreningskultur med plads til udfoldelse af medlemmernes gode idéer.

Ideelt håber foreningen Råstof Roskilde at kunne give medlemmerne mulighed for at koble egne musikinteresser, foreningens aktiviteter og musiklivet på et mere overordnet niveau. Ledelsen er meget bevidst om at fremvise foreningen som medlemmernes mulighed for at sætte aktiviteter i værk i forlængelse af deres musikinteresser, så medlemmerne derved kan styrke deres position som udøvende musikere. Foreningen tænkes forbilledligt som en udvidelse af medlemmernes handlemuligheder.

Ledelsen opfatter det som en væsentlig rolle at videreformidle budskabet om, at man har mulighed for at forandre sin situation som musiker, og at man igennem engagement og vedholdenhed kan få sine idéer og drømme realiseret. Man arbejder i foreningen for, at foreningsrammer og foreningskultur fremstår således, at medlemmerne motiveres til også at deltage i aktiviteter, der rækker ud over foreningens hovedaktivitet, som er driften af øvelokalerne. I denne forbindelse er det tilsyneladende vigtigt, at foreningen er ledet med unge, og at de ledende medlemmer i høj grad synes at kunne identificere sig med de øvrige unge medlemmer, da de selv har erfaring med livet som ung udøvende musiker. Loyal identifikationen med de aktive medlemmers situation og deres drømme synes at være en væsentlig medvirkende årsag til, at ledelsen ønsker at indrette foreningens aktiviteter og foreningsformen efter de unges ønsker og behov.

I foreningen opfattes et eventuelt engagement blandt medlemmerne ud over selve aktiviteterne *i* og driften *af* øvelokalerne som positive initiativer. Foreningen vil gerne honorere medlemmernes lyst til at engagere sig mere i aktiviteter omkring musiklivet. Det er ikke et krav og en pligt, at man som medlem involverer sig mere og i andre aktiviteter end driften af øvelokaler.

Foreningens grundvilkår betyder, at foreningens ledelse oplever det som væsentligt at fastholde et ideal, hvor medlemmerne selv gør en frivillig indsats for at få rammerne omkring øvelokalerne til at fungere. Dette er en forventning, de unge bliver mødt med. I denne forbindelse oplever foreningens ledelse det som vigtigt at imødegå de unge medlemmers kundemotalitet med en insisteren på at fastholde deres eget ansvar for og pligt til at lave et stykke frivilligt arbejde i øvelokalerne.

Formandens position i foreningen fortjener af flere grunde selvstændig opmærksomhed. For det første betyder sammenvævning af ansvaret for øvelokalerne og formandsposten, at personens rolle i foreningen bliver central. Sammenvævningen af disse to opgaver synes at gøre medlemmernes vej til foreningens ledelse kort og direkte. For det andet betyder den åbne foreningsstruktur, at en synlig ledelse er nødvendig for at imødekomme medlemmernes initiativer og ønsker om aktiviteter. Dette er en opgave, der varetages af formanden, og den øvrige ledelse af foreningen accepterer hans rolle.

Udviklingen og stemningen i foreningen synes præget af oplevelser af det dalende engagement i Råstof Roskilde, et 'dødvande' efter etableringen af Gimle. Foreningen har formålet at skabe Gimle, og folkene bag er ikke sene til at understrege, at det har været en 'hård' fælles opgave, der dog til sidst lykkedes. Ledelsen forsøger at udnytte denne historie aktivt i foreningen som et positivt eksempel på, hvor langt man kan nå med en frivillig indsats. Men udviklingen i foreningen betyder dog også, som ledelsen fortæller det, at langt flere af medlemmerne i dag identificerer sig med miljøet omkring Gimle, og at de derfor lægger hovedparten af deres frivillige arbejdskraft der, frem for i foreningen.

2.5. Case 5: Skjern GF

Foreningen er beliggende i købstaden Skjern i Vestjylland, der har cirka 7.000 indbyggere. Skjern er en by, hvor det idrætslige foreningsliv er et centralt socialt og kulturelt omdrejningspunkt.

Skjern GF er en flerstrengt gymnastik- og idrætsforening med omkring 1300 medlemmer. Foreningen er organiseret under Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) og Danmarks Idræts-Forbund (DIF). Foreningens aktiviteter fordeler sig på fodbold, håndbold, bowling, cykelmotion og folkedans.

Skjern GF og byens idrætslige flagskib er mændenes håndboldligehold, der har hjemmebane i Skjern Hallen, hvoromkring størstedelen af foreningens samlede aktiviteter foregår. Foreningen har et tæt samarbejde med Skjern Kommune. På undersøgelsestidspunktet er kommunen, sammen med foreningen og erhvervslivet i byen, i gang med udførelsen af en større udvidelse af de idrætslige og kulturelle faciliteter i forbindelse med Skjern Hallen.

2.5.1. Gymnastikken i Skjern GF

Fokus i denne sammenhæng er i særlig grad rettet mod gymnastikafdelingen i Skjern GF. Gymnastikafdelingen er den ældste af foreningens afdelinger, og det var således denne afdeling, der i 1916 gav anledning til foreningens oprettelse. Gymnastikafdelingen ledes af en bestyrelse på syv voksne personer. Bestyrelsen står for den daglige drift af gymnastikafdelingen. Formanden for gymnastikafdelingen er afdelingens repræsentant i hovedbestyrelsen.

I gymnastikafdelingen tillægges det ingen særlig betydning blandt de interviewede medlemmer, at den lokale forening er en del af et større og bredere foreningsfællesskab i Skjern GF. Kontakten mellem de enkelte afdelinger i hovedforeningen er perifer. I fokus for gymnastikafdelingens foreningsarbejde er aktiviteterne i gymnastikafdelingen og det sociale og idrætslige liv omkring disse.

Det er imidlertid værd at fremhæve, at flere af gymnastikafdelingens unge trænere har stiftet bekendtskab med hovedforeningens 'Ungdomslederuddannelse'. 'Ungdomslederuddannelsen' har været et bredt uddannelsesforløb over tre moduler for unge potentielle ledere i Skjern. Med henblik på at rekruttere nye unge ledere og trænere til Skjern GF's afdelinger opstartede man i foreningen et samarbejde om et gratis uddannelsesforløb for potentielle unge trænere. 90 procent af foreningens udgifter blev dækket af Skjern Kommune. I særlig grad fremhæves forløbets funktionelle rolle som en støtte og inspiration i forhold til de interviewede deltageres hverv som trænere for gymnastikafdelingens yngre medlemmer.

Aktiviteter

Gymnastikafdelingens cirka 550 medlemmer fordeler sig på en række forskellige aldersinddelte hold lige fra de yngste på Mor/far/barn-holdet til Veteranholdet. Ud over de konkrete hold i selve foreningen deltager flere af klubbens medlemmer på amtslige hold i regi af DGI. Klubbens hold tager til gymnastikstævner med deltagelse af andre gymnastikforeninger, opvisninger m.v.

2.5.2. Ungdommens hold - bred appel, men med fokus på læring

De interviewede aktive medlemmer i gymnastikafdelingen er alle aktive på Unge Mix, der er klubbens tilbud til unge i 15-20 års alderen. Den øvre

aldersgrænse på holdet er så at sige flydende, og det er op til medlemmet selv at definere sig som for gammel til Unge Mix. Kulturen omkring holdet har dog et tydeligt ‘ungdomspræg’, og formanden fremhæver, at “man nok godt selv kan fornemme, hvornår man er ved at være for gammel”. Der er ingen formelle gymnastiske krav til deltagerne på holdet. Man kan “komme som man er”.

På undersøgelsestidspunktet havde Unge Mix cirka 50 deltagere, med en tredjedel drenge og to tredjedele piger. Holdet trænede én gang om ugen, men nogle gange suppleres med en ekstra træning i weekenden. Træningen finder sted på en lokal skole med to gymnastiksale og foregår dels samlet mellem piger og drenge, dels adskilt i en drenge- og en pigegruppe.

Unge Mix forstås i foreningen som et hold, der skal have et gymnastisk præg og niveau, der henvender sig til de unge. Formanden fortæller om kriterierne for en god træner til Unge Mix:

Det skal være en person, der er ung. En person der ved, hvad de unge vil have, og som ved, hvad der rør sig af nyt i gymnastikverdenen. Meget gerne en person, der har deltaget på DGI's repræsentationshold.

De unges krav og forventninger til det gymnastiske indhold forsøger man at tage højde for, blandt andet i forbindelse med valget af træner. Foreningens medlemskab af DGI bliver i denne sammenhæng fremhævet som en styrke, og man har tillid til, at træneren kan få overført kendskab til de nyeste gymnastiktiltag, som kunne tænkes at have appel til de unge medlemmer i foreningen.

2.5.3. Nødvendigheden af en træner?

I den pågældende sæson var det på Unge Mix-holdet kun lykkedes at finde en træner til pigerne, hvorimod det ikke var lykkedes bestyrelsen at finde en egnet træner til drengene. På drengeholdet havde man derfor valgt to blandt de aktive på holdet, der til den ugentlige træning fungerede som trænere. Formanden udtrykte begejstring for de unges initiativ og for, at det herved var lykkedes at videreføre holdet i sæsonen.

Man havde dog drøftet situationen i foreningen og blandt andet registreret, at det idrætslige niveau på Unge Mix givetvis var dalet en smule. Det var imidlertid vigtigt for foreningen, at holdet trods alt kunne køre

videre, særlig når de unge drenge selv havde taget initiativ til at føre holdet videre ved at træde til som trænere for de jævnaldrende medlemmer.

Bestyrelsen af foreningen giver udtryk for en lidt modstræbende villighed til at slække på foreningens ambition om, at de aktive på Unge Mix dygtiggør sig som gymnaster. Formanden udtrykker ambivalens over for situationen, da man som forening helst havde set en kvalificeret træner uden for den aktive medlemsskare – en træner, der kunne være garant for, at gymnasterne ville have mulighed for at dygtiggøre sig i løbet af sæsonen.

2.5.4. Gymnastikkens egenart

Bestyrelsen i Skjern GF's gymnastikafdeling tager gymnastikken som disciplin og aktivitet seriøst. I foreningsarbejdet fremhæves gymnastikken som en særlig idrætsgren med specifikke 'kendetegn'. Et ungt bestyrelsesmedlem udtrykker det således:

Gymnastikken har stor værdi i Danmark. Gymnastik, det er jo en gammel sportsgren. Selvom det ikke er det der stræk, bøj og sving længere, jamen så er det satme en god måde at bevæge sin krop på. Her vinder du ikke noget, men du yder selv sammen med et hold.

2.5.5. Opvisningen

Årets absolutte højdepunkt i den lokale forening er traditionen tro opvisningen for alle klubbens hold i Skjern Hallen. Opvisningen indledes med indmarch med fanebæreren i front, hvorefter klubbens medlemmer præsenterer sig holdvis for klubbens øvrige medlemmer og andre gymnastikinteresserede. Formanden beskriver betydningen af opvisningen i gymnastikafdelingen således: "Opvisningen er stedet, hvor man viser alle andre, hvad man har lært i løbet af året, og siden man eventuelt var på et af de yngre hold. Det er måske mest af alt en fremvisning". Opvisningen er den samlede sociale begivenhed i foreningen. Derfor går en betydelig del af vintrens træning med at forberede sig på den.

Om end der ingen formelle krav er til deltagelsen på f.eks. Unge Mix, betyder værdien af den faste opvisning, at holdene må regulere deres aktiviteter, således at de er klar til at fremføre årets indlærte rytmeserier og spring. Prioriteringen af opvisningen er et eksempel på, at man i foreningen anser gymnastikken som en vigtig aktivitet, der med sin egenart er værd at kæmpe for at bevare. Det er ikke ligegyldigt, hvordan tiden på de

enkelte hold bliver anvendt. Som forening har man en forventning om, at deltagelse på et hold indebærer en vilje til at dygtiggøre sig inden for gymnastikken, hvilket opvisningen er det konkrete eksempel på.

2.5.6. Problemet med at rekruttere frivillige ledere

Gymnastik har traditionelt stået stærkt i Skjern. Og selv om der fra udvalgets side arbejdes ihærdigt både på lederplan og i rekruttering af nye medlemmer, må vi konstatere, at det er andre aktiviteter, der har fået større interesse. Det er ærgerligt med denne tilbagegang.

(Hovedbestyrelsesformandens årsberetning)

Ved et møde med repræsentanter for de andre afdelingsbestyrelser i Skjern GF fremhæver formanden den beklagelige situation i foreningen: Gymnastikafdelingen oplever det som ekstremt svært at skaffe frivillige trænere og ledere til de opgaver, man har i foreningen. Den pågældende sæson har formanden måttet lukke en række hold af denne grund alene. I forsøgene på at skaffe en kasserer til afdelingen har bestyrelsen som noget nyt måtte søge efter en sådan med et opslag i den lokale presse. Ingen andre i foreningen havde ifølge formanden lyst til at påtage sig opgaven.

Problemerne med at skaffe frivillige overskygger alle andre problemer i foreningen, hvilket gør det at være leder til en vanskelig opgave, som formanden udtrykker det: "Vores primære opgave i bestyrelsen er løbende igennem året at forsøge at skaffe frivillige ledere og trænere. Det bliver sværere og sværere – de kommer ikke af sig selv". Manglen på ledere opfattes som en væsentlig årsag til, at man har vanskeligt ved at fastholde og rekruttere aktive. Dette er en smule paradoksalt, da man samtidig har gode erfaringer med Unge-Mix holdet, hvor de unge selv tog over.

Kontaktpersonen mellem træner og bestyrelse

Vanskelighederne ved at rekruttere ledere/trænere har gjort, at bestyrelsen ønsker at have en kontaktperson tilknyttet alle holdene i foreningen. Hensigten er, at kontaktpersonen skal sikre, at holdet fungerer godt, være en støtte for træneren og få indsigt i, hvorvidt der er brug for, at træneren kommer på kursus eller lignende.

Formanden giver udtryk for, at foreningen i nogle tilfælde, grundet problemer med at finde frivillige trænere, har måttet hyre trænere, som

foreningen ikke tidligere ville have hyret, fordi vedkommende ikke helt var egnet til at bestride et lederhverv, eller fordi vedkommende ikke havde haft sin daglige gang i foreningen.

For at få indtryk af vedkommende og have kontakt med gymnastikholdet har bestyrelsen netop valgt at knytte en kontaktperson særlig tæt til disse personer. Bestyrelsen ønsker mulighed for at følge med i holdets udvikling og i, hvad der i det hele taget foregår på holdet.

Tiltaget med at knytte kontaktpersoner til trænerne skal ses som både en service til klubbens 'almindelige' trænere for at fastholde disse, men også som en foranstaltning i forsøget på at bløde op for konsekvenserne af manglen på umiddelbart kvalificerede træner/leder emner.

2.5.7. Summering af særlige karakteristika ved foreningen

Skjern GF's gymnastikafdeling oplever det som en vigtig opgave at sikre, at gymnastikkens særlige værdi bliver videreført til de kommende generationer. Igennem interview med trænere og ledere i foreningen kommer det tydeligt frem, at man i gymnastikforeningen arbejder ud fra og henter en del af sin motivation for det frivillige arbejde netop ved et ønske om at viderebringe gymnastikken og den særlige rolle, den kan spille for børn og unge i byen.

Debatten om nedgangen i antallet af medlemmer er medvirkende til, at man i foreningen organisatorisk har villet tage nye initiativer i brug for at fastholde og rekruttere frivillige ledere. Foreningens initiativ, med tilknytningen af en kontaktperson til foreningens unge trænere, kan ses som et ønske om at modvirke nedgangen i antallet af frivillige ledere og støtte op om nye (og mindre velkendte) ledere i klubben. Man er i ledelsen villig til at gøre en ekstra frivillig indsats for at modvirke nedgangen i antallet af unge trænere.

På foreningens hold for unge gymnaster mødes de unge ikke med specifikke krav om gymnastiske evner for at kunne deltage på holdet. Kulturen i foreningen og det budskab, man sender til de unge medlemmer, er, at der på holdet skal være plads til alle uanset evner. Foreningen har en forventning om, at det på holdet i høj grad er det sociale fællesskab om gymnastikken, der er i fokus, dog med henblik på at udvikle hver enkelt gymnast i løbet af året.

Det er foreningens holdning, at gymnastikken er til for de unge. Samtidig oplever man, at det gymnastiske niveau på Unge Mix-holdet er dalen-

de i forhold til tidligere, blandt andet på grund af den manglende træner til drengene. Foreningen har valgt at lade holdet fortsætte, da man betragter det som vigtigt, *dels* at medlemmer selv har taget initiativ til at fortsætte holdet ved egen hjælp, *dels* at de unge mandlige medlemmer ved egen hjælp har haft held til at fastholde et stort antal gymnaster på holdet.

2.6. Tværgående analyse

2.6.1 Foreningerne som forpligtende fællesskaber

Som det fremgår af analysen i det foregående, tegner foreningerne rammen om en række forskellige aktiviteter. Tilsvarende findes der forskellige forestillinger om, hvad foreningerne egentlig går ud på, og hvilken rolle de skal spille i de unges liv. Det er dog en vigtig analytisk pointe, at foreningerne netop som *foreninger* tillægges stor betydning af ledelserne som en art 'forpligtende ramme om aktiviteterne'.

Man er i foreningernes ledelse bevidste om, at man har et ansvar som planlæggere af aktiviteterne i foreningerne, og at aktiviteter skal ses i forlængelse af foreningernes formål og værdimæssige grundlag, hvis et sådant findes. Foreningsforskere har forestillet sig, at foreningerne i fremtiden høj grad vil være indstillede på, at "trimme organisationen, så den er i stand til at give medlemmerne de rigtige tilbud" (Tørpe 2000, jf. beskrivelsen i kapitel 1), og at foreningerne i fremtiden vil være endog meget villige til at give køb på grundlæggende principper og værdier for at fastholde medlemsskaren. Vi finder tendenser i den retning, men billedet domineres bestemt ikke af foreninger, der betingelsesløst søger at rette aktiviteterne form og indhold efter medlemmernes opfattelse af det gode tilbud. Lederne er meget bevidste om at medvirke til at fastholde foreningen som *selvstyrefællesskab*. Det vil sige, at der lægges vægt på, at det på den ene eller den anden måde påhviler medlemmerne selv at sikre foreningens mål og virke.

2.6.2 Den traditionelle foreningstanke

Den traditionelle foreningstanke er i særlig grad rodfæstet i Brøndby IF, KFUM/K, Skjern GF og på sin vis også i Råstof Roskilde, fordi der findes en foreningstanke, der tager sit udgangspunkt i, at man som medlem indgår i et forpligtende fællesskab. Ledelserne af foreningerne giver udtryk

for en klar forståelse af, at aktiviteterne er rettet an mod at udvirke et længerevarende engagement af medlemmerne, og ledelserne er meget bevidste om, at medlemmerne har en række grundlæggende forpligtigelser over for foreningens formål. Det er kendetegnende, at ledelsernes afsæt i en fasttømret forestilling om, at foreningerne som en forpligtende ramme, møntet på længerevarende engagementer og loyalitet over for foreningens formål, har en særlig *værdi*. Tilsvarende er de også villige til at kæmpe for en fastholdelse af denne foreningsforståelse – blandt andet i mødet med de unge medlemmer med skiftende forventninger og krav til foreningsarbejdet.

2.6.3 Tegn på nybrud med foreningstanken

VRK og Råstof Roskilde er slående eksempler på, at der er tegn på udvikling i den traditionelle foreningstanke. Råstof Roskilde forvalter det klassiske arvegods om selvstyre-fællesskaber på sin helt egen måde. Forestillingen om foreningen som en forpligtende ramme om foreningsarbejdet er udbredt blandt ledelsen i Råstof Roskilde, men samtidig forsøger man her aktivt at integrere, hvad vi kan kalde *korttidsorienterede projekt-elementer* i sin organisatoriske indretning. Disse eksisterer parallelt med den traditionelle foreningsindretning.

Nybruddene med foreningstanken i VRK og Råstof Roskilde giver sig for alvor udslag i ledelsens forsøg på at motivere sine medlemmer til at deltage og engagere sig i foreningsaktiviteter af kortere varighed. I VRK og Råstof Roskilde forsøger man at få foreningslivet til at blomstre ved at gøre det legitimt at deltage i projekter og aktiviteter med korte tidsperspektiver og med begrænset tilknytning til foreningens administrative og bureaukratiske del, hvad enten det drejer sig om konkrete idrætsaktiviteter eller frivilligt arbejde. Man arbejder på at skabe en foreningskultur, der på væsentlige områder bryder med den traditionelle foreningstanke, og har også held med at motivere medlemmer med interesse for i et kortere tidsperspektiv at prøve kræfter med det frivillige arbejde.

2.6.4 Foreningernes ungdomsforståelser – foreningernes møde med de unges krav og forventninger

Den unge ledelse

Vores analyser viser, at ung ledelse af en forening bidrager til, at aktiviteter med udgangspunkt i de unges ønsker og behov kommer mere i fokus. Den unge ledelse af ungdomsforeningerne Råstof Roskilde og KFUM/K giver

udtryk for et stærkt tilhørsforhold til foreningens medlemmer, ledelsen kan *identificere* sig med de øvrige medlemmer som *unge*. For den unge ledelse er *identifikationen* et vigtigt udgangspunkt for den måde, man tilrettelægger aktiviteterne. Den unge ledelse har en interesse i at møde de unge med tilbud om aktiviteter med en form som appellerer til unge.

I vidt omfang abonnerer den unge ledelse i foreningerne så at sige på en forestilling om, at det at være ung er et ideal, og om at foreningen har en central rolle som værn om ungdomslivets særlige islæt og mod voksenlivets krav og forventninger. I kapitel 1 pegede vi på, at ungdom som fænomen hele tiden er til debat og diskussion – at det med andre ord indeholder et konstruktionselement. Hvad vi kan se, med blikket rettet mod ungdomsforeningerne og deres selvforståelse, er at foreningerne aktivt medvirker til at fastholde og konstruere sig selv og sine medlemmer som unge i modsætning til voksenlivets krav og forventninger, hvilket præger dem som foreninger. Ledelsen i ungdomsforeningerne ønsker, at foreningerne spiller en rolle som et forum, hvor unge kan fastholde ungdomslivets særlige islæt sammen med andre unge.

Det har betydning, at aktiviteterne i ungdomsforeningerne foregår og er planlagt i foreningsregi. De unges selvorganisering og planlægning af aktiviteter betyder ikke, at aktiviteterne i foreningen 'blot' fungerer som et uforpligtende frirum blandt unge, hvor de kan spejle sig i andre unges oplevelser og problemer. De unge ledelser i foreningerne har meget fokus på, at fællesaktiviteterne i foreningen skal indeholde et udviklingsorienteret perspektiv, fordi de oplever en klar forpligtelse til at føre foreningens formål ud i livet. Det er noget de unge skal lære eller tilegne sig gennem deltagelse.

Den voksne ledelse

Voksenledelsen af foreningerne synes i højere grad at lægge op til en forståelse af, at man i foreningerne sætter rammerne *for* unge og i mindre grad *med* unge. I disse foreninger er der større fokus på foreningens værdier og aktiviteterne som *tilbud* til de unge. Det er de voksne ledere, der har ansvaret for den overordnede planlægning af de aktiviteter, som tilbydes de unge. Igennem deltagelse i foreningens aktiviteter opleves de unge som integrerede i foreningen.

De voksne ledere opererer i høj grad med forestillinger om ungdom som en fase af livet, hvor de unge gennemgår en gradvis modning mod

det etablerede voksenliv. Ved indtrædelse i voksenlivet og myndighedsalderen er den unge tilsvarende myndig til at deltage i foreningernes overordnede planlægning i bestyrelsesregi. Aktiviteterne er lagt an på et læringsindhold og udviklingsindhold med større eller mindre betoning af det sociale fællesskab.

I foreninger ledet af voksne og i foreninger, hvor den daglige ledelse ikke deltager i aktiviteterne sammen med unge, kommer unges synspunkter og ønsker mindre i fokus. Ansvar for inddragelsen af de unge og deres forventninger til aktiviteterne er i høj grad udlagt til trænere og ledere i forbindelse med de konkrete aktiviteter. I centrum for ledelsen af foreningen er aktiviteterne, og det er tilstedeværelsen af aktiviteten, der skal skabe grundlag for foreningens ungdomsarbejde.

2.6.5. Rekruttering af medlemmer og frivillige ledere

Rekruttering af foreningsdeltagere i en åben uforpligtende forening

Som vi kunne se i casen VRK, bliver 'fraværet' af de helt unge medlemmer ikke nødvendigvis opfattet som et presserende problem. Det ligger uden for vores undersøgelse at vurdere, hvorvidt VRK's antal af unge medlemmer burde eller kunne være højere. Men VRK er bevidst om det ringe udbud af aktiviteter henvendt til unge, og det grundlæggende synspunkt synes at være, at det simpelthen afspejler de eksisterende medlemmers interesse. I VKR mødte vi således en 'ung voksen'-ledelse, der for en stor dels vedkommende selv var aktive rulleskøjteløbere i en foreningskultur, hvor man gjorde en dyd ud af at understøtte det legitime i en interessebaseret foreningsdeltagelse. Foreningen synes at være et slående eksempel på betydningen af sammenvævningen af dels nye organisationsformer inden for foreningsverdenen, dels ændrede motiver for foreningsdeltagelse. Jf. foreningsforskeren Lars Torpes synspunkt, at det væsentligste motiv for foreningsdeltagelse i dag er spørgsmålet om oplevet interesse og livsstil (Torpe 2000). Endvidere er det interessant, at selv en "ny" forening meget hurtigt institutionaliseres med etablerede praksis- og ledelsesformer, og at det derfor kan være vanskeligt for unge med andre interesser at komme til også her.

Rekruttering af frivillige ledere

I analysedataet er der en tendens til, at foreningerne arbejder ud fra en forestilling om, at rekrutteringen til lederhverv skal foretages blandt med-

lemmer, hvis foreningshistorie har tydeliggjort deres potentielle evner hertil. Det får to konsekvenser.

For det første tager ledelserne af foreningerne arbejdet meget seriøst, og man ønsker at udvælge de personer, man finder egnede til at varetage jobbene som trænere/ledere, med omhu. Det betyder, at man i vidt omfang rekrutterer fra de grupper af unge, man i forvejen kender. At det forholder sig sådan, vidner om et ønske om at videreføre foreningen i den ånd og standard, ledelsen selv er repræsentant for. For det andet tydeliggør foreningernes rekrutteringsstrategier, at det frivillige kræver særlige kvalifikationer. Der er ikke tale om, at alle uden videre kan være med. Ansvarret er simpelthen for stort. Derfor opleves det som problematisk at rekruttere nye, hvis man ikke på forhånd er sikker på, at de kan bære det og udfylde rollen. Det er helt reelt, men det udgør et problem for en nyrekrutteringsbestræbelse.

3. Foreningernes betydning for unge og ungdomslivet – om de unges brug af foreninger

Dette kapitel indeholder en analyse af unges foreningsliv og den betydning, foreningsdeltagelse kan have for unge i dag. Vi ser på baggrund af vores undersøgelsesmateriale nærmere på, hvordan unge indgår i foreningslivet, og hvordan deltagelsen i foreningslivet relaterer sig til unges samlede liv. Vi undersøger, i hvilken grad foreninger og foreningsdeltagelse for unge er fritidsaktiviteter afsondret fra deres øvrige liv. Eller om der er sammenhænge mellem, hvor unge er i deres øvrige liv, og så hvordan de bruger foreningerne, og hvilken betydning deres foreningsdeltagelse har for dem.

Der er ingen tvivl om, at unges foreningsdeltagelse og betydningen heraf kan variere meget. I vores undersøgelse spænder det f.eks. fra en ung som 16-årige Malene fra et af Københavns brokvarterer, der ikke ser interesse i at forpligte sig i en forening, til 18-årige Michaela fra en midtjysk stationsby, hvis foreningsdeltagelse spiller en central rolle i hendes ungdomsliv:

På kanten af det organiserede fritidsliv

Malene er 16 år og fra København. Hun er udelukkende med i en rulleskøjteforening periodevis, fordi det giver hende en mulighed for at kunne stå på rulleskøjter om vinteren. Malene foretrækker at være uden for det organiserede fritidslivs rammer. Det at 'rulle' er for hende del af en ungdomskultur og livsstil. Hun oplever det at stå på skøjter i rulleskøjteforeningen som institutionsagtigt.

Foreningen som støtte i ungdomslivet

Michaela er 18 år. Hun bor i en midtjysk stationsby. Michaelas medlemskab af en kristen forening for unge giver hende et kristent fællesskab med andre unge ligesindede. Hun oplever, at hun ved at indgå i dette fællesskab styrkes i troen og får en stor støtte i relation til sit øvrige ungdomsliv.

Disse to eksempler antyder, at der kan være stor forskel på betydningen af unges foreningsdeltagelse alt efter, om de identificerer sig med foreningen eller ej og efter, hvorvidt deltagelsen har betydning i relation til de øvrige livssammenhænge, unge indgår i.

Analysen i kapitel 3 er to-delt: Baseret dels på individuelle portrætter af et ungt medlem fra hver af de fem foreningscases, dels på mere brede tværgående analyser af det samlede undersøgelsesmateriale.

3.1. Fem portrætter af unge foreningsdeltagere

De følgende fem portrætter af unge foreningsdeltagere er udvalgt blandt de mange interview, vi har foretaget i de fem foreninger, der er beskrevet i kapitel 2. Portrætterne af et ungt medlem fra hver af de fem foreninger har til formål at illustrere både væsentlige fællestræk ved unges foreningsdeltagelse og den variation, hvormed unge kan deltage i og bruge foreningerne. De er valgt, fordi de kan fortælle noget eksemplarisk om unges foreningsdeltagelse og betydningen heraf for den enkelte unge. Portrætterne vil kunne fortælle:

- ♦ Hvordan unge bruger foreningerne, og hvilket udbytte de får af deres foreningsdeltagelse
- ♦ Hvilken betydning unges deltagelse i foreningen kan have i relation til deres øvrige ungdomsliv
- ♦ Hvilken betydning unges øvrige livssammenhænge kan have for deres måde at deltage på i foreninger

3.1.1. Maja: Ung med et travlt ungdomsliv

Maja er 20 år og lige begyndt på sit universitetsstudium. Hun prioriterer at bruge meget tid på studierne. Maja bor på kollegium i København og er opvokset i en københavnsk forstadskommune. Maja er medlem af Vesterbro Rulleskøjte Klub (VRK).

Majas foreningshistorie

Maja har været med i VRK i et år. Hun har udelukkende deltaget i foreningens åbne tirsdagsrulletræning. Maja tilmeldte sig klubben over Internettet, og hun har igennem mødet med klubben på dens hjemmeside fået en for-

nemmelse af, at der i klubben er mange muligheder for at deltage i forskellige aktiviteter på flere niveauer. Hun oplever, at Internettet fungerer som klubhuset i foreningen, hvor man får indblik i den øvrige del af foreningen. Maja giver udtryk for, at hun oplever, at hun er velorienteret om foreningens aktiviteter. Hun har også sammen med andre deltagere på tirsdagsrulletræningen talt om på et tidspunkt at prøve at deltage i nogle af de mange arrangementer eller på nogle de andre træningshold i foreningen. Maja understreger dog, at hun har svært ved det, som hendes liv former sig lige nu. Hun oplever, at hun har svært ved at få tid til alle de ting, hun gerne vil:

Altså, der er jo utroligt mange muligheder for hvad man kan lave. Der sker utroligt meget. Næsten så meget at man ikke kan overskue det. Jeg synes, det er lidt svært at finde tid til alle de ting, man gerne vil være med til.

Hun er primært blevet medlem af VRK, fordi hende søster spurgte, om hun ikke havde lyst til at gå til rulleskøjte træning sammen med hende. Om sin grundelse for at gå til rulleskøjteløb fortæller Maja:

Det er dejligt at komme ud og røre sig lidt og at komme ud og være sammen med min lillesøster. Ja, ud og røre benene og koncentrere sig om noget andet end at læse. Det er hårdt at læse hele tiden. Det synes jeg i hvert fald. Jeg har brug for noget andet.

Det er vigtigt for Maja at dyrke en idræt, hvor hun kan bruge sin krop fysisk som modvægt til de mange timer stillesiddende studiearbejde. Hun oplever også, at det er afstressende at rulle på skøjter. Tidligere har hun deltaget i andre sportsgrene, men mest på hyggeplan. Maja er glad for at være medlem af VRK, og hun forestiller sig at blive ved med at løbe på rulleskøjter i klubben:

Jeg vil gerne blive ved. Altså, det er jo både, fordi det er meget rart at komme derud og rart at lære noget i det hele taget, rart at være sammen med andre mennesker, rart at være sammen med min lillesøster og have lidt glæde af hinanden. Det betyder altså meget, at vi går sammen. Hvis man skal til at tage alene af sted, så er det svært at tage sig sammen. Det

har jeg før prøvet at skulle, og det er svært. Så skal man holde sig selv meget i ørerne. Så for mig, og jeg tror også for hende, er det meget vigtigt, at vi har hinanden og tager af sted sammen. Jeg tror det vigtigste for mig er, at jeg har min søster, og vi kan lave noget sammen. Have lidt glæde af hinanden som sagt.

Maja tillægger det stor betydning for sin foreningsdeltagelse, at hun kan gå til rulleskøjteløb sammen med sin søster. Det er en vigtig motivationsfaktor for at deltage i fritidsaktiviteter, at hun kan gøre det i fællesskab med en anden. Det gør det mere forpligtende. Havde hun ikke det sociale fællesskab omkring rulleskøjteløbet med sin søster, er det mindre sandsynligt, at hun ville deltage. Majas fortælling gør det tydeligt, at selve rulleskøjteløbet som aktivitet for hende betyder mindre i forhold til samværet og fællesskabet med hendes søster.

Pragmatisk forhold til foreningsfællesskabet, fordi det ikke skal opfylde et socialt behov

Maja oplever, at hendes liv er kendetegnet ved mange kontaktflader til mange forskellige personer i forskellige sociale sammenhænge. Hendes opstart på studiet og det, at hun bor på kollegium, gør, at hun får tilfredsstillet sine sociale behov. Hun har det fint med 'blot' at være medlem. Under snakken om, hvad der skulle til for, at hun eventuelt ville involvere sig mere i foreningsarbejdet, siger hun:

Altså, jeg synes, at jeg har utroligt mange mennesker omkring mig, bor på kollegium, har mine venner og familie og studium også. Der er utroligt mange mennesker omkring mig hele tiden. Hvis man skal ud og lave mad på køkkenet eller hente noget at drikke eller et eller andet. Der er hele tiden mennesker man kan snakke med. Jeg føler slet ikke jeg har behov for at opsøge så mange ting lige nu. Jeg har masser at se til. Jeg føler ikke, at jeg har behov for at skulle ud og møde så mange mennesker. Og det er også svært at holde styr på for mange mennesker. Nej, jeg har det egentlig meget godt med sådan at komme uforpligtende og så gå hjem igen.

Maja fremhæver sin situation som skilsmissebarn som en medvirkende årsag til, at hun ikke har overskud og tid til at involvere sig i flere aktiviteter og bekendtskaber på nuværende tidspunkt:

Man har familie her, familie der, familie alle vegne. Mine forældre er skilt. Familie der og familie her. Der er så mange ting, man gerne vil nå. Og det er svært at nå alt det, man gerne vil.

Majas fortælling peger på, at nok har det sociale fællesskab betydning for hendes deltagelse i foreningen, men noget tyder på, at hun er ret reflekteret i forhold til, hvilke sociale relationer hun ønsker at involvere sig i. Foreningen får betydning for hende som rammen om hendes forsøg på at fastholde en af de sociale relationer, hun allerede har, snarere end at opsøge nye bekendtskaber. Med blik for hendes oplevelse af at mangle tid til alle de sociale relationer og sammenhænge, hun indgår i sit ungdomsliv uden for foreningens regi, fremtræder hendes ønske om ikke at involvere sig yderligere i foreningsaktiviteter logisk. Hun bruger deltagelsen i foreningen til aktivt at gøre noget for, at hun og hendes lillesøster kan bevare et tæt søskendeforhold og have glæde af hinanden.

Udbyttet af deltagelsen i den åbne træning

Maja vil gerne lære noget i forbindelse med sin deltagelse på rulleskøjtehold. Hun vil gerne blive bedre til at stå på rulleskøjter. Hun giver udtryk for, at hun generelt er tilfreds med den måde, tirsdagsrulletræningen fungerer på, og at hun allerede har lært meget. Dog oplever hun af og til, at de skiftende trænere hæmmer hendes muligheder for at lære nyt:

Jeg vil sige, at der er utroligt mange trænere. Og den ene ved ikke, hvad den anden laver. Mange tirsdage i træk kommer man til at lave det samme, fordi det er forskellige trænere stort set hver gang. Og det er lidt kedeligt. Tredje gang man skal lære at løbe på et ben, så kan man det godt. Eller hvad det nu kan være. Det kan godt være lidt irriterende.

Maja fremhæver de skiftende træneres manglende koordinering som medvirkende årsag til et mindre lærerigt udbytte af sin deltagelse på holdet. Da Maja ved, at det er frivilligt arbejde, trænerne laver, udtrykker hun forståelse for den manglende progressivitet i undervisningen. Hun mener, at der

trods alt er grænser for, hvad man kan forvente af frivillige undervisere. Det viser, at selvom det væsentligste udbytte ved Majas foreningsdeltagelse er, at hun plejer sin relation til sin søster, så er det også af betydning for hende, at hun lærer noget ved sin deltagelse.

Opsamling: Hvad fortæller Majas historie?

Maja indgår i mange forskellige livssammenhænge og har mange forskellige sociale kontaktflader, som hun bruger en stor del af sin fritid på, og som dækker hendes sociale behov. Hendes fortælling peger på, at for velfungerende aktive unge kan det være motiverende for deres deltagelse i en forening, at de kan deltage i aktiviteter uden at være forpligtet yderligere på deltagelse i foreningens sociale liv eller i frivilligt arbejde. Maja er et sted i sit ungdomsliv, hvor hun oplever, at der ikke er plads til at engagere sig yderligere i sociale sammenhænge.

For Maja har det først og fremmest stor betydning, at hun gennem sin deltagelse i rulleskøjte træningen kan vedligeholde sit fællesskab med sin søster. Den åbne organisering af træningen er betydningsfuld for Maja. Hun værdsætter, at hendes deltagelse i træningen ikke er forpligtende, fordi hun har en travl hverdag. Forpligtelsen ligger alene i forhold til aftalerne med søsteren. Det viser, at en åben foreningsramme om aktiviteter kan skabe rum for, at unge kan vedligeholde allerede etablerede fællesskaber. Omvendt peger det også på, at det sociale fællesskab og foreningsliv omkring aktiviteter er mere sårbart, fordi medlemmer ikke føler sig forpligtet herpå.

Endelig er det værd at bemærke, at Maja gerne vil lære noget ved sin deltagelse. Hun fremhæver, at hun er blevet bedre til at stå på rulleskøjter gennem sin foreningsdeltagelse. Men Maja er også kommet til et punkt, hvor hun oplever, at den åbne tirsdagstræning med de mange forskellige frivillige trænere ikke kan kvalificere hende yderligere. Maja fortæller ganske interessant, at hun har forståelse for det lave udbytte af træningen, fordi det foregår i foreningsregi, og trænerne er frivillige. Det peger på, at det som almindeligt foreningsmedlem kan opleves som sværere at stille krav til kvaliteten af aktiviteter i en forening, end det ville være i privat regi, hvor man er kunde i butikken. Det er man ikke i en forening. I en forening kræver kritik ofte, at man selv er villig til at tage et ansvar og vil bruge tid på at få indflydelse på foreningen og de aktiviteter, man er utilfreds med.

3.1.2. Michaela: Ung med et stærkt holdningsbaseret livssyn

Michaela er 18 år gammel og går på gymnasiet i Herning. Hun bor hjemme hos sine forældre på deres gård i Y-by. Hun er den ældste af fire søskende. Michaela er medlem af den kristelige ungdomsorganisation KFUM/K i Y-by. Ud over at være deltager i KFUM/K er Michaela medlem af en lokal gymnastikforening, hvor hun er frivillig leder for et børnehold. Selv dyrker hun aerobic i foreningen. Michaela har ingen kæreste i øjeblikket, men har haft en kæreste, som hun for nyligt slog op med.

Michaelas foreningshistorie

Michaela har været medlem af foreningen, fra hun var barn. Hun startede med at være medlem af børneafdelingen "Rødderne", hvor hendes far var leder. Hun oplever det som naturligt og "lidt af en tradition at være med" i foreningen.

I foreningen er hun med i afdelingen Unge Voksne, som er for unge over 16 år og ledes af de unge selv. På spørgsmålet om, hvad hun får ud at deltage i foreningens aktiviteter, lægger hun især vægt på det sociale fællesskab og de venskaber, hun har med de andre deltagere. Hun oplever, at de har et godt sammenhold og er gode til at tage sig af hinanden. Det skyldes blandt andet, at de kender hinanden rigtig godt, fordi de fleste er kommet i foreningen, siden de var børn og har den kristne baggrund til fælles.

Michaela deltager som regel i de ugentlige møder hver torsdag. Men det afhænger delvist af, hvilke aktiviteter de har programsat, og hvor mange lektier hun har for:

Altså, jeg vil da nok sige, at hvis der er et eller andet på programmet, der er kedeligt, så tænker jeg nogle gange, at så kan jeg godt blive hjemme og lave den aflevering til næste uge i stedet for at komme i aften. Men så har jeg det altså også sådan, at når man så kommer herved, så er det alligevel også hyggeligt, og så har man det også skægt.

Selvom Michaela prioriterer deltagelsen i foreningens aktiviteter højt, skal det også hænge sammen med hendes skolegang, idrætsdeltagelse, frivillige arbejde og prioriteringen af hendes øvrige venskabskredse:

Jeg er da som regel med til det, hvis jeg har tid til det. Fordi jeg bruger meget tid på mine andre kammerater. Dem fra efterskolen og dem fra

gymnasiet. Så de skal jo også passes, og så er der også dem hernede og sådan noget, så som regel er jeg med til det, hvis der sker noget.

Hun oplever derfor, at der ikke er tid til at være aktivt involveret i foreningens ledelse ud over, at hun på lige fod med de andre unge skiftevis er med at planlægge mødernes program hver tredje uge:

Vi har jo sådan tre grupper, der står for programmet på møderne, og der synes jeg, at jeg har god nok tid til ligesom at være med til at planlægge noget. Vi skiftes jo til at holde andagter og tage kage med. Og det synes jeg faktisk fungerer meget godt, fordi så kan man jo ligesom holde fri i de to andre uger. Ja, holde fri og fri, det kan man jo ikke rigtigt. Men altså så skal man ikke stå for programmet og man skal ikke lige have en andagt klar og sådan noget.

Den måde at organisere aktiviteterne på er hun meget tilfreds med. For Michaelas aktive deltagelse i foreningen ser det ud til at være vigtigt, at der ikke stilles for store krav til hendes deltagelse, da hendes fritid er opsplittet på flere forskellige prioriterede livssammenhænge.

Michaelas fællesskab med de andre unge kristne i foreningen er af central betydning for hendes deltagelse. Selvom hun har fået mange rigtig gode venner på gymnasiet, så er det rart at være sammen med nogle andre unge, som hun deler den kristne tro og et kristent ungdomsliv med. Det gør det muligt at føre nogle samtaler, hun ikke kan føre med andre unge.

Michaelas historie om hendes opstart på gymnasiet giver et meningsfuldt og interessant billede af betydningen af at være stærkt tilknyttet den kristne tro og på vej gennem ungdomslivets mange udfordrende passager. En historie, der på samme tid bidrager til at forklare et ungt kristent menneskes meningsfulde tilknytning til en kristen forening. Om sin opstart på gymnasiet siger Michaela, at hun havde meget svært ved at vide, hvordan hun i forhold til sin klasse skulle gribe det an, at hun er kristen:

Jeg syntes, det var meget hårdt at starte, fordi jeg ikke kom i klasse med nogen jeg kendte. Jeg havde lige gået to år på efterskole, og det havde bare været de fantastiske år. Alle ens venner de var der ikke længere, og hvis nu der var et eller andet, man gerne ville snakke med en eller anden voksen om, så var der ikke lige den samme lærerkontakt. Jeg syntes det

var meget svært at sige: 'Jamen altså, jeg er kristen.' Også fordi der ikke var andre, der gjorde det fra klassen af. Så der gik i hvert fald fjorten dage, før jeg begyndte at åbne op om det, fordi man skal lige se hinanden an. Så jeg synes, det var meget hårdt. Og jeg synes stadig, at det hårdt. Fordi de kan godt spørge til, 'Jamen altså, hvad er det, du skal tirsdag aften? Hvad er det for noget? Og hvorfor er det, du er kristen?' Så jeg synes det har været meget hårdt.

Michaela oplever skiftet fra en tryk ramme på en kristen efterskole med kristne elever og lærere til gymnasiet som vanskeligt. De mange undrende spørgsmål til hendes tro fra de andre elever giver hende en oplevelse af at være i en marginal position i forhold til de andre unge på gymnasiet. For Michaela betyder de udfordringer, hun møder på gymnasiet, at hun er blevet meget bevidst om den store værdi af fællesskabet med de andre kristne unge i foreningen. Hun har brugt dem som støtte og til at udveksle erfaringer om, hvordan man tackler det sociale pres, man som kristen ung kan opleve fra andre unge:

Det er vigtigt, at man kan få snakket med nogen om det: 'Nå, men hvad gjorde I og sådan noget'. Jeg lærer i hvert fald at blive stærkere i min tro. Og så det, at jeg kan forsvare mig selv over for andre ikke-kristne.

Hendes deltagelse i foreningen og det fællesskab, hun oplever der, er med til at give hende styrke til selvstændigt at kunne stå til ansvar for sin religiøse overbevisning. Efterhånden opfatter hun sig også som integreret i det sociale fællesskab på gymnasiet, selvom hun stadig må kæmpe for at fremstå som selvstændig og reflekteret i sin stærke tilknytning til kristendommen.

For Michaela giver Unge Voksne i KFUM/K i Y-by rum for, at hun kan være sammen med andre ligesindede unge og dele de problemer, hun har til fælles med dem. Foreningen er ikke bare et frirum fra det sociale pres blandt de jævnaldrende i gymnasiet, men også fra hendes forældre. Derfor ser det ud til at være af central betydning, at det er de unge selv, der organiserer aktiviteterne, og at der ikke er voksne, som har indflydelse på dem. Selvom Michaela nogle gange synes, det kunne være rart, hvis der var nogle, som kunne skære igennem, når de diskuterer:

Det ville jo være mærkeligt, hvis der var en forælder heroppe. Jeg synes det er rart, at der ikke er. At det er os selv, der kører det. Selvfølgelig kunne man engang imellem godt tænke, at nu kunne vi godt lige have brug for en eller anden til at sige: 'Stop – det skal gøres sådan'. Det kan godt nogle gange mangle lidt, men så vejes det alligevel også op med den der forælder eller den voksne, som ikke rigtigt skal være her.

Michaela betragter det som vigtigt, at de unge kan få lov at snakke om de ting, som de selv synes er vigtige og har lyst til at snakke om. Der er ting, som ifølge hende, ville være svært at tale med voksne omkring og som de ville kunne have svært at acceptere: "Det er måske ikke lige deres generation, der lige sådan har gået i byen og alle de der ting".

Michaela ser det som betydningsfuldt, at de unge sammen kan diskutere, hvordan de som kristne unge skal forholde sig til fester, alkohol og det at have kæresteforhold. For mange af de unge er det ikke bare vanskeligt at forholde sig til ungdomslivet, som deres venner og sociale relationer i uddannelses-, arbejds- og fritidssammenhænge lever, men også at forholde sig deres (kristne) forældres reaktioner på deres deltagelse i ungdomslivet. For en ung som Michaela tilbyder foreningen et frirum fra det kristne voksenliv, hvor der er rum for at kunne skabe et selvstændigt kristent ungdomsliv.

Opsamling: Hvad fortæller Michaelas historie?

Michaela oplever det naturligt at være organiseret i en forening, der er stærkt præget af et kristent livssyn. Hun er opvokset med en far, der har været leder i foreningen, og har selv fra barnsben været en del af foreningen. Hun føler sig hjemme i foreningen, da hun grundlæggende kan identificere sig med dens livssyn og værdier. Michaelas fortælling peger på, at det for grupper af unge kan være naturligt at være foreningsaktive, hvis det har været en naturlig del af deres opvækst at være med i en forening. Og deler man livssyn med foreningen, kan det være et sted at få bekræftet sin identitet af andre ligesindede.

Michaela er en ung, der indgår i mange forskellige livssammenhænge: Hun er blandt andet gymnasieelev, og hun er frivillig leder i en idrætsforening, hvilket har betydning for intensiteten og omfanget af hendes foreningsdeltagelse i den kristne forening. Hun oplever, at hun i sin hverdag er nødt til at prioritere mellem vennerne på gymnasiet og fra efterskolen,

mellem at lave lektier og at deltage aktivt i foreningsaktiviteterne. For en ung som Michaela ser den skiftevis selvorganisering af aktiviteterne i foreningen ud til at være særligt positiv, da denne fleksible organisationsform gør det muligt at deltage i foreningens aktiviteter uden hele tiden at skulle være velforberedt og have ansvar for aktiviteter.

Den kristne ungdomsforening har stor betydning for en ung som Michaela, fordi den giver hende et identitetsfællesskab med andre ligesindede kristne unge. I foreningen tilbydes hun et frirum, hvor hun sammen med andre kristne unge kan forholde sig til det ungdomsliv, hun på gymnasiet indgår i med andre unge, og de mange spørgsmål omkring hendes tro, hun møder her. Ligesom foreningen tilbyder hende et frirum fra det kristne voksenliv og giver mulighed for et meningsfuldt selvstændigt kristent ungdomsliv, hvor det er muligt at forholde sig til, hvordan man som ung kristen indgår i ungdomslivet. Hendes fortælling peger på, at det for unge (kristne) kan være vigtigt at have et frirum, hvor de dels kan forholde sig til det ungdomsliv, de i hverdagen står midt i, dels kan få et selvstændigt (kristent) ungdomsliv på afstand af det (kristne) voksenliv, de står overfor at skulle integreres i.

3.1.3. Mads: En ambitiøs idrætsudøver

Mads er 17 år gammel. Han spiller fodbold i Brøndby IF på klubbens næstbedste ynglingehold. Mads bor hjemme hos sine forældre i Brøndby. Mads har taget 10. klasse på en efterskole i Vestsjællands Amt, hvor der var en særlig fodboldlinje. Han går på handelsskole, hvor han er ved at tage Handelsskolens Grundforløb (HG). Mads har ikke haft en kæreste, siden han gik på efterskolen. Han har ikke andre fritidsaktiviteter end sin fodbold, men han leder efter et fritidsjob for at tjene nogle lommepenge.

Mads' foreningshistorie

Mads begyndte at spille fodbold i Brøndby IF som 6-årig. Han er to gange stoppet med at spille fodbold i klubben. Første gang var, da han som drenge-spiller skiftede til en anden klub på vestegnen, fordi han der havde chancen for at komme på 1. holdet. Mads vendte dog efter en sæson tilbage til Brøndby IF. Anden gang var sidste år, hvor han var på efterskole. Han er nu tilbage i klubben og spiller på klubbens 2. ynglingehold, hvor der bliver spillet fodbold på et seriøst plan. Det kan aflæses i træningsmængden: Mads træner tre gange om ugen og spiller som regel kamp hver fredag.

Generelt er han glad for at spille fodbold i klubben, selvom han nogle gange oplever, at det kan være hårdt og kedeligt med den meget fysiske træning:

Der er selvfølgelig nogle gange, hvor vi har hård løbetræning. Det er jo ikke lige spændende hver gang. Hvis det stod til mig ville jeg selvfølgelig gerne have, at vi bare delte os i to hold og spillede fodbold. Men på den anden side er det måske også en god idé, at det er lidt hårdere nogle gange, så vi bliver fysisk stærke.

Mads accepterer, at træningen kan være fysisk hård, fordi det er en del af det træningsprogram, som trænerne har fastlagt fra sæsonens begyndelse, og som han oplever, at han både kan se resultater af og bliver en stærkere fodboldspiller af.

Mads fortæller, at det har betydning for hans deltagelse, at han er godt tilfreds med de faciliteter og baneanlæg, som de har i klubben. F.eks. får spillerne på 2. holdet tøj af klubben, og de har hver et skab, hvor de kan låse deres ting inde. De har mulighed for at komme på ture med klubben både i ind- og udland, og de har gode baneforhold, blandt andet med en udendørs kunststofbane til at spille på om vinteren. Det er langt bedre forhold, end han oplevede i den anden fodboldklub, han spillede for en overgang.

Afprøvning af stjernedrøm:

Fodbolden er i centrum, det sociale fællesskab er sekundært

Mads kommer primært i klubben for fodbolden. Han bruger derfor ikke de lokaler, ungdomsspillerne har i klubhuset, og tager sjældent del i klubbens sociale aktiviteter. Det er meget få af de andre unge i klubben, Mads beskriver som sine venner. Han har de fleste af sine venner på handelsskolen og ser derudover nogle venner fra nabolaget og nogle fra den efterskole, han gik på. Det er ambitionen om en professionel fodboldkarriere, der er motivationen for hans deltagelse i Brøndby IF. Han drømmer om at komme på klubbens elitehold: "Det er jo lidt målet. Det er jo noget, jeg altid har gået og drømt om. Og så satser jeg da på, at drømmen går i opfyldelse på et tidspunkt. Det ville i hvert fald være stort for mig".

Mads oplever, at det ikke er en fuldkommen urealistisk drøm. Han møder opbakning fra trænere, ledere og hans forældre, der fortæller ham, at han

har potentialiet. Men det kræver, at han yder sit bedste til kamp og træning: "Jeg skal bare klø på, så kommer det. Det må jeg jo tro på". Mads vil gerne spille for klubbens førsteholdsynglinge (hvor de fleste er på kontrakt). Men Mads oplever også, konkurrencen herom er hård blandt spillerne på 2. holdet, og det bliver heller ikke nemmere af, at 1. holdets træner sjældent kommer ned og ser 2. holdet træne og spille:

Det er ikke hver dag, den chance kommer i hvert fald. 1. holdstræneren er heller ikke nede og se vores kampe så meget, synes jeg. Så er det lidt svært for mig at vise, hvad jeg kan.

Mads oplever, at det kan være en smule frustrerende, at han som spiller ikke ved, hvor han står, og hvad hans chancer er, men det er vilkår, han accepterer:

Ja. Man er nødt til bare vise, man kan noget. Og så ikke gå ned. Det er det vigtigste.

For de unge fodboldspillere på holdet gælder det om at vise deres kunnen, da det kan give dem mulighed for at komme på førsteholdet. Den hårde konkurrence mellem spillerne kan nogle gange skabe problemer på holdet.

Det er klart, at der er nogle konflikter mellem nogle parter på holdet. Selvfølgelig, folk de kæmper om at komme op og de kæmper om pladsen.

Mads' fortælling peger på, at de sociale relationer mellem spillerne kompliceres af, at de også er konkurrenter. For Mads er det stadig vigtigt, at spillerne har et godt sammenhold og indbyrdes kan fungere, fordi det ellers vil gøre det vanskeligt at spille som et hold og dermed opnå sportslige resultater. Men det er de sportslige resultater, der er det primære mål, og det sociale fællesskab fremstår som et middel hertil.

Generelt oplever Mads, at de har det sjovt til træning og har et godt sammenhold spillerne imellem. Men han fortæller også, at der har været nogle problemer med mobning på holdet. Holdets trænere har lagt vægt på, at de unge selv skulle løse problemerne som et hold. De har så snakket sammen om problemerne på holdet og aftalt, at der ikke er nogen, der skal mobbes. Mads oplever det som positivt, at de selv kan løse problemerne.

På holdet afholder de i løbet af sæsonen et par spillermøder, hvor spillere og trænere snakker om, hvad der skal ske de næste par måneder. Hvis de f.eks. skal på træningslejr, så informerer træneren om, hvad der skal ske på turen, og hvem de skal spille mod. Det er sjældent, at de unge kommer med forslag eller spørgsmål, men hvis der er forhold, som de er utilfredse med, eller hvis de har et forslag til aktiviteter, så har de mulighed for at diskutere det på møderne. Feks. har spillerne kommenteret på træningsindholdet, og de oplever, at træneren delvist har lyttet til dem. Mads fortæller, at spillerne brokker sig mest over deres bødekasse, hvor de betaler et mindre beløb, hvis de “kommer for sent til træning og kampe og får røde og gule kort. Det er primært det. Så skal mobiltelefoner være slukkede og der skal kun tales dansk”. Han oplever selv, at det kan være irriterende at skulle betale en bøde. Men grundlæggende er han enig i reglerne, der er fastsat af holdets træner og ledere.

Om engagement i klubbens foreningsliv

Mads har sammen med sine holdkammerater deltaget i frivilligt arbejde, hvor de ved at rydde op på Brøndby Stadion efter en af superligamandskabets hjemmekampe har tjent penge til holdet, som de selv har kunnet disponere over. Det synes Mads er en rigtig god idé, fordi han kan se et udbytte af sin indsats, der f.eks. gør det muligt, at holdet kan komme billigt af sted på en udlandsrejse. Mads har ingen forestillinger om at deltage i det mere formaliserede frivillige lederarbejde i klubben. Det er uden for hans horisont og heller ikke noget, han ved, hvad indebærer. Men han kunne godt tænke sig at blive træner i klubben:

Jeg kunne godt tænke mig at blive træner for sådan et yngre hold. Det tror jeg kunne være meget morsomt. Det kunne jeg godt tænke mig. Men ikke sådan noget med leder og sådan noget. Det er jeg ikke så meget for.

Han ser det som muligt og relativt overkommeligt at blive ungdomstræner i klubben: “Det er det. Man kan bare undersøge det”. Det vil blot kræve, at han selv gør en indsats for det og vælger at prioritere det tidsmæssigt.

At kombinere elitefodbold og være under uddannelse

Mads kan godt få de mange timer, han bruger på fodbold, til at hænge sammen med at gå på handelsskole. Han får uden de store problemer lavet sine opgaver og lektier: "Det er ikke slemt, det er en time til halvanden times arbejde hver dag. Så det er godt nok".

Han føler sig også godt integreret i det sociale liv på og uden for Handelskolen. Nogle gange kan det dog være svært, at han ikke altid kan deltage i festerne på lige fod med skolekammeraterne:

Jeg prøver i hvert fald så vidt muligt at få det til at hænge sammen. Festerne, de bliver holdt om fredagen, og da skal jeg jo spille kamp, så det er lige med at komme lidt senere. Men det går synes jeg. Altså, vi får jo at vide, at det ikke er så godt, hvis vi går ud og drikke os fulde. Vi må selvfølgelig godt have det sjovt, men vi skal jo stadig være klar til træning og kamp. Og det er også vigtigt, fordi hvis du får alt for meget alkohol i maven, lige inden du skal spille, så er det ikke godt. Jeg har i hvert fald fundet ud af det. Men jeg kan godt have det sjovt uden at indtage alkohol. Så jeg har ikke noget problem med ikke at drikke, fordi jeg synes, det er meget sjovt alligevel.

Selv om det ikke altid er lige let at skulle holde igen med at drikke til festerne, og når de går i byen, så har Mads lært, at det er nødvendigt, hvis han gerne vil noget seriøst med sin fodbold. Det viser, at eliteorienteret idræt kan være svært at forene med et normalt ungdomsliv med fester og alkohol. Det kræver, at man har disciplin.

Mads drømmer om at blive professionel fodboldspiller, men har også en anden karriere- og fremtidsplan. Han er ved at være færdig med en 1-årig HG og skal så i lære de næste tre år i en sportsforretning i centrum af København, hvilket han er glad for. "Det er dejligt at vide, at man har et sted, hvor man kan være efter skoleåret. Det er i hvert fald noget, jeg er glad for". Målet er at kunne åbne sin egen sportsforretning inden for en årrække. Mads orienterer sig således ikke kun mod en professionel fodboldkarriere, men orienterer sig også i sine fremtidsplaner mod en konkret erhvervsuddannelse og -karriere.

Selvom Mads drømmer om en tilværelse som professionel fodboldspiller, så er det for ham ikke den primære grund til at spille fodbold. Han spiller først og fremmest fodbold, fordi han kan lide det:

Jeg vil nok sige, hvis det bare havde været sådan, at jeg skulle på 1. holdet, så havde det nok kun været noget med penge og kontrakt at gøre. Men bare kærligheden til sporten, det synes jeg, er en vigtig ting. Et eller andet sted så betyder penge sgu ikke noget for mig, når jeg spiller fodbold. Fordi det jo er noget, jeg godt kan lide. Så jeg vil 100 procent fortsætte med at spille fodbold – med mindre jeg får en skade eller sådan noget selvfølgelig.

Derfor regner han med at fortsætte med at spille fodbold, men det er ikke sikkert, at det nødvendigvis vil vedblive med at være i Brøndby IF.

Opsamling: Hvad fortæller Mads' historie?

Mads oplever, at den eliteorienterede fodboldklub giver ham gode muligheder for at afprøve en drøm om at blive professional fodboldspiller. En drøm han gerne vil prioritere. Mads' fortælling peger på, at mulighederne for som idrætsudøver at afprøve, om ens kunnen rækker til en professional karriere, både kan være en væsentlig motivationsfaktor for at være medlem af en eliteorienteret idrætsforening og for et stort tidsforbrug på deltagelse i foreningsaktiviteten. Hans fortælling indikerer dog også, at hvis han ikke får opfyldt sine ambitioner, er det ikke givet, at han vil fortsætte med at spille fodbold i samme forening.

For Mads er det væsentligste ved foreningsdeltagelsen, at han får mulighed for at dyrke sin idræt på et højt niveau. Han oplever, at han er medlem af en fodboldklub, hvor det anerkendes, at man er en god fodboldspiller. Den positive respons, han blandt andet får af sin træner, er med til at motivere ham til at bruge den megen tid på den eliteorienterede træning – også når den ikke opleves engagerende. Mads fortæller, at han i foreningen har lært, at en seriøs og pligtopfyldende indstilling til træning og kamp er nødvendig, hvis han vil opnå noget med sin sport. Hans fortælling peger på, at det for unge kan være motiverende, at de kan se et mål med deres deltagelse.

Mads' fortælling peger på, at det konkurrencefællesskab, der kan eksistere mellem spillerne på eliteorienterede hold, har en negativ betydning for de sociale relationer mellem spillerne. Det kan være svært at være rigtig gode venner, hvis man samtidig kæmper om at opnå de samme goder og muligheder. For Mads har det sociale fællesskab på holdet og i foreningen heller ikke en central betydning. Dels handler hans foreningsdeltagelse

primært om at indfri de sportslige mål i retning af en fodboldkarriere, dels har han sine venner på sin uddannelse og fra den efterskole, han tidligere har været på. Mads' fortælling peger på, at det kan være vanskeligt at skabe et velfungerende socialt fællesskab på et elite- og konkurrencepræget hold.

3.1.4. Martin: Ung i farvandet mellem stjernedrøm og voksenlivets realitet

Martin er 25 år og bor sammen med sin kæreste i Roskilde, hvor han er opvokset. Martin er medlem af Råstof Roskilde. Han spiller guitar i et band, hvilket han bruger meget af sin fritid på. Martin har spillet musik, siden han var 6 år. I folkeskolen og i gymnasiet spillede han i forskellige bands. Martin er ved at uddanne sig til fysioterapeut. Ud over at spille musik styrketræner Martin i sin fritid.

Martins foreningshistorie

Martin meldte sig ind i Råstof som 17-årig. Hans foreningsdeltagelse har gennem årene været præget af en stor variation i aktivitetsniveau, hvor han har været aktiv i forskellige projekter i foreningen, og i en kortere periode har han endda været med i foreningens bestyrelse. Omdrejningspunktet for hans medlemskab af foreningen har dog hele tiden været adgangen til at kunne øve i øvelokalerne med de bands, han har spillet i. Det var for at komme i betragtning til et øvelokale, at han sammen med sine gymnasiekammerater i det band, han spillede i, meldte sig ind i foreningen. På det tidspunkt øvede de i et meget dårligt lokale på gymnasiet:

Der var et øvelokale på gymnasiet, hvor jeg gik dengang, men det var ikke godt nok. Det var i en elendig stand. Det havde ikke noget med musik at gøre. Og så mindede det lidt for meget om undervisning, når man stod deroppe og fyrede den af.

Medlemskabet af foreningen gav bandet adgang til foreningens øvelokaler, hvor der var ordentlige faciliteter og udstyr samt et ungt musikermiljø, der var fri af skoleverdenens præg. Hvis ordentlige øvelokaler havde været tilgængelige i lokalområdet, er det dog tvivlsomt, om bandet ville have haft meldt sig ind i Råstof. Men i foreningen bliver de hurtigt en del af et socialt fællesskab med andre unge musikere. Om de første oplevelser med øvelokalerne siger han:

I øvelokalerne var der rig mulighed for at møde andre musikudøvere, for der havde vi et fællesrum, hvor vi kunne sidde og snakke sammen og få idéer. Det var et gammelt spillested. Det var smadder fint. Der mødtes folk og idéerne blev ført ud i livet.

For Martin har det haft stor betydning for hans foreningsdeltagelse, at de som medlemmer kunne bruge øvelokalerne som et spillested, de selv bestemte over. Ofte har han sammen med andre medlemmer af foreningen været med til at arrangere spontane koncerter i fællesrummet, der ligger i tilknytning til øvelokalerne. Det har været vigtigt for Martin, at øvelokalerne er et sted, hvor rammene er blevet defineret af ham selv og andre unge. At han oplever øvelokalerne som de unges egne, er medvirkende til, at han sammen med de unge har lagt en del frivilligt arbejde i at bygge lydstudie og deltage i arbejdsweekender, hvor de sætter øvelokalerne i stand.

For den musikalske udvikling er det vigtigt, at der er et godt miljø i foreningen omkring øvelokalerne. Martin oplever, at man kan lære meget ved at spejle sig i de andre bands og ved at have et netværk med de andre unge musikere. Det er også via musikmiljøet omkring foreningen, han har fået kontakterne til de forskellige bands, han har spillet i. Men i det hele taget har Martins deltagelse i det lokale musikmiljø i og omkring foreningen været en central del af hans ungdomsliv. Foreningsdeltagelsen har blandt andet medført, at han har været involveret i arbejdet med at få etableret et lokalt spillested og kulturhus i byen. Et arbejde som mange af de unge omkring Råstof var stærkt engageret i. Martin beskriver det selv som den mest lærerige proces, han har deltaget i:

Opstarten af kulturhus Gimle hernede, det var helt klart det mest lærerige jeg har været ude for. Noget af det som har givet mest selvtillid, fordi at det var en kæmpemæssig opgave. Og det virkede fuldstændig uoverskueligt, men alligevel så lykkedes det til sidst at få det til at se godt ud. Med så meget hjælp, og med så god styring fra nogen af de personer, der sidder i ledelsen hernede i dag. Så det kunne lade sig gøre.

At et sådant projekt kunne realiseres, viser for Martin, hvor velfungerende en forening Råstof er med engagerede og dygtige ledere. Han er glad for at være en del af dette musikmiljø, hvor han kan identificere sig med de ledende medlemmer i foreningen: "Jeg synes det er nogen smadder sympatiske

gutter, som sidder og styrer det her. Jeg synes de gør et godt stykke arbejde, og det vil jeg gerne støtte op omkring”.

Han har primært lært gruppen af ledende medlemmer at kende i den periode, hvor han var medlem af bestyrelsen. Martin fremhæver, at tiden i bestyrelsen var positiv og lærerig. Han har blandt andet lært en masse om at arrangere koncerter og styre forskellige projekter. Martin valgte at udtræde af bestyrelsen, dels fordi han havde svært ved at finde tid til bestyrelsesarbejdet, dels fordi han oplevede, at man som almindeligt medlem havde rig mulighed for at påvirke udviklingen i foreningen:

Jeg fandt altså ud af, at man som menigt medlem udmærket kunne skabe en masse ting og komme med initiativer. Dels forelægge dem i bestyrelsen, dels føre dem ud i livet med bestyrelsens opbakning.

På interviewtidspunktet er Martin tilbage i rollen som menigt medlem af foreningen, og han har også en mere tilbagetrukket position i livet omkring foreningen. Han oplever, at han har fået et stort udbytte af at være med i foreningen. Han tilskriver mulighederne i foreningens lokale arbejde og aktiviteter stor betydning for, at det band, han spiller i, har udviklet sig meget. Martin oplever, at bandet nu er i stand til at stå på egne ben. Deres behov for at deltage i alle mulige aktiviteter i foreningen er blevet tilsvarende mindre. Det hænger også sammen med, at Martins prioriteringer har flyttet sig. Han er ved at færdiggøre sin uddannelse, hvilket kan være svært at forene med musikerdrømmene. Om denne vanskelige opgave siger han:

Jamen, det er jo det som er ulideligt i min situation. Jeg er jo efterhånden ved at blive en voksen mand, så jeg ved jo godt, at det er de færreste, der kan tjene de penge på musikken, så man kan have en rimelig fornuftig tilværelse også ud i fremtiden. Og samtidig så er det jo en drøm, som jeg ikke kan fornægte, som jeg bliver nødt til at leve ud, men derfor ikke sagt, at jeg skulker fra min uddannelse, overhovedet ikke.

Martin oplever, at de i bandet har fundet en god ramme omkring deres øvning. Han oplever, at de andre medlemmer i bandet har forståelse for, at han er nødt til at passe sine studier, og at det derfor er blevet nødvendigt, at rammerne omkring øvningen er strukturerede: “Øvedagene de kan ikke

sådan svæve rundt, jeg bliver nødt til at vide, at vi øver der og der, fordi så kan jeg planlægge resten af mit liv efter det”.

Musikken er højt prioriteret hos Martin. Han oplever også, at bandets seriøse og målrettede arbejde har båret frugt. Han fortæller, at de ved en koncert for et par år siden opdagede, at al den energi og tid de havde lagt i at øve, gav sig udslag i musikken. Det omtaler han som bandets magiske øjeblik:

Der skete et eller andet som egentligt er svært at beskrive med ord, der skete et eller andet mellem os på scenen, som også eksisterer i dag, når vi spiller live. Vi var en enhed, og de ting vi havde arbejdet med de lykkedes. Jeg tror, at for første gang fik vi bevist over for os selv, at vi var lige så godt et band, og måske et bedre band end vi havde forestillet os.

Den oplevelse har været med til at give bandet forhåbninger om, at de har chancen for at få et gennembrud med deres musik. For Martin betyder hans drøm om et musikalsk gennembrud, at han er indstillet på at tage orlov fra studiet for at prioritere musikken. Men det er ikke en situation, han synes er nem at håndtere:

Altså jeg rider jo på to heste for øjeblikket. For jeg skal både være fysioterapeut og jeg skulle også gerne være rockstjerne på et tidspunkt. Men mine prioriteter de ligger klart på det musikalske. Så i det omfang, at jeg får et break med mit band på et tidspunkt, så må jeg tage orlov.

Martin håber at slå igennem som rockstjerne, men han er bevidst om, at det er usikkert, hvorvidt han vil kunne komme til at leve af sine rockstjernerdrømme. Derfor er den sikkerhed, det vil kunne give ham at færdiggøre uddannelsen som fysioterapeut, vigtig. Martin befinder sig således i en situation, hvor han bevæger sig mellem på den ene side voksenlivets realiteter og fornuftige krav om at få en uddannelse og et fast arbejde og på den anden side de mere luftige stjernedrømme om en musikerkarriere.

Opsamling: Hvad fortæller Martins historie?

Martins fortælling peger på, at behovet eller interessen for et gode kan være en væsentlig motivationsfaktor for at blive meldt ind i en forening. Adgangen til et øvelokale er den primære årsag til, at Martin og det band,

han spillede i, blev medlem af øvelokaleforeningen. To forhold har spillet centralt ind på, at en ung som Martin har villet involvere sig i foreningen, dens aktiviteter og foreningsliv. For det første har det stor betydning, at øvelokalerne er baseret på de unges selvorganisering. Det har betydning for hans engagement, at de unge selv har ansvar for indretning og vedligeholdelse. F.eks. har det ansporet ham til at deltage aktivt i at forbedre lokalerne. For det andet har hans deltagelse i foreningens øvelokaler givet ham kontakt til andre unge lokale musikere og bands. At der eksisterer et godt socialt fællesskab blandt de unge musikere, sætter Martin stor pris på. Det har givet ham et netværk og mange kontakter i musikermiljøet, han har kunnet trække på. Via øvelokalemiljøet er han involveret i flere af de musikprojekter, som foreningen arbejder med lokalt. Først og fremmest har det været arbejdet med at få etableret et lokalt spillested, han har engageret sig aktivt i. Han beskriver selv dette projekt som den mest lærerige proces, han har deltaget i.

Martins fortælling peger på, at der er en tydelig sammenhæng mellem, hvor unge er i deres liv, og hvor aktivt de involverer sig i foreningers aktiviteter. Det forekommer at være en styrke i Råstof Roskilde, at det er legitimt for medlemmerne at deltage med forskellig styrke og intensitet i foreningens aktiviteter alt efter, hvor de er i deres liv. Deltagelse i foreningen og livet i det lokale musikmiljø har i høj grad været det centrale i Martins ungdomsliv i årene efter gymnasiet, hvor det var drømmen om at blive og leve som rockstjerne, der talte. Men hans deltagelse er blevet mindre i takt med, at han er blevet ældre, og voksenlivets krav om at tage en uddannelse og få et fast arbejde er rykket tættere ind på livet af ham. Han er stadig med i foreningen, men indtager en mere perifer position.

3.1.5. Mikkel: En tryghedssøgende gymnast

Mikkel er 18 år og bor hjemme hos sine forældre i Skjern. Han går på HTX og skal efter grundforløbet på uddannelsen i lære som elektriker hos et firma i lokalområdet. Mikkel har gået på efterskole i et år efter 9. klasse. Mikkel var skoletræt og traf valget om HTX ud fra en forestilling om, at der på handelsskolen ville være færre lektier end på gymnasiet. Når han er udlært om 3½ år, vil han gerne videreudanne sig til ingeniør i Århus. Mikkel dyrker gymnastik i Skjern GF, hvor han deltager på ungdomsholdet Unge Mix. Han dyrker også gymnastik på den efterskole, han har gået på.

Mikkel bruger sin øvrige fritid på styrketræning og på at gå i byen med sine venner.

Mikkels foreningshistorie

Mikkel har dyrket gymnastik i Skjern GF i mange år, men han holdt i slutningen af folkeskolen en pause på et par år, fordi han var løbet sur i gymnastikken. Han forklarer sit valg om at stoppe som en konsekvens af hans manglende selvtillid på det tidspunkt og problemer med at få kammeratskabet med de andre deltagere til at fungere:

Jeg følte ikke, at jeg kunne finde ud af at springe i forhold til alle de andre af mine venner der. Altså, jeg følte ikke, at jeg kunne følge med. Men det var bare noget pjat, det var kun fordi jeg følte, at jeg ikke kunne. Jeg var lidt nede på det tidspunkt. Når man tænker på, at man ikke må kikke et spring, så er det du kikser. Jeg troede ikke på noget. Det gik bare ad helvede til for mig.

Det er kendetegnende for Mikkels oplevelse af gymnastikken, at selvom han beskriver, at gymnastik “overhovedet ikke har noget med konkurrence at gøre”, så har konkurrenceelementet i forhold til hans holdkammerater haft stor betydning for hans gymnastikdeltagelse. Han har oplevet, at han var en langt dårligere gymnast end sine holdkammerater. At han spejler sine gymnastikevner i de øvrige deltageres præstationer og evner på holdet, har været en kraftig indvirkende årsag til, at han i en periode fravalgte gymnastikken i foreningen.

I stedet for gymnastik valgte han i en periode at dyrke en anden idrætsgren, og pausen fra gymnastikken varede, indtil hans ophold på efterskolen. På efterskolen fik han modet til gymnastikken tilbage. Han fortæller, at opholdet på efterskolen er den primære årsag til, at han igen dyrker gymnastik:

Da jeg kom på efterskole, startede jeg på gymnastikken igen, og blev rigtig bidt af det. Altså, min gymnastik fik jo et kæmpeløft. Det jeg lærte på efterskolen var, at det er sgu fuldstændig lige meget. Men det kunne jeg ikke sige til mig selv dengang.

Efterskoleopholdet gav Mikkel selvtilliden og troen på de gymnastiske evner tilbage. Han kom ud over sin frygt for at kikke et spring og for at fremstå som en dårlig gymnast over for sine kammerater. Mikkel fremhæver de stabile sociale rammer på efterskolen og de gode muligheder for at være sammen med andre unge om at dyrke sport som særligt væsentlige aspekter af opholdet. Da han kom hjem fra efterskolen, havde han igen mod på gymnastikken, og han valgte at starte på Unge Mix-holdet i Skjern GF.

Mikkels første møde med træningen på Unge Mix-holdet var ikke særligt positivt, fordi der var få deltagende drenge på holdet og ingen drengetræner:

Jeg havde hørt rygter om, at det ikke rigtigt blev til noget på grund af, at der ikke var nogen trænere, og da jeg så kom derned første gang, stod vi fem drenge: 'Okay, var det rigtigt, at jeg kom til det her?' Men så fik vi trukket flere med. Ja, faktisk alle drengene der gik på HTX på det tidspunkt.

Da klubben ikke har kunnet skaffe en træner, er det to unge mænd blandt deltagerne, der underviser. Mikkels forventninger til det gymnastiske udbytte af deltagelsen på Unge Mix-holdet er ikke særligt store. Ikke kun fordi de selv har ansvaret for træningen, men også fordi de fysiske rammer og de redskaber, de får stillet til rådighed af foreningen, gør det vanskeligt at dyrke gymnastik på seriøst plan. Det får Mikkel så til gengæld opfyldt på efterskolens gymnastikhold:

Gymnastikmæssigt har jeg ikke de store forventninger til Unge Mix. Det er mere fællesskabet. At få videreudviklet vores spring, det kan vi ikke på det her hold. Vi har ikke måtterne til det. På det andet hold har vi også trænere, der er uddannede.

Mikkel bliver spurgt, om han så hellere ville have en almindelig voksen træner, hvortil han svarer:

Nej, det ville jeg faktisk ikke. Men det har nok lidt at gøre med, at jeg har det andet hold, hvor det altså er mere seriøst. Det er noget andet end med en almindelig træner. Vi har sådan et specielt system med

fodbold til opvarmning, hvor der bare er fuld knald på. Men det ville vi ikke få lov til, hvis der var en normal træner.

For Mikkel er det positivt, at han har en høj grad af selvbestemmelse i forhold til, hvilket udbytte han ønsker at få ud af en træningsaften: "Du kan selv bestemme, om du bare vil igennem en aften, eller om du vil fyre den af. Altså, det er lige meget".

Han synes holdet fungerer godt og fremhæver, at man har meget indflydelse på, hvad der foregår til træning:

Jeg synes, de gør det godt, trænerne. Det er jo sådan lige taget ud af os, det er jo helt plant, ikke. Unge Mix er meget ligestillet, så det er rimelig nemt at sige til. Du har selv så meget indflydelse. Vi kommer til at lave de ting vi vil. Det gør vi.

Samværet med pigerne på Unge Mix-holdet er også vigtigt for Mikkel, hvorfor han da også har opfordret til mere fællestæning mellem drengene og pigerne. Det oplever han, at pigernes træner har været lydhør overfor. Selvom de sportslige udfordringer på Unge Mix-holdet har en anden karakter end på efterskoleholdet, er de ikke uden betydning. Han fortæller, at de unge lægger meget energi i træningen for at kunne vise deres færdigheder på foreningens årlige gymnastikopvisning.

Foreningsdeltagelsen i forhold til ungdomslivet

At det på Unge Mix-holdet er det sociale fællesskab, Mikkel tillægger størst betydning, synes at afhænge af særligt to forhold. For det første oplever han forholdene omkring træningen og de uuddannede unge trænere som en barriere for, at han kan videreudvikle sig rent gymnastisk. For det andet oplever Mikkel sit ungdomsliv som værende præget af mange skift mellem forskellige uddannelsessammenhænge og dermed nye sociale relationer. Om sit ungdomsliv siger han:

Det er en hektisk tid. Først gik jeg i folkeskolen i ni år med de samme mennesker. Ni år. Det er lang tid. Ni år hvor jeg stort set mødte de samme mennesker hver dag. I ni år var de holdninger jeg havde til alle de mennesker jeg var sammen med de samme, og de holdninger jeg blev mødt med, var de samme. Så kom jeg på efterskole ét år, hvor jeg

mødte 60 nye mennesker. Så ud af efterskolen igen. Derefter på Teknisk Skoles grundforløb i et halvt år. Igen nye mennesker, igen nye venner. Så ud af Teknisk Skole – ud i lære. Altså, jeg synes det er svært at holde et venskab ved lige. Specielt efter efterskolen har det været svært at fylde tomheden ud.

Mikkels skift mellem forskellige sociale sammenhænge i ungdomslivet efter folkeskolen præger hans forventninger til og oplevelser af de sociale relationer, han indgår i. Han oplever, at de sociale relationer og venskaber, han danner, konstant opløses. Derfor har Mikkels deltagelse på Unge Mix-holdet stor betydning, da det giver et kontinuerligt og trygt fællesskab med en gruppe af unge, som han kender og har det godt sammen med.

Generelt synes jeg, det hold det er fedt, fordi det fænger på en god måde. Vi holder sgu nogle fede fester. Det er ligesom det ikke virker så gammeldags. Jeg synes, at det er et kanonhold. Vi har jo fuldstændig samme alder, og det er ligesom samme moral fra teknisk skole. Det er et fællesskab. Vi har ligesom hinanden. Jamen, du har et fællesskab om torsdagen.

Gymnastikken om torsdagen er en central aktivitet i hans ungdomsliv. Unge Mix-holdet fremstår som et sted, hvor Mikkel kan komme og være en del af, hvad han oplever som et stabilt socialt fællesskab med andre unge, som han deler værdier og kultur med. Et fællesskab, der rækker ud over selve gymnastikken, f.eks. i form af fester eller cafebesøg efter træningen.

Opsamling: Hvad fortæller Mikkels historie?

Mikkels fortælling peger på, at det for unge kan være svært at fastholde venskaber med andre unge i et ungdomsliv præget af de mange skift i overgangene fra den ene uddannelsessammenhæng til den anden og videre til arbejdslivet. Foreningsdeltagelse og det sociale fællesskab her kan være en stabil ramme for unges sociale fællesskab og sociale relationer. For Mikkel har det derfor særlig stor betydning for hans foreningsdeltagelse, at han på Unge Mix-holdet er sammen med andre unge, som han oplever et velfungerende og trygt socialt fællesskab med. Han værdsætter de venskaber, han har fået gennem sin deltagelse på holdet. Hans fortælling peger på, at det kan være en central motivationsfaktor for unges foreningsdelta-

gelse, at de oplever et trygt socialt fællesskab sammen med andre unge deltagere, som de kan identificere sig.

Kvaliteten af det gymnastiske indhold på Unge Mix-holdet er af mindre betydning for Mikkel, fordi han får opfyldt sine gymnastiske ambitioner på et elitehold i en anden forening. Mikkels fortælling peger på, at unges deltagelse i flere forskellige foreninger kan være differentieret. I én forening kan det være det sportslige udbytte, der står i centrum, hvor det i en anden forening er det sociale fællesskab. For foreninger kan det være centralt at være bevidst om, hvilke forventninger unge har til deres deltagelse, og hvad de vægter i den specifikke sammenhæng. Det kan være afgørende for, hvad man som forening skal tilbyde.

3.2. Analyse på tværs af de fem portrætter

3.2.1. Vigtigheden af den sociale integration i foreningerne varierer

Mads, der spiller seriøst fodbold på et eliteorienteret hold, er den af de portrætterede unge, der vægter det sociale fællesskab mindst ved sin foreningsdeltagelse. For Mads handler det først og fremmest om de fodboldmæssige muligheder, klubben kan tilbyde ham, og det udbytte, han får deraf. Hos de fire andre unge er det tydeligt, at det sociale fællesskab mellem deltagerne omkring aktiviteten er af stor betydning. Maja har dog et mere distanceret forhold til fællesskabet ved træningen i rulleskøjteklubben. Hun sætter pris på, at hun har det godt sammen med de andre deltagere til træning, men har ikke behov for nye sociale relationer og venskabskredse. Derfor deltager hun ikke i aktiviteter ud over træningen. Hun bruger først og fremmest foreningsaktiviteten til at foretage sig noget aktivt sammen med sin søster og pleje det fællesskab, de allerede har. På den vis kan en forening med så åbne aktiviteter som rulleskøjteforeningens være en god ramme for unge til at fastholde og udvikle allerede eksisterende venskaber og fællesskaber. For Maja har foreningsdeltagelsen mindre betydning i et ellers travlt ungdomsliv.

For Mikkel, Michaela og Martin har fællesskabet med de andre unge på holdet/gruppen en central placering i deres ungdomsliv. Mikkel får på Unge Mix-holdet nogle stabile og trygge sociale relationer til jævnaldrende unge. Michaela bliver styrket i sin kristne identitet gennem at være sammen med

andre jævnaldrende kristne unge blandt de Unge Voksne. Hendes deltagelse giver hende et frirum, hvor hun sammen med andre unge kristne kan forholde sig til ungdomslivets tilbud og fristelser og til de forventninger, de oplever fra deres forældres og andre kristne voksnes side. Og Martin bliver via foreningsmedlemskabet og adgangen til øvelokalerne del af et ungdomskulturelt musikmiljø, hvor de unge lærer meget af hinanden og får skabt nogle gode netværk. For alle tre rækker fællesskabet i gruppen ud over foreningsaktiviteten, og de ses også med de andre unge deltagere uden for foreningen.

Det forekommer tydeligt hos de portrætterede unge, at de tænker deres deltagelse som centreret omkring aktiviteten og det tilhørende fællesskab, frem for som del af en forening. Hos Maja er der dog en bevidsthed omkring, at det har en betydning, at det er en forening, hun dyrker idræt i. Hun oplever, at hun ikke uden videre kan stille krav til træningen, da det er frivillige trænere. Selvom det er aktiviteten og det sociale fællesskab, der er udgangspunktet for de unges deltagelse, viser Martins fortælling, at forståelsen af at være del af et foreningsfællesskab kan få unge til at involvere og engagere sig i foreningen. Det er vigtigt at fastholde, at de unges deltagelse ikke nødvendigvis er statisk, men kan udvikle sig. Der kan være tidspunkter i unges liv, hvor de oplever, at det kan være svært at finde tid til at forpligte sig på foreningsdeltagelse, mens der er andre perioder, hvor de oplever, at det er muligt at engagere sig intensivt i frivillige foreninger. I dette lys må en forening, der ønsker at integrere unge, rumme muligheder for at deltage og involvere sig på forskellige niveauer.

3.2.2. Foreningen kan spille en central rolle i ungdomslivet

I alle portrætter er det tydeligt, at hvor de unge er i deres liv, og hvilke livssammenhænge de ellers indgår i, spiller kraftigt ind på deres foreningsdeltagelse. Flere nævner, at det kan være vanskeligt at prioritere mellem venner, fritidsaktiviteter, uddannelse, arbejde og familie. Både Maja og Mads oplever, at de ud over træningen ikke har tid til at deltage i foreningens sociale aktiviteter. Maja fortæller, at hendes øvrige liv er fyldt op med sociale relationer og mennesker, hun skal forholde sig til, og derfor føler hun ikke, der er tid og rum til at engagere sig socialt ud over træningen. Derimod er det vigtigt, at aktivitetens fysiske indhold virker afstressende for hende. Det at forholde sig til mange sociale relationer i forskellige livssammenhænge kan betyde, at der ikke er behov for at indgå yderligere i

livet omkring en foreningsaktivitet/forening. Tilsvarende gælder det for Mads, at hans øvrige fritid går til lektier og til at være sammen med vennerne fra handelsskolen og efterskolen. Han forsøger at integrere den eliteorienterede fodboldtræning i et normalt ungdomsliv. Mikkel er et sted i sit liv, hvor han oplever mange skift i livssammenhænge i forbindelse med hans overgange mellem og til ungdomsuddannelser og læreplads. Det gør det svært at fastholde venskaber. Her tilbyder foreningen et stabilt socialt fællesskab med andre unge som ham selv, hvor den ugentlige træning bliver en fast ramme for deres samvær under og efter træningen. Foreningsfællesskabet på et hold som Unge Mix, hvor det elitære er nedtonet, og de unges fællesskab har en central placering, ser ud til at øge muligheden for at opbygge sociale relationer og for at føle sig mindre isoleret som ung. I en ellers omskiftelig og vanskelig håndterbar ungdomstid oplever Mikkel at have et stabilt fællesskab omkring Unge Mix-holdet. For Martin har livet omkring foreningen ligeledes været centralt i hans ungdomsliv, men hans deltagelse er aftaget i takt med, at han er blevet ældre, og voksenlivets krav om at tage en uddannelse og få et fast arbejde er rykket tættere ind på livet af ham. Han er fortsat med i foreningen, men indtager en mere perifer position. Det er interessant, så central en placering livet omkring en forening, eller måske rettere en foreningsaktivitet, ser ud til at have eller have haft i Mikkel, Martin og Michaelas liv. Det peger på, at foreningen kan understøtte ungdomslivet, hvis der eksisterer et godt socialt fællesskab, som kan dække behovet for tryghed, give sociale netværk eller være rum for forsøg på at skabe et selvstændigt ungdomsliv.

3.2.3. Foreningsdeltagelse kan give unge nyttige erfaringer med at gøre en indsats

For de fem portrætterede unge er det vigtigt, at de lærer noget ved deres deltagelse. Maja oplever som sagt, at der er en grænse for, hvor meget udbytte hun kan få af den åbne træning, hvis hun ikke vil investere mere tid i foreningen på et mere seriøst hold. Omvendt peger portrættet af Mads på, at det netop kan være forhåbningen om et langsigtet udbytte og indfrielsen af en drøm, der kan være motiverende for at forpligte sig på sin foreningsdeltagelse. Mads har lært, at det ikke kun er lysten til fodbolden, der driver værket, men det kan være nødvendigt at forpligte sig på en seriøs træningsindsats, som man først på sigt kan se resultatet af. For Martins vedkommende er det også en drøm, der er motivationsfaktor for hans store

engagement i musikken. Martin oplever, at han gennem sin foreningsdeltagelse og netværket til andre unge musikere har kunnet lære meget både om at spille musik og om at organisere musiske aktiviteter. Martin oplever, at hans deltagelse i at være med til at etablere et lokalt spillested har lært ham ufatteligt meget om at kunne organisere og få et projekt til at lykkes.

3.2.4. Unges selvorganisering af aktiviteter kan være betydningsfuld for udvikling af et selvstændigt ungdomsliv

Det har tilsyneladende en vis betydning for de unge, at de selv organiserer de aktiviteter, de deltager i. Michaela sætter pris på, at de deles om ansvaret og opgaverne i foreningen. Det gør det muligt at veksle mellem at skulle være ansvarlig for en aktivitet og så andre gange kunne deltage mere uforpligtigende. Men for Michaela er det ikke aktivitetens indhold i snæver forstand, der har den store betydning. Det forhold, at de udelukkende er unge kristne med parallelle erfaringer, giver hende mulighed for at forholde sig til det øvrige ungdomsliv, hun til dagligt indgår i og til det lokale kristne voksensamfund. Den kristne ungdomsforenings ungestyring og selvorganisering får særlig betydning, fordi det muliggør et selvstændigt kristent ungdomsliv.

Martin lægger også stor vægt på, at det er unge selv, der står for øvelokaler og aktiviteter. Det at det føles som ens egne lokaler, og at man kan se resultaterne af projekter komme én til gode, skaber en stor motivation for at engagere sig personligt i foreningen. Af særlig stor betydning for Martin er det, at foreningen består af et miljø af unge, der deler interesser, og som han kan identificere sig med.

Mikkel sætter også pris på, at de selv organiserer store dele af træningen på Unge Mix-holdet. Det gør det sjovere og skaber også større mulighed for at blande sig i indholdet. Her bliver han udfordret på sit engagement, snarere end på sin sportslige indsats. Mikkel lægger i forhold til deltagelsen ikke den store vægt på, hvor fagligt kompetente de unge trænere er. Han får indfriet sine gymnastiske ambitioner andetsteds, og derfor er det fællesskabet mellem de unge, der er i centrum for hans deltagelse. Mads, derimod, lægger stor vægt på, at trænerne er kvalificerede og dygtige. Det er vigtigt for at kunne motivere ham til at yde en ekstra indsats til træning, at træneren kan fortælle ham, at han vil få et udbytte deraf. Derfor forekommer det naturligt for Mads, at det er voksne trænere, der organiserer og bestemmer på fodboldholdet.

3.3. Hvad får unge ud af deres foreningsdeltagelse?

I de fem portrætter kan vi se, at der både er fællestræk og individuelle forskelle i den måde, foreningerne kan bruges på af unge, og hvilken betydning unge tillægger deres foreningsdeltagelse. I det følgende vil vi ud fra det samlede interviewmateriale behandle, hvordan unge bruger foreningerne, og hvilket udbytte de får af deres deltagelse.

3.3.1. De unges indgang og adgang til foreningerne er betinget af deres interesse i aktiviteten og fællesskabet – foreningen er mere perifer i deres bevidsthed

Indgangen til foreningerne finder gerne sted gennem unges sociale relationer til andre unge i foreningerne. Mange unge kommer ind i foreningerne via deres venner og skolekammeraters deltagelse. For de fleste unge i undersøgelsen er et godt fællesskab omkring det hold eller den gruppe, de er en del af, et centralt element i deres foreningsdeltagelse.

Eksempelvis er foreningsdeltagelsen i Råstof Roskilde betinget af de unge musikeres interesse i at få adgang til et øvelokale. Det giver dem mulighed for at dyrke deres interesse for at spille musik. For nogle unge er foreningen udelukkende et sted, der formidler øvelokaler. Men ved at komme i kontakt med musikmiljøet omkring øvelokalerne er der mange unge, som bliver involveret i foreningens aktiviteter og projekter lokalt, fordi de kan se, at det giver dem muligheder for at komme ud med deres musik. Det ser ud til, at identifikationen med andre unge musikere og det at opleve sig som en del af et lokalt musikmiljø har stor betydning for de unges foreningsdeltagelse, da det skaber interesse for at engagere sig i foreningen.

Unge indgang og adgang til foreningerne er oftest betinget af deres interesse i aktiviteten og fællesskabet. Når unges foreningsdeltagelse tager sin begyndelse, er de primært orienterede mod den aktivitet og/eller det fællesskab, de deltager i. De tænker sjældent over, hvad det indebærer og har af betydning, at de er medlem af en forening. Bevidstheden i foreningsdeltagelsen er centreret omkring aktiviteten, f.eks. at spille fodbold eller at dyrke gymnastik, og det fællesskab, der eksisterer heromkring med andre unge.

I nedenstående boks kan man se besvarelserne fra henholdsvis de unge medlemmer af Idrætsforeningen Hjallerup GF og den politiske ungdomsorganisation VU Næstved på spørgsmålet om, hvad der er det vigtigste for

dem ved deres foreningsmedlemskab. De unges svar viser, at det dels er aktiviteten, f.eks. at dyrke aerobic på et motionshold og udbyttet heraf at få motion, dels det sociale samvær og fællesskab, der fremhæves som det vigtigste udbytte af foreningsdeltagelsen. Der er interessant nok også flere af de unge, der lægger vægt på, at de lærer noget ved deres deltagelse. Især blandt de unge medlemmer af VU fremhæves den viden om politik, der opnås gennem foreningsdeltagelsen.

<p>Besvarelser af spørgsmålet: <i>Hvad er det vigtigste du får ud af at være medlem af din forening?</i></p>	
<p>Unge idrætsudøvere i Hjallerup GF:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ Holde sig i form (pige 18 år) ♦ Man går op i det samme alle sammen. Det gode fællesskab (pige 18 år) ♦ Motion, afveksling fra hverdagen (pige 20 år) ♦ Hyggeligt og godt samvær (pige 18 år) ♦ En god træning med gode trænere (pige 15 år) ♦ Træning + venner (pige 21 år) ♦ Lærer noget (pige 16 år) ♦ Hygge, samvær, motion (pige 19 år) ♦ Motion (pige 19 år) 	<p>Unge medlemmer af VU-Næstved:</p> <ul style="list-style-type: none"> ♦ Information & indflydelse (pige 16 år) ♦ Jeg lærer noget mere om politik. Det er hyggeligt (pige 16 år) ♦ Indflydelse (dreng 17 år) ♦ Socialt samvær & indflydelse (dreng 19 år) ♦ At man er med til at gøre en forskel i samfundet (dreng 17 år) ♦ Støtter forening økonomisk, så jeg får ikke så meget ud af det, da jeg ikke går til møder (pige 17 år) ♦ Politisk viden (dreng 18 år)

Selvom hovedtrækket ved besvarelserne er, at det er aktiviteten og fællesskabet ved foreningsdeltagelsen, der har betydning for de unge – så er der også forskelle i besvarelserne. I idrætsforeningen peger de unge oplagt på, at de får motion ved foreningsdeltagelsen og altså på vigtigheden af, at der er fysiske udfoldelsesmuligheder til stede i foreningen. Derfor er det f.eks. vigtigt, at der er dygtige trænere i foreningen, som kan stimulere disse. I den politiske ungdomsorganisation er fokus i interesse naturligt rettet ud over foreningen og mod den politiske indflydelse, man opnår gennem sin deltagelse. De unges oplevelse af at få indflydelse og gøre en forskel, og af at lære noget om politik gennem deres deltagelse, peger ikke overraskende på, at tilknytning til politiske organisationer i særlig grad øger den politiske kompetence hos deltagerne.

3.3.2. Social integration og fællesskabsformer i foreningerne

I undersøgelsen fremtræder det tydeligt, at foreningerne bruges af mange unge til at få og dyrke et socialt fællesskab med andre unge. F.eks. er det også tydeligt i den ovenstående boks, at såvel de unge medlemmer i en idrætsforening som i en politisk ungdomsorganisation oplever, at de er socialt integrerede i et fællesskab.

Men der eksisterer også ganske stor variation i den måde, foreningsfællesskabet bruges på, og den betydning, unge tillægger det i deres liv. For mange unge har foreningsdeltagelsen stor betydning for deres oplevelse af at være socialt integrerede og del af et fællesskab. Samværet med andre unge omkring en foreningsaktivitet har en central placering i deres liv både i og uden for foreningsregi. Når unge oplever en stærk identitetsfølelse med andre unge, og de aktivt deltager i foreningslivet, kan vi tale om et stærkt fællesskab i foreningerne. I den anden grøft har vi unge, der udelukkende deltager i foreningsaktiviteter og fællesskabet herom, men ikke oplever, at de har et fællesskab med deltagerne, der rækker ud over aktiviteten. Her kan vi tale om en svag tilknytning til foreningsfællesskabet (jf. Seippel 2002). Inden for yderpositionerne eksisterer der mange former for foreningsfællesskaber og former for tilknytning til disse. Vi vil i det følgende behandle nogle af de forskellige former for betydning, foreningsfællesskabet kan have for unge foreningsdeltagere.

Foreningernes betydning for ungdomslivet afhænger af, hvor de unge er i deres liv

For nogle unge kan det, at de skal forholde sig til mange sociale relationer i forskellige livssammenhænge, betyde, at de ikke har behov for at indgå yderligere i livet omkring en foreningsaktivitet/forening. De deltager udelukkende i selve aktiviteten. Men for mange unge ser det ud til at have en stor betydning, hvis foreningsfællesskabet kan række ud over det "snævre" fællesskab omkring selve aktiviteten således, at deltagerne også har et fællesskab uden for foreningen. Det gælder især for unge, hvor foreningsdeltagelsen er en central del af deres identitet, eller hvor foreningsdeltagelse giver adgang til et ungt miljø.

Venskaber og socialt fællesskab i centrum for de unges deltagelse

Foreningsfællesskabet fremstår som særligt betydningsfuldt for unge, der har behov for et socialt fællesskab med andre unge. Muligheden for at få

venner og gode sociale relationer er vigtig for mange unge. Vi kan i undersøgelsen se, at en del unge opdyrker nye venskaber og sociale relationer i foreningerne. Men samtidig er det dog også værd at bemærke, at de fleste unge har kontakter til andre foreningsdeltagere, der kan hjælpe dem ind i de sociale sammenhænge omkring foreningsaktiviteten.

Det er udtalt blandt de unge i undersøgelsen, at fællesskabet på holdet eller i den gruppe, de tilhører, fremhæves som meget positivt og vigtigt for dem. F.eks. gælder det for stort set alle unge i den DDS-spejderforening, hvor vi har omdelt spørgeskemaer, at de fremhæver sammenholdet og fællesskabet i deres patrulje som betydningsfuldt for deres fortsatte deltagelse. Det kan hænge sammen med den organisering i mindre grupper (patruljer), som spejderne inddeler de unge spejdere i, hvor de sammen har ansvar for forskellige aktiviteter. Det kan være med til at skabe en tæt relation til andre unge.

Det er tydeligt, at de fleste unge lægger vægt på, at de socialt set har det godt sammen med de personer, de deltager i en foreningsaktivitet med. Flere af idrætsudøverne fremhæver det som centralt, at der er et fællesskab på deres hold. Som en udtrykker det: "Så er det vigtigt, at man kan grine sammen". Men oplevelsen af fællesskab kan også række ud over foreningens aktiviteter i den forstand, at samværet med andre ligesindede unge, som man f.eks. har et kristent livssyn til fælles med, kan styrke en i troen i de øvrige livssammenhænge, man indgår i som ung kristen.

Identitetsfællesskab om et livssyn kan være en stor styrke for unge i ungdomslivet

I den kristne forening kan vi se, at fællesskabet omkring et fælles (religiøst) livssyn med andre unge er af stor betydning for det udbytte, de unge får af deres foreningsdeltagelse. Det at unge har mulighed for at dele deres tro med andre, som minder om dem selv, og som de kan spejle sig i, giver dem et stærkt identitetsfællesskab.

Medlemmerne i den kristne forening beskriver den som et frirum, hvor man kan være sig selv, og som et sted, hvor man accepteres og respekteres. Medlemmernes oplevelser og beskrivelser af deres deltagelse i andre sociale fora uden for foreningsregi danner billedet af en gruppe af unge, der oplever sig selv i periferien af de dominerende samværsformer i ungdomslivet, hvilket synes at afføde et behov for et særligt ungt og/eller kristent rum i deres liv. Flere af de unge fortæller, at det andre steder, f.eks. på uddannelses-

institutionen, på arbejdspladsen eller på fodboldbanen, kan være svært at fortælle om sin tro. I foreningen har de mulighed for at dele deres tro med andre kristne unge. Det fremstår som betydningsfuldt, at det er andre unge, de er sammen med i foreningen. Feks. sammenligner 19-årige Morten sin deltagelse i KFUM/K i Y-by med det lederarbejde, han i FDF har været involveret i:

Det jeg manglede i FDF var kammeratskabet. Ikke at jeg manglede det kristne fællesskab, men et kristent fællesskab sammen med nogen på min egen alder, som har de samme livsproblemer – folk som ikke er gift.

Flere fortæller som Morten, at de har det bedre med at være kristne, når de ved, at der er nogle andre på deres egen alder, der er det. Foreningen bliver for de unge et trygt rum, hvor de kan fastholde et billede af dem selv som både unge og kristne. Foreningen bliver et frirum fra de voksne kristne i Y-by og fra andre unge i deres hverdag på skolen, i gymnasiet, på arbejdspladsen eller i foreningslivet. Det peger på, at foreningsfællesskabet for unge – hvis livssyn spiller en central rolle for deres identitet – kan have en stor betydning i deres ungdomsliv.

I KFUM/K i Y-by er identifikationen med det kristne livssyn en væsentlig motivationsfaktor for de unges medlemskab, men foreninger baseret på et stærkt værdigrundlag kan også være årsag til, at unge aktivt fravælger foreninger. I vores spørgeskemaundersøgelse illustreres det af en 21-årig DDS-spejder, der på spørgsmålet, om hun i princippet lige så godt kunne være medlem af et andet spejderkorps svarer: “Kun hvis ikke de øvrige spejderkorps i Danmark var kristne. Det er vigtigt for mig, at DDS er et ikke-religiøst korps”.

Betydningsfuldt når foreningsfællesskabet rækker ud over aktiviteten

For mange unge ser det ud til, at foreningsfællesskabet har en særlig stor betydning, når det også kan række ud over det “snævre” fællesskab omkring selve aktiviteten. Et af de steder i undersøgelsen, hvor især mange af de unge fremhæver det sociale fællesskab, er på det gymnastiske mix-hold for unge mænd og kvinder i Skjern GF. Det, at deltagerne snakker så godt sammen og også har det sjovt sammen efter træning, hvor de ofte går ned på den lokale cafe og drikker en kop kaffe eller en øl, er for mange deltagere positivt for deres deltagelse. Som en af de unge gymnaster siger, så er

det godt at have et socialt fællesskab, hvor man kan snakke med andre unge uden at skulle gå i byen og drikke sig en kæp i øret. For mange af de unge på holdet fremhæves det, at fællesskabet og det gode sociale samvær i særlig høj grad er i højsædet på dette hold.

Blandt de unge gymnaster kan vi se, at der er flere, som fremhæver en særlig holdånd ved gymnastik og en stor vægtning af det sociale fællesskab, som ifølge flere ikke ville være til stede, hvis de f.eks. gik til aerobic. Samtidig lægges der vægt på, at gymnastikken også har det formål, at man i fællesskab skal fremvise et produkt, når holdet optræder til opvisninger ved sæsonens afslutning. Det bekræfter, at breddeorienterede aktiviteter i høj grad er centreret omkring hyggen med andre og det at være sammen med andre om en fritidsinteresse.

I såvel portrætter som i det samlede undersøgelsesmateriale kan vi også se, at det for mange unge er vigtigt at have de sociale relationer i foreningerne i en hverdag, der af mange opleves som omskiftelig. Foreningsrelationer repræsenterer for flere af undersøgelsens unge en stabilitet og tryghed i deres hverdag.

Det sociale kan kompromiteres i de eliteorienterede aktiviteter – når fællesskabet er et konkurrencefællesskab

På de mere eliteorienterede idrætshold er det tydeligt, at de unge og især drengene ser fællesskabet som værende af mindre betydning. I den professionelt orienterede fodboldklub er der flere af drengene på de bedste hold i klubben, der oplever, at venskaber kompromiteres af den konkurrence, der er mellem spillerne for at komme på holdet. Flere peger på, at målet med deltagelsen er sportslig succes, og det sociale fællesskab er et middel hertil. For at kunne opnå gode resultater kan det være vigtigt, at alle kan snakke sammen, og at der ikke er kliker på holdet. Derfor skal det sociale fællesskab være velfungerende. Men flere af de unge fodboldspillere oplever, at det kan være svært at udvikle venskaber og gode sociale relationer, når fællesskabet i høj grad er et *konkurrencefællesskab*, hvor det handler om at vise den kunnen, der kan være billetten til eller fastholde en på førsteholdet.

Vi ser dog også unge, der mestrer – eller formår at differentiere mellem – at gå til såvel eliteprægede som mere sociale foreningsaktiviteter. Portrættet af Mikkel er et eksempel på en ung, der får dækket et behov for et stærkt socialt fællesskab med andre unge ved sin deltagelse på et breddegymnastik-

hold for både unge mænd og kvinder i en forening og sine sportslige ambitioner udlevet på et elitehold i en anden forening.

Fællesskaber har selvfølgelig også en betydning for de unge, der har en eliteorientering. Men her ser det i højere grad ud til, at det især er fællesskabet med dem, der er på ens eget niveau, der bliver dyrket. F.eks. fortæller den unge og meget dygtige speedskater Michael, at han primært har et fællesskab med de 4-5 andre unge seriøse speedskatere i VRK. Det er dem, han har noget til fælles med, ikke så meget de almindelige motionister. Michael engagerer sig dog også i sin forening som instruktør med den begrundelse, at han gerne vil give noget til sporten og få speedskating til at blive en større sport, hvilket i sidste ende vil kunne give ham bedre vilkår for at dyrke sin idræt.

Ungdomskulturelt fællesskab uden for foreningen

Endelig har vi også enkelte unge, der mere eller mindre udtalt er bærere af et opgør med de institutionelle rammer. Vi kan f.eks. selv i Råstof Roskilde se enkelte unge, der lægger vægt på ikke at være en del af fællesskabet omkring foreningen, men gerne vil gøre tingene på deres egen måde. De lægger stor vægt på selv at skabe sig en musisk karriere uden om foreningen og det tilhørende musikmiljø. Ligesom vi har enkelte eksempler på, at foreningsdeltagelsen kan have ringe betydning for unge. Et eksempel er den i indledningen til dette kapitel nævnte 16-årige Malene, som oplever det ganske irriterende, at det til den åbne rulleskøjtetræning er trænerne, der bestemmer, hvordan der skal trænes. Hun oplever, at det giver hendes foreningsdeltagelse et institutionspræg. Ligesom det for hende forekommer latterligt, at alle til træningen ruller rundt i stramtsiddende motionstøj (fantomstøj). For hende handler det at rulle ikke så meget om at få motion, men i langt højere grad om noget kulturelt og om hendes ungdomsliv. Derfor kommer hun udelukkende i foreningen om vinteren for at få lov at rulle i en hal – ellers oplever hun sig som på afstand af foreningen.

3.3.3. Foreningsaktivitet kan være del af en drøm – om sammenfald mellem foreningsaktivitet og livsprojekt

Vi vil gerne frem, og vi vil gerne være rockstjerner. Vi kæmper i hvert fald for det. Det er jo det, jeg altid har drømt om. Og så et eller andet

sted, så må jeg se hvad der sker. Jeg vil i hvert fald prøve at leve de drømme ud (19-årig musiker og medlem af Råstof Roskilde).

Vi kan blandt flere af de unge se, at deres foreningsdeltagelse tages meget seriøst, og at de bruger store dele af deres tid på den. Det gælder især for de eliteorienterede idrætsudøvere og flere af de unge musikere, vi har interviewet. Her er det tydeligt, at for mange er der et sammenfald mellem foreningsdeltagelsen og den karriere, de drømmer om, hvad enten det så er at spille professionel fodbold eller at kunne leve af musikken. Når f.eks. unge fodboldspillere træner 4-6 gange om ugen, så handler det ikke kun om, at de synes, det er sjovt at spille fodbold, men også om at de har ambitioner og drømme om at få en professionel fodboldkarriere.

Vi kan se et sammenfald mellem de unges foreningsdeltagelse og deres livsprojekt. For disse unge er det i høj grad aktiviteten, der er med til at give dem mening og identitet. For denne gruppe af unge ser det ud til, at deres foreningsdeltagelse handler om at få afprøvet et livsprojekt eller en livsdrøm, som ovenstående citat fra et interview med en ung musiker fra en øvelokaleforening illustrerer. Denne gruppe bruger rigtig meget tid på deres aktivitet og lægger også større vægt på en tilsvarende seriøsitet hos andre. Den seriøse indstilling til deres fritidsaktivitet – om det så er at tage et sabbatår for at engagere sig fuldt i speedskating eller at være arbejdsløs for at kunne spille fuldtidsmusik – viser, at det er aktiviteten, der har prioritet i disse unges liv. Vi har at gøre med en del unge, der meget gerne vil opnå noget med deres deltagelse – det er ikke bare for sjov, selvom det gerne må være sjovt.

3.3.4. Deltagelse kan både handle om *at brænde for...* og om *what's in it for me*

Det er centralt for mange unge, at de brænder for eller føler kærlighed til den aktivitet, de deltager i. Det betones også blandt unge, der spiller på et elitehold, at det skal være sjovt at være med. Så selv om drømmene om en professionel karriere er til stede hos flere af de unge fodboldspillere, speedskatere og musikere, så bliver der også lagt vægt på, at aktiviteten har stor betydning for dem. F.eks. kan vi blandt de unge fodboldspillere i den eliteorienterede storklub, vi har undersøgt, se, at trods den store professionalisme blandt spillerne på de bedste hold, så er der også flere, som taler om, at de vil vedblive med at spille fodbold, fordi glæden ved at spille fodbold

stadig har en stor betydning for dem, også selv om de ikke skulle få en professionel karriere – hvad der naturligvis vil være en del af dem, der ikke opnår.

Omvendt kan vi også blandt enkelte af de unge se et ønske om et økonomisk udbytte af deres foreningsdeltagelse. Det er især til stede hos nogle af de elite-orienterede unge fodboldspillere som en del af drømmen om en fodboldkarriere, men også konkret forankret i en afvejning af hvor og i hvilken klub de tilbydes de bedste forhold (rejsepenge, gratis tøj og støvler, faciliteter m.v.). Men vi kan også se det hos en ung og meget dygtig speedskater, der gerne vil have, at klubben betaler for hans tøj og stævnedeltagelse, da han gør god reklame for klubben og idrætten som sådan uden at få noget for det.

3.3.5. Vigtigt at lære noget og udvikle sig

Hos mange af de unge fremhæves det at lære noget som centralt ved deres deltagelse – selvom de måske ikke altid lige klart kan fortælle, hvad det er, de lærer. Men vi kan alligevel se, at der er nogle forskellige elementer, der fremhæves som centrale:

For det første fremhæver flere unge, at de gerne vil have et udbytte af deres foreningsdeltagelse i den forstand, at de oplever, at de lærer noget af at deltage. Især blandt mange idrætsudøvere lægges der vægt på teknisk og færdighedspræget kunnen. Det er vigtigt at lære nogle grundteknikker til træning, så man f.eks. bliver bedre til at stå på rulleskøjter eller bliver en bedre gymnast.

For det andet peger flere på, at de lærer noget ved at deltage i en aktivitet sammen med andre. Specifikt fremhæver flere af de unge, der dyrker holdsport, at de her lærer noget omkring samarbejde. Det er nødvendigt (at lære) at kunne omgås andre. F.eks. udtaler 19-årige Mille, der spiller seriøst rulleskøjtehockey, at “man kommer ingen vegne, hvis ikke det er teamwork”. Det oplever og beskriver hun som parallelt til at arbejde sammen i et projekt. Det at være med i en aktivitet, hvor man skal præstere nogle resultater som et hold, gør det nødvendigt at lære at samarbejde og kunne bruge hinandens stærke sider.

For det tredje fremhæves det blandt flere af især de unge, der har været involveret i projektaktiviteter og arrangementer, at man får organisatoriske kompetencer, fordi man i meget foreningsarbejde lærer at kunne arran-

gere og planlægge aktiviteter. For en del unge fremtræder det som vigtigt, at der er plads til, at man kan lære noget af foreningsdeltagelsen.

3.3.6. Gode trænere har betydning – den gode leder og træner er en, der lytter til én

Mange af idrætsudøverne fremhæver, at der er dygtige og gode trænere tilknyttet. I de eliteorienterede idrætsforeninger ser gode trænere ud til at være med til at tiltrække unge. Det er især i idrætsforeninger og i vid udstrækning blandt de seriøst indstillede idrætsudøvere, at der lægges stor vægt på, at der er fagligt dygtige trænere. F.eks. har flere af de unge fodboldspillere skiftet til deres nuværende klub, fordi klubben er kendt for at have gode trænere. Men den gode træner har ikke alene forstand på den konkrete sport. Det er også en person man kan snakke med. I besvarelserne på vores spørgeskema finder hver tredje det *vigtigt* eller *meget vigtigt*, at de i foreningen kan tale med deres træner eller leder om personlige problemer, og f.eks. er der blandt de interviewede unge fodboldspillere flere, som fortæller, at de kan tale med deres træner om deres privatliv. Det har en betydning, at trænere og ledere interesserer sig for de unge og deres liv. Den uformelle personlige kontakt til lyttende ansvarlige voksne, der ikke er ens forældre eller lærere (autoriteter) kan for en del unge være et meget værdifuldt element i deres foreningsdeltagelse. Det er vigtigt at møde anerkendelse og få en respons på de aktiviteter, man som ung vælger at bruge sin tid på.

3.3.7. Respekt og anerkendelse er vigtig

Vi kan se, at det kan have stor betydning for de unge foreningsaktive, at de møder anerkendelse for deres deltagelse og bliver taget alvorligt ved, at de voksne lytter til dem, når aktiviteterne skal planlægges. Det kan dreje sig om en anerkendelse for f.eks. deres fodboldkunnen, eller det kan handle om engagement i foreningslivet. I begge tilfælde forekommer det vigtigt for de unge, at de får ros og ydes respekt for deres deltagelse. I en fodboldklub kan vi se, at det gør en positiv forskel for de unge fodboldspillere af (anden) etnisk oprindelse (end dansk), at der ved stævner i udlandet tages højde for, at der også købes kød, der er halalslagtet. Denne form for anerkendelse og omtanke ser ud til at have positiv betydning for deres deltagelse.

3.3.8. Foreningen er betydningsfuld som et frirum

Men selvom mange unge gerne vil lære noget af deres foreningsdeltagelse og have et udbytte af en eller anden art, så er det markant, at der fra mange unges side bliver lagt vægt på, at foreningsdeltagelsen er et åndehul eller et frirum fra de krav, de oplever til hverdag. Det kan, som portrættet af Maja viste, f.eks. dreje sig om, at foreningsdeltagelsen virker afstressende i forhold til krævende studier og mange timers stillesiddende arbejde.

Selv blandt nogle af de unge, der er meget aktive i deres foreninger, bliver der lagt vægt på, at foreningsdeltagelsen også skal have et element af frirum. Som f.eks. en meget aktiv DDS-spejder skriver i sin besvarelse af undersøgelsens spørgeskema, så er det vigtigt, at aktiviteten kan være: "Afslapning – et pusterum i hverdagen." Aktiviteten og foreningsdeltagelsens karakter af også at være et frirum for de unge handler i høj grad om, at foreningslivet på nogle områder opleves i kontrast til skole-, uddannelses- og arbejdshverdagen. Foreningsdeltagelsen er i højere grad karakteriseret ved at være frivillig og lystbetonet end en institutionaliseret hverdag i uddannelses- og arbejdsarenaer, der i højere grad indeholder forpligtigelser og krav – hvilket en del unge oplever som stressende.

4. Frivillighed – engagement og forpligtigelse

Kapitel 4 handler om unge og frivilligt arbejde. I analysen tegnes for det første fem portrætter af unge, der alle deltager i en eller anden form for frivilligt arbejde i en af de fem udvalgte foreninger. Portrætterne er udvalgt, fordi de alle siger noget eksemplarisk om det at være en del af en konkret forening og lave frivilligt arbejde heri. For det andet diskuterer vi generelle tematikker og problematikker på tværs af både de fem portrætter og det samlede undersøgelsesmateriale.

4.1 Fem portrætter af unge i frivilligt arbejde

Portrætterne fra hver af de fem foreninger er inddraget med henblik på at diskutere særligt tre relevante forhold: For det første handler analysen om unges begrundelser og motivation for at deltage i frivilligt arbejde. Som vi skal se i det følgende, varierer de unges deltagelsesbaner i foreningerne. Når de unge fortæller om den tid, de har været i foreningen, kan de fortælle om meget varierende niveauer af deltagelse og involvering i foreningsarbejdet. Hvordan kan vi forklare og forstå de unges skiftende valg af deltagelse i frivilligt arbejde, og hvilken betydning har deres deltagelse i andre sociale sammenhænge i dette perspektiv? For det andet vil vi diskutere, hvilken betydning foreningsvilkårene og kulturen i foreningen har for de unges deltagelse i frivilligt arbejde. For det tredje ønsker vi at belyse, hvilke kompetencer de unge opnår i forbindelse med det frivillige foreningsarbejde. Et relevant spørgsmål er, om de unge, der deltager i den forpligtende og involverende del af foreningsarbejdet, faktisk lærer noget andet (og mere?) end de menige medlemmer?

4.1.1. Line: Den engagerede unge leder

Line er 25 år og har været medlem af Vesterbro Rulleskøjteklub (VRK) i 2 år. Hun er meget aktiv som frivillig leder. Hun har en merkantil uddannelsesbaggrund, og hun arbejder i en større halvoffentlig virksomhed.

Indgang til forening via arbejdspladsen

Hun har løbet på rulleskøjter i mange år og havde længe gerne villet være med i en forening, inden hun blev medlem. Hun troede blot ikke, at der fandtes nogen rulleskøjteforening, førend en kollega fortalte hende om VRK. Efter at have deltaget i fredagsrulletræningen på begynderniveau blev hun kontaktet af en fra speedafdelingen, som inviterede hende til deltage i speedrullernes træning, da hun så ud til at kunne løbe stærkt på rulleskøjter.

Ved speedrulletræningen oplevede hun, at der blev taget godt imod hende, og hun fandt sig hurtigt godt til rette i det sociale fællesskab. Siden hun blev aktiv i foreningen, har hun deltaget i næsten al slags træning i klubben, og hun forsøger at komme til så meget træning som overhovedet muligt. At hun har det godt med at være en del af det sociale fællesskab i foreningen, betyder meget for hendes engagement. Hun kan godt lide miljøet i foreningen, og hun oplever, at hun nemt kan identificere sig med de andre aktive medlemmer. De fleste medlemmer har en befriende let måde at se tilværelsen på. Mange af dem, hun bruger mest tid sammen med i foreningen, har eller er i gang med at tage en længerevarende uddannelse. Det sociale fællesskab, hun er en del af, rækker også ud over rulleskøjte-træningen ved, at de f.eks. tager i biografen sammen og er med til hinandens fester. Line fortæller, at det at være med i aktiviteter og foreningslivet i VRK spiller en stor rolle i hendes liv.

Frivilligt foreningsarbejde bygger på engagement og interesse

I speedafdelingen oplever Line, at det er nemt at få andre medlemmer med på en god idé eller en aktivitet. Man kan bare sende en mail til en af de andre, som har samme interesse som en selv, fortæller hun. Som medlem har man nem adgang til at iværksætte nye aktiviteter. Siden hun blev medlem, er hun blevet mere og mere aktiv i foreningen. I begyndelsen kom hun bare med en masse forslag til aktiviteter og initiativer. Men hun er nu blevet medlem af det udvalg, der står for driften af speedrulleafdelingen. At være medlem af udvalget har bekræftet hende i, at VRK er en forening, hvor der er plads til at lave det, man har lyst til:

I starten der blev jeg bare indlemmet i nogle arrangementer – eller jeg stod for noget træning nogle gange. Så tænkte jeg: ‘Jeg synes det kunne være godt at få lavet nogle nøgleringe, hvor der står VRK på.’ Så lavede jeg det projekt. Så jeg kom med i speedudvalget, fordi jeg blev ved med at med at sige: ‘Skal vi ikke gøre det, skal vi ikke gøre det?’ Og der har jeg været med til at arrangere diverse ting. I VRK er der plads til alt det, man vil gøre. Man kan være almindeligt medlem og bare komme til træning, og man kan bestemme. Man kan få rigtig meget indflydelse.

Line peger her på det interessante forhold, at der er flere måder at være medlem af VRK på. Det er muligt udelukkende at være aktiv idrætsudøver, hvor man bare deltager i træningen og i øvrigt ikke forpligter sig på foreningsfællesskabet (jf. portrættet af Maja i kapitel 3, der illustrerer dette forhold). Men er man som Line interesseret i at have indflydelse på aktivitetsudbudet og livet i foreningen, så oplever hun, at der er en nem adgang hertil. Det kræver bare, at man er engageret.

Få formelle udvalgmøder

– “Fordi vi gerne vil rulle i stedet for at lave møder”

I speedudvalget holder de få møder. Frem for at holde møder foretrækker de at kommunikere meget per e-mail. Nogle gange mødes de til træning, hvor de holder korte uformelle møder. På et spørgsmål om, hvorfor de ikke holder flere end to formelle møder om året, svarer Line: “Fordi vi gerne vil rulle i stedet for at lave møder”.

Line fortæller, at hendes medlemskab af udvalget og de opgaver, der følger, netop ikke har haft nogen negativ effekt på hendes muligheder for selv at være aktiv rulleskøjteløber, som hun prioriterer højt. Ud over at være medlem af speedudvalget har Line påtaget sig ansvaret for at vedligeholde og opdatere klubbens hjemmeside. Hun fortæller, at hun dagligt er på hjemmesiden enten for at opdatere den eller for at se, om andre har lagt nyheder og arrangementer på.

Det frivillige arbejde i forhold til arbejdslivet

Line synes, det er interessant at være medinvolveret i foreningens frivillige arbejde og være med til at igangsætte aktiviteter. Det er vigtigt for hendes engagement i det frivillige foreningsarbejde, at hun selv oplever et udbytte af sit engagement, og at det foreningsansvar, hun påtager sig, værdsættes

og opleves som betydningsfuldt af medlemmer og andre frivillige ledere. Line synes udbyttet af hendes aktive indsats i foreningen adskiller sig fra det at være aktiv andre steder, f.eks. hendes arbejde:

Selvom man nogle gange på arbejde skal organisere nogle ting, så er det jo ikke noget man brænder for. At lave noget rulleskøjterelateret, hvor man ved, at hvis man gør en indsats her, så kan man måske selv få nogle bedre forhold, så kan man måske få et løb op at stå i Danmark. Så bygger man selv noget op, i stedet for bare at være en brik af det som sker.

Line oplever, at hun gennem det frivillige arbejde kan være med til at præge foreningen betydeligt, og at hun har mulighed for at iværksætte helt nye aktiviteter. At være med i rulleskøjteklubben og livet omkring den er den vigtigste sociale aktivitet i hendes liv for øjeblikket. Hun synes, det er udfordrende at have mulighed for at påvirke rammerne omkring foreningen, og hun har det godt med at se ting vokse og blive ført ud i livet. Line kunne sagtens forestille sig, at det at arrangere aktiviteter i forbindelse med rulleskøjteløb kunne fylde endnu mere i hendes liv. Hvis det var muligt, ville hun gerne gøre det frivillige arbejde til et erhvervsarbejde.

Brugen af Internet letter arbejdet som frivillig

Et af de tiltag, Line har taget initiativ til, er oprettelse af et styrke- og koordinationstræningshold i foreningen. Hun beskriver arbejdet med at få ført dette initiativ ud således:

Jeg spurgte lidt rundt omkring: 'Synes I det er en god idé? Tror I der er nogle, der vil komme?' Og så sagde de: 'Ja, bare gør det!' Og så ringede jeg til FOS [Folkeoplysningssekretariatet i Københavns Kommune, red.], og spurgte efter nogle lokaler. Og så fik jeg tildelt nogle. Så sætter man det bare på nettet, og så skal jeg bare troppe op og vise de der øvelser.

Hun mener, at hendes oplevelser i forbindelse med opstarten af styrke- og koordinationstræningen i foreningen, er meget sigende for livet og kulturen i foreningen. "Hvis der er nogen der synes, der er et eller andet, der mangler, jamen så laver de det selv".

At de i foreningen bruger Internettet som kommunikationsmiddel gør, at hendes arbejde som frivillig leder bliver nemmere. Hvis nogen på holdet vil melde afbud til træning, kan de gøre det på nettet. Hvis hun på hjemmesiden inden træningen kan se, at der ikke er nok tilmeldte, kan hun nemt aflyse ved at sende en e-mail til de resterende. Ved indberetning til kommunen om deltagerfremmødet printer hun bare oversigten over de tilmeldte ud og indsender den til Folkeoplysningssekretariatet. Line oplever, at den udbredte brug af Internet og e-mails skaber en mere fleksibel struktur og gør meget af det frivillige arbejde lettere.

Opsamling: Hvad kan vi lære af Lines historie?

For Line har det stor betydning for hendes foreningsdeltagelse og -engagement, at hun er del af et fællesskab med en åben og imødekommende kultur, hvori man deler en ligefrem tilgang til foreningsarbejdet og livet i øvrigt. Hun oplever, at hun har meget tilfælles med de andre frivillige ledere i foreningen. Hendes fortælling peger på, at det kan være vigtigt for unges motivation for at engagere sig, at de kan identificere sig med de andre frivillige ledere. Ligesom det er vigtigt, at man føler sig velkommen i det sociale fællesskab omkring foreningen og dens frivillige arbejde.

Line fremhæver, at det er nemt at involvere sig i foreningen. Det er hendes indtryk, at de initiativer og idéer, hun fremsætter, bliver positivt modtaget, hvilket synes at styrke hendes vilje til at engagere sig. Dertil kommer, at der er meget lidt bureaukrati forbundet med at skulle have forslag og aktiviteter godkendt. Hendes fortælling peger på, at unges motivation for at involvere sig hænger sammen, med hvilke muligheder de oplever for at udvikle foreningen og udvide dens aktiviteter på de områder, de finder interessante. Lines fortælling indikerer, at det for unge kan være motiverende, hvis de selv kan se et udbytte af deres deltagelse og iværksættelse af aktiviteter – at det f.eks. som aktiv rulleskøjteudøver også kommer én selv til gode.

Line oplever, at hendes frivillige arbejde i foreningen betyder mere for hende end hendes professionelle arbejde. Hun fremhæver især, at hun kan se sig selv i det, hun laver i foreningen, og at det gør en forskel, hvilket kan være sværere på hendes arbejdsplads. Lines fortælling viser dermed, at det for unge netop er en motivationsfaktor for frivilligt foreningsarbejde, hvis de oplever, at det er deres engagement og interesser, der er udgangspunktet. At det netop er frivilligt.

4.1.2. Laurits: Den sårbare unge leder

Laurits er 19 år og bor hjemme hos sine forældre i Y-by, en mindre stationsby. Han går på en gymnasial ungdomsuddannelse. Lauritz er formand for den lokale kristelige forening KFUM og KFUK i Y-by. Efter endt ungdomsuddannelse vil Lauritz gerne tjene nogle penge, så han kan komme ud og rejse sammen med nogle venner.

Meldt ind i foreningen af sine forældre

Laurits blev meldt ind i KFUM/K, da han var seks-syv år gammel, hvor hans forældre tilmeldte ham foreningens kristne børnearbejde. Han har været medlem siden. Hans tilknytning til foreningen var dog begrænset i de to år, hvor han gik på en kristen efterskole. Når han var hjemme på weekend eller i ferierne, var han af og til på besøg i foreningen til forskellige arrangementer. Han fortæller om sin tilknytning til foreningen i den periode:

Altså, der var nogle arrangementer, hvor de holdt kontakt med os. Det var fint nok. Det gør da, at det er nemmere at komme tilbage igen. Fordi man har lidt fornemmelse af, hvordan det stadigvæk er hernede. Jeg savnede ikke specielt at være her, fordi det var godt at være på efterskolen. Det var rigtig, rigtig godt. Så det kørte bare derudaf, men det var fint nok at komme tilbage igen.

Invitationen til at deltage i foreningens aktiviteter, selvom han ikke havde mulighed for at komme fast i foreningen, har for Laurits betydet, at det har været nemmere at vende tilbage til foreningen. Laurits fortæller, at han oplevede det positivt at blive inviteret til arrangementerne, og han fremhæver, at foreningen tilsyneladende gjorde sig anstrengelser for, at han skulle fastholde sin tilknytning, selvom han havde sin daglige gang på efterskolen. Laurits oplevede ikke foreningens henvendelser som anmassende, men snarere som et tilbud, han var glad for at kunne benytte sig af, når han i weekender og ferier var hjemme fra efterskolen.

Usikkerheden over for det frivillige lederarbejde

Da Laurits kom hjem fra efterskole, fik han job 'i huset' hos en lokal familie på en gård uden for Y-by, hvor han passede børn. Samtidig blev han aktiv i foreningen igen. Her blev han spurgt, om han ville være leder for

medlemsgruppen af unge kristne mellem 11-15 år. Laurits takkede ja og blev sammen med to jævnaldrende ledere for gruppen, selvom han følte usikkerhed over for udfordringerne som ny leder:

Det var lidt svært. På en måde blev man kastet lidt ud i, at man skulle til at holde afslutning og indledning og sådan noget. Og man skulle til at hjælpe med at stå for aftenerne og bestemme, hvordan det næste halvårsprogram skulle være. Og nogle gange så kunne det godt blive for meget. Så syntes man: Arg, det bliver jeg nok ikke så god til, eller at man ikke rigtigt kunne overkomme det.

Laurits oplevede, at han var nødsaget til at holde sig til det, han vidste var vigtigt i henhold til foreningens formål og virke, nemlig den kulturelle overlevering af religiøse budskaber i den form, han selv havde stiftet bekendtskab med. For Laurits var det vigtigere, at de budskaber, han var med til at viderebringe, havde det rigtige indhold i forhold til det kristne budskab, end at formen var udfordrende og nyskabende.

Men efterhånden har han forsøgt sig med i højere grad at tage udgangspunkt i deltagergruppen og deres interesser. Sammen med de andre ledere har han flere gange forsøgt at få gruppen til at komme med forslag til aktiviteter og indhold til møderne. Laurits beklager imidlertid, at der fra de yngre medlemmer ikke kom nogen anmodning om fornyelse eller andre generelle forslag. Han havde håbet på, at der kom 'bare et eller andet' fra de yngre. Han ville gerne have haft konstruktiv respons på sin indsats, men de yngre medlemmer synes ikke at honorere denne forventning. Han føler sig meget udsat, når han ikke bliver bekræftet i det, han gør, og det er vanskeligt for ham ikke at modtage nogen tilbagemeldinger. Det gør det uklart for ham, hvilken værdi hans frivillige arbejde har for de unge.

For Laurits har det stor betydning, hvorledes de yngre medlemmer oplever ham samt de aktiviteter, han og de andre ledere sætter i gang. Med beklagelse må han dog erkende, at medlemmerne ikke umiddelbart honorerer forventningen om respons.

Formandshvervet

Da Laurits havde været medlem af bestyrelsen ét år, blev han spurgt, om han ikke havde lyst til at være formand for foreningen. Han har taget imod bestyrelsens opfordring, og Laurits sætter en ære i at være formand. Han

vil gerne være en god formand, og han synes foreningens mål og virke er vigtigt. Hans familiemæssige baggrund gør, at han umiddelbart oplever det naturligt at træde ind i foreningen som leder. Laurits' fætter har tidligere været leder af foreningen. Han oplever, at hans fætter havde været en rigtig god og aktiv formand. Det har på den ene side været en styrke for ham, idet hjælp og råd til arbejdsopgaverne som formand har været tilgængelige. På den anden side har det også nogle gange kunnet føles som et åg på hans skuldre og svært at leve op til. Laurits lægger stor vægt på selv at (be)vise, at han er kvalificeret til at varetage opgaven som formand. Nogle gange har Laurits bevidst undladt at spørge sin fætter til råds, selvom det måske kunne have gjort tingene nemmere. Det begrundes han således: "Jamen, det var måske også noget med at vise, at man kan godt selv. At man gerne ville vise, at det kan jeg godt klare, det her. Og på en måde få en slags accept".

Således står Laurits i en paradoksal situation, fordi han på den anden side ønsker at fremstå som en person, der er i stand til at varetage jobbet som formand selvstændigt, uden nødvendigvis at spørge sin fætter til råds. Han ønsker at vise for sig selv og sine omgivelser, at han kan bestride dette frivillige hverv på egen hånd. Han tager sit ansvar som formand seriøst og tillægger det stor betydning, at han kan træde ud af sin fætters skygge.

Grundlæggende er Laurits glad for, at det er de unge selv, der styrer foreningen. Samtidig giver han udtryk for, at han indimellem savner en ældre og erfaren leder til at inspirere og til at sørge for de grundlæggende forhold i foreningen. Laurits oplever også, at foreningen mangler en rød tråd til det lokale kristne voksenalder. Det ville give ham en større sikkerhed for, at han som formand kan medvirke til at videreføre foreningen, således at den bevarer det kristne fokus.

Opsamling: Hvad kan vi lære af Laurits' historie?

For Laurits har det været naturligt at være medlem af den kristne forening. Han blev meldt ind som barn, og hans familie er stærkt engageret i det lokale kristne fællesskab. Hans fortælling viser, at unge, der har familiære relationer til en forening, kan opleve det som fuldstændig naturligt at engagere sig aktivt. Laurits identificerer sig med foreningens værdier og oplever, at de er værdifulde at formidle videre. Det er en central motivation for at blive leder i foreningen.

Laurits fortælling peger på, at det for unge kan have en betydning for deres vedvarende medlemskab og deltagelse, hvis der fra foreningens side vises interesse for deres person. Det havde betydning for Laurits' fastholdelse i foreningen, at han under sit efterskoleophold blev inviteret til at deltage i forskellige arrangementer.

Men selv om Laurits er forankret i den kristne tro og identificerer sig med foreningens værdier, er han alligevel usikker over for, hvordan han skal gribe lederarbejdet an. For Laurits er det både vigtigt, at hans frivillige foreningsarbejde indholdsmæssigt kan leve op til foreningens værdigrundlag, og at de unge deltagere oplever hans arbejde som væsentligt og betydningsfuldt. Han savner en respons, hvilket er med til at skabe usikkerhed i forhold til, hvordan hans lederarbejde opleves.

Endelig peger hans fortælling ganske interessant på, at det ikke altid opleves som en fordel at være leder i en forening, hvor ens familie også er eller har været ledere. Det kan også føles vanskeligt at finde plads til sin egen måde at gøre tingene på.

4.1.3. Lars: Den pligttopfyldende unge leder

Lars er 23 år gammel og bor i Brøndby. Han er leder i Brøndby IF. Lars er ved at uddanne sig til skolelærer, og han har idræt som linjefag. Han arbejder som vikar på en skole i kommunen.

Lars har spillet fodbold, siden han var 5 år. Som 14-årig blev han træner for et af de yngste hold i klubben. Han har været træner indtil sidste år, hvor han først blev leder og siden den øverste sportslige leder for en af børneafdelingerne. Som leder står han f.eks. med ansvaret for fordeling af og kontakt til trænere og holdledere, sæsonplanlægning af træningstider, kampe og stævner. Derudover varetager han en masse praktiske forhold samt kontakten til ungdomsafdelingens ledelse. Han spiller stadig selv fodbold i klubben på et af de sekundære seniorhold.

Rekrutteret som træner som 14-årig

Lars fortæller, at det var en smule tilfældigt, at han blev træner for et af klubbens miniputhold, fordi de i forbindelse med et indendørsstævne manglede en træner: "Kan du ikke lige tage det hold? Træneren kan ikke komme. Flink som jeg var, så sagde jeg ja. Og så har jeg været træner siden".

Lars blev efterfølgende træner for holdet. I begyndelsen var der også en ansvarlig holdleder, men han stoppede efter to uger. For Lars var det en

stor udfordring at have ansvaret for at træne et hold i en alder af kun 14 år. Hans historie er heller ikke en normalbiografi for en træner i Brøndby IF, hvor de unge, der bliver trænere, som regel er mindst 17-18 år. Selv synes Lars, at man skal være ældre, før man bliver involveret som træner, fordi det kan være svært at sætte sig igennem over for forældregruppen. Lars oplever dog, at han har haft mange personer i klubben, som han har kunnet støtte sig til, hvis han har haft problemer. Han har især kunnet hente støtte hos sin far, der gennem en årrække har været og stadig er leder i klubben:

Min far har været leder herude siden jeg var fem. Så jeg har altid været med omkring dem og dømt fodboldkampe, når de havde brug for det og sådan noget. Og så var det en af mine gamle trænere, der var leder for den afdeling på det tidspunkt. Så jeg havde masser af støtte – bare ikke når jeg var til træning. Men rundt omkring.

I de år, Lars har været træner, har han taget en del uddannelse for at dygtiggøre sig. Han har gennemført flere af Dansk Boldspil-Unions (DBU) træneruddannelsesforløb, og han har været på interne trænerkurser i klubben. Han oplever, at det har kvalificeret ham som træner. Derudover har han lært meget ved at se, hvordan de andre trænere gør, og ved at snakke med dem om deres træning, spiltaktik og spillerpleje.

Indgangen til det frivillige lederarbejde: Opfordret af klubbens ledelse

Lars har været glad for at være træner, men har ikke længere tid til det efter, at han er blevet øverste leder for en af klubbens afdelinger. Det var ikke hans egen idé at blive leder i stedet for at være træner, men derimod et ønske fra ungdomsafdelingens ledelse:

Det startede forrige efterår, da der skulle lægges planer for det kommende år. Da kom de og spurgte, om jeg ikke kunne tænke mig det. Jeg havde egentlig søgt – jeg har været førsteholdstræner i seks år – at få førsteholdet, årgangen ældre. Der fik jeg at vide, at de hellere ville bruge mig som afdelingsleder. Den tænkte jeg godt nok over længe. Men så blev jeg afdelingsleder for en ny sportslig leder. Og så i år valgte han så at flytte op til nogle, der er ældre, så blev jeg som naturlig aftager sportslig

leder i år. Lidt for tidligt synes jeg selv. Jeg synes måske, at jeg lige skulle have haft et par år til at lugte lidt mere til snavsmuldet i manegen.

Arbejdet som frivillig leder kræver, at Lars er nede i klubben næsten hver dag. Det er et stort arbejde at være leder for en afdeling med 100 børn, både hvad angår samarbejde med trænere og holdledere for de enkelte hold og kontakt til forældre. Dertil kommer kampe og stævner samt en række weekendture med børnene i løbet af året. Det kan nogle gange godt være en udfordring for Lars at få alle aftaler til at balancere.

Selvom det er tidskrævende, så sætter Lars pris på at være leder. Han oplever, at der er et godt samarbejde mellem lederne og trænere i klubben, hvor der dels er få konflikter, dels er muligt at lære af hinanden. At han selv er blevet leder, har medvirket til at ændre hans syn på klubbens ledelse, da han nu kan se, hvor meget frivilligt arbejde de lægger i klubben:

Jeg synes måske lederne er bedre til at overholde aftaler end trænere. Og det på trods af, at lederne altså har pænt meget om ørerne. Jeg har godt nok tit som træner sagt: 'Hold kæft, mand, hvad laver den leder? Hvad fanden er det, der foregår deroppe?' Så kom jeg selv herop – nu ved jeg godt, hvad der foregår. Nu kan jeg godt sidde og ryste på hovedet af, hvad man selv har tænkt nogle gange. Og så har jeg jo heller ikke den familieforpligtelse, mange af de andre ledere har.

Tordenskjolds soldater & børn

For Lars har det været naturligt at indgå i det frivillige lederarbejde, fordi han så at sige er opflasket med det. Hans far har i hele hans barndom været frivillig leder i klubben. Det har oplagt været en styrke for Lars som frivillig træner og leder, at han i forvejen kendte de fleste af de andre ledere og desuden har kunnet rådføre sig med sin far:

Jeg har jo kendt alle i fodboldklubben hele mit liv. Jeg kender alle traditionerne i fodboldklubben. Jeg ved et eller andet sted, hvordan tingene fungerer, og jeg er ikke bleg for at spørge, og jeg ved, hvem jeg skal spørge. Hvor at hvis du skal være leder i klubben, så skal du nok have haft et par år som træner først, hvor du lige lærer tingene at kende.

Lars' fortælling peger på, at det kan være naturligt at blive involveret i frivilligt arbejde, hvor man allerede kender omgangsformerne og foreningskulturen. Det gør det også meget nemmere at begå sig i foreningen. Lars kan da også fortælle, at Brøndby IF er en klub, hvor mange af de frivillige kommer fra de samme familier og har været aktive i det frivillige arbejde i en årrække. Lars oplever dog ikke, at det kun er Tordenskjolds soldater, klubben er interesseret i som frivillige:

Jeg tror at alle bliver taget imod med kyshånd. Det sker tit, at det er nogen, der har forbindelse til nogle andre i klubben. Men sådan tror jeg, at det er alle steder: 'Han kunne godt tænke sig at blive træner. Haps! Lad os få fat i ham.' I min egen afdeling har jeg tre af mine rigtige gode kammerater, der er trænere nu, fordi de kom til at sige ja på et forkert tidspunkt. Eller på det rigtige tidspunkt alt efter hvordan man nu vil formulere det.

Men det er naturligt, at rekrutteringen sker gennem de netværk og kontakter, som de frivillige ledere har.

Sammenhæng mellem det frivillige arbejde og studie

Lars er ved at uddanne sig til skolelærer. Hans uddannelsesvalg hænger blandt andet sammen med, at han gennem trænerarbejdet har fundet ud af, at han er god til at omgås børn, og at han godt kan lide at lære dem noget. Lars oplever også, at han har kunnet bruge de erfaringer og den viden, han har tilegnet sig som træner, i læreruddannelsen. Omvendt kan han bruge meget af uddannelsens pædagogiske og faglige viden som træner og leder. For Lars kan det dog nogle gange være svært at forene det at læse til skolelærer med den store mængde frivillige arbejde:

Det er svært. Der er nogle gange, hvor jeg må sige: 'Det duer altså ikke i dag. Jeg bliver nødt til at lave nogle opgaver'. Det er der så heldigvis også forståelse for hele vejen igennem – både hos mine trænere og de andre ledere – hvis jeg har en hård periode. Det er vigtigere med min skole, end det er med fodboldklubben – nogle gange i hvert fald.

Lars ser det som positivt, at der bliver taget hensyn, hvis han har mange opgaver på sit studium. Men han oplever også, at det kan være vanskeligt at prioritere mellem hans uddannelse og det frivillige arbejde.

Foreningsarbejdet giver identitet og sociale netværk

Klubben og det frivillige arbejde har en meget stor betydning for Lars, som han nødt vil miste. Han har gennem sin tilknytning til og identifikation med klubben fået et stort socialt netværk, som han værdsætter højt. For Lars fungerer klubben som et godt sted for at skabe sociale relationer og netværk med andre unge blandt andet i kraft af, at det er en storklub med et stort opland:

Jeg synes det er et godt sted at skabe sociale netværk rundt omkring. Især fordi vi er sådan en stor klub kommer der mange fra alle mulige steder. Jeg havde nær sagt hele Sjælland. Her er jo mange rundt omkring fra. Elitespillere fra andre klubber på hele Vestegnen i hvert fald. Og jeg synes, at det er dejligt, at hvis du kommer til Ishøj, jamen, så møder du lige en, du kender. Eller du kommer til Greve og så kan du også lige støde ind i en. Og er man blevet venner med folk dernede fra og tager til fester med dem, så møder du måske nogle andre. Så det synes jeg generelt er meget fedt. Men det er selvfølgelig også, fordi det er en storklub. Hvis du spillede i lille lokal klub ude i Brøndbyøster, så kommer der ikke så mange udefra. Jeg synes det er en god måde at møde mennesker på.

Lars' fortælling peger på, at tilhørsforholdet til klubben kan være med til at tilbyde et socialt netværk og kontakter også uden for fodboldbanen. Det er en af grundene til, at han gerne vil fortsætte med at være leder i klubben, selvom det kan være svært at finde tiden til det. Lars er en af de få unge, der ikke er afvisende over for at ville involvere sig i det mere forpligtende og formelle frivillige arbejde. På spørgsmålet, om han kunne tænke sig at deltage i bestyrelsesarbejdet i klubben, svarer han, at han først vil færdiggøre sit studium, men at det på sigt er en mulighed.

Opsamling: Hvad kan vi lære af Lars' historie?

Lars er et eksempel på en ung, der lægger et stort engagement i det forpligtende frivillige arbejde. Han er en af de unge, der ofte efterlyses og anses

som en meget sjælden ressource i foreningslivet i dag. Men det frivillige lederarbejde har også været en naturlig del af hans opvækst, da hans far gennem hele hans barndom har været leder i klubben. Lars' fortælling peger på, at unge, der har forældre, som er eller har været foreningsledere, har særlige forudsætninger for at blive frivillige ledere, da de har et forhåndskendskab til foreningens traditioner, kultur og sociale netværk. Derfor var det også oplagt fra foreningens side at spørge Lars, om han ville påtage sig frivillige arbejdsopgaver.

Omvendt peger Lars' fortælling også på, at det for et ganske almindeligt ungt foreningsmedlem måske kan være svært at blive frivillig leder. Lars fortæller, hvor fordelagtigt det har været at kende alle lederne i foreningen, hvordan den fungerer, hvilke traditioner der gør sig gældende, og hvem han skal henvende sig til, hvis der er et problem. Man kan omvendt forestille sig, hvordan det ville opleves, hvis der var et *ikke* foran alle udsagnene. Er grundpræmisserne for at blive frivillig, at man i forvejen har kendskab til traditionerne, foreningskulturen og kontakterne via de sociale netværk, så er det ikke så mærkværdigt, at visse foreninger oplever lederrekrutteringskrise.

Det er interessant, at Lars i vidt omfang beskriver, at hans involvering i det frivillige arbejde er sket på foranledning af andre end ham selv. Hans involvering som træner skete som følge af en spontant opstået mangel på en træner. Det lederhverv, han har i dag, har han til trods for, at han egentlig havde forestillet sig et andet frivilligt arbejde i foreningen. Det viser, at det i høj grad er foreningens ledelse, der udpeger, hvilke unge de finder egnede og til hvilke opgaver. Det peger på, at man skal være villig til at acceptere dette, hvis man vil være frivillig i foreningen, og det er nok ikke alle unge, der er det.

Lars peger i sin fortælling på, at det er vigtigt for ham, at han lærer noget af sit frivillige arbejde. For det første lægger han vægt på, at han er blevet en bedre træner ved at have været omgivet af ældre og mere erfarne trænere og ledere end ham selv og ved at have deltaget i trænerkurser. For det andet har den erfaring, han har opnået som træner i at lede og undervise børn, haft betydning for hans valg om at læse til skolelærer. Det gensidige samspil mellem det, han lærer ved det frivillige arbejde og gennem sit studium, ser han som en styrke. Det skaber sammenhæng i hans interesser, selvom det kan være svært at få tid til at passe begge dele. Det ser dog

ud til at være positivt for Lars' frivillige engagement, at han oplever en accept af, at han i perioder er nødt til at prioritere sit studium.

4.1.4. Lasse: Den egen-orienterede leder

Lasse er 25 år og bor i Roskilde. Han er med i Råstof Roskildes bestyrelse. Han har været medlem af foreningen i cirka 2 år. Lasse har de sidste år arbejdet deltid som pædagogmedhjælper. Han har tidligere været i lære som håndværker. Han øver to gange om ugen med sit band i foreningens øvelokaler.

Musikken i centrum – at ville leve en drøm ud

Lasse giver udtryk for, at han prioriterer musikken over alt andet i sit liv. Han drømmer om at få succes med det band, han spiller i, så de kan komme til at leve af at spille musik. Det er en drøm, han føler sig nødsaget til at leve ud, inden han kan starte på andet i livet. At ville leve sin drøm ud kræver for ham 100 procents fokusering på musikken. Arbejde fylder ikke meget i hans liv, men deltidsjobbet giver ham det økonomiske grundlag, der gør det muligt at fokusere på musikken, selvom pengene en gang imellem er små.

Lasse har af flere omgange boet sammen med forskellige kærester. Han fortæller, at forholdene alle er gået i vasken, fordi hans kærester ikke har villet affinde sig med at blive prioriteret lavere end musikken. Derfor lever han nu alene, hvilket han godt kan affinde sig med, som han fortæller det:

Jeg har mistet mange kærester på 'Det der pjat!' Men sådan har jeg det bare, at det er måske bedre på den måde, ikke. Og jeg har en drøm og kan de ikke leve med den: Jamen, så er det bare ærgerligt.

Lasse oplever det som tidskrævende at være med i bandet. Ud over at øve med bandet to gange om ugen, laver de, i forsøg på at få job på spillestederne, meget arbejde ved siden af, f.eks. grafisk arbejde på demo-cd'er og plakater. Det kan nogle gange føles som hårdt arbejde, men det er nødvendigt, hvis de skal slå igennem med deres musik.

Bandet er et socialt fællesskab på godt og ondt

Lasse oplever, at han i bandet er del af et socialt fællesskab. Det betyder meget internt i bandet, at de har det sjovt sammen om musikken. Derfor

kan det lade sig gøre at integrere meget forskellige mennesker omkring det samme musikalske mål. Lasse beskriver livet i bandet således:

Jamen, vi har jo både vores op- og nedture, men i det store og hele er det jo sjovt. Vi kan godt stå og hakke lidt på hinanden i øvelokalet, men det skal man, tror jeg, for at kunne nå frem til en eller anden god ting. For vi er fem vidt forskellige mennesker. Men når vi er sammen om vores musik, jamen, så kører det bare.

For Lasse er det sociale liv vigtigt for hans engagement i bandet. Han lægger imidlertid ikke skjul på, at de i bandet har en række uenigheder om deres musiske udtryk, men han betragter det ikke som noget direkte negativt. Deres fælles mål og glæde ved musikken overskygger diverse interne uenigheder.

Min allerstørste drøm i hele verden det er, at jeg havde tjent penge nok med musikken sådan, at jeg bare kunne gå ud og få et deltidsjob for at holde mig i gang med det. Når jeg engang er stoppet. Men det er svært at sige, fordi det kan også være, der åbner sig nogle andre døre inden for musikken, når man er færdig med det her projekt, vi har gang i nu. Så det er jo slet ikke til at sige. Men jeg håber allermost på, at det skal være omkring musik resten af mit liv. På en eller anden måde at kunne leve af det.

Lasse fortæller om bandets mål og aktiviteter som et 'projekt', og han har en afklaret holdning til, at engagementet i bandet er en del af hans 'ungdomstid'. For Lasse fylder musikken og livet omkring den så meget, at han ikke kan forestille sig, at det kan forenes med andre sociale forpligtigelser. Denne del af hans liv må vente, indtil hans drømme om bandets succes er forsøgt realiseret.

Frivillig for at få bedre forhold

Det var muligheden for at få adgang til øvelokalerne som bruger med et band, der var den primære årsag til, at Lasse oprindeligt meldte sig ind i foreningen. Lasse vælger imidlertid at involvere sig i det længerevarende og mere forpligtende frivillige arbejde i bestyrelsen. Han ville gerne gøre en indsats for øvelokaleforeningen, som han oplevede, at ledelsen havde

forsømt i deres arbejde med at etablere et lokalt spillested/ungdomskulturhus. Det, følte han, gik ud over informationen til de menige øvelokalebrugere. Efter kort tid i foreningen stillede han derfor op til bestyrelsen med et ønske om at opnå indflydelse på disse forhold:

Vi kunne godt tænke os at komme ind og have indflydelse på nogle ting. Vi følte, at vi måske kunne få det lidt bedre i øvelokalerne og få lavet om på nogle ting. For vi syntes, at de gamle var kørt lidt døde og kørt lidt fast. Vi har manglet information og sådan nogle ting. Så nu skal der noget nyt blod til, hvor vi tænker: Okay, så må vi prøve selv at komme ind og prøve at få det til at køre bedre.

Lasse blev valgt. Han er efterhånden blevet involveret i meget andet af foreningens arbejde ud over forholdene omkring øvelokalerne. I den tid, han har været med i bestyrelsen, har han været med til at planlægge og afvikle en del større musik- og kulturarrangementer. Han oplever, at de erfarne i bestyrelsen har givet ham og de andre nye rimeligt frie tøjler til at prøve kræfter med deres idéer, mens han til de større projekter har været glad for at kunne nøjes med at være 'lidt med på hjul'. Som noget af det største har Lasse prøvet at have ansvaret for et større arrangement på Roskilde Festivalen. Det var ekstremt hårdt, men han var glad for sliddet. Han oplever, at det giver en masse lærerige erfaringer at skabe denne slags aktiviteter: "Det er sjovt, synes jeg, altså at være med til at arrangere, selvom det er hårdt. Bagefter sætter man sig ned og siger: Okay, det var sgu godt gået det der!"

Lasse oplever, at han lærer mange ting i processen, men mest af alt fremhæver han, at han har fået indblik i, hvordan mange ting kan gøres meget lettere, end han egentlig regnede med. Lasse har frem for alt fået afmystificeret nogle af sine forestillinger om, hvor vanskeligt det er at stable et arrangement på benene og ad den vej skrabe penge sammen til foreningen. Han har fået styrket både sin lyst til at arrangere og troen på, at det godt kan lade sig gøre.

Sammenfald mellem frivilligt arbejde og eget livsprojekt motiverer

Lasse oplever, at der er sammenhæng mellem foreningen og hans eget bands interesser, når han beskriver sin involvering i det forpligtende fore-

ningsarbejde. Om motivationen for at deltage i planlægningen af forskellige projektaktiviteter siger han:

Altså, lave nogle arrangementer, hvor vi kan tjene nogle penge til vores forening. Det er jo egentlig det det handler om, så det kan blive lidt større, og det kan blive lidt bedre og vi kan få nogle bedre faciliteter i øvelokalerne.

Det er ikke uden betydning for Lasses engagement, at han kan se, at andre før ham har arbejdet sig op i branchen ved at tage initiativ og yde en indsats:

Det er sjovt at være bag de der kulisser og være med til at arrangere. Man starter i det små, men så stille og roligt arbejder man sig op, sådan har vores formand også gjort det. Han er jo også startet helt nede, og nu er han jo en meget, meget vigtig person i hele det store danske musikliv.

Lasse kan identificere sig med de andre ledere i foreningen, der har haft lignende interesser, og han drager nytte af det kendskab, han igennem foreningsarbejdet opnår til musikverdenen.

Opsamling: Hvad kan vi lære af Lasses historie?

Lasse peger i sin fortælling på, at det er en bærende drivkraft for hans personlige engagement og involvering i foreningsrammerne, at han kan se sig selv og de positive effekter på forholdene for deres band i det foreningsarbejde og de aktiviteter, han involverer sig i.

Det er væsentligt at fremhæve, at Lasses motiver for at engagere sig i foreningen ikke er i modstrid med de dominerende sociale forventninger i foreningen. I foreningen søger man bevidst at anskueliggøre for medlemmerne, at man kan bruge foreningen som en rampe til afsæt for sit eget individuelle livs-/musikprojekt. Man forsøger at hjælpe medlemmer til at få øje på '*den gode grund*' til at være aktivt medlem af foreningen. Lasses fortælling peger på, at unges måske mere egen-orienterede motivation for at engagere sig i foreningsarbejde ikke udelukker, at deres frivillige arbejde også kommer andre til nytte. Men det peger på, at unge med en aktiv indstilling til at være foreningsdeltagere kan være motiveret af de forhold, de umiddelbart oplever har betydning for dem selv, og som de umiddelbart har interesse i at gøre noget ved og få indflydelse på. Endelig peger

hans fortælling på, at de umiddelbare interesser kan forandres gennem at blive involveret i foreningens arbejde og de (demokratiske) læreprocesser, han der deltager i.

4.1.5. Lotte: Den selvudviklings-orienterede unge leder

Lotte er 18 år og bor i Skjern hos sine forældre. Lotte er træner for to hold yngre gymnaster i Skjern GF. Selv dyrker hun gymnastik på foreningens Unge Mix-hold samt et elitehold i DGI-regi. Hun har dyrket gymnastik siden barndomsårene. Lotte læser HH på handelsskolen. Hun vil gerne have en læreplads i rejsebranchen. Hun ønsker at flytte til en større by og søger derfor læreplads i andre byer end Skjern:

Skjern er meget lille. Jeg tror, at jeg har flere muligheder i de større byer. Min gymnastik kunne jeg også godt tænke mig at få lidt bedre, end den er. Og det tror jeg, jeg har mulighed for dér. Jeg kender det hele, når jeg går til gymnastik hvert år. Jeg kender træneren, og jeg kender alle dem, der kommer og jeg kender den form for gymnastik. Det er ikke negativt ment, men jeg kunne godt tænke mig at prøve noget nyt.

Gymnastikken i centrum

Gymnastikken har en central placering i Lottes liv, og hun forventer, at hun vil blive ved med at være aktiv i en gymnastikforening i lang tid endnu. Lotte giver udtryk for, at muligheden for at dyrke sin gymnastik på et tilfredsstillende niveau og i gode rammer vil have stor indflydelse på, i hvilken by hun søger læreplads. I sin søgen efter en fremtidig læreplads bruger hun aktivt det, at hun har været træner. Hun er overbevist om, at det er en fordel, at hun gennem nogle år har været frivillig leder i en forening, da det viser, at man kan tage ansvar. Lotte fortæller også, at hun gerne vil involvere sig mere i det formelle foreningsarbejde. Men i øjeblikket oplever hun, at hendes skolearbejde tager for meget af hendes tid.

Det frivillige arbejde som træner

Lotte blev rekrutteret som træner, fordi hun er en dygtig gymnast. Hun begyndte med at være hjælpetræner for de yngste børn, hvilket hun erindrings som en rigtig sjov og blød overgang til det at stå med hele ansvaret selv, som hun gør nu. For Lotte havde det stor betydning, at hun som hjælpetræner havde støtte fra de mere etablerede trænere.

At Lotte sammen med en jævnaldrende pige er ansvarlig træner for to pigehold, skyldes, at de i foreningen manglede trænere til det ene hold, og Lotte besluttede derfor at tage et hold mere. Hun begrundes sit valg om at træne to hold således:

Foreningen har haft lidt trænermangel og så synes jeg, det ville være rigtig, rigtig synd, hvis det der hold skulle gå tabt. Jeg har selv gået på det hold, og det ville være rigtig synd, fordi det er den alder, man rigtig skal lære gymnastik. Det er 7.-10. klasse, hvor man rigtig kommer ud og viser, hvad man er god til. Jeg kunne se, hvis det var mig selv, der stod deroppe og mit gymnastikhold ikke blev til noget. Det ville være frygteligt. Så jeg har valgt at have to hold i år. Men det gør jeg ikke igen.

Lottes identifikation med de yngre gymnaster på holdet og evne til at sætte sig i deres sted har stor betydning for, at hun forpligter sig på yderligere frivilligt arbejde. Men hun oplever også, at der er for meget arbejde forbundet med at være træner for to hold på én gang. Om sin begrundelse for ikke at ville fortsætte med at træne to hold, siger hun videre:

Det er lidt stressende, fordi du skal være forberedt. Det er nok for meget, hvis man skal gøre meget ud af det, som jeg synes man skal gøre. Jeg kan selv se, hvis træneren hun er meget uforberedt, bare kommer og sætter noget musik på og siger: 'Nå, men så hopper og løber I bare – og så laver vi et eller andet.' Det skal være udfordrende, fordi det skal være sjovt at komme til gymnastik hver gang. Og der skal være noget nyt, det skal ikke bare være det samme. Hvis jeg kommer uforberedt, så kan de godt se, at det ikke er helt godt. Så det bliver man nødt til at være.

Identifikation med den gode træner

Lotte har klare forestillinger om, hvad en god træner er, og hvad hun selv som aktiv forventer af en træner. Hendes refleksioner over, hvad hun selv forventer af en træner, opstiller hun som mål for, hvad hun ønsker at præstere for de yngre medlemmer. Lottes indgangsvinkel til gymnastikken er præget af hendes forestilling om, at man skal tage gymnastikken seriøst, at man igennem sin gymnastikdeltagelse skal udvikle sig, og at det er det nye og udfordrende, der gør gymnastikken attraktiv. Disse forestillinger og forventninger overfører Lotte til sig selv. Hun spejler sin succes som træner i

de kriterier, hun selv har for en god træner, og som hun også forestiller sig, at de yngre gymnaster, hun er træner for, har. Hun ønsker at fremstå som en seriøs, kompetent og velforberedt træner over for de yngre gymnaster. Lotte oplever ikke, at hun kan slække på sine ambitioner, selvom hun synes, det er hårdt at forberede sig til to hold. Dertil tager hun gymnastikken for alvorligt.

Den positive respons fra deltagerne er motiverende

Lotte har det godt med trænergerningen. Hun kan lide at have indflydelse og nyder de udfordringer, det giver. Om sin motivation for at starte som træner siger hun:

Altså prøv lige at høre på mig, og det er mig, der bestemmer her, det har jeg altid godt kunnet lide. Og så har jeg godt kunnet lide det der med at lave gymnastik, og så tænkte jeg: 'Nå ja, men så må jeg jo også prøve at vise, at jeg kan give det videre!' Jeg får stillet den lyst til at få vist hvad jeg duer til. Jeg har lavet noget funk og sådan noget, det synes jeg er rigtig sjovt, og det kan jeg se, at det synes pigerne også.

Lotte bruger trænergerningen til at få afprøvet sine grænser for sin egen formåen. Det er afgørende for Lotte, at hun oplever, hun er god til at være træner. Hun oplever, at de yngre gymnaster anerkender hendes indsats, hvilket hun tillægger stor betydning. Hun interesserer sig ikke synderligt for de forventninger, foreningens ledelse eventuelt måtte have til hende. Hendes opmærksomhed er rettet mod hendes egen indre trang til at vise, hvad hun duer til, og mod den respons, hun direkte får fra de yngre gymnaster.

Mulighed for at tage initiativ til utraditionelle aktiviteter

Flere gange har Lotte taget initiativ til at arrangere aktiviteter ud over den sædvanlige træning for pigerne. Hun har overnattet i hallen med holdet, og selvom det er hårdt, har det været besværet værd. Har hun villet tage initiativ til noget særligt, er hun hver gang gået direkte til gymnastikafdelingens formand:

Jeg ringer tit til formanden, hvis der er noget. Hvis jeg godt kunne tænke mig, at vi skulle et eller andet. Så har hun nogle gange syntes, at det var

skøre idéer jeg fik. Men så når hun lige har tygget lidt på den, så har hun egentlig syntes det var en god idé.

For Lotte har det stor betydning for hendes engagement, at hun oplever, at der er lydhørhed og opbakning til hendes initiativer i foreningens ledelse. Lotte oplever det som en styrke, at hun har et så godt kendskab til foreningen og dens bestyrelse, at hun kan kontakte formanden med det samme, hvis hun har en god idé.

Opsamling: Hvad kan vi lære af Lottes historie?

I sin fortælling peger Lotte flere gange på, at hun i sit virke som træner ikke er båret af forpligtelse, forstået som et forsøg på at leve op til nogle kollektive værdier og normer i foreningen. I sin fortælling giver hun udtryk for, at hendes engagement er båret af en vilje til at afprøve sig selv og sine evner som træner. Hun får i forbindelse med sit trænerhverv udlevet et ønske om at udvikle sig og afprøve sine evner som underviser og igangsætter på et område, hun virkelig brænder for. Følelsen af at være i centrum og være i stand til at bestride denne position synes at bidrage positivt til hendes oplevelse af succes, og så øger det hendes selvtillid. Lotte kan lide sit ansvar, og hun har en fornemmelse af, at hun igennem sin trænerkarriere er blevet modnet til at forvalte dette ansvar. Lottes fortælling peger også på, at det er vigtigt for unge, at de mestrer det frivillige arbejde, de udfører, på en måde de selv kan stå inde for.

Lotte peger i sin fortælling på, at det er vigtigt for unge, at de oplever anerkendelse for deres frivillige arbejde. For det første tillægger hun det stor betydning, at hun igennem den direkte respons, som hun aflæser hos de yngre gymnaster ved træningen, bliver bekræftet i, at hun er en god træner. For det andet oplever hun, at foreningens øverste ledelse bakker op om hendes idéer og de aktiviteter, hun gerne vil lave. Hendes fortælling viser, at lydhørhed over for unges initiativer kan være motiverende for deres engagement.

Endelig er det interessant i Lottes fortælling, at hendes idrætsdeltagelse har en så central placering i hendes liv, at det i hendes overvejelser om at søge læreplads i en anden by tæller med, hvorvidt der vil være mulighed for at involvere sig aktivt i gymnastikken. Lotte peger også på, at hun oplever, at det frivillige arbejde som træner kvalificerer hende til arbejdsmarkedet, fordi hun har lært at stå med et ansvar for andre.

4.2 Analyse af unge og frivilligt arbejde

4.2.1. Læring og mobilitet

Som vi har set i de foregående portrætter, fylder spændingsfeltet mellem forpligtelse og ønsket om selvrealisering en del blandt de unge i frivilligt arbejde. Eller rettere: det synes at være en historisk realitet, at tidligere tiders vilje til og motivation for at *deltage* som frivillig ud fra en opfattelse af, at man som medlem af frivillige foreninger er forpligtet til det eller kunne se kollektive interesser heri, er under forandring. Intet tyder på at *opbakningen* til frivilligt arbejde er på retur, men motiverne for deltagelse synes ændrede. Især blandt unge frivillige kan man se en tendens til at deltage i frivilligt arbejde, fordi det giver mulighed for *personlig udfoldelse*, for at *lære nyt* og fordi man kan se denne indsats som et led i ens mulighed for *karriere*. En tendens, der bekræftes i nordisk frivillighedsforskning (jf. Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000 og Habermann 2000 og 2001).

I de inddragede biografier kommer lærings- og kompetenceelementet til udtryk som et centralt tema. Line, Lotte, Lars, Lasse og Laurits fremhæver alle muligheden for læring og selvudvikling som et væsentligt udbytte af deres deltagelse i det frivillige arbejde. De hæfter sig alle ved, at de igennem det frivillige arbejde har oplevet en personlig udvikling, og de tillægger det stor betydning, at det har været et væsentligt element af deres frivillige deltagelse. Det er gennemgående, at de fremhæver det at have fået ansvar som frivillige ledere som medvirkende til, at de har lært noget i forbindelse med det frivillige arbejde.

Ansvar forbindes med mulighed for udvikling. Ved at få ansvar oplever de, at foreningsdeltagelsen får et radikalt andet perspektiv end via deres deltagelse som menige medlemmer. Snarere end udførelsen af selve opgaverne fremhæves det ansvar, som er forbundet hermed, og evnen til at forvalte dette ansvar som medvirkende til en udbytterig deltagelse i det frivillige arbejde. Dette aspekt er med i Martins historie i kapitel 3 om hans mulighed for at få indflydelse og kunne engagere sig uden for den formelle del af det frivillige foreningsarbejde. Spørgsmålet er, om ansvar udelukkende skal gives formelt, eller om det i en forening kan praktiseres ved dagligt at opfordre unge til at deltage i frivilligt arbejde og ved at anerkende og værdsætte det arbejde, de så vælger at deltage i.

Line, Lars, Lotte og Lasse giver tillige udtryk for, at de oplever det som væsentligt, at de enten konkret har mærket eller forventer at komme til at

mærke, at deres foreningsarbejde kan have positiv indvirkning på deres karriere. De opererer med karrierefokuseringen enten som frivillige, i form af advancement inden for den frivillige forening eller i forbindelse med deres job og uddannelse. De fire synes at være orienterede imod, at deres foreningsdeltagelse i en eller anden form har en 'ekstern' effekt for dem, ud over den konkrete betydning deres deltagelse har for foreningen og dens øvrige medlemmer. Denne 'eksterne effekt' bliver af Line, Lotte, Lars og Lasse fremhævet som et element, der kan bidrage til mobilitet – at deltagelsen i det frivillige arbejde kan bidrage til en personlig udvikling, et udbytte de kan tage med sig som en kompetence med henblik på deltagelse i andre sociale sammenhænge. Deres fortællinger er interessante, da de peger på forhold, man også andre steder kan identificere, når man interviewer unge om deres begrundelse for deltagelse. Det sætter sig igennem som en kulturel tendens, at store grupper af unge i højere grad end tidligere primært ønsker at forpligte sig, hvis det, man forpligter sig på og beskæftiger sig med, bidrager til personlig udvikling og social mobilitet. Dette forhold er blandt andet beskrevet af ungdomsforskeren Camilla Hutters (Hutters 2001).

4.2.2. Individualiserede unge frivillige?

Inddragelsen af Line, Lasse og Lottes historier og fortællinger kan bidrage til at fortælle noget om betydningen af, at man også i foreningerne (og i særlig grad i frivillighedsperspektivet) oplever de sociale konsekvenser af de 'individualiserede unge' på nært hold. For de individualiserede unge er det et centralt kendetegn, at man ikke ønsker at tage del i et stykke arbejde, hvis ikke det bidrager til en identitetsdannelse og selvopfattelse, de kan stå inde for. Foreningerne er en del af en samtid i forandring, både hvad gælder holdninger/værdier og social indretning. Perioden fra 1980'erne har betydet voldsomme overordnede ændringer i vilkårene for det nutidige (og fremtidige) foreningsarbejde (Wollebæk og Selle 2002). Delvis nedbrydning af de kollektive orienteringer og værdier kommer til udtryk blandt unge og deres ændrede begrundelse for at udføre frivilligt arbejde samt den mening, de tilskriver dette arbejde.

For Lotte, Line og Lasse er det kendetegnede, at de giver udtryk for, at de brænder for det, de laver. De er drevet af deres muligheder for at påvirke foreningen og dens rammer, som de oplever dem på nært hold. Lotte, Line og Lasse fremhæver alle det element af deres frivillige arbejde, at de

igennem deres deltagelse har mulighed for at lave noget, de ikke har mulighed for andre steder. Lotte, Lasse og Line oplever, de er en del af foreninger, hvor de netop har mulighed for at udfolde sig og engagere sig aktivt i aktiviteter, som de ser som de vigtigste i deres liv – som de brænder for. Dette synes at være afgørende for deres vilje til at involvere sig så aktivt, som de giver udtryk for, at de gør i og omkring foreningerne.

Det, vi registrerer hos Lotte, Line og Lasse, er ikke kun gældende for unge i frivillige foreninger. At ønske at kunne se sig selv i aktiviteter og skabe identitet gennem at brænde for noget er blevet en kulturel forventning hos unge, hvilket er medvirkende til at præge unges begrundelse for aktiv deltagelse.

Laurits og Lars' motivation og indstilling til det frivillige arbejde er i dette perspektiv afgørende anderledes. Det er kendetegnende for både Laurits og Lars, at de i vidt omfang deltager i det frivillige arbejde, fordi de kan identificere sig med foreningens formål og aktiviteter. De er i høj grad indstillede på at *ofre* sig for foreningen og sætter en ære i at bidrage til at opretholde foreningen og bevare dens kultur og traditioner – en kultur, der i vidt omfang er båret af kollektive værdier og et ønske om at signalere et fællesskab som en enhed.

Hverken Laurits eller Lars har umiddelbart forestillinger om, at de vil bidrage til væsentlige forandringer af de pågældende foreningers mål eller måder at fungere på. Snarere er de interesserede i at indgå i det kollektive fællesskab som loyale medlemmer, og det er naturligt for dem at udtrykke denne loyalitet igennem det frivillige arbejde. På flere måder er Laurits og Lars i dette perspektiv ikke 'tidstypiske' unge, som unge ofte fremstilles. Deres vilje til relativt udiskuteret at 'adlyde ordrer', og indrette sig efter gældende sociale forventninger og ofre sig for foreningens mål og virke er udtryk for, at de med deres sociale og historiske baggrund er stærkt præget af de værdier, man oftest har forbundet med den traditionelle foreningstanke.

Laurits og Lars er rundet af og opdraget med foreningstanken, hvilket synes at være medvirkende til, at de så relativt åbent og velvilligt indgår i de pågældende foreningers liv og virke. På denne måde har Laurits og Lars et fortrin for andre i forbindelse med deres muligheder for at prøve kræfter med det frivillige arbejde. De kender spillet, som det spilles i foreningen, hvilket reelt også fører til, at eksempelvis Lars oplever rig adgang til støtte, råd og vejledning i foreningen, da han er fortrolig med kulturen og de relevante personer i foreningen. På den anden side synes vilkårene i

de foreninger, hvor Laurits og Lars er aktive, at være, at hvis Laurits og Lars vil være frivillige i disse foreninger, så må de i vidt omfang affinde sig med kulturen. Foreningskulturen virker i disse foreninger som stærkt rod-fæstet. Det er foreninger, hvor bevidstheden om værdien af foreningskul-turen er fasttømret. Den foreningshistoriske ballast er fast forankret i ruti-ner og omgangsformer, som giver sig udslag i ret klare formelle og uformelle retningslinjer for, hvordan man f.eks. skal agere som ung frivillig. Det er vanskeligt at forestille sig, at de perspektiver på deres frivillige arbejde, som f.eks. Line og Lasse har, ville være umiddelbart forenelige med at arbejde som frivillig i disse foreninger.

4.2.3. Udvikling i trygge rammer

Om end flere af de interviewede unge oplever det at lave frivilligt arbejde som tidskrævende og hårdt, så synes langt de fleste unge at fortælle histo-rier om deres frivillige arbejde, der peger i retning af, at de oplever, at det frivillige arbejde foregår under relativt trygge rammer, hvilket de unge tillægger stor betydning. Fællesskabet med andre unge i foreningen om-kring en aktivitet samt nem adgang til voksenstøtte i opløftende sjove ram-mer kan være medvirkende til, at unge oplever deres frivillige arbejde som et sted i deres liv, hvor de kan prøve kræfter med nogle udfordringer, de ellers ikke ville have taget op.

Det frivillige arbejde spiller på denne måde en særlig rolle af den grund, at de sociale forventninger om *succes* i mindre omfang fremhæves af de unge i forbindelse med det frivillige arbejde. Line, Lars, Lotte og Lasse kan fremhæves som eksempler på unge, der får afprøvet deres vilje til at være ansvarlige og iværksætte aktiviteter i sociale rammer, hvor forståel-sen for, at ikke alting lykkes, er stor, hvilket medfører et øget engagement, hvis aktiviteten i foreningen samtidig har betydning i den unges liv. Personlig udvikling og læring i frivillige foreninger synes med andre ord ikke umid-delbart at kunne sidestilles med de personlige udviklingsprocesser, der fore-går i andre sociale sammenhænge i de unges liv. I bedste fald kan forenin-gerne udgøre et frirum, hvor der plads til at prøve sig frem og eksperimen-tere med, hvad man kan klare.

4.2.4. Frivilligt arbejde - et spørgsmål om valg eller forpligtigelse

En tendens i materialet er, at mange af de unge, vi har interviewet omkring deres frivillige arbejde, argumenterer for deres engagement ud fra en idé om, at deres frivillige arbejde medvirker til at skabe en sammenhæng i deres liv. At skabe sammenhæng i livet er for mange unge en meget vanskelig opgave, da ungdomslivet er opsplittet på mange forskellige sociale sammenhænge. Det opsplittede ungdomsliv sætter den unge i sociale situationer, hvor vedkommende er nødt til at prioritere sit sociale engagement på flere forskellige sociale sammenhænge. Dette kan give sig udslag i en instrumentel og korttidsorienteret deltagerorientering (Wollebæk og Selle 2002).

I mødet med de foreninger, hvor deltagelsen og involveringen er lagt an på længerevarende involvering og en kultur, hvor man møder deltagerne med forventninger om en høj grad af loyalitet og trofasthed over for foreningen, kan der opstå konflikter, der i sidste ende kan betyde, at den unge vælger at takke nej til tilbuddene om at deltage i det frivillige lederarbejde. Et interviewudsagn fra Louis på 20 år, der er træner i en idrætsklub, illustrerer disse problematikker:

Jeg har det sådan, at har man sagt ja – selv om det er på frivillig basis – jamen, så har du også sagt ja. Altså, så gælder det jo. Og det er mere vigtigt, jeg ikke bare sådan springer fra. Så kan du lige så godt sige med det samme: 'Jamen, jeg tager lige en pause'. Jeg kan altid vende tilbage og så bliver der så spurgt på det tidspunkt.

Louis' oplevelse af, at hvis man siger ja til et frivilligt arbejde i klubben, som i denne sammenhæng er en forening, hvor arbejdet er langt an på længerevarende involvering, så er det at vælge at springe fra også forbundet med et svigt. Han vil hellere sige nej fra begyndelsen frem for at springe fra det frivillige arbejde, også selv om han tillægger sin trænergerning meget stor betydning i sit liv. Louis er selv repræsentant for et synspunkt om, at den frivillige involvering handler om en længerevarende indsats, som også synes at gælde for en række af de inddragede foreninger, vi har analyseret nærmere i kapitel 2.

At involvere sig i frivilligt arbejde er ikke 'bare noget man gør', og at springe fra kan være forbundet med oplevelsen af, at man svigter. Den oplevelse kan man undgå ved at sige nej på forhånd. Det er væsentligt at

fastholde, at en tendens i interviewmaterialet er, at de unge frivillige er afklarede med, at deres foreningsdeltagelse er et valg blandt mange, og hvis de vælger at bruge meget tid på at være frivillige, så over de indflydelse på områder af deres liv, som de oplever som vigtige. At vælge det frivillige arbejde fra kan derfor være en svær, men nødvendig beslutning i en ungdomstid med mange ubekendte. 16-årige Laura, der står over for at skulle begynde på gymnasiet, illustrerer dette. På et spørgsmål om, hvorvidt hun skal være frivillig igen næste år, svarer hun:

Jamen, det er jo det. Altså, jeg ville jo meget gerne. Og jeg har tænkt meget, meget på det, om jeg har tid til det og sådan noget. Jeg ved ikke, hvad det er, jeg kommer over til næste år på gymnasiet, hvor meget, det er, hvor meget tid jeg skal bruge på det. Og så er det svært at have sagt ja til at træne nogen og så stå med det hele selv.

For Laura er hendes usikkerhed over for, hvad hendes start på en ungdomsuddannelse vil betyde for hendes fritidsliv, en væsentlig årsag til, at hun ikke ønsker at forpligte sig. Hun tager, ligesom de fem inddragede portrætter, sit ansvar som frivillig alvorligt. Så alvorligt, at hun ikke umiddelbart er til sinds at ville involvere sig, hvis det senere viser sig, at hun ikke kan leve op til at stå med ansvaret for holdet. Det er et spørgsmål, om foreningerne reagerer særligt hensigtsmæssigt, hvis de søger at presse unge til at påtage sig yderligere frivilligt arbejde i stedet for at støtte dem i en indsats, de kan overskue.

Det forhold, at de unge i undersøgelsen tager det frivillige arbejde seriøst, er ikke blot noget, de så at sige selv har opfundet. Meget i undersøgelsesmaterialet peger på, at foreningskulturen i mange foreninger er kraftigt medvirkende til at understøtte og bidrage til den seriøse betydning, det frivillige arbejde tillægges. Det forventes ofte udtalt, at man som foreningsdeltager er villig til at forpligte sig på et frivilligt arbejde, hvis det er påkrævet. I forbindelse med undersøgelsen har vi haft lejlighed til at overvære en del møder i foreningsregi. Ved et møde udspillede følgende passage sig:

**Situation ved et bestyrelsesmøde:
Annoncering af en udmeldelse af bestyrelsen**

Ved bestyrelsesmødet går snakken om, hvordan man skal modtage den nye kasserer i bestyrelsen. Efter længere tids søgen har man endelig fundet en ved at annoncere i det lokale dagblad. Ingen andre i bestyrelsen har lyst til at tage over efter den nuværende kasserer, der ønsker at udtræde af bestyrelsen ved næste generalforsamling. Et bestyrelsesmedlem spørger under snakken de andre bestyrelsesmedlemmer, hvor mange de egentlig må være i bestyrelsen: "Må vi godt være flere end der står i vedtægterne", vil medlemmet af bestyrelsen vide. Han bliver afbrudt af et yngre kvindeligt medlem af bestyrelsen. Hun fortæller, at hun stopper til næste generalforsamling. Der bliver kortvarigt stille ved mødet.

Den første bemærkning kommer fra et ældre bestyrelsesmedlem: "Jamen, du har da ikke siddet ret længe!". En anden indvender med et stille smil: "Det kan man fand'me ikke".

Kvinden, som ønsker at stoppe i bestyrelsen, afblæser optrækket til en diskussion af sin beslutning med ordene: "Jamen sådan er det". Det bliver ellers ikke kommenteret. Snakken om, hvordan de skal modtage den nye kasserer, går videre.

Hændelsen ved mødet illustrerer, at vejen ud af det frivillige arbejde ikke altid er nem, og at foreningskulturen i denne forbindelse har væsentlig betydning. Det unge kvindelige medlems udmeldelse af bestyrelsen synes, populært sagt, langt fra at blive modtaget med et *tak fordi du gad*, men snarere et *går du allerede?* Reaktionen er forståelig fra et foreningssynspunkt. I en forening med store problemer med at rekruttere er det ikke så underligt, at det, man oplever som en alt for hurtig udmeldelse af foreningsarbejdet, giver anledning til irritation. Som vi har set tidligere, kan der imidlertid være mange gode grunde til et ungt bestyrelsesmedlem eller en leders beslutning om et farvel til det forpligtende foreningsarbejde, og det er i et rekrutterings- og fastholdelsesperspektiv væsentligt at registrere de unge frivillige lederes ønske om anerkendelse og forståelse for deres livssituation. Foreningerne må forholde sig til, at de måske signalerer, at det frivillige lederarbejde slet ikke er så frivilligt endda i den forstand, at man ikke bare kan forlade det – for kortere eller længere tid – hvis man i en periode oplever at have svært ved at finde tiden eller er optaget af andre vigtige gøremål.

Foreninger, der er bærere af denne forståelse, afskærer sig fra unges måske mere periodevise eller korttidsorienterede engagement. Det kan illustreres med en interviewpassage med 23-årige Mikala, der er medlem af Råstof Roskilde. Hun fortæller om sit foreningsengagement:

Jeg har ikke lyst til at sidde i bestyrelsen eller noget som helst andet. Det har jeg ikke lyst til. Men altså jeg synes, det er fint nok at hjælpe til engang imellem med nogle forskellige ting. Det er sådan på det plan, jeg godt vil holde det på. Jeg er bare ikke så meget for alt det der med at sidde og tage beslutninger om alle mulige ting. Jeg har nogle faste dage om ugen, hvor det er jeg har fri. Og det har jeg det godt med. Hvor jeg kan lave, hvad jeg vil. Jeg gider ikke ligge fast på noget. Altså så skal det bare være: Spørg mig en eller anden dag, og så kan jeg garanteret godt. Men jeg gider ikke ligge fast på noget.

En ung som Mikala ville i mange foreninger ikke deltage i det frivillige foreningsarbejde. Dels har hun ikke lyst til at blive involveret i det formelle beslutningsarbejde, som hun ikke har det store kendskab til og heller ikke ser den store interesse i. Dels vil hun gerne have mulighed for selv at bestemme over den fritid, hun har ved siden af sit erhvervsarbejde. Derfor er hun ikke indstillet på at forpligte sig fast. Men i Råstof er hun faktisk med som frivillig til mange aktiviteter, fordi hun bliver spurgt i konkrete sammenhænge, hvor hun selv kan sige til eller fra, og hvor tidshorisonten som regel er relativt kort. Det betyder, at Mikala f.eks. er frivillig, når de afholder en koncert i foreningen, eller når de har en oprydningsdag i øvelokalerne.

4.2.5. Ansvar med måde

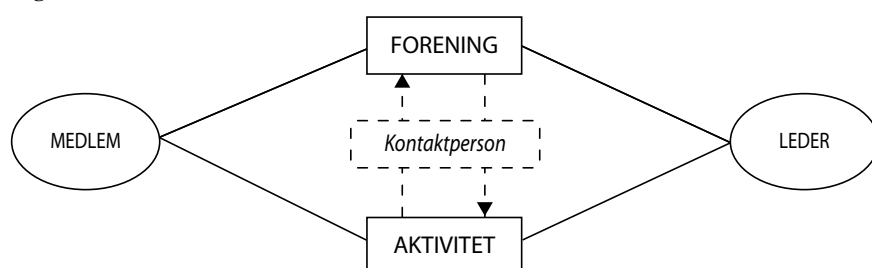
I flere af de inddragede biografier kommer det frem, at det at have ansvar synes at være medvirkende årsag til, at de inddragede frivillige er glade for deres engagement. At have ansvar bliver opfattet som betydningsfuldt. At have ansvar har imidlertid også den slagside, at for meget ansvar kan få det frivillige foreningsarbejde til at virke uoverskueligt. I portrætterne kommer det frem, at det at have nem adgang til at søge hjælp og støtte blandt erfarne frivillige ledere eller andre tilknyttede kan være med til at mindske oplevelsen af, at opgaverne er uoverskuelige. Lotte fremhæver, at hun som hjælpetræner har fået god støtte de første år. Lasse har haft en god opstart som bestyrelsesmedlem, fordi han oplever at have fået en blid og rolig indføring, i måden tingene fungerer på. Laurits har været glad for visheden om en umiddelbart god mulighed for at spørge den tidligere formand til råds. Endelig synes Lars, hvis far er mangeårig leder i foreningen, ligeledes, det er nemt at få andre med på råd om det frivillige arbejde, fordi han i særlig grad kender foreningen så godt indefra.

Meget i det samlede undersøgelsesmateriale peger på, at opbakning fra den øvrige forening til de unge frivillige kan være kraftigt medvirkende til en succesfuld oplevelse som ung frivillig leder. Nok vil man gerne have ansvar, men at overdragelsen af ansvar foregår under trygge rammer med nem adgang til støtte er meget motiverende for videre deltagelse i det frivillige arbejde.

4.2.6. Den institutionaliserede opbakning og støtte

I flere af de idrætsforeninger vi har inddraget, har man aktivt forsøgt at gøre information samt praktisk hjælp, råd og vejledning mere tilgængeligt for de unge. Flere steder har man institutionaliseret denne hjælp ved direkte at tilknytte en erfaren kontaktperson som praktisk hjælp for de unge trænere. Kontaktpersonens placering i foreningen kan illustreres som indførelse af et ekstra led mellem bestyrelse og aktiviteten, jf. vores foreningsmodel.

Figur 4:

En ung træner beskriver betydningen af tilknytningen af en kontaktperson således:

Man kan altid spørge, hvis man har nogle problemer med et eller andet. Man føler lidt, at de [foreningen, red.] også er til for dig, altså at de gerne vil hjælpe en med også at blive en bedre træner, og vil hjælpe med de problemer du har. Man føler ikke bare, at man står med det hele selv, og du må bare køre dit eget løb, og der er ingen, der spørger til det overhovedet.

Citatet viser, at ikke blot har tilknytningen af en erfaren kontaktperson fra foreningen en praktisk betydning i forhold til at føre trænergerningen ud i livet. Tilknytningen har også en symbolværdi for den unge træner. Han ser

det som et udtryk for anerkendelse af sin indsats, og for, at foreningen derved viser, at den sætter pris på hans frivillige arbejde.

Modsat kan det også have stor betydning for de unges engagement, hvis de ikke oplever, at de bliver anerkendt for deres arbejde. 18-årige Louise fortæller:

Vores foreningsformand hilser ikke. Det synes jeg er lidt underligt. Jeg har været i denne her forening længe. Han hilser ikke, så gider vi heller ikke hilse på ham. Det er jo et stykke arbejde vi laver, så kunne han godt hilse.

For unge frivillige uden løbende kontakt til foreningen kan den manglende kontakt forplante sig som en oplevelse af foreningen som ligeglad med den indsats, man som ung laver, hvilket følgende citat understreger. Hvad den pågældende træner prøver at gøre forståeligt er, at de som trænere har stået med nogle helt konkrete problemstillinger, der har vanskeliggjort deres trænergerning, og som de meget gerne ville have haft konkret erfaren vejledning omkring:

Altså, vi har ikke rigtigt hørt fra foreningen. Det er ikke noget med, de sådan rigtigt har været nede og spørge: Hvordan går det? Det kunne være rart, synes jeg. Det problem, vi har haft, det har måske mest været pædagogiske spørgsmål. Altså, hvordan tackler man lige piger og drenge i den alder?

Det er værd at bide mærke i, at de interviewede frivillige unge, der har stiftet bekendtskab med en kontaktperson eller tilknyttet forældre, har haft ret klare forventninger til vedkommende. At have en erfaren person tilknyttet som vejleder og rådgiver eller have en forælder som praktisk medhjælper er ikke et gode i sig selv. De unge frivillige oplever ofte træningssituationerne som ret hektiske, og deres villighed til at bruge unødigt tid på det frivillige arbejde er mindre. Derfor tillægger de det stor betydning, at den hjælp, foreningen yder, er kompetent. Som portrætterne af Lotte og Laurits viser, er det i mødet med de yngre deltagere, som de unge frivillige er ansvarlige for at undervise og lede, at de aflæser en betydelig del af deres succes. Kan de tilknyttede voksne/erfarne ledere ikke bidrage positivt i dette per-

spektiv, anses udbyttet af denne kontakt som ubetydelig og i værste fald som en unødigt belastning.

En ændret relation

Hvis der sker en institutionalisering af tilknytning af kontaktpersoner, åbnes der for en ændret relation mellem trænerne internt og mellem træner og forening. I takt med indførelsen af de institutionaliserede kontaktpersoner manifesteres foreningen som et område af den unges liv, hvor voksenovervågningen potentielt rækker ind over et område, der tidligere var de unges 'eget' i et vist omfang. Man kan umiddelbart spore, at initiativet med at tilknytte en kontaktperson ud fra foreningsledelsens synspunkt tjener fire forhold: 1) at lette kommunikationen mellem forening og træner, 2) at bidrage til at lette adgangen til rådgivning og praktisk hjælp i forbindelse med trænergerningen, 3) at højne trænerens kvalifikationer og evne til at udfylde trænerrollen og 4) at sikre, at træningen foregår i overensstemmelse med foreningens principper og mål.

Følgende interviewpassage illustrerer en ændret relation mellem trænerne internt og mellem træner og forening, som følge af institutionaliseringen af en kontaktperson mellem træner og forening, som ikke umiddelbart kommer til overfladen i det daglige foreningsarbejde. På et konkret hold, hvor tre trænere er fælles om ansvaret for et hold yngre medlemmer, har der gennem længere tid været optræk til kritik af den ene af trænerne. Ifølge den ene træner har forældrene flere gange anmodet vedkommende om at henstille til sin trænerkollega, at vedkommendes facon over for de yngre gymnaster er uheldig. Om dette forhold udtaler den træner, som forældrene har henvendt sig til:

Jeg træner sammen med en, hun har en meget skinger stemme. Når hun råber lidt for højt, så kan forældrene godt komme hen og banke mig på skulderen og sige: 'Hende der, kan du ikke sige til hende, hun ikke skal skælde så meget ud, min dreng, han er ræd for hende'. Det er sådan lidt svært. Det vil jeg ikke gøre i hvert fald, jeg har sagt det til min kontaktperson. Men jeg ved ikke, om det er sket noget. Altså, jeg vil helst have foreningen til at gå ind og spille den rolle, i stedet for jeg selv skal sige stop en halv, fordi ungerne de er bange for dig. Det kan jeg jo ikke. Det vil jeg heller ikke.

Citatet er interessant, fordi det illustrerer, at relationen mellem trænerne, i kraft af tilknytningen af kontaktpersonen, ændres. Interviewpersonen giver andetsteds udtryk for, at vedkommende ofte har kontakt med kontaktpersonen vedrørende forhold omkring holdet og træningen. Træneren fremhæver, at han har stor glæde af en tilknyttet kontaktperson, fordi vedkommende ofte er tilstede ved træningen, og han anerkender vedkommende som kompetent og dygtig. Måden at løse forholdsvis banale problemstillinger trænerne imellem ændres i forhold til, hvis der ikke havde været en tæt knyttet tredjepart, og er et indlæg i debatten om den stigende tendens til professionalisering af foreningslivets aktiviteter og organisering.

5. Unges møde med foreningerne – demokrati, fællesskab & læring

I dette kapitel samler vi trådene fra de foregående fire kapitler og belyser undersøgelsens analyseresultater ud fra en demokratisk dimension, en fællesskabsdimension og en læringsdimension.

5.1 Unge og foreningsdemokrati

Det er en udbredt opfattelse, at foreningerne i Danmark er organiseret 'fra neden', og at foreningernes aktiviteter og funktionsmåde derved er et udtryk for medlemmernes demokratiske interesser og synspunkter. Demokrati er som påpeget af Hal Koch ikke kun en styreform, men en livsform (Koch 1991). En udbredt opfattelse har været, at foreningerne fungerer som *selvstyrefællesskaber*, i og med de er udtryk for medlemmernes synspunkter, som de kommer til udtryk i en demokratisk struktur, at foreningerne er frie til at nedlægge og oprette sig selv, at de er baseret på frie medlemskaber, og at alle i foreningen har lige ret til at deltage i beslutningerne om foreningens aktiviteter og formål. Foreningernes fortsatte funktion som demokratiske selvstyrefællesskaber er imidlertid i de senere år blevet problematiseret fra flere sider og særligt på baggrund af en række forskellige undersøgelser om demokratiet i foreningerne er foreningernes funktionsmåde blevet udsat for kritik (se Torpe 2001 for en nærmere redegørelse af denne kritik).

Vi vil i dette afsnit følge op på en del af kritikken og rette et kritisk blik på unges deltagelse i og forhold til demokratiet i foreningerne. Lars Torpe har pointeret, at unges ændrede forhold til foreningsdemokratiet og deres vanskeligheder ved at identificere sig med foreningen kan komme til at betyde voldsomme problemer for foreningerne. Det er et udgangspunkt at hvis foreningernes indretning og demokratiske funktionsmåde ikke længere er tidssvarende, da vil man kunne forvente, at mange blandt andet vil

så tvivl om foreningernes berettigelse til at modtage offentlige tilskud, hvilket vil være en bombe under foreningernes eksistensgrundlag (Torpe 2001).

På baggrund af de mange brikker vi har lagt til billedet af de unges møde med demokratiet i foreningerne, retter vi blikket på de udfordringer foreningernes står overfor med henblik på at fungere som selvstyre-fællesskaber, og vi ser nærmere på den demokratiske rolle, foreningerne spiller for de unge medlemmer og deres udvikling af demokratiske kompetencer.

5.1.1. Foreningerne som selvstyre-fællesskaber

Det fremgår af vores undersøgelsesresultater, at de unge i fritids- og kulturforeningerne ikke i særligt stort omfang identificerer sig med foreningerne som en demokratisk vedtagen ramme om aktiviteterne. Dette forhold gælder i særlig grad for de almindelige medlemmer i foreningerne, og i mindre omfang for lederne. Det er i høj grad aktiviteterne og livet omkring disse i foreningen, der står i centrum for de unge foreningsdeltagere, snarere end foreningens overordnede mål og værdier.

5.1.2. Det traditionelle foreningsdemokrati

Den nødvendige ledelse

Spørgsmålet er, hvad det rejser af problemer og giver af muligheder. Foreninger har per definition behov for en ledelse til at sikre, at deres formål og aktiviteter føres ud i livet. Kernen i foreningstanken er et fællesskab om *planlagte aktiviteter*, hvilket afføder et naturligt behov for ledelse og koordinering af foreningen. Det er endvidere en grundpille i foreningslivet, at den daglige ledelse skal være demokratisk valgt. Det er derfor påfaldende og handlingskrævende, at unge i vidt omfang fravælger at deltage i demokratiet omkring ledelse og fællesstyring.

Vi finder, at unge i mindre omfang er interesserede i at lede og regulere andre i traditionelle demokratiske rammer. Dette er ikke noget ukendt fænomen, men understreges af andre undersøgelser af unges deltagelse i foreningsdemokratiet (se f.eks. Wollebæk og Selle 2002). Det klassiske foreningsdemokrati er for mange af de unge forbundet med symboler og interesser, unge *ikke* forbinder med deres motiver for at deltage i foreningslivet. Omfattende seriøsitet, meget stort ansvar og træghed præger de unges forestillinger om det traditionelle foreningsdemokrati. Man kan sige, at de unge i mindre grad er motiverede for at deltage i det frivillige arbejde, netop fordi det kan være så vanskeligt at se sig selv som en del af det. Det kan for

de unge være vanskeligt at se værdien af den traditionelle demokratiske deltagelse – de kan simpelthen ikke se, at der skulle være noget for dem.

For den unge foreningsdeltager er fokus i særlig grad på involvering i selve aktiviteten som den meningsfulde begrundelse for foreningsdeltagelsen. Foreningernes demokratiske struktur og kultur har mindre betydning. Det er i forbindelse med de konkrete aktiviteter, de unge gerne vil have indflydelse, og det er også her, de i højere grad oplever, at de kan få indflydelse. De unge identificerer sig i vid udstrækning med livet omkring aktiviteterne, og de overordnede rammer har mindre betydning for de unge. Dette kan ses som et led i en omfattende tendens til individualisering af de menneskelige relationer, som unge er del af. Mange unge mærker individualiseringen som en indre forpligtigelse til at kunne se sig selv og definere og afklare sin egen person igennem de valg, de foretager. Det får så stor indflydelse på deres handlinger. Grundlæggende kan man sige, at når de unge fravælger det traditionelle foreningsdemokrati, hænger det sammen med, at de ikke kan identificere sig med dette. Det bliver gennem undersøgelsen tydeligt, at unge oftest oplever bedre muligheder for indflydelse på forholdene omkring de konkrete aktiviteter, og at det er det, der befordrer videre deltagelse.

Men det er også værd at bide mærke i, at de unge medlemmer, der rent faktisk deltager i demokratiske og besluttende fora i foreningerne, ikke altid oplever, at deres indflydelse er reel. F.eks. fortæller 16-årige Liam, der er en af de unge repræsentanter i trivselsudvalget i Brøndby IF, at han ikke tror, at de unges ret til at bestemme er reel, uagtet lederne i klubben siger noget andet: “De siger, at det er os, der bestemmer i udvalget, men jeg tror alligevel, at det er dem, der sidder og har den sidste beslutning herude”. Selvom de unge i udvalget er glade for den indflydelse, de har på aktiviteter og faciliteter i trivselsrummet i klubben, må man stille spørgsmålstegn ved, hvilken slags ‘skole i demokrati’, det er, de unge gør sig erfaringer med.

Opsplittelsen af foreningerne i en aktiv del og en administrativ del (bestyrelsesdel) er en stærkt medvirkende årsag til at fastholde de unges primære fokus på aktiviteten. Et 20-årigt medlem af en forening udtrykker sin oplevelse af den demokratiske ledelse i foreningen således: “Jeg har ikke nogen anelse om, hvad det er de laver eller noget, men det skulle være meget seriøst”. Det er karakteristisk for mange af de unge medlemmer i undersøgelsen, at de oplever foreningernes ledelser som værende på afstand

af dem. De har ikke et billede af, hvem er, og hvad de laver. Det gælder især for de foreninger, der er ledet af voksne og er af en vis størrelse.

Der er tale om et markant dilemma i de foreninger, som arbejder ud fra en traditionel foreningsdemokratisk logik (i undersøgelsen drejer det sig særligt om Skjern GF og Brøndby IF). Det er tydeligt, at der er et reelt behov for en omfattende styring og ledelse af foreningerne for at kunne gennemføre planlægningen af aktiviteterne. Udfordringerne for foreningerne synes i høj grad at være at forsøge at skabe et meningsfuldt *link* mellem den demokratiske forening som overordnet ramme og så den unges interesse for deltagelse i aktiviteterne. Dilemmaet skærpes af, at der blandt ledelserne hersker en udbredt opfattelse af, at ledelse, netop som den udøves, er nødvendig for at føre foreningens formål ud i livet, hvilket ikke i udgangspunktet er befordrende for vilje til eller ønske om forandringer.

Dilemmaet uddybes af, at vi kan se tendenser, der peger på, at de unge medlemmer accepterer den måde, den daglige ledelse fungerer på. De har bare ikke selv lyst til at deltage i det. Der kan godt være en udbredt accept og anerkendelse af den hierarkiske foreningsstruktur og den traditionelle demokratiske foreningskultur, helt parallelt med en klar personlig afstandtagen fra og lyst til at deltage i den slags. I vidt omfang synes vi at kunne forklare dette ved en relativt afklaret 'arbejdsdeling' i foreningerne med en traditionel demokratisk struktur. Mange unge værdsætter foreningsaktiviteterne, og langt de fleste er glade for at deltage og sætter såmænd også pris på de rammer, de fungerer under. Et 20-årigt medlem siger om den demokratiske ledelse:

Bestyrelsen er en meget, meget lukket kreds af mennesker, der har været her i lang tid. Og det er et problem. Det er det altså. Men det er måske en nødvendighed for at holde klubben på denne her måde ellers så tror jeg, der kommer for mange, der begynder at lave alt muligt uden om.

Som den franske sociolog Pierre Bourdieu fremhæver, kan voksne have en interesse i at henvise de unge til ungdommen, men de unge kan sandelig også have en interesse i at henvise de voksne til voksenlivet. At være voksen bliver ofte forbundet med at have og være i stand til at forvalte et ansvar. Det der står på spil mellem de ældre og de unge, vil altid i et eller andet omfang handle om magt og (for)deling af forskellige former for magt (Bourdieu 1997). Med blik på situationen omkring unge og ledelsen

i de traditionelle demokratiske former – som i denne undersøgelse er kendetegnet ved voksenstyring og voksenledelse – får de voksne tildelt rollen som den nødvendige og forpligtede ledelse, ligesom de tildeler de unge positionen som uinteresserede, uforpligtede og uansvarlige. Positionerne er i vidt omfang fastlåste, og situationen fremtræder ambivalent for begge parter.

Den åbne aktive ledelse

Vores undersøgelse viser, at der tydeligvis er organisationsformer under udvikling i det danske foreningsliv, som forsøger at løse de dilemmaer, der er ridset op i det foregående. Men der skabes naturligvis også nogle andre problemer, og der er behov for et stort konkret udviklingsarbejde, hvor man forsøger forskellige modeller.

Råstof Roskilde aktiverer mange unge til større eller mindre projekter og foreningen har ikke en tung, bureaukratisk struktur. Den har derimod en levende og lyttende ildsjæl, der kan overkomme tusind ting, i spidsen for foreningen.

Under en snak om et ungt medlems muligheder for at stille forslag til aktiviteter eller andet i Råstof nævner pågældende uopfordret formanden som ham, man henvender sig til:

Det er ikke noget problem. Vi kender jo alle sammen Lester. Det er ikke sådan, han sidder på en piedestal et eller andet sted. Så ringer vi jo bare og siger: 'Kan vi ikke, hvad synes du om det?' Det er ikke noget problem. Hvis man beder ham om noget, eller der er et eller andet, der skal ske, så sker det også.

Situationen fungerer meget fint her og nu, men det kan bestemt ikke kaldes en robust struktur. Det er jo langt fra altid, at en forening kan ledes af et helt usædvanligt engageret menneske, der samtidig har demokratisk sans. De korte beslutningsgange er særdeles anbefalelsesværdige i sig selv, men en del af forklaringen ligger i, at beslutningerne i realiteten kan træffes af en person. Det giver muligheder, men er også demokratisk skrøbeligt.

Vesterbro Rulleskøjteklub kan også yde inspiration til at gøre beslutningsprocesserne lidt hurtigere. Her er idealet nemlig, at der er sammenfald mellem de aktive idrætsudøvere og ledelsen. Alle kan kalde sammen til en aktivitet, og der kan meget hurtigt stables noget på benene. Aktiviteten

egner sig til det. Man kan beslutte i sidste øjeblik, om man vil være med. Dog er begrænsningerne også tydelige. Det er langt fra alle aktiviteter, der kræver så lidt forberedelse som at rulle en tur på Langelinje, og man aner også konturerne af en stærkt sammenhængende uformel ledelse i baggrunden. Organisationen er inspirerende, men bestemt ikke demokratisk sikret.

5.2 Fællesskab

De frivillige foreninger har haft og har en særlig samfundsmæssig betydning som en vigtig arena for at skabe social integration, blandt andet fordi befolkningsgrupper mødes på tværs af økonomi og social status. Foreningerne er steder, hvor man kan få personlige relationer til andre mennesker og blive del af sociale netværk. Nyere foreningsforskning peger dog på, at foreningerne i stigende grad også rummer sociale forskelle. Man kan spore en tendens til, at det er personer med høj uddannelse, der i størst grad deltager i foreningerne og i særlig grad er ledere. Det hænger blandt andet sammen med, at det administrative og formelle demokratiske foreningsarbejde stiller stigende krav til, at de frivillige ledere er velkvalificerede. Øgede krav til blandt andet regnskab, revision og rapportering kan, som Dag Wollebæk, Per Selle og Håkon Lorentzen har påpeget, bidrage til at forstørre statusforskellene i foreningslivet (jf. Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000).

I de foreninger, vi har beskæftiget os med, har vi mødt fællesskaber med store afvigelser i form, indhold og gensidig identifikation. Et af de centrale spørgsmål er, om de unge oplever foreningernes fællesskaber som åbne eller lukkede, og hvori det åbne/lukkede element af foreningen består, samt hvilken 'funktion' foreningsformerne har for foreningernes evne til at integrere medlemmerne i foreningslivet.

Mange udviklingstræk synes at pege i retning af, at måden, hvorpå vi forpligter os i organiserede fællesskaber, har ændret sig. Den polsk-engelske sociolog Zygmunt Bauman peger på det interessante forhold, at tidligere var et fællesskab mellem mennesker i høj grad kendetegnet ved en konkret kommunikation i mødet mellem mennesker inden for et lokalt afgrænset område (Bauman 2002). Det var de fysiske afstande, der afgjorde, hvor langt ryggraden i fællesskabet, nemlig kommunikationen, kunne udspændes, og grænserne for det lokale fællesskab var dermed afstukket. Det

lokale fællesskab havde (har) det åbenlyse fortrin, at det kunne udvikles og vedligeholdes lokalt. I takt med blandt andet teknologiseringen af kommunikationsmidlerne kan vi se tendenser til en devaluering af det lokale og fysiske rum. Fysisk nærvær og kommunikation hænger ikke længere nødvendigvis sammen.

Et billede på dette fænomen er, at det at skifte opholdssted i dag har fået nye dimensioner og nye betydninger. Man kan rejse fra steder uden at behøve at flytte sig fysisk. Det, nogle kalder et centralt element af globalisering, nemlig teknologiseringen af kommunikationsmidlerne, har (for nogen) åbnet uanede muligheder for at knytte sig til fremmede rum og skabt identitetsfællesskaber om de fjerneste ting og fænomener – på tværs af tid og rum.

Udviklingen går i retning af, at de naturlige grænser bliver til streger i sandet, der med lethed kan udviskes, men det betyder også, at det *naturlige sted* at opholde sig bliver sat til diskussion. Tendensen er, at det moderne menneske jages af bevidstheden om, at *opholdet* et givent sted hele tiden kan sættes til diskussion. Man kunne jo lige så godt opholde sig et andet sted. Rummet er med andre ord konstant udfordret af søgningen efter den gode grund til at opholde og/eller knytte os til et givent sted. I et samfund hvor 'den evige rejse' fylder mere og mere, ser vi som en naturlig del heraf, at fornøjelsen i tilværelsen knyttes til det at *rejse*, snarere end det at *ankomme*. Et succesfuldt liv bestemmes i højere og højere grad af evnen til mobilitet – friheden til at vælge at være, hvor og hvem man vil (Bauman 1999 og Bauman og May 2003).

Derfor kan man formode, at foreningsdeltagelse for de veluddannede og på andre måder ressourcestærke vil fremstå som et valg blandt flere. Hvorfor skal jeg deltage i netop denne forening, hvilke muligheder tilbydes jeg i dette fællesskab, og hvordan kan jeg udvikle mig her? Hvorimod mennesker, der ikke oplever, at de har fået en større mobilitet, i højere grad vil søge stabile og trygge (lokale) fællesskaber.

Når vi vender blikket mod vores undersøgelse, kan vi godt se tendenser til en differentiering i, hvilken type af fællesskab unge søger og har mulighed for at få i foreningerne. Nogle foreninger åbner flere muligheder end andre. Det generelle billede er dog, at foreningerne og aktiviteterne uden for enhver tvivl virker socialt integrerende ved at tilbyde deltagerne adgang til et socialt fællesskab og væsentlige sociale relationer.

5.2.1. Er adgangen til foreningsfællesskaberne lige for alle

Når vi diskuterer foreningernes betydning som sociale fællesskaber, er det for det første værd at se nærmere på, hvordan unges indgang til foreningerne og livet heri finder sted. Vi kan se, at mange unges deltagelse er betinget af, at de i foreningerne har sociale relationer (familie, venner, bekendte, skole- eller studiekammerater eller arbejdskolleger), der opfordrer dem til at deltage i foreningerne og deres aktiviteter. For mange unge letter det deres adgang til det sociale fællesskab i foreningerne, at de er inviterede, og at der her er folk, som de kender, der viser interesse for dem, og som er villige til at indføre dem i foreningsfællesskabet. Den personlige kontakt til andre deltagere er for mange en måde at komme ind i foreningerne på. Det kan nemlig være svært at dukke op i en forening, hvis man ikke kender nogen på forhånd eller ikke oplever, at man er blevet inviteret. Det har stor betydning for unges interesse for at indgå i det sociale fællesskab i foreningerne, at de føler sig velkomne. Den øgede geografiske mobilitet gør, at sandsynligheden for at komme ud for at møde op i en forening, hvor man ikke kender nogen, er voksende. Derfor bliver en forenings evne til at tage imod nye også af stigende betydning.

Som ny og uetableret foreningsdeltager kan det være vigtigt for ens deltagelse, at der vises interesse og imødekommenhed over for en. Vi ser eksemplær på unge, der kan fortælle, at de ikke oplever, at der er blevet taget særligt godt imod dem, eller at de som 'nye' har mere perifere positioner i fællesskabet. F.eks. svarer en 18-årig kvindelig håndboldspiller i spørgeskemaundersøgelsen, at det værste ved hendes foreningsdeltagelse er, at hun som ny-oprykket seniorspiller bliver behandlet dårligere end de andre deltagere: "Når man er den yngste på holdet, skal man altid fylde dunke til holdet!!!" . Flere af de unge idrætsudøvere fortæller, at de oplever, at de som unge skal kende deres plads i hierarkiet på et hold. Det er der formodentlig ikke noget nyt i, men det er nyt, at de unge er så lidt indstillede på det. Det accepteres ikke som en naturlig overgang, men vendes indad og øger den personlige usikkerhed, så man måske hellere går igen, i stedet for at risikere at udstille sig.

Det gælder især de unge, der deltager på hold, hvor de andre udøvere er ældre og/eller voksne, og hvor der er en eliteorientering. Hvordan det sociale fællesskab i foreningssammenhæng opleves, hænger sammen med, hvilken position den enkelte unge tilkendes. Skal man som ung først vise sin berettigelse (og kunnen) som deltager for at blive integreret på lige fod

med andre i det sociale fællesskab i en forening, så kan der sættes spørgsmålstegn ved foreningens åbenhed.

Omvendt kan vi se, at de unge, der oplever, at der bliver taget godt imod dem, og at der vises interesse for deres deltagelse, også føler sig mere integrerede i foreningernes sociale liv. Det gælder f.eks. 17-årige Miroslav, der oplever at være blevet taget godt imod, da han som juniorspiller skiftede til Brøndby IF: “Her er det er lige meget, hvordan man er. Hårfarve, hudfarve, det er sgu lige meget. Bare man kan trille bolden”. At han oplever, at der er blevet taget godt imod ham, har været stærkt medvirkende til, at han hurtigt er kommet til at føle sig som en del af klubben og deltager klubbens sociale liv. Det er dog værd at bemærke, at det så afgjort i dette tilfælde hjælper, at Miroslav er en dygtig fodboldspiller.

5.2.2. Tryghed og stabile sociale relationer er vigtigt for mange unge

Unge foreningsdeltagelse er ofte centreret omkring en aktivitet og fællesskabet omkring det hold eller den gruppe unge, de er en del. Stort set alle unge i undersøgelsen lægger vægt på det nære sociale fællesskab. Mange unge fremhæver, at foreningsdeltagelse giver dem mulighed for at opdyrke venner og gode sociale relationer.

Men unges behov for fællesskab i foreningerne er også meget forskelligt. Vi har mødt unge, for hvem det sociale fællesskab i foreningerne har en meget central placering i deres liv. For unge, der oplever, at de har svært ved at fastholde sociale relationer i et ungdomsliv, der er præget af mange skift i livssammenhænge og mange svære fremtidsvalg, kan foreningsdeltagelsen og det sociale fællesskab være et af de få steder, hvor de oplever kontinuitet og tryghed. For nogle unge er foreningerne det sted, hvor de oplever, at de har deres væsentligste sociale relationer. Disse *tryghedssøgende* unge lægger stor vægt på, at foreningerne har et velfungerende socialt fællesskab og gerne et fællesskab, der rækker ud over de snævre aktiviteter ved, at deltagerne f.eks. ses privat i deres øvrige fritid. For denne gruppe unge ser det ud til, at den sociale integration i fællesskabet har en større betydning end indholdet i aktiviteterne og mulighederne for deres personlige udfoldelse. Dermed ikke sagt, at de ikke er interesserede i aktiviteter og i, at der er muligheder for deres selvudfoldelse, men det er vigtigt for dem, at det foregår i trygge rammer.

5.2.3. At kunne identificere sig med andre unge kan skabe følelse af fællesskab

Et centralt forhold ved unges foreningsdeltagelse er muligheden for at identificere sig med andre deltagere. Det ser ud til at være nært forbundet med unges motivation for at indgå i det sociale fællesskab, at de har en følelse af samhørighed med især andre jævnaldrende. Foreninger ser ud til at kunne tilbyde et socialt fællesskab med andre unge på et tidspunkt i deres liv, hvor de måske er mest identitetssøgende og står over for mange af de første store personlige og identitetsgivende valg, der handler om at finde ud af, hvem de er, og hvordan de gerne vil have deres fremtidige liv til at se ud. I undersøgelsen fremhæver vi, at den kristne ungdomsforening tilbyder et identitetsfællesskab. Det, at unge oplever en stærk identitetsfølelse med andre ligesindede kristne unge, ser ud til at være grundlaget for, at det sociale fællesskab fremhæves så stærkt. Det er et fællesskab, der rækker ud over foreningslivet ved at give mulighed for at forholde sig til det øvrige ungdomsliv, man som ung (kristen) indgår i. Foreningsfællesskabet er i dette tilfælde med til at støtte unges selvstændige forholdene sig til deres ungdomsliv og understøtte deres identitetsudvikling. For *identitetssøgende unge* er det en motivation for deres deltagelse i foreningernes sociale fællesskab, hvis de kan møde andre unge med en hverdag, der minder om deres egen, og som de kan dele livserfaringer og problemer med.

5.2.4. Fællesskabet skal også være et fællesskab på afstand af hverdagen og voksne – et frirum

Det er en styrke ved foreningsfællesskabet, hvis der kan skabes en trykramme, hvor unge kan give udtryk for deres personlige holdninger og problemer i hverdagen. Men det kræver nok, at der er afstand eller distance til voksne, og at det er et fællesskab, som unge i høj grad selv definerer. I undersøgelsen ser det ud til at være centralt for mange unge, at foreningernes sociale fællesskab kan give plads til frirum i den forstand, at unge kan få lov til at være på afstand af voksenlivets krav. Det fremhæver mange unge som væsentligt ved deres foreningsdeltagelse. Der skal også være rum for, at man bare kommer, som man er, og kan være sig selv. Det er vigtigt, at foreningslivet ikke indeholder de krav om at præstere og fremvise sin individualitet, som de oplever alle andre steder. En positiv tolkning af de unges ønske om at skabe og have frirum i foreningslivet er, at det lever op til tanken om foreninger som selvstyre-fællesskaber i den for-

stand, at de unge deltagere er interesserede i selv at definere fællesskabets formål og brug – på afstand af ydre autoriteter.

5.2.5. Unge vil gerne have fællesskab, men behovet for social integration er forskelligt

Det kan have stor betydning for unges foreningsdeltagelse, hvor etablerede de er i deres øvrige liv socialt. Unge med mange sociale relationer ved siden af foreningen kan have et mere pragmatisk forhold til foreningsfællesskabet. Det kan være rart, at man har det godt sammen med de andre deltagere på den aktivitet, man deltager i, men de har ikke umiddelbart det store behov for at blive integreret yderligere i et eventuelt socialt fællesskab i foreningen.

Vi kan f.eks. se, at der er unge, som bruger foreningsfællesskaber i idrætsforeninger som et sted for at 'passe' og 'pleje' deres allerede eksisterende og etablerede venskabs- og familierelationer, men som ikke er interesserede i at forpligte sig på fællesskabet med de øvrige deltagere ud over aktiviteten. Det peger på et mere pragmatisk og løst forhold til foreningsdeltagelsen. Og det udpeger endnu engang vigtigheden af at være særligt opmærksom på unge, der måske er nyttilflyttere, hvis sociale netværk ikke er udbygget.

5.2.6. Ønsker at indgå i kompetencefællesskab

Når ressourcestærke unge involverer sig i foreningsarbejdet, ser det ud til at være, fordi de oplever mulighed for at komme til at udfolde deres personlige kvalifikationer. Noget tyder på, at det især er i de 'nye' foreninger, hvor det i høj grad er den enkeltes engagement, der er drivkraft for foreningernes arbejde og aktiviteter, at ressourcestærke unge ønsker at organisere sig. De vælger at engagere sig i de fællesskaber, hvor de ser muligheder for selvudfoldelse, og hvor de oplever, at der er andre kvalificerede ledere. Dertil kommer, at der i de 'nye' foreninger er en kortere vej til at få indflydelse på foreningen og dens aktiviteter.

Det er dog ikke kun søgen efter personlig udfoldelse, som er drivkraft for de unge, der involverer sig i det frivillige arbejde. Det er også vigtigt, at det sociale fællesskab omkring det frivillige arbejde giver unge lyst til at deltage. Især for en bestemt type ressourcestærke unge forekommer det vigtigt, at fællesskabet bygger på engagement og interesser, frem for pligt over for foreningen. De ressourcestærke vil tendentielt gerne bevare så

mange frihedsgrader som muligt, også i deres foreningsarbejde. Med andre ord tager de 'friheden' i frivillighedsbegrebet ganske alvorligt. De deltager i fællesskabet, så længe det er sjovt og udviklende for dem, og de oplever, at de får et fagligt og socialt udbytte. Foreninger, der tydeligt er båret af kollektive værdier og ønsker om at signalere et enhedsfællesskab, tiltrækker ikke disse unge. De er drevet af deres engagement, ikke af at føle sig forpligtet over for foreningen. I det omfang de føler sig forpligtede, er det enten over for sig selv og egne idealer om en god leder, eller fordi de ønsker at gøre noget for konkrete andre. For disse unge er fællesskabet ikke noget, der opleves som forudgivent, men noget de aktivt vælger, skaber og forhandler (jf. Herman og Kristensen 2003).

5.2.7. Fællesskab rekrutterer og fastholder frivillige

For de fleste unge er det vigtigt for deres engagement, at de oplever sig som velintegrerede i foreningsfællesskabet og har det godt med at være en del heraf. Hvis man vil have unge til at deltage i foreningernes mere forpligtende arbejde, så er det vigtigt, at der blandt frivillige og ledere eksisterer et godt socialt fællesskab, og at man også som ny bydes ordentligt velkommen og kan føle sig hjemme. Spørgsmålet er, om det altid er tilfældet.

For mange unge, der har lyst til at involvere sig i foreningsarbejde, peger meget på, at det er vigtigt, at de kan identificere sig med de andre ledere, og at de har et fællesskab med dem. Det er da også tydeligt i undersøgelsen, at mange af de unge, der er foreningsaktive som frivillige ledere, er blevet opfordret til det af andre, som allerede er en del af det mere foreningsbærende fællesskab. Også her ser det sociale fællesskab ud til at have en stor betydning. Som det f.eks. er tilfældet for en af de unge gymnaster, kan frygten for tab af fællesskab også være motiverende for et fortsat engagement. Foreningerne ser ud til at have en evne til at skabe tilhørsforhold. De sociale relationer til og venskaber med andre deltagere har stor betydning for, at unge vedbliver med at være aktive og bruge store dele af deres fritid på foreningsaktivitet. Det kan ligefrem være svært for unge at træde ud af foreningsarbejdet, fordi de oplever en risiko for at miste tilknytningen til det sociale fællesskab.

Men hvis fællesskab handler om identifikation og om at fremtræde socialt og kulturelt genkendelig for andre for at få adgang til fællesskaber – for at blive inkluderet – så er det vigtigt, at ens person bliver anerkendt af de andre som legitim deltager i fællesskabet. Tilsvarende kan det også være

et pres, at man bliver målt på, om man lever op til et fællesskab, der bygger på enshed og genkendelighed.

5.3 Foreningsliv og læreprocesser

Det er en udbredt forestilling, at foreningerne spiller en rolle i medlemmernes liv ved at tilføre dem individuelle ressourcer (Gundelach og Torpe 1997). Afhængigt af, hvilke foreninger vi taler om, og hvilket perspektiv man anlægger, er der tale om vidt forskellige ressourcer. Det være sig demokratisk indsigt, fysisk velvære, bedret sundhedstilstand, selvtillid eller socialt netværk. Når det drejer sig om unge, fokuserer en stor del af den samfundsmæssige debat om foreningslivet på lærings/kompetenceelementet af foreningsdeltagelsen. Der er i høj grad kommet fokus på, hvordan man som ungt medlem kan bruge og anvende de erfaringer og den læring, man oparbejder igennem sin foreningsdeltagelse, som en kompetence i uddannelse, arbejdsliv og andre sociale sammenhænge. Denne bevægelse går to veje. For det første kan man blandt en stor gruppe unge registrere et større fokus på læring og selvudvikling som motivation for foreningsdeltagelse. For det andet er foreningslivet begyndt at arbejde på en tydeliggørelse af lærings-/kompetenceelementet af foreningsdeltagelsen over for medlemmerne, når det drejer sig om at rekruttere og fastholde disse.

Anskuer vi foreningsdeltagelsen ud fra et læringsperspektiv, og ønsker man at diskutere betydningen af de læreprocesser medlemmerne, og lederne indgår i, må vi grundlæggende have for øje, at der i foreningerne foregår læreprocesser på særligt to niveauer. Læreprocesser foregår som en intenderet del af de planlagte aktiviteter, ligesom læreprocesser foregår i forbindelse med de sociale fællesskaber uden for de planlagte aktiviteter og her har en ikke-intenderet karakter. De udvalgte perspektiver vil blive uddybet nedenfor. Vores perspektiv på læreprocesserne og den sociale sammenhæng, læreprocesserne foregår i, kan illustreres i nedenstående model:

Figur 5: Læring i forskellige sociale sammenhænge. Modellen er lavet med inspiration fra Colardyn og Bjørnavåld 2003.

Den sociale sammenhæng læreprocesserne foregår i:	Hvorvidt læringen er intenderet eller ej:		
	Læringen er intenderet	Læringen er intenderet	Læringen er ikke intenderet
Planlagte læringsaktiviteter	Formelle læreprocesser		
Planlagte aktiviteter		Ikke-formelle læreprocesser	
Ingen planlægning			Uformelle læreprocesser

5.3.1. Formelle læreprocesser i foreningerne

Som det fremgår af modellen, er ikke-formelle og uformelle læreprocesser kendetegnet ved, at de foregår uden for det, vi kan kalde formelle læreprocesser. Formelle læreprocesser foregår oftest på særskilte lærings- og undervisningsinstitutioner, og forløbene afsluttes med en form for eksamination og udstedelsen af et diplom/certifikat. Foreningernes struktur og tilrettelæggelsen af aktiviteterne kan ses som en modpol, særligt til unges stadig større deltagelse i formelle uddannelsessammenhænge f.eks. i ungdomsudannelser, på seminarier og universiteter. Vi har tidligere i denne bog set, at både unge frivillige ledere og unge foreningsdeltagere forstår foreningerne som en væsentlig del af ungdomslivet, hvor netop krav og forventninger til medlemmerne er anderledes end i de formelle uddannelsesinstitutioner. Foreningerne spiller en væsentlig anderledes rolle for unge, men for en meningsfuld forståelse af foreninger i et læringsperspektiv er det nødvendigt at fastholde, at en væsentlig del af særligt uddannelsen af trænere og ledere foregår inden for formelle læringsammenhænge. I særlig grad træ-

ner og ledere har ofte mulighed for at deltage i formelle læreprocesser i foreningsregi.

Formelle læreprocesser foregår således ikke kun uden for foreningslivet, men er en integreret del af foreningslivet. Dog foregår de formelle læreprocesser uden for de primære aktiviteter i foreningerne i adskilte forløb som kurser, seminarer og workshops.

I denne undersøgelse har fokus primært været på livet i foreningerne, og vi har kun i mindre omfang beskæftiget os med den del af foreningsaktiviteterne, der foregår inden for formelle læringssammenhænge. Vi har altså ikke eksplicit haft fokus på de dele af undervisningen af frivillige ledere, der foregår i afgrænsede forløb og kurser og deraf falder inden for definitionen af formelle læreprocesser. Dog fremtræder betydningen af de formelle læringssammenhænge i foreningerne særligt i to relevante perspektiver:

For det første synes de formelle læreprocesser i foreningerne primært at blive opfattet som en del af foreningernes 'fastholdelsesperspektiv'. Ledernes beretninger om de formelle læreprocesser i foreningerne peger på, at deltagerne primært bliver tilbudt at komme på kurser og uddannelsesforløb, *efter* de har påtaget sig de frivillige lederhverv. Som sådan synes de formelle læreprocesser i foreningerne i vidt omfang at fungere efter hensigten. Vi kan se, at de trænere og ledere, der har deltaget i kurser og seminarer, fremhæver kursernes relevans og betydning som en hjælp og støtte til brug i forbindelse med det daglige lederarbejde. Trænere og ledere fremhæver tilbuddene om kurser som en positiv del af det at påtage sig et frivilligt arbejde. Selvom de unge almindeligvis deltager i formelle uddannelsessammenhænge i deres øvrige ungdomsliv, er de interviewede unge trænere og ledere i vidt omfang interesserede i at deltage i kurser og workshops. De unge trænere og ledere fremhæver deltagelsens positive betydning, hvis de oplever, at kurserne har været med til at hæve dem ud over 'amatørrolle' og styrket deres 'faglighed'. Det synes væsentligt for de unge frivillige, at de i forbindelse med deres frivillige arbejde har en oplevelse af at beherske situationen. Deltagelsen i meningsfulde kurser er medvirkende til, at trænere og ledere oplever kurserne som støtte i den 'sårbare' situation, de er i som trænere og ledere, dvs. uden en given autoritet i forhold til udførelsen af deres opgave over for andre (evt. yngre) medlemmer.

For det andet udgør det en væsentlig mulighed for foreningerne at anvende de formelle læreprocesser som en del af deres rekrutteringsstrategi. En fortælling fra en ung træner i Skjern GF, der har gennemgået hovedfore-

ningens ungdomslederuddannelse, henvendt til potentielle unge ledere/trænere i klubben, beskriver betydningen heraf således:

Skjern GF havde en ungdomslederuddannelse, hvor der var tre moduler. Og det har helt klart hjulpet mig. Jeg har fået mange idéer til lege og forskellige træningsprogrammer. Det hjælper vildt, at man har været på et kursus for at lære at være træner. Jeg synes, det er en god baggrund. Jeg har fået så meget mere selvtillid. I ottende klasse begyndte jeg på ungdomslederuddannelsen, da var jeg den der meget, meget lille, stille pige og turde knap nok sige noget. Så efter første år så var jeg sådan begyndt at sige lidt mere, og så efter andet år så havde jeg fået så meget mere selvtillid. Alle i mine omgivelser kunne mærke det på mig. Og det var så rart! Og så efter tredje år, da var jeg jo blevet meget mere selvstændig og troede meget mere på mig selv.

Den unge træners historie fortæller om et udbytte af ungdomslederuddannelsen, der har medvirket til en personlig udviklingsproces. Hun oplevede tilsvarende, at deltagelsen på foreningens kursus kvalificerede hendes evne til at bestride trænergerningen. Fortællingen peger på, at den unge træner oplever indgangen til trænergerningen som overkommelig. Hun havde inden opstart af trænerhvervet en oplevelse af at have 'lært at være træner', en situation hun tilskriver deltagelsen på kurset.

Fortællingen peger ydermere på noget af den 'medlæring', den formelle læreproces har afstedkommet. Den intenderede målsætning med kurset havde været at forberede deltagerne på en varetagelse af et lederhverv i klubben, men den unge træner oplever desuden den personlige udviklingsproces som et centralt læringsudbytte.

5.3.2. Ikke-formelle læreprocesser

Ikke-formelle læreprocesser foregår i forbindelse med de konkrete aktiviteter i foreningerne, hvor målgruppen er (de aktive) medlemmer, f.eks. fodboldtræningen, bibeltimerne, musikøvningen, rulleskøjtetræningen og gymnastiktræningen. Som vi også har set i de foregående kapitler, er der tale om ikke-formelle læreprocesser i forbindelse med de aktiviteter, der oftest forbindes med kerneaktiviteterne i foreningen. Det er de planlagte faste aktiviteter, der er i centrum for foreningernes virke, og det er til disse aktiviteter, medlemmerne i første omgang rekrutteres og forsøges fastholdt.

Læringen i forbindelse med disse aktiviteter kan være mere eller mindre intenderet, men læringen er ikke-formel i den forstand, at den ikke er planlagt med henblik på opnåelsen af formel kompetence. I forbindelse med f.eks. en fodboldtræning er læringselementet ofte centralt, men der er tale om en læringsproces, der er 'indlejret' i hovedaktiviteten 'fodbold' som en planlagt aktivitet. Lederne spiller, både som planlæggere og i nogle foreninger som undervisere, en central rolle i forbindelse med de ikke-formelle læreprocesser. Vi vil i det følgende diskutere de ikke-formelle læreprocessers betydning for unge foreningsdeltagere med fokus på henholdsvis foreningsdeltagere og frivillige ledere.

Læring og kompetence – de unge foreningsdeltagere

Vi har vist, at der er store forskelle i de unges forventninger til deres foreningsdeltagelse. Overordnet kan vi dog registrere, at lærings- og udviklings-elementet træder centralt frem i forbindelse med de unges fortællinger om deres foreningsdeltagelse, men det er samtidig en central pointe, at lærings-elementet ikke nødvendigvis fremtræder som et direkte ønske om at lære noget i forbindelse med de konkrete aktiviteter. Vi kan se en meget stor gruppe af de unge, der vitterligt ønsker at lære noget og udvikle sig i forbindelse med de planlagte aktiviteter, men vi kan *også* se en stor gruppe af deltagere, der ikke har et afklaret ønske om samme. For sidstnævnte gruppe har det sociale fællesskab, samvær med andre samt fysisk eller kreativ udfoldelse en central placering. Dog må vi sige, at de unges refleksioner over og fortællinger om deres foreningsdeltagelse tyder på, at læringselementet er fremtrædende.

De 'afklarede' unge?

At være ung betyder, at man er på vej. Som nævnt i kapitel 1 tillægges ungdomslivsfasen, som overgang fra barndom til voksenlivet, oftest betydning som en gradvis udviklingsproces, hvor læring og uddannelse står centralt. I foreningslivet møder vi også grupper af unge, der ikke nødvendigvis tillægger det at lære nogen central betydning for deres foreningsdeltagelse. Når det for grupper af de unge forholder sig sådan, er det ikke, fordi læring ikke fylder noget i deres liv, tværtimod. Langt de fleste af de unge, vi har interviewet, fremhæver et udviklingselement i deres liv. Men for en gruppe af unge er foreningsdeltagelsen et åndeligt og socialt *pusterum* fra lærings- og udviklingskravene i det omgivende samfund. For disse medlem-

mer er deltagelsen i de planlagte aktiviteter i højere grad centreret om den aktuelle udfoldelsesmulighed, aktiviteterne tilbyder, som gymnasten der går til gymnastik for at udfolde sig fysisk, som musikeren der spiller musik i et band for at 'fyre den af' og få afløb for en kreativ udfoldelsestrang.

At deltage i læringssammenhænge i det institutionaliserede uddannelsessystem opleves af mange unge som en opslidende og socialt og følelsesmæssigt krævende opgave. Da deltagelsen i læringssammenhænge altid indeholder et element af motivation (Illeris 1999), kan foreningerne få betydning som et sted, hvor man følelsesmæssigt og socialt søger at kompensere for den opslidende del af uddannelsesdeltagelsen. Det påfaldende (og interessante) er, at disse unge fremhæver deres ønsker om 'blot' at være en del af foreningslivet, uden et specifikt udviklingsperspektiv for øje, som *et aktivt tilvalg*. En forklaring på dette er, at unge er en del af en tid, hvor identitetsdannelsesprocesserne er i centrum som aldrig før, og man skal ikke bare kunne redegøre for sine valg, men også sine fravalg.

At 'stå af' den kulturelle forventning om evig selvudvikling opleves af de unge derfor ikke som en 'naturlig ting'. Men det kan være en personlig nødvendighed, hvilket en række af interviewene med de unge tydeligt viser, og derved kan foreningerne få en central betydning for de unge som et personligt pusterum i ungdomslivet. Spørgsmålet er, hvad det betyder for foreningerne. Noget synes at tyde på, at ungdomsarbejdet mange steder er lagt an på en gradvist øget prioritering af læringselementet i aktiviteterne og deres omfang, og at foreningernes fokus på læring og udvikling i forbindelse med de planlagte aktiviteter ikke nødvendigvis appellerer til alle. Et forhold, der især synes at kunne identificeres hos idrætsforeningerne.

Den danske foreningsforsker Knud Larsen har tematiseret det paradoksale i, at f.eks. idrætsforeningerne i deres ungdomsarbejde gradvist har øget træningsmængden og forventningen til medlemmerne om seriøsitet og personlig udvikling (Larsen 2003a og 2003). Dette samtidig med, at mange unge oplever stigende krav om videnstilegnelse og personlig udvikling i forbindelse med deltagelse i de institutionaliserede uddannelsessammenhænge.

De læringsfokuserede unge

Der findes altså unge, der primært deltager i foreningerne for at have et pusterum at udfolde sig i, men de udgør imidlertid langt fra hele billedet af den ungdomsgruppe, vi har interviewet. For andre unge er lærings- og

udviklingselementet af foreningsdeltagelsen centralt, og deres fortællinger om foreningsdeltagelse peger i høj grad på, at de ønsker udfordrende og læringsrige aktiviteter.

Den norske foreningsforsker Håkon Lorentzen taler om begrebet 'konsument-identiteter' i forhold til det senmoderne samfunds nye mennesketype, for hvem spørgsmålet: "What's in it for me?" vil styre deltagelsen i foreningsaktiviteter i langt højere grad end tidligere. Foreningerne vil derfor være fristeder til at præsentere aktiviteterne som et tilbud til individet, som vedkommende kan vælge at benytte sig af eller lade være (Lorentzen 2001). Når vi taler om unge, der i høj grad er orienterede mod, at aktiviteterne skal være personligt udfordrende og indeholde et læringselement, fristes man ofte til en lidt fordømmende indstilling til denne motivation for foreningsdeltagelsen. En sådan orientering er blevet betegnet som en zapper-mentalitet, da den ofte giver sig udtryk i skiftende valg mellem aktiviteter i en kortsigtet og instrumentel medlemsadfærd. En zapper-adfærd kan være vanskelig at forene med de frivillige foreningers selvforståelse, hvor aktiviteten ofte er langt an på en langsigtet og fællesskabsorienteret foreningsdeltagelse.

Vi kan se, at foreningerne alle er orienterede mod en eller anden form for indlæring i forbindelse med de planlagte aktiviteter, og at mange af de unge medlemmer i vidt omfang er orienterede mod et læringsindhold og læringsudbytte. De unge er bevidste om deres krav og forventninger til foreningerne. De giver udtryk for, at de forventer gode rammer og kvalificerede ledere i forbindelse med deltagelse i aktiviteterne.

For en række af de unge, hvor lærings- og udviklingsfokuseringen er fremherskende, er orienteringen mod foreningen som organisatorisk ramme tendentielt mindre. Man kommer for at få noget ud af det og i mindre grad for at være med til noget. Dog må dette nuanceres. For det første må den unges stærke ønske om og interesse i individuel udvikling og deltagelse ses i sin sammenhæng. For mange unge er det at være i bevægelse og fokuseret mod en individuel udvikling en naturlig del af livet, det er et samfundsmæssigt krav. At mestre en situation er blot grundlaget for at tilegne sig og mestre den næste situation og dens udfordringer. For det andet viser undersøgelsen, at også over for denne gruppe af unge kan det lade sig gøre at trænge igennem med et budskab om foreningslivets krav og vilkår, som man som forening forstår dem. Men det kræver en ledelse, der vælger at prioritere denne opgave, og det tager måske nok noget tid, og det kræver,

at de unge har succesoplevelser med foreningsdeltagelse ud over den individualiserede aktivitet.

Vi kan se i undersøgelsen, at der er stor forskel på, hvad de unge oplever, de lærer i forbindelse med de planlagte aktiviteter i foreningsregi. Vores analyser peger på, at de unges læreprocesser i høj grad er afhængige af organiseringen af aktiviteterne. Det har stor betydning for, hvad de unge medlemmer oplever, de lærer i foreningerne. I de foreninger, hvor vi har set aktiviteter planlagt af unge, og hvor ansvaret for aktiviteterne bæres af unge, fremhæves i særlig grad læringen i forbindelse med afviklingen af aktiviteten. De unge fremhæver det som væsentligt, at de har lært noget i fællesskab med andre unge, og at de, selvom opgaven måske har set vanskelig ud, i fællesskab med andre unge har været i stand til at forvalte et ansvar. Selvorganiseringen er med andre ord væsentlig som et forhold, der medvirker til at give de unge succesoplevelser og selvtillid. De unge oplever, at de, modsat forventningerne i det omgivende samfund, er i stand til selv at varetage væsentlige aktiviteter og deres udførelse.

5.3.3. Uformelle læreprocesser

Læringen i uformelle sammenhænge kan karakteriseres som læring i forbindelse med ikke-planlagte aktiviteter, hvor læringsintentionen oftest er fraværende. I foreningsregi taler vi om det uformelle sociale samvær og aktivitet uden for de planlagte aktiviteter. Det kan naturligvis være vanskeligt at afgøre, hvornår noget foregår uden for planlagte aktiviteter, da der altid vil være et overlap mellem de forskellige læringsammenhænge. Den grundlæggende forståelse af læring i foreningslivet er, at der foregår masser af læreprocesser ud over de planlagte aktiviteter, og det er det, vi interesserer os for under kategorien uformelle læreprocesser. Det vil være en meningsløs reduktion blot at diskutere de læreprocesser, der foregår i forbindelse med de planlagte aktiviteter i foreningerne. Derfor har vi brug for et begreb som uformelle læreprocesser til i det hele taget at kunne tale om den læring, der foregår i forbindelse med samværet og de sociale aktiviteter i foreningslivet uden for de planlagte læringsammenhænge.

Undersøgelsen viser at det *ikke er* givet, men at fællesskabet i foreningerne *kan være* af en mere forpligtende karakter end fællesskabet i for eksempel kommercielle musikskoler, fitnesscentre, og aftenskoler. Det sociale samvær i foreningerne *kan* adskille sig fra socialt samvær andre ste-

der ved det fælles ansvar for aktiviteter og fællesskab, selvom der ofte ikke *direkte* er et læringselement inkluderet.

5.3.4. Identifikation

Det er gennemgående i vores undersøgelse, at unges identifikation med de øvrige foreningsdeltagere er en forudsætning for, at de umiddelbart oplever, at de lærer noget i forbindelse med deres deltagelse i uformelle læreprocesser. Identifikationen kommer til udtryk ved en anerkendelse og accept af andre medlemmers synspunkter, holdninger eller færdigheder, som den viser sig ved mødet mellem medlemmerne i foreningerne. Disse unge fremhæver, at man kan lære meget i forbindelse med foreningsdeltagelsen, og at dette i høj grad er muligt uden for de planlagte aktiviteter. Disse medlemmer giver alle udtryk for en åben og tillidsfuld tilgang til foreningsarbejdet og har alle en ambition om at ville lære af de andre medlemmer.

5.3.5. Anerkendelsen af ikke-formelle læreprocesser

De uformelle læreprocesser er en del af læringselementet, der i meget lille grad er i fokus, når unge skal give udtryk for deres læringsudbytte af foreningsdeltagelsen. Det er vores indtryk i undersøgelsen, at der i foreningsarbejdet er overvejende fokus på de planlagte aktiviteter og de ikke-formelle såvel som de formelle læreprocesser. Foreningsarbejdet rummer derfor gode muligheder for at bedre dette forhold ved at søge at synliggøre, hvilket udbytte man som medlem kan få af foreningsdeltagelse ud fra den bredest mulige fokusering. Man kan tale om, at foreningerne forsømmer at bevidstgøre medlemmerne om muligheden for at lære af jævnaldrende eller andre menige medlemmer i foreningen. Læring opfattes i foreninger oftest som et direkte spørgsmål om en bevidst overføring af viden fra en ressourceperson til en anden, men undersøgelsen viser, at foreningerne rummer meget mere end blot overføring af viden og kompetencer i forbindelse med planlagte aktiviteter.

Det er i denne forbindelse vigtigt at få understreget, at der ligger et meget stort læringspotentiale i de frivillige foreninger. Set fra et læringsteoretisk perspektiv har den læring, der finder sted i sammenhænge, hvor man selv har ansvaret og selv har valgt at være med, nogle væsentlige kvaliteter, som det tit er svært at få frem i formaliseret skole og uddannelse. Der involveres så mange lag i personligheden og motivationsstrukturerne, at der let mobiliseres til akkomodativ og transformativ læring, dvs. læring der

ikke så let glemmes og kan anvendes i mange andre relevante sammenhænge (jf. Illeris 1999, 2003).

Nye tider – nye foreningsformer?

Konklusion & Perspektiver

Lad os indledningsvist slå fast: Der er stadig et stort antal unge, der deltager i de frivillige foreninger, deres aktiviteter og sociale liv. *Men* de frivillige foreninger står også over for en række store udfordringer, hvad angår unge medlemmer og frivillige lederes foreningsdeltagelse. Især hvad angår unges muligheder og interesse for at deltage i det mere foreningsbærende og langsigtede frivillige arbejde.

Er tiden løbet fra forenings-Danmark?

Konklusionen i denne bog er, at *det er nye tider*, og at *der er behov for nye foreningsformer*, hvis de frivillige foreninger fortsat vil appellere til en bred medlemsskare af unge. Fremtidens frivillige foreninger må indstille sig på at spille en ny og ændret rolle i forhold til deres unge medlemmer. Det betyder ikke, at foreningernes rolle som ramme om et meningsgivende fællesskab for unge er udspillet, men det betyder, at der er ændrede krav til foreningerne fra mange unge.

Foreningerne

I forskningsprojektet *Nye tider – nye foreningsformer?* har vi haft en unik mulighed for at analysere et bredt udvalg af frivillige foreninger fra Dansk Ungdoms Fællesråd (DUF), Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI), Danmarks Idræts-Forbund (DIF). Netop den dybdegående analyse af meget forskellige foreninger og de unge medlemmer heri tydeliggør, at der er mange måder at gribe foreningsarbejdet an på, hvilket har stor betydning for foreningernes ungdomsarbejde. I et fremtidsperspektiv peger dette på, at der på ungdomsområdet er mange udviklingsmuligheder inden for rammerne af foreningerne. Men foreningerne må indstille sig på at overveje deres organisationsform med største omhu, hvis de fortsat ønsker at appellere til en bred skare af unge på vej gennem ungdomslivets udfordrende passager. Det er op til foreningerne, hvilken rolle de vil

spille for de unge i fremtiden, men *alt* peger på behov for grundlæggende diskussioner af, hvordan foreningerne kan møde fremtidens udfordringer.

Foreninger i Danmark kan lære meget af hinanden og af, hvordan de på forskellig vis organiserer sig, rekrutterer og fastholder medlemmer samt tænker i udvikling. De kan også lære meget af at forholde sig til den forskellighed, der er i unge medlemmer og frivilliges forudsætninger, interesser og perspektiver i at deltage i foreninger.

De unge

De unge medlemmers livssituation og deres forestillinger om og perspektiver med deres deltagelse i foreningerne er blevet belyst i et *ungdomsforskningsspektiv*, der fører til to grundlæggende konklusioner: For det første er unges livssituation kendetegnet ved hyppige skift mellem forskellige sociale situationer og læringssammenhænge. Den omskiftelige ungdomstilværelse præger de unges muligheder for og ønsker om at indgå i foreningslivets aktiviteter. For det andet viser de dybdegående analyser, at unge både har klare forestillinger og så nogle ubevidste reaktionsmåder, som de ikke er klar over – de er reaktioner på nogle vilkår og ikke bevidste strategier

Både de unges situation og deres forestillinger om og forventninger til foreningsdeltagelsen er absolut nødvendige at medtage som relevante perspektiver på indretningen af fremtidens foreninger.

I det følgende vil vi uddybende pege på flere betydningsfulde forhold, der gør sig gældende for unges foreningsdeltagelse og -engagement.

1. Unges nye bevægelsesmønstre i foreningslandskabet

Det har en ny betydning for unges foreningsdeltagelse, hvor de er i deres livsbane

At beskrive unge som zappere i foreningerne og mellem foreningsaktiviteterne er for unuanceret en beskrivelse, men unge *er* blevet mere mobile i deres ungdomsliv, især fordi uddannelse fylder meget mere længe. Det er en af de væsentlige årsager til, at mange unge kan finde på eller føle sig tvungne til at forlade foreningerne eller holde en længere pause. Det gælder for de mange unge som:

- ♦ tager deres afsluttende grundskoleår på en efterskole
- ♦ tager på højskole efter endt ungdomsuddannelse
- ♦ i forbindelse med start på en ungdomsuddannelse eller videregående uddannelse flytter til en anden og/eller større by.

For foreningerne – især i landdistrikterne – er det en vanskelig udfordring at forsøge at fastholde disse unge. Foreningernes mulighed for at have aktive unge medlemmer og frivillige ledere er afhængig af, hvilke andre livs- og læringssammenhænge unge indgår i, og hvilke perspektiver unge har med hensyn til uddannelse og arbejde – og deres øvrige liv, hvor blandt andet forelskelser, kæreste- og kønsrelationer kan fylde meget i bevidstheden.

Unge overgang fra skole til ungdomsuddannelse, fra ungdomsuddannelse til evt. videreuddannelse og til arbejdsliv er for mange unge lig med perioder af ungdomslivet, hvor der bruges mange kræfter på at etablere sig i nye sociale sammenhænge – hvor der også er krav om deltagelse i det sociale liv. Derfor kan det være vanskeligt at forene disse skift i livssammenhænge med et forpligtigende foreningsarbejde. Flere unge peger på, at det er svært at finde tid til at forpligtige sig på foreningslivet og længerevarende foreningsarbejde. Omvendt er der unge, som oplever, at et stærkt socialt fællesskab i foreningen kan være en stor styrke i forbindelse med skift i livssammenhænge, f.eks. at skulle begynde på en gymnasial uddannelse og skulle indgå i helt nye kammeratskabskredse. Disse unge har stor glæde af den tryghed og det sociale fællesskab, foreningerne kan være ramme om. Foreningerne må overveje dels, hvordan unge kan støttes yderligere i de mange skift, som et moderne ungdomsliv indebærer, dels hvordan disse unge kan gives mulighed for en evt. mindre forpligtigende deltagelse. Foreningerne må tage hensyn til de unges rytmer og hverdagsliv, når aktiviteterne i foreningen planlægges, f.eks. ved at respektere læseferier, aftenarbejde og den slags. Det gælder om at være opmærksomme på, hvad de unge i øvrigt laver, at se dem som hele mennesker og gå i dialog med unge om, hvilke forventninger de har til deres deltagelse.

Foreningerne kan ikke tage unges aktive og forpligtigende deltagelse for givet

Mange unge har svært ved at forpligtige sig på mange timers frivilligt arbejde på faste dage, da deres mulighed for at deltage i høj grad afhænger af deres uddannelses- og arbejdssituation.

I undersøgelsen kan vi se, at mange unge oplever, at det kan være vanskeligt at forene prioriteringen af en uddannelse, hvad angår lektier/opgaver og det sociale liv omkring uddannelsen, med et stort foreningsengagement og deltagelse i det frivillige foreningsliv. Foreningerne må forholde sig aktivt og konstruktivt til disse forhold. Et mere fleksibelt arbejdsmarked ser ud til at fordre et mere fleksibelt fritidsliv, f.eks. hvad angår møde- og åbningstider og de krav, der kan stilles til unge medlemmer og unge frivillige ledere om fast forpligtigende deltagelse i aktiviteter. Det er ikke nogen let opgave, men første skridt på vejen er at give problemet opmærksomhed, lytte til, hvad de unge siger, og finde på konkrete, måske individuelle løsninger, der kan gøre det muligt for den enkelte unge at fastholde sit foreningsliv igennem andre forpligtelser.

2. Foreningernes lydhørhed over for de unges stemme

Unge ønsker indflydelse på de nære ting

I undersøgelsen ser det ud til at være et gennemgående træk ved de unge foreningsdeltagere, at de lægger vægt på at have indflydelse på den aktivitet, de er en del af, og den gruppesammenhæng, de indgår i. De orienterer sig i ringe omfang mod indflydelse på foreningen, dens formelle fora og beslutningsprocesser. Dette hænger sammen med, at for mange unge er foreningen som helhed, foreningsdemokratiet og det formelle lederarbejde meget usynligt i dagligdagen. Deltagelse er centreret omkring aktiviteten, og det er den, de fleste unge forholder sig til. Det peger på, at der for mange foreninger forestår et større formidlingsarbejde med hensyn til at gøre det forståeligt for de unge, at aktiviteterne finder sted i rammen af en forening, og at de unges deltagelse her:

- 1) er legitim – unge har ret til at blive hørt og deltage på lige fod med andre
- 2) er ønsket – unges engagement og involvering er værdsat
- 3) kan have perspektiver for deres deltagelse – unge kan få værdifulde demokratiske erfaringer og afprøve at have et ansvar

Denne formidling må finde sted sammen med en løsning af de strukturelle udfordringer, som unges øgede mobilitet rejser.

**Voksne bestemmer ved idrætsaktiviteter:
"Det kan ikke være anderledes" – eller kan det?**

I idrætsverdenen er der meget få unge, der sætter spørgsmålstegn ved træneren som den, der definerer og bestemmer. For de unge er det et forhold, der ikke opfattes som værende til diskussion: "Det kan ikke være anderledes" som flere af de unge idrætsudøvere udtrykker det. Men alligevel er der noget, som peger på, at når det ikke opfattes som naturligt, eller der tilfældigt sker noget andet (der mangler f.eks. trænere til et hold), og de unge selv styrer træningen, så får de unge et stort socialt og kompetencemæssigt udbytte af aktiviteterne og tager også et større ansvar. At unge selv har et ansvar for foreningsaktiviteter ser ud til at øge såvel de unges engagement som fællesskabet omkring aktiviteten. Men omvendt kan det også betyde, at kvaliteten af aktivitetens snævre indhold forringes, hvis unge ikke har de fornødne kvaliteter. Vi ser her et dilemma, som foreningerne må se i øjnene. Hvis unge skal engagere sig, skal de have medansvar, og det kan i første omgang gå ud over f.eks. det sportslige niveau. Det er en balancegang for de unge stiller også store kvalitative krav til niveauet, så der må arbejdes med faser. For uden et medansvar og det medfølgende engagement bliver de unge endnu mere tilbøjelige til at opføre sig som kunder i en butik. Så der er ingen vej udenom. Ansvar skal ud til de unge, og hver forening må overveje, hvordan det gøres konkret.

En ung foreningsplatform ser ud til at kunne øge unges engagement

Det synes at kunne medvirke til at fastholde og engagere unge, hvis de i foreningen har mulighed for at samles med andre unge i forbindelse med aktiviteter og det frivillige arbejde. Vil man engagere unge til aktiv deltagelse, er det vigtigt, at man skaber en 'ung fælles platform', hvor unge kan samles om fælles oplevelser af problemstillinger – vel at mærke uden, at denne fælles platform har voksenpræg. Hvordan det konkret skal gøres, kan variere meget, afhængigt af hvad man laver, og hvor gamle både unge og voksne er. De helt unge vil meget gerne have voksenstøtte, men den skal være indfølelse, solidarisk og kompetent, og de lidt ældre unge vil måske gerne

prøve noget helt nyt eller bare have oplevelsen af, at de kan slå igennem med idéer, hvis de har nogen.

3. Rekruttering og fastholdelse af unge frivillige ledere

Der rekrutteres ofte blandt de kendte ansigter (Tordenskjolds soldater & sønner)

I undersøgelsen bliver det bekræftet, at foreningernes rekruttering til træner-/lederposter kan være meget lukket. Flere af de unge ledere og trænere har familie i foreningerne, der er ledere. Eller de har været i foreningerne i en lang årrække og har vist deres interesse. I de fleste foreninger er det sådan, at de unge ledere i høj grad oplever, at de er blevet prikket/udvalgt. Positivt giver det dem de særlige forudsætninger, at de allerede kender foreningskulturen og omgangsformerne. Omvendt peger det dog på to problematikker.

For det første appellerer et foreningsarbejde, hvor man først skal gøre sig fortjent til at blive involveret, og hvor det forventes, at man forpligtiger sig på det frivillige arbejde, i ringe grad til nye unge deltagere, der har engagement og stor lyst til fra start at udfolde deres evner i foreningen og dens arbejde. Får disse unge ikke en respons på deres interesser og eventuelle forslag til nye idéer, så risikerer foreningerne meget vel, at de finder andre steder, hvor de kan bruge deres energi.

For det andet kan det være vanskeligt for uetablerede og unge foreningsdeltagere at få adgang til indflydelse i disse foreninger. Set i sammenhæng med den øgede mobilitet giver dette forhold i sig selv rekrutteringsproblemer. Så foreningerne kan blive nødsaget til at være meget åbne og måske også tage nogle chancer ved at forsøge at involvere nogle af de unge, der ikke ved første blik fremtræder som prototypen på en kommende foreningsleder.

Anerkendelse af unges (og andres) frivillige indsats er vigtig

I foreningsarbejdet ser det ud til, at anerkendelsen af unges indsats og frivillige arbejde er central. De unge frivillige lægger vægt på, at de får god respons på deres frivillige arbejde, og at foreningerne tydeligt værdsætter deres indsats. Men sådan er det ikke altid, påpeges det. For de unge frivillige ledere har det særlig stor betydning for deres engagement, hvordan de

bliver mødt af foreningen og dens ledere. Vi kan pege på, at det er vigtigt for unge, at de oplever en form for anerkendelse ved deres deltagelse både fra andre deltageres side og fra trænere/ledere/foreningens side. Og dette gør sig i endnu højere gældende for de unge, der deltager i det frivillige lederarbejde.

Ansvar og støtte er vigtige ingredienser i unges foreningsarbejde

De unge frivillige ledere i foreningerne udtrykker i vidt omfang en stor ansvarsfølelse over for det arbejde, de udfører. Det er meget vigtigt for de unge, der er involveret i foreningsarbejdet, at de lever op til det ansvar, de oplever forbundet med det frivillige arbejde, og at de kan komme i en situation, så de får anerkendelse også som personer. At få ansvar og mulighed for at være med til at varetage betydningsfulde og synlige aktiviteter synes at være en bærende drivkraft for de unge frivillige. At have mulighed for at prøve kræfter med det frivillige arbejde oplever mange af de unge frivillige ledere som en mulighed for at afprøve sig selv og egen formåen. At de unge oplever ansvaret og mulighed for selvudvikling som en væsentligt drivkraft udelukker ikke, at de samtidig ønsker mulighed for støtte og opbakning. Unge ønsker ikke nødvendigvis at stå med ansvaret alene, men sætter i vidt omfang pris på muligheden for nem adgang til at søge støtte og vejledning. Denne dobbelthed mellem selvstændigt ansvar og muligheden for råd, vejledning og støtte, hvis det er påkrævet, synes væsentligt for foreningerne at indtænke.

I de foreninger, vi har undersøgt, kan vi se, at der blandt andet arbejdes med støttepersoner, som sikrer, at der er en kontakt mellem de unge frivillige ledere og foreningens ledelse. Når foreningerne oplever, at det er svært at rekruttere unge ledere, og de ser sig nødsaget til at rekruttere unge ledere, de ikke kender særligt godt, selvom de ikke ved, om de har de rette kvalifikationer, så kan en løsning være at udpege en kontaktperson eller konsulent, der både sikrer kontakten til foreningen og kan stå til rådighed for de unge ledere. Det giver til gengæld disse 'konsulenter' et kæmpeansvar for, at det frivillige lederarbejde fungerer, hvilket man i foreningerne må forholde sig til. Som en konsekvens foregår der f.eks. i nogle foreninger overvejelser, om dette ansvar ligefrem skal honoreres og professionaliseres. Men vi kan også se, at manglen på unge ledere kan løses utraditionelt ved, at man ikke giver *enkelte* personer større ansvar, men involverer

flere i det frivillige lederarbejde, så det f.eks. er tre eller fire personer, der er ansvarlige for et hold eller gruppe, så de indbyrdes har ansvar for at koordinere opgaverne.

4. Unges identifikation med foreningerne og deres værdigrundlag: Kan de unge være foreningsbærende?

Der er unge, som opfører sig som kunder i butikken

I flere af undersøgelsens foreninger er der ledere, som oplever, at visse unge forventer en udstrakt service og fantastiske faciliteter via deres medlemskab, som var de kunder i en butik. Undersøgelsen peger på, at de foreninger, der tør tage dialogen med de krævende unge, oplever, at en stor del af problemstillingen handler om, at unge sjældent har det store begreb om, hvad et foreningsmedlemskab indebærer, men at det kan man godt forklare unge, hvilket kan være med til at skabe grobund for deres engagement. Foreningerne må være klar til at orientere og oplyse om, hvad en forening er og kan give, hvis man selv er aktiv, et forhold man kunne tage for givet før. Igen er det et spørgsmål om at sætte sig ind i den enkeltes forudsætninger. Unge er langt mere individualiserede og har ikke det samme med i bagagen. De har også været ude for langt flere skift, end de voksne typisk har. Og der er kommet helt nye etniske grupper helt uden foreningserfaring. Der skal altså grundigere oplysning til – og så er det endda ikke det samme, de forskellige grupper af unge ikke ved.

Unge deltagelse finder sted i relation til en aktivitet og i et konkret socialt fællesskab

Unge melder sig ind i en forening for at få et aktivitetsfællesskab. De unges deltagelse og identifikation er sjældnere centreret om foreningslivet. For de fleste unge handler deres foreningsdeltagelse om aktiviteten, f.eks. at gå til fodbold, spille musik og rulle på skøjter, og det sociale fællesskab herom. Det betyder *ikke*, at det er umuligt at få unge til at tilegne sig foreningens værdier, engagere sig i foreningslivet og det frivillige foreningsarbejde, men foreningerne kan ikke tage for givet, at fordi en ung melder sig ind i en forening, vil vedkommende være indforstået med foreningskulturen og motiveret til at deltage aktivt i foreningslivet. Det ser ud til, at mange

unge ikke oplever foreningernes traditioner og værdier som noget naturligt og noget, de i udgangspunktet er en del af. Hvis man ønsker de unges aktive deltagelse i foreningen, kan det derfor være desto vigtigere, at man i foreningerne tager godt imod de unge og sætter dem ind i, hvorfor foreningen er sat sammen, som den er, og hvilke præmisser den fungerer på. At udvide interessen fra den konkrete aktivitet til mere omfattende foreningsdeltagelse kræver, at den unge bliver rigtig godt modtaget. Det vil for moderne unge sige at blive modtaget som et individ, at få taget individuelle hensyn, at være synlig som person fra starten. Det kræver, at de voksne, der tager imod, ikke tager noget for givet, men er indstillet på at yde den personlige støtte og opmærksomhed, som er så betydningsfuld for unge.

Unge ønsker at deltage i det frivillige arbejde, de kan se sig selv i

I undersøgelsen er der flere af de unge idrætsudøvere, som godt kunne tænke sig at blive trænere. Meget få unge ytrer til gengæld ønsker om at blive ledere i foreningerne. Det ser blandt andet ud til at hænge sammen med, at det at være træner for unge er et frivilligt arbejde, som det er muligt at relatere sig til, og som man kan se sig selv i. Det er træneren, man har den daglige kontakt til, og det er trænerens vejledning, der er med til at udvikle ens sportslige evner. Få unge ved hvad lederarbejde indebærer, og i modsætning til træneren, der har direkte kontakt til de unge ved foreningsdeltagelse, så er lederne og deres arbejde ofte usynlige for den enkelte unge foreningsdeltager. Det peger på, at der kan være behov for at synliggøre lederarbejdet og dets eventuelle potentiale for de unge. De foreninger, hvor de unge også engagerer sig aktivt, er de foreninger, hvor ledelsen for det første består af unge og for det andet består af personer, som de unge kan se tage del i foreningens daglige arbejde. Det er foreninger, hvor de unge oplever, at de kan spejle sig i lederne.

5. Unges udbytte af deltagelse og frivillighed – demokrati, integration og læring

Foreningen kan være et vigtigt frirum/råderum for unge

Mange unge oplever, at foreningsdeltagelsen er et vigtigt frirum, hvor man kan være sammen med andre unge i en afslappet atmosfære uden for vok-

senlivets krav og forventninger som f.eks. en 17-årig spejder rammende udtaler, så er foreningen for ham “et pusterum i en ellers travl hverdag” med mange lektier og opgaver. At være en del af et foreningsfællesskab med ligesindede unge synes at have stor betydning for de unge og deres selvforståelse. Her kan man være sig selv, for man har selv valgt aktiviteten, eller man kan i hvert fald afprøve, om man føler sig hjemme her. I modsætning til de fleste uddannelses- og arbejdsaktiviteter ligger foreningslivet jo netop som det helt selvvalgte frirum, så derfor stilles der også store krav til, at man virkelig skal føle sig hjemme, for det er jo ikke noget, man behøver.

Mange af de unge, der er i foreninger, hvor der blandt de unge hersker en forståelse af at have en fælles ungdomskultur, bruger foreningen som et frirum, hvor de værner sig mod voksenlivets krav og forventninger. Foreningen giver en tryk platform, der gør det nemmere for mange unge at deltage i og leve med ungdomslivets krav og forventninger. Denne positive side kan styrkes og udbygges yderligere ved at dyrke foreningens særpræg og til en vis grad egenart og ved at tilbyde identitet på en selvvalgt måde – aktiviteten er selvvalgt, men udgør på sin vis også en pakkelse, da man får en masse forærende ved, at der er faste værdier, normer og begrundelser for at gøre det ene eller det andet. Og samtidig er det frivilligt, og man kan gå igen og vælge sig noget andet. Så opgaven for foreningerne bliver at balancere mellem at holde fast i basis, finde kerneydelsen og kridte traditionerne op, for unge søger mening, indhold og signifikans som aldrig før, og det kan en rodfæstet forening tilbyde. Samtidig vil de unge kun have alle disse ting, hvis de kan fås på egne præmisser, så al den fleksibilitet og individualiserende hensyn, som er samlet i de forrige konklusioner skal også være til stede. Budskabet til foreningerne er altså det vanskelige at holde fast i hvad man kan og samtidig være uendelig fleksibel.

Kompetenceudvikling og læring er centralt i foreningerne og for det frivillige arbejde

De frivillige foreninger har et stort læringspotentiale. Den læring, der finder sted i sammenhænge, hvor man selv har ansvaret og selv har valgt at være med, har nogle væsentlige kvaliteter, som det tit er svært at få frem i formaliseret uddannelse. Det er da også tydeligt, at der i foreningslivet og blandt unge er et fokus på udvikling og læring. Mange unge i undersøgelsen lægger vægt på, at de lærer noget ved deres foreningsdeltagelse. Det

gælder i særlig grad de unge, der er trænere, frivillige og ledere, at læring og kompetenceudvikling ses som vigtige dele af og motivation for foreningsaktivitet og frivilligt foreningsarbejde. Unges mulighed for at kunne bruge de kompetencer, de tilegner sig i et foreningsarbejde, i uddannelses- og arbejdssammenhænge kan være en vigtig motivation for at yde en indsats i det frivillige foreningsarbejde. For mange af de unge kan det dog være svært at sætte ord på, hvad de lærer gennem foreningsdeltagelse og frivilligt arbejde.

Denne viden må udnyttes i foreningernes planlægning af ungearbejdet, da den også kan tænkes positivt ind i forhold til at tage højde for den øgede mobilitet, der er et vilkår for unge. Kan der laves projekter på tværs af forskellige foreninger i et lokalområde eller på tværs af lokale foreninger på landsplan? Kan foreningerne f.eks. sørge for, at unge der flytter til en anden by i forbindelse med en ny uddannelse eller arbejde, får en selvfølgelig kontakt til tilsvarende foreninger? Det kræver et større lokalt og regionalt samarbejde mellem foreninger, hvilket kan være et kæmpearbejde, men som der også kan være store gevinster at hente ved.

Unge behov for foreningsfællesskab er forskelligt, men hænger sammen med foreningens placering i deres ungdomsliv

I undersøgelsen kan vi se, at foreningerne danner ramme om mange typer fællesskab. Vi kan se unge, der udelukkende indgår i foreningsfællesskaber for at pleje egne fællesskaber. Vi ser unge der sammen med et allerede etableret/gammelt fællesskab, f.eks. søskende eller en nær veninde, dyrker deres samvær omkring en idrætsaktivitet. Foreningen er for disse unge primært et knagefællesskab i den forstand, at de hænger deres tøj på knagerækken i omklædningsrummet, dyrker idrætten og så tager deres tøj og går igen uden at gå videre op i foreningens sociale fællesskab og foreningslivet. Også for disse unge er det af betydning, at man har det godt socialt omkring den aktivitet, de deltager i. Vi ser også unge seriøse sportsudøvere, for hvem fællesskabet på deres hold fremtræder som et konkurrencefællesskab, hvor man konkurrerer om at vise sin kunnen for at kunne spille på de bedste hold. Flere oplever, at denne konkurrence mellem deltagerne har en negativ effekt på det sociale fællesskab. I den anden ende af skalaen har vi unge, for hvem foreningsfællesskabet og foreningslivet fremstår som det centrale omdrejningspunkt for deres ungdomsliv. Vi kan her tale om,

at foreningerne danner rammer om et vigtigt *identitetsfællesskab* i unges liv. Det gælder for de unge i en værdibaseret livssynsforening og for de unge i en kulturel musik- og øvelokaleforening, hvor fællesskabet omkring aktiviteter har en central placering i deres ungdomsliv og i høj grad er det, der giver dem identitet. For foreningerne kan det være værd at overveje, hvilket behov for fællesskab unge medlemmer og potentielle medlemmer har, og om foreningen er i stand til at indfri disse behov. Unge har brug for et bekræftende fællesskab, og den enkelte unge stiller tårnhøje krav til sig selv og har enormt store forventninger til, hvad tilværelsen skal bringe. Derfor er unge også søgende, usikre og i stigende grad rodløse. Her kan foreningerne gøre noget ved både at være et socialt forpligtende og understøttende fællesskab.

Foreningen skal både sikre unge social integration og individuelle muligheder

Unge oplever i vidt omfang, at deres foreningsdeltagelse er meningsfuld, og de fremhæver det at være integreret i et socialt fællesskab som meget vigtigt. Dog synes noget at pege på, at de (usikre) unge, der har tendens til at opleve ungdomslivet som hektisk samt socialt og psykisk hårdt, i særlig grad fremhæver det sociale fællesskab med andre unge som et vigtigt element i deres foreningsarbejde. Foreningerne kan spille en vigtig social rolle for disse unge, hvis de kan tilbyde og skabe trygge og stabile rammer for integrationen i et socialt fællesskab. For (ressourcestærke) unge, der oplever at have styr på ungdomslivet og i højere grad oplever individualiseringen som befriende og frigørende, synes der at være en tendens til at fremhæve foreningen som et sted, hvor man kan udvikle sig og være med til at påvirke rammerne. En nem adgang til at påvirke foreningsvilkårene og rammerne om foreningsarbejdet er for denne gruppe af unge en af forudsætningerne for et godt udbytte af deres foreningsdeltagelse. Foreningerne må ruste sig til at imødekomme forventningerne fra begge typer af unge og tage højde for, at forventningerne og kravene er forskellige. Der skal være noget at hente i foreningerne både for de mere *tryghedssøgende unge* og for de mere *ressourcestærke unge*. Hvor den første gruppe i udgangspunktet søger faste og stabile rammer for at deltage i et socialt fællesskab, søger den anden gruppe personlige udfordringer og udviklingsmuligheder.

Det er vigtigt at foreningerne tager afsæt i de unges behov. *Men* hvis foreningerne også vil have *en mere socialt vidtrækkende funktion* må de

også søge at skabe muligheder for, at *alle* unge får mulighed for at udvikle sig i foreningslivet. Foreningerne har nemlig et enormt læringspotentialt at tilbyde ikke bare ressourcestærke, men alle unge, fordi læringen finder sted i en sammenhæng, som bygger på engagement, hvor deltagerne selv har valgt at være, og som de selv grundlæggende har et medansvar for. Men det kræver, at ansvar og opgaver gives med støtte og opbakning i relativt trygge rammer.

Referencer

- Abildgaard, Nicolai og Simon Schøler (2000): *Unge har også meninger. Idræt som skole i demokrati og medborgerskab*. Speciale, scient. adm., Aalborg: Aalborg Universitet.
- Bauman, Zygmunt (1999): *Globalisering – de menneskelige konsekvenser*. København: Hans Reitzels Forlag. (Oprindelig udgave 1998).
- Bauman, Zygmunt (2002): *Fællesskab – en søgen efter tryghed i en usikker verden*. København: Hans Reitzels Forlag. (Oprindelig udgave 2001).
- Bauman, Zygmunt & Tim May (2003): *At tænke sociologisk*. København: Hans Reitzels Forlag. (Oprindelig udgave 2001).
- Bourdieu, Pierre (1986): "The Forms of Capital". I: John G. Richardson (red.): *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. London: Greenwood Press.
- Bourdieu, Pierre (1997): "Ungdom er kun et ord". I: Pierre Bourdieu: *Men hvem skabte skaberne? Interviews og forelæsninger*. København: Akademisk forlag. (Oprindelig udgave 1980).
- Broady, Donald (1991): *Sociologi och Epistemologi*. Stockholm: HLS Förlag.
- Broady, Donald (1998): "Kapitalbegrebet som uddannelsessociologisk værktøj". I: Jens Bjerg (red.): *Pædagogik – en grundbog til et fag*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bunar, Nihad og Mats Trondman (red.) (2001): *Vårken ung eller voksen*. Stockholm: Atlas.
- Bykilde, Gritt (red.) (2000): *Når unge udfordrer demokratiet. Dokumentation og debat*. København: Roskilde Universitetsforlag.
- Børsch, Hanne og Annemette Egerod Israelsen (red.) (2001): *Foreningslivet i Danmark – nye vilkår i en zappertid*. København: Landbrugets Oplysnings- og Kursusvirksomhed (LOK).
- Christensen, Søren og Tine Isen: "Organisationsform og identitetsdannelse – Frivillig ledelse ved årtusindskiftet". I: Lars Skov Henriksen og Bjarne Ibsen (red.): *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer*. Center for frivilligt socialt arbejde. Odense: Odense Universitetsforlag
- Colardyn, Danielle & Jens Bjørnavåld (2004): *National policies and practices validation of non-formal and informal learning - European inventory on validation of non-formal and informal learning*. Report 1. (28.01.04). CEDEFOP: CEDEFOP VIRTUEL COMMUNITIES (<http://cedefop.communityzero.com/nfl>).
- DUF (2003): *Kompetenceguiden. Sådan bruger du din foreningserfaring, når du søger job og uddannelse*. Januar 2003. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Engelstad, Fredrik og Guro Ødegård (red.) (2003): *Ungdom, makt og mening. Magt og demokratiudredningen 1998-2003*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Frønæs, Ivar og Ragnhild Brusdal (2001): *På sporet af den nye tid. Kulturelle varsler for en nær fremtid*. København: Gyldendal Uddannelse. (Oprindelig udgave 2000).

- Goul Andersen, Jørgen, Lars Torpe & Johannes Andersen (2000): *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*. København: Jurist- og økonomforbundets Forlag.
- Gundelach, Peter (1995): "Sammenhold i værdibaserede organisationer – mellem stat og marked". I: Søren Christensen og Jan Molin (red.): *I den gode sags tjeneste: Frivillige organisationer i Danmark*. København: Handelshøjskolens Forlag.
- Gundelach, Peter (1996): "Foreninger, sociale bevægelser og idéen om den tredje sektor". I: Elisabeth Toft Rasmussen og Inger Koch-Nielsen (red.): *Den tredje sektor under forandring*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Gundelach, Peter og Lars Torpe (1997): "Social kapital og foreningernes demokratiske rolle". I: *Politica* 29. årg., nr. 1, København.
- Habermann, Ulla (2000): *Motiver til frivillighed – frivillige i idrætsforeninger*. København: Institut for Idræt, Københavns Universitet.
- Habermann, Ulla (2001): *En postmoderne helgen? – om motiver til frivillighed*. Lund: Lund Dissertations in Social Work 3.
- Hansen, Erik Jørgen (1997): *Perspektiver og begrænsninger i studiet af den sociale rekruttering til uddannelserne*. Bind 97:17. København: Socialforskningsinstituttet.
- Hansen, Erik Jørgen (1998): "Sociale klasser og social ulighed". I: Heine Andersen (red.): *Sociologi – en grundbog til et fag*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Hansen, Erik Jørgen (2003): *Uddannelsessystemerne i sociologisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Henriksen, Lars Skov og Bjarne Ibsen (2001): *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Herman, Stefan og Jens Erik Kristensen: "Kompetenceudviklingens nye sociale spørgsmål – det sociale som investeringsprojekt". I: *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*. København: Det Pædagogiske Selskab og Pædagogisk Forum.
- Hermansen, Katrine og Hans Stavnsager (red.) (2000): *Fællesskab gi'r mening. Dansk Ungdoms Fællesråd 1940-2000*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Hirschman, Albert O. (1970): *Exit, voice, and loyalty. Responses to decline in firms, organizations, and states*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Hutters, Camilla (2001): "Mellem længsel og mestrings – betydningen af uddannelse i unges liv". I: Anders Siig Andersen m.fl.: *Bøjelighed og tilbøjelighed – Livshistoriske perspektiver på læring og uddannelse*. Roskilde: Roskilde Universitetscenter.
- Ibsen, Bjarne (1999): "Rulleskøjteløb: 90'ernes nye folkeidræt". I: *Focus Idræt* nr. 3 1999, 23. årg. Auning: Bogforlaget DUO.
- Ibsen, Bjarne og Laila Ottesen (2001): "Idræt, livsform og social kapital". I: Ove Korsgaard m.fl. (red.): *Idræt, krop og demokrati*. København: Gads Forlag.
- Ibsen, Bjarne og Laila Ottesen (2000): *Børns idræt og hverdagsliv*. Institut for Idræt. København: Københavns Universitet.
- Illeris, Knud (2003): *Voksenuddannelse og voksenlæring*. København: Roskilde Universitetsforlag
- Illeris, Knud (1999): *Læring – aktuel læringsteori mellem Piaget, Freud og Marx*. København: Roskilde Universitetsforlag.
- Illeris, Knud, Noemi Katznelson, Birgitte Simonsen og Lars Ulriksen (2002): *Ungdom, identitet og uddannelse*. Center for Ungdomsforskning. København: Roskilde Universitetsforlag.

- Jensen, Johan Fjord (1993): *Livsbuen - voksenpsykologi og livsaldre*. København: Gyldendal.
- Juul, Søren (2002): *Modernitet, velfærd og solidaritet – en undersøgelse af danskernes moralske forpligtelse*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Koch, Hal (1991): *Hvad er demokrati?*. København: Gyldendal. (Oprindelig udgave 1945).
- Kristiansen, Helga Kolby og Thomas Johansen (red.) (2002): *Medvinde og modvinde – antologi om betingelserne for værdibaseret børne- og ungdomsarbejde*. København: FDFs forlag.
- Larsen, Knud (2003): *Den tredje bølge – på vej mod en bevægelseskultur*. Lokale- og anlægssfondens skriferække nr. 8. København: Lokale- og Anlægssfonden.
- Larsen, Knud (2003a): *Idrætsdeltagelse i Danmark – 2002. Et notat om Lokale- og Anlægssfondens spørgeskemaundersøgelse af den voksne befolknings idrætsdeltagelse i 2002*. Institut for forskning i idræt og folkelig oplysning (IFO) og Lokale & Anlægssfonden.
- Lorentzen, Håkon (2001): “Frivillighed i forandring. Om forholdet mellem sivile fællesskaber og moderniteten”. I: Lars Skov Henriksen og Bjarne Ibsen (red.): *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Mandag Morgen (2001): *Velfærdsbevægelsen – et debatoplæg om den nye civile velfærd*. København: Mandag Morgen – Strategisk Forum.
- Mørck, Line Lerche (1998): *Fremtidens ungdomsskole. En ekstern evaluering af udviklingsprogrammet 'Kvalitet og Organisation', der sætter fokus på ungdomsskolernes almenundervisning*. København: Udviklingscenteret for Folkeoplysning.
- Nielsen, Jens Christian (2002): *Ungdom, demokrati og fagbevægelse – en ny (arbejder) ungdom & demokratiske læreprocesser*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitetscenter, Institut for Uddannelsesforskning.
- Pestoff, Victor (1996): “Den tredje sektor og civilsamfundet – nogle begrebsmæssige overvejelser”. I: Elisabeth Toft Rasmussen og Inger Koch-Nielsen (red.): *Den tredje sektor under forandring*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Putnam, Robert (2000): *Bowling alone – The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Schousboe, Karen (2002): “Fælles, men om hvad? Om spændingerne mellem ideal om frihed og en individualiserende tendens i samtiden”. I: Helga Kolby Kristiansen og Thomas Johansen (red.): *Medvinde og modvinde – antologi om betingelserne for værdibaseret børne- og ungdomsarbejde*. København: FDFs forlag.
- Seippel, Ørnulf (2002): *Idrett og sosial integrasjon*. Oslo: Institut for samfunnsforskning.
- Simonsen, Birgitte (2000): “Unge, fleksibilitet og vedtægter”. I: Katrine Hermansen og Hans Stavnsager (red.): *Fællesskab gi'r mening. Dansk Ungdoms Fællesråd 1940-2000*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.
- Simonsen (2003): “Samtale med ildsjæle og forskere”. I: Jens Christian Nielsen (red.): *Nye tider – nye foreningsformer? – et forskningsprojekt om ungdom & foreningsliv*. Særnummer af tidsskriftet Ungdomsforskning – april. Roskilde: Center for Ungdomsforskning.

- Sivesind, Karl Henrik og Guro Ødegård (2003): "Makt i de frivillige hænder". I: Fredrik Engelstad og Guro Ødegård (red.): *Ungdom, makt og mening*. Magt- og demokratiudredningen 1998-2003. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Torpe, Lars (2000): "Foreningerne og demokratiet". I: Jørgen Goul Andersen, Lars Torpe og Johannes Andersen: *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Torpe, Lars (2001): "Folkets foreninger? De frivillige organisationers folkelige forankring i Skandinavien". I: Lars Skov Henriksen og Bjarne Ibsen (red.): *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer*. Odense: Odense Universitetsforlag.
- Torpe, Lars (2001a): "Foreningerne og medlemmerne". I: Hanne Børsch og Annette Egerod Israelsen (red.): *Foreningslivet i Danmark – nye vilkår i en zappertid*. København: Landbrugets Oplysnings- og Kursusvirksomhed (LOK).
- Track (5/2000): *Vilde udfordringer*. Track nr. 5, oktober 2002. Det Danske Spejderkorps.
- Willer, Thomas og Søren Østergaard (2001): *Generation search – et studie i danske unges livsstrategier, værdier og livstolkning*. København: Forlaget Youth Resources.
- Wollebæk, Dag og Per Selle (2002): *Det nye organisasjonssamfundet – Demokrati i omformning*. Bergen: Fakkbokforlaget.
- Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen (2000): *Frivillig innsats. Social integration, demokrati og økonomi*. Bergen: Fakkbokforlaget.

Bilag 1:

Undersøgelsens datamateriale

Undersøgelsen omfatter dybdegående analyser af 5 forenings- og fællesskabsformer, der fungerer som eksemplariske casestudier. Endvidere er der udvalgt 5 foreninger, hvor der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse. Kriterierne for udvælgelsen har vi redegjort for i indledningen til denne bog.

Det særlige ved undersøgelsens design er dels fokuseringen på de enkelte studier dels sammenstillingen af studierne gennem den fælles forskningsmæssige tilgang. Vi har rettet samme spørgsmål til de forskellige casestudier og foretaget en tværgående analyse, der således genererer ny viden om de generelle og overordnede spørgsmål.

Hvem har deltaget og hvordan?

Interviewpersonerne og informanterne er i overvejende grad unge i alderen 15-24 år. I mindre omfang omfatter undersøgelsen også voksne ledere i foreningerne udenfor denne aldersgruppe. Personerne der indgår i interviewdelen af undersøgelsen er nøje udvalgt. Vi har i de enkelte foreninger søgt at favne et flerdimensioneret og bredt spænd af unge, både men hensyn til alder, foreningshistorie, livssituation og aktuel position i foreningen. De ledende foreningsdeltagere har været behjælpelige med kontakt til langt de fleste af interviewpersonerne.

I alt er der gennemført 63 interview i forbindelse med undersøgelsen. Vægten i dataindsamlingen har primært været på kvalitative enkeltinterviews med foreningsdeltagerne. Ydermere er der foretaget enkelte gruppe- og telefoninterview med samme deltagere.

Som en væsentlig del af analyserne i undersøgelsen indgår et meget, meget stort antal uformelle samtaler med foreningsdeltagerne i forbindelse med vores deltagelse og observationer af dagliglivet i foreningerne som det kommer til udtryk ved aktiviteterne i foreningerne, ved møder, særlige arrangementer m.v.

Forskningsprojektets spørgeskemaundersøgelse baserer sig på et omfangsrigt spørgeskema, der er blevet omdelt til unge medlemmer i alderen 15-24 år og frivillige ledere i fem af undersøgelsens foreninger. Det har i de fleste foreninger været foreningerne og de frivillige ledere, der har sørget for at omdele skemaerne til de unge foreningsmedlemmer. Ud af 350 udsendte spørgeskemaer har vi modtaget 74 udfyldte spørgeskemaer fra foreningerne, hvilket er en lavere svarprocent end forventet. Det svinger dog meget fra forening til forening, hvor stort et udsnit af de unge foreningsdeltagere, der har udfyldt skemaerne. I en forening modtog vi svar fra alle 12 unge medlemmer mellem 15-24 år, mens vi i andre foreninger trods ledernes ihærdige arbejde med at rykke de unge medlemmer for besvarelser kun modtog omkring en tiendedel udfyldte skemaer. Det har skabt et noget uegalt materiale, om end interessant. De unge, der har taget sig tid til at udfylde skemaet, har været meget grundige med deres besvarelser – også med at svare udførligt på de åbne spørgsmål, skemaet indeholder.

Om Center for Ungdomsforskning

Center for Ungdomsforskning (CeFU) har til formål at analysere tendenserne i unges samspil med samfundet og dets institutioner samt at samle den eksisterende viden om unge. CeFU er beliggende på Roskilde Universitetscenter.

Unge adfærds-, bevidstheds- og identitetsformer adskiller sig på mange måder fra tidligere generationers. Traditioner er i opbrud og komplekse brydningsmønstre synes at præge hverdagen i og udenfor samfundsinstitutionerne, og dette forhold forstærkes yderligere når nye etniske grupper møder disse institutioner. CeFU skal i den forbindelse være med til at afkode og forstå disse brydningsmønstre ved at tage initiativ til yderligere forskning om unge og medvirke til at samle og koordinere den eksisterende ungdomsforskning i Danmark. En meget væsentlig opgave for CeFU er at formidle denne forskning til en bred offentlighed.

CeFU's forskningsprofil omfatter seks forskningsområder, som primært belyses gennem sociologiske, kultursociologiske, pædagogiske og socialpsykologiske vinkler. :

- ♦ Unge og uddannelse
- ♦ Unge og arbejde
- ♦ Unge og demokratisk deltagelse
- ♦ Unge og marginalisering
- ♦ Unge og sundhed
- ♦ Unge og livsstil

Hvert kvartal udsendes et tidsskrift "Ungdomsforskning" med interview, artikler og boganmeldelser. Der kan abonneres på tidsskriftet via CeFUs hjemmeside www.cefudk.dk. På hjemmesiden findes bl.a. centrets forskningsrapporter, oplysninger om igangværende forskningsprojekter og internetudgaven af tidsskriftet "Ungdomsforskning".

CeFU er tæt knyttet til en forening med medlemmer fra forskellige centrale institutioner, organisationer og virksomheder i Danmark. Foreningen medvirker til at initiere centrets forskning og sikre en tæt kontakt til miljøer hvor unge færdes.

CeFU modtager gerne henvendelser fra alle der interesserer sig for ungdomsforskning og yder hjælp med henvisninger og rådgivning. Hvis det passer ind i centrets profil, kan centret igangsætte både smalle målrettede undersøgelser og større undersøgelser af almen interesse. Desuden er der mulighed for samarbejde med CeFU gennem samfinansierede ph.d.-stipendier, og centret kan i begrænset og prioriteret omfang tilbyde relevant foredrags- og konsulentvirksomhed.

Foreningen Center for Ungdomsforskning optager nye medlemmer i det omfang medlemsansøgere opfylder foreningens vedtægter. Foreningen har aktuelt følgende medlemmer:

Beskæftigelsesministeriet ♦ BUPL – Forbundet for pædagoger og klubfolk ♦ Danmarks Idræts-Forbund ♦ Dansk Industri ♦ Dansk Metal ♦ Dansk Ungdoms Fællesråd ♦ Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger ♦ Frie Kostskolers Fællesråd ♦ Forsvarets Værnepligt og Rekruttering ♦ Funktionærernes og Tjenestemændenes Fællesråd ♦ GODA - Foreningen Gode Alkoholdninger ♦ Gymnasieskolernes Lærerforening ♦ HK-Danmark ♦ Ministeriet for flygtninge, Indvandrere og Integration ♦ Novo Nordisk A/S ♦ Recommended Denmark ♦ Rigspolitiet ♦ Socialministeriet ♦ Specialarbejderforbundet i Danmark ♦ Undervisningsministeriet.

For yderligere oplysninger se www.cefu.dk